Hermann Hesse

Gertrud

ROMAN

Çeviren: Kâmuran Şipal

YKY'de 6. baskı

YKY
Yapı Kredi Yayınları

GERTRUD

Hermann Hesse 1877'de Almanya'nın Calw kasabasında doğdu. Eğitim sistemindeki kısıtlamalara ve misyoner babasının dinsel baskılarına direnerek Maulbronn İlahiyat Okulu'ndan ayrıldı. Bir süre kitapçılık yaptıktan sonra 1904'te serbest yazarlığa başladı. Birinci Dünya Savaşı'nda tarafsız kalan İsviçre'ye yerleşerek Alman militarizmi ve milliyetçiliğini yeren yazılar yazdı. Savaş tutsakları ve gözaltına alınanlar için bir dergi çıkardı. 1923'te İsviçre uyruğuna geçti.

Savaş ortamının ve kişisel sorunlarının etkisiyle ağır bir bunalım geçiren Hesse, Jung'un öğrencisi Lang'dan psikanaliz tedavisi gördü. Lang ile dostluğu Hesse'nin ruhbilime ve Jung'a duyduğu ilgiyi körükleyerek iç dünyasını zenginleştirdi. 1911'de Hindistan'a yaptığı yolculuk Doğu kültüründen etkilenmesine yol açtı. Yapıtlarında, kişinin uygarlığın yerleşik kalıplarından kurtularak özbenliğini bulmaya çalışmasını işledi, insanları kendi yaşamlarını kurtarmaya çağırdı ve Doğu gizemciliğini yüceltti.

Hesse, Doğu kültürüne yakınlığıyla, özellikle 1960'larda Amerika'da canlanan Budizm ve Zen Budizmi akımları sırasında en çok okunan yazarlar arasına girdi. Romanları, öyküleri, denemeleri, şiirleri, politik makaleleri ve kültür alanındaki eleştirel yazılarıyla tüm dünyada 100 milyonu aşkın okura ulaşan, 1946'da Nobel Edebiyat Ödülü'nü alan Hesse, 1962'de İsviçre'nin Montagnola kasabasında öldü.

Başlıca yapıtları: *Peter Camenzind* (Can, 2003), *Unterm Rad* (Çarklar Arasında; Can, 2002), *Gertrud* (YKY, 2003), *Rosshalde* (YKY, 2003), *Demian* (Can, 2003), *Siddharta* (Can, 2002), *Der Steppenwolf* (Bozkırkurdu; YKY, 2003), *Narziss und Goldmund* (Narziss ve Goldmund; YKY, 2002), *Das Glasperlenspiel* (Boncuk Oyunu; YKY, 2002).

Kâmuran Şipal 1926'da Adana'da doğdu. İÜEF Alman Dili ve Edebiyatı Bölümü'nü bitirdi. TDK'nın açtığı öykü yarışmasında aldığı ödülle adını duyurdu (1953). Çağdaş Alman edebiyatından ve Franz Kafka'dan yaptığı önemli çevirilerle de tanındı; Alfred Adler, Ingeborg Bachmann, Wolfgang Borchert, Heinrich Böll, Alfred Brauchle, Bertolt Brecht, Max Brod, Elias Canetti, Sigmund Freud, Gustav Hans Graber, Günter Grass, C. G. Jung, Thomas Mann, R. M. Rilke, Robert Musil, Bernhard Zeller, Hans Zulliger ve Hermann Hesse'den çeviriler yaptı. Halen İstanbul'da yaşıyor.

Öykü: *Beyhan* (1962), *Elbiseciler Çarşısı* (1964), *Büyük Yolculuk* (1969), *Buhûrumeryem* (1971), *Köpek İstasyonu* (1988), *Gece Lambalarının Işığında* (Toplu Öyküler, YKY, 2009). **Roman**: *Demir Köprü* (1998), *Sırrımsın Sırdaşımsın* (YKY, 2010). **İnceleme**: *Çağdaş Alman Hikâyesi / 1945'ten Sonra* (1962).

HERMANN HESSE

Gertrud

Çeviren:
Kâmuran Şipal

Roman

Yapı Kredi Yayınları

Yapı Kredi Yayınları - 1834
Edebiyat - 508

Gertrud / Hermann Hesse
Özgün adı: Gertrud
Çeviren: Kâmuran Şipal

Kitap editörü: Ayça Sabuncuoğlu
Düzelti: Fahri Güllüoğlu

Kapak tasarımı: Nahide Dikel

Baskı: Acar Basım ve Cilt San. Tic. A.Ş.
Beysan Sanayi Sitesi, Birlik Caddesi, No: 26, Acar Binası
34524, Haramidere - Beylikdüzü / İstanbul
Tel: (0 212) 422 18 34 Faks: (0 212) 422 18 04
www.acarbasim.com
Sertifika No: 11957

Çeviriye temel alınan baskı: Suhrkamp Taschenbuch, 1983
1. baskı: Afa, 1994
YKY'de 1. baskı: İstanbul, Mayıs 2003
6. baskı: İstanbul, Mart 2012
ISBN 978-975-08-0589-5

© Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık Ticaret ve Sanayi A.Ş. 2011
Sertifika No: 12334
© 1955 by Hermann Hesse. Alle Rechte bei und vorbehalten durch
Suhrkamp Verlag Frankfurt am Main
Bu kitabın telif hakları Onk Ajans aracılığıyla alınmıştır.

Bütün yayın hakları saklıdır.
Kaynak gösterilerek tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında
yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık Ticaret ve Sanayi A.Ş.
Yapı Kredi Kültür Merkezi
İstiklal Caddesi No. 161 Beyoğlu 34433 İstanbul
Telefon: (0 212) 252 47 00 (pbx) Faks: (0 212) 293 07 23
http://www.ykykultur.com.tr
e-posta: ykykultur@ykykultur.com.tr
İnternet satış adresi: http://alisveris.yapikredi.com.tr

Birinci Bölüm

Dışarıdan bakıp yaşamıma şöyle bir göz gezdirdiğimde, pek de mutlu bir yaşam olduğunu söyleyemeyeceğim bunun. Ne var ki, içerdiği tüm hata ve yanlışlara karşın mutsuz bir yaşam olarak da niteleyemeyeceğim doğrusu. Zaten işi mutluluk ya da mutsuzluk açısından ele almak düpedüz budalalıktır; çünkü bana öyle geliyor ki, yaşamımın en mutsuz günlerini en neşeli günlerine değişmezdim. Bir insanın yaşamında önemli olan, önüne geçilemeyecek şeyi bilinçli bir şekilde sineye çekmekse, iyinin de kötünün de gereği gibi tadını çıkarmak ve dış yazgıdan ayrı, daha gerçek, rastlantı karakteri taşımayan bir iç yazgıyı ele geçirmekse eğer, kendi yaşamım için yoksun ve kötüydü denemez. Dış yazgı herkes gibi benim üzerimden de geçip gitti, karşı durulamaz ve Tanrılar tarafından alnıma yazılmış. Ne var ki, içteki yazgım benim kendi eserim oldu; tatlılığı da acılığı da benim sayılan, sorumluluğunu tek başıma üstlenmeyi düşündüğüm bir eser.

Geçmiş yıllarda yazar olmayı diledim bazen. Bir yazar olsaydım içimdeki ayartıya karşı duramaz, çocukluk çağımın ince gölgelerine, ilk anılarımın, üzerlerine sevecenlikle kol kanat gerdiğim, canım pınarlarına varıncaya dek yaşamımı geriye doğru izlerdim. Öte yandan, sahip olduğum bu hazine fazlasıyla değerli ve kutsal benim için; dolayısıyla, onu kendi elimle ziyan etmek istemem. Çocukluğuma ilişkin söyleyeceğim tek şey, güzellik ve neşeyle dolu olmasıdır; çocukken özgür bırakmışlardı beni; eğilim ve yeteneklerimi kendim keşfediyor, en içten

sevinç ve acılarımı kendim kotarabiliyor, geleceğe, yukarıdaki bir otorite tarafından indirilen bir buyruk değil, bir umut, kendi güçlerimin bir kazanımı gözüyle bakabiliyordum. Böylece, dışarıdan pek kimse karışmadan girip çıktım okullara; herkesin gözünde sevilmeyen, fazla yetenekli sayılmayan, ama sessiz sakin bir öğrenciydim, dışarıdan kaynaklanan güçlü etkilemeleri hoş karşılayacak birine benzemediği için dilediği gibi davranmasına göz yumulan bir öğrenci.

Yaklaşık altı-yedi yaşından başlayarak şunu anlamıştım ki, bütün görünmez güçler arasında müzik beni hepsinden çok sarıp sarmalamaya, üzerimde hepsinden çok söz sahibi olmaya adaydı. Bu tarihten sonra kendime ait bir dünyam oldu hep, kaçıp sığınabileceğim bir barınağım, kimsenin elimden alamayacağı bir yerim, kimsenin sınırlandıramayacağı ve kimseyle paylaşmak istemediğim bir cennet köşem vardı. Bir müzisyen gözüyle bakıyordum kendime, oysa on iki yaşından önce bir saz çalmasını öğrenmiş değildim, ileride de ekmeğimi müzisyenlikle kazanmayı aklımdan geçirdiğim yoktu.

O günlerde nasılsa, şimdiye kadar da öyle kaldı hep, yaşamımda hatırı sayılır bir değişiklik gerçekleşmedi. Bu yüzdendir ki, geriye dönüp baktım mı yaşamımda bir çokrenklilik, bir çokyönlülük göremiyorum; başından beri tek bir temel sese göre akort edilmiş, tek bir yıldıza bağımlı kaldı bu yaşam. Başımdan iyi ya da kötü olaylar geçti, ama en içsel yaşamım hiç değişmeden sürüp gitti hep. Uzun zamanlar oldu, yabancı sularda sürüklenip durdum, ne bir nota defterine, ne bir çalgıya değdi elim; öyleyken hiçbir an yoktu ki kanımda ve dudaklarımda bir ezgi, nefes alıp verişimde ve yaşamımda bir ölçü, bir ritim eksik olsun. Bazen esenliğe, unutmaya ve kurtuluşa diğer bazı yollardan büyük bir hırsla erişmeye çalıştım; Tanrıya, bilip öğrenmeye ve huzura başka yollardan kavuşmak için yanıp tutuştum bazen, ama aradıklarımın ve özlediklerimin tümünü dönüp dolaşıp her vakit müzikte buldum. Beethoven ya da Bach gereksizdi bunun için; dünyada müzik denen şeyin varlığı, zaman zaman melodilerin insanın ruhuna işleyip tüm benliğinin armonilerin seline kapılması, benim için hep derin bir avuntu kaynağı, yaşamamı bağışlatan bir neden oluşturdu.

Müzik gibisi var mıdır! Durup dururken bir melodi gelir aklına, söylemeye başlarsın, sessiz, içinden yalnızca, varlığını melodiyle içirip doyurursun, melodi tüm güçlerine ve devinimlerine el koyar – ve sende yaşadığı süre içindeki tesadüfi, kötü, kaba, kasvetli ne varsa silip atar, dünyayı da alır kapsamına, zoru kolaylaştırır, donup kalmış nesneleri kanatlandırır. Bir halk ezgisinin melodisi üstesinden gelebilir bütün bunların. Hele armoni! Katıksız bir uyumla bir araya getirilmiş seslerin kulağa hoş gelen ahengi, örneğin bir çan sesinde, insanın gönlünü tatlılık ve hazla besleyip doyurur; daha öncekilere gelip eklenecek her yeni sesle büyür, güçlenir bu ahenk, bazen insanın yüreğini öylesine yangına verir, hazla öylesine titretip ürpertir ki, bu kadarı başka hiçbir zevkin harcı değildir.

Ulusların ve ozanların düşlediği bütün o mutluluklar arasında, evrensel melodiye kulak verip dinlemeyi her zaman en yüce, en içten mutluluk bilmişimdir. En derin ve altınsı düşlerim hep bu melodi çevresinde gezinip durmuş, yaradılıştan kendilerinde var olan gizli uyumun yankılanışında tüm evrenin ve tüm yaşamın mimarisini bir kalp atımı süresince algılamak istemişimdir hep. Tanrım, yaşam nasıl da böyle karmakarışık, böyle uyumsuz, böyle düzensiz olabilir? Yalan, kötülük, kıskançlık ve kin, insanlar arasında nasıl böyle varlığını sürdürebilir? Ne kadar küçük olursa olsun her ezgi, ne kadar mütevazı olursa olsun her müzik yapıtı, kristal bir uyum içinde bir araya gelmiş seslerdeki saflık, ahenk ve kardeşçe oyunun cennetin kapısını aralayacağını tüm açıklığıyla anlatıp durmuyor mu?! Sonra, kendim nasıl onu bunu paylayıp azarlayabilir, ona buna kızıp içerleyebilirim? Kendim de, tüm iyi niyetime karşın, yaşamımdan bir ezgi kotarmasını, yaşamımı saf ve temiz bir müziğe dönüştürmesini becerememiş biri değil miyim! Ruhumun derinliklerinde beni uyaran o susturulmaz sesi duyuyorum kuşkusuz; saf, gönül okşayıcı, kendi içinde mutlu seslere ve bunların yankılanıp giderek işitilmez oluşuna yakıp kavurucu bir özlemle kucak açıyorum; ne var ki, günlerim rastlantılardan ve falsolu seslerden geçilmiyor, yüzümü nereye çevirsem, parmaklarımla nereyi tıklatsam, gür ve berrak bir sesin yankısını işitemiyorum.

Bu konuda söylediklerim yeter, şimdi asıl konuya geçeceğim. Bu satırları kimin için çiziktirdiğimi, kimin benden itiraflarda bulunmamı isteyebilecek, yalnızlığımı delip içerlere sızabilecek kadar üzerimde söz sahibi olduğunu düşününce, ister istemez sevimli bir kadın ismi geliyor aklıma; büyük bir yaşantı ve yazgı parçasını kendinde barındırmakla kalmayıp, bir yıldız ve bir simge kimliğiyle bütün olup bitenlerin üzerinde yer alan bir isim bu.

İkinci Bölüm

Ancak ilköğretim çağının son yıllarında, ileride edinecekleri meslekten konuşmaya başlamış bütün arkadaşlarım gibi ben de aynı konu üzerinde düşünüp taşınmaya koyulmuştum. Müziği meslek seçip bununla geçimimi sağlamak doğrusu bana uzaktı; gelgelelim, hoşlanacağım bir başka meslek de aklıma gelmiyordu. Babam tarafından önerilen ticaret işine ya da diğer uğraşlara karşı doğrusu bir hoşnutsuzluk duyduğum yoktu, ne var ki ilgimi de çekmeyen şeylerdi bunlar. Ama baktım arkadaşlarım kendi seçtikleri mesleklerden göğüsleri kabararak söz açıyor, düşüncelerimden çıkıp gitmeyen ve bana gereği gibi haz verecek tek şey sayılan müziği yine de kendime meslek edinmeyi uygun ve doğru gördüm, belki gönlümden kopup gelen bir sesin de katkısı olmuştu yaptığım seçimde. On iki yaşımda kemana başlayıp, tanınmış bir öğretmenden doğru dürüst bir şeyler öğrenmem de bu konuda rol oynamıştı. Babam var gücüyle karşı durup biricik oğlunun belirsizliklerle dolu sanatçı mesleğini seçtiğini görmekten korkuya kapılmışsa da, özellikle onun karşı koyması kararımı güçlendirmiş, beni seven keman öğretmenim de bana arka çıkıp isteğimin haklılığını elinden geldiğince savunmuştu. Sonunda yumuşadı babam, ancak kararımda ne kadar ısrarlı olduğumu sınamak isteyerek, ayrıca düşüncemi ileride belki değiştireceğimi umarak okulda bir yıl daha kalmamı istedi, ben de dişimi sıkıp söz konusu bir yılı geride bıraktım, bu süre içinde gönlümdeki istek daha da kesinlik kazandı.

Okulda geçen bu son yıl, tanıdıklarımız arasındaki genç ve sevimli bir kıza gönlümü kaptırdım, ilk kez âşık oluyordum. Kızı fazla görmeden, görmeyi de fazla arzulamadan, sevdalanışımın tatlı heyecanlarını tıpkı bir düşteymiş gibi yaşadım, acılarına göğüs gerdim. Bütün gün müziğimin de sevgimin de aklımdan çıkmadığı, geceleri o harikulade heyecandan gözlerime uyku girmediği bu dönemde, ilk defadır ki içime doğan melodileri, iki küçük ezgiyi bilinçli olarak belleğimde tutup not etmeye çalıştım. Mahcup, ama iliğime kadar işleyen bir hazla doldu içim, duyduğum haz karşısında oyunsu gönül maceram neredeyse tümüyle aklımdan çıkıp gitti. Bu arada sevgilimin şan dersleri aldığı kulağıma çalınmıştı, bir fırsatını ele geçirip onun şarkı söylediğini duymak için can atmaya başladım. Aylar sonra dileğim gerçekleşti. Evimizdeki bir gece toplantısında tatlı yüzlü sevgilimden bir şarkı söylemesi istenmişti; sevgilim ilkin yanaşmadı, ama sonra peki dedi, ben de sabırsızlıktan ölerek onun şarkı söylemesini bekledim. Konuklardan bir bey bizim ufak tefek piyanomuzda sevgilime eşlik etti, tuşlara bir iki dokundu, ardından da sevgilim şarkıya başladı. Tanrım, berbattı söyleyişi, hazin denecek kadar berbattı; uğradığım şaşkınlık, katlandığım işkence daha şarkısını bitirmeye kalmadan kendisine karşı bir acımaya dönüştü, derken acıma bir alay duygusuna bıraktı yerini. Kıza olan sevgim kaybolup gitti içimde.

Sabırlı, pek tembel denemeyecek bir öğrenciydim, ama iyi bir öğrenci de sayılmazdım. Okuldaki son yıl ise derslerde kendimi hiç zora koşmamaya başlamıştım. Miskinlik ya da âşıktaşlık değildi nedeni, delikanlılık çağına özgü hayal kurmalar ve umursamazlıktı, duygularımdaki ve başımdaki bir sersemlikten kaynaklanıyordu; bazen bu sersemlik ansızın ve şiddetle aralanıyor, vaktinden önce içimde uyanan yaratma hevesiyle dolu harikulade saatlerden biri, soluduğumuz hava gibi sarıp sarmalıyordu beni. Böyle zamanlarda çevremi, hayal kurmalara ve umursamazlıklara izin vermeyen, tüm duyuların bilenmiş ve gözünü dört açmış pusuda beklediği alabildiğine duru ve kristal bir atmosferle kuşatılmış hissediyordum. Böylesi saatlerde içimden doğup çıkmış yapıtların sayısı fazla değildi, belki on kadar ezgi ve bir iki armoni başlangıcı; ne var ki, bu

saatlerin havası, bu alabildiğine berrak, neredeyse soğuk hava, bir melodinin tesadüfi denemeyecek biricik devinim ve çözümle donatımını sağlayan, düşüncelerdeki o gerilimli toparlanış aklımdan çıkmadı hiç. Bu küçük, başarılı çalışmalardan memnunluk duymuyor, bunlara asla değerli ve eli yüzü düzgün şeyler gözüyle bakmıyordum. Ama şunu anlamıştım ki, yaşamımda söz konusu berraklık ve yaratıcılık taşan saatlerin dönüp gelişi kadar arzulayacağım ve önemli sayacağım başka hiçbir şey olmayacaktı.

Bu arada romantizm kokan günler de yaşamıyor değildim; kemanımda doğaçlamalara başvuruyor, gelgeç esinlerin ve renkli ruh durumlarının esrikliğinin tadını çıkarıyordum. Ama çok sürmeden bunun yaratma denen şeyle ilgisiz bir oyun ve zevkperestlik sayılacağını, bundan da kendimi kollamam gerektiğini anlamıştım. Düşler kurup esriklik dolu saatlerin keyfini çıkarmaların ve düşmanla savaşır gibi form denilen nesnenin gizleriyle bilinçli ve amansızca boğuşmaların başka başka şeyler sayılacağını fark etmiştim. Ve daha o zamanlar şunu sezmiştim ki, doğru dürüst bir çalışma insanı yalnızlığa sürüklemekte ve bizden yaşamın rahatlığına sırt çevirmemizi istemekteydi.

Sonunda özgürlüğüme kavuştum; okulu bitirmiş, anne ve babama hoşça kalın deyip başkentteki konservatuarın yolunu tutmuş, yeni bir hayatı yaşamaya koyulmuştum. Gelecekten büyük beklentilerim vardı, konservatuarda iyi bir öğrenci olacağıma yürekten inanıyordum. Ama ne yazık ki öyle olmadı. Çeşitli dersleri güçlükle izleyebiliyor, almam gereken piyano dersine baş belası gözüyle bakıyordum; çok geçmeden de tümüyle konservatuar öğrenimi tırmanılmaz bir dağ gibi önümde dikilmeye başlamıştı. Kuşkusuz pes etmek gibi bir niyetim yoktu, ama düş kırıklığına uğramış, ne yapacağımı şaşırmıştım. Tüm alçakgönüllülüğüme karşın kendime bir dâhi gözüyle baktığımı, müziğe götüren yolun zahmet ve zorluklarını fena halde küçümsediğimi anlamış, zamanla beste yapmaktan da hiç zevk duymaz olmuştum, çünkü çözümleyeceğim en küçük bir ödevde bile dağ gibi kural ve güçlükler gelip karşıma dikiliyordu. Ruhumdaki güven duygusuna hiç bel bağlamamam ge-

rektiğini öğrenmiştim, içimde kendime özgü bir güç kıvılcımı aslında var mı yok mu, bilemez olmuştum. Dolayısıyla boynumu bükmüş, sinip mahcup bir hal almıştım. Adeta bir büroda çalışır ya da bir başka okulda okur gibi çalışıyordum derslere: Harıl harıl, zevk duymaksızın. Yakınıp sızlanamıyor, hele eve yazdığım mektuplarda bunu asla göze alamıyordum. Bir kez izlemeye başladığım yolda suskun bir düş kırıklığı içinde ilerliyor, hiç değilse doğru dürüst bir kemancı olayım istiyordum. Egzersiz üzerine egzersiz yapıyor, öğretmenlerin kaba ve alaylı sözlerini sineye çekiyordum; hiç ummadığım başka öğrencilerin derslerde kolaylıkla ilerleyip övgülere konu edildiğini görüyor, kendime giderek daha mütevazı hedefler saptıyordum. Çünkü keman işinde de pek parlak değildi durum, bu alanda da şöyle göğsümü kabartacak bir yere varamayacağım, örneğin virtüözlük aşamasına erişemeyeceğim kuşkusuzdu. Kesinlikle öyle görünüyordu ki, gereği gibi çalışıp çabalarsam en fazla işe yarar bir çalgıcı olabilir, küçük bir orkestrada el üstünde tutulmasam da mahcup olmayacak kadar keman çalıp ekmeğimi kazanabilirdim.

Dolayısıyla, pek çok özleyip pek çok umut bağladığım bu dönem, müzik perisi tarafından terk edilmiş, iç karartıcı yollarda yürüyüp durduğum biricik dönem oldu yaşamımda, günler bir ahenk ve düzenden yoksun geçip gitti. Hazlar, coşkular, görkem ve güzellikler beklerken, yalnızca zorunluluklar, kurallar, ödevler, güçlükler ve tehlikelerle karşılaşmıştım. Diyelim aklıma bir melodi gelse, ya benden önce yüzlerce kişinin bestelediği yavan bir şey oluyordu bu, ya da sanatın tüm kurallarına açıkça aykırı, dolayısıyla her türlü değerden yoksun nitelik taşıyordu. Derken kafamdaki bütün büyük düşünceleri, içimdeki bütün umutları derleyip toplayarak rafa kaldırdım. Gençlere özgü bir küstahlıkla sanatın kapısından içeri ayak atan, iş ciddiye binince benden paso diyen binlerce kişiden biri gözüyle bakmaya başladım kendime.

Söz konusu durum yaklaşık üç yıl sürdü. Yaşım yirmiyi geçmişti, belli ki yanlış bir meslek seçmiştim, bir kez izlemeye başladığım yolda yalnızca utancımdan ve görev duygusundan yürümemi sürdürüyordum. Müziği falan unutmuştum artık,

sadece parmak becerileri, ağır ödevler, armoni öğretisinde çelişkiler vardı kafamda; bütün çalışıp çabalamalarıma zaman israfı gözüyle bakan alaycı bir öğretmenin sıkıcı piyano dersleri dışında bir başka şey düşünemez durumdaydım.

Eski idealim içimde el altından varlığını sürdürmese, bu yıllarda keyfime diyecek olmazdı doğrusu. Özgürdüm, dostlarım vardı, ömrünün baharında yakışıklı bir delikanlıydım, varlıklı bir ailenin çocuğuydum. Zaman zaman bütün bunların zevkini çıkarıyor, neşeli günler yaşıyor, flörtler, içki âlemleri, tatilde gezip dolaşmalarla vakit geçiriyordum. Ne var ki, kendimi bir türlü avutamıyor, yüklendiğim ödevi kısa sürede yapıp çıkaramıyor, her şeyden önce gençlik günlerimin keyfini süremiyordum. Kendim farkında olmaksızın, boş bulunduğum saatlerde sanatçılığın batıp gitmiş yıldızına karşı bir özlem duygusu sarıyordu yüreğimi, uğradığım düş kırıklığını unutamıyor, sesini susturamıyordum. Yalnızca bir kez bunun gerçekten üstesinden geldiğimi anımsıyorum.

Budalaca gençliğimin en budalaca günüydü. O zamanlar H. adında ünlü bir şan öğretmeninin öğrencisi bir kızın peşinde koşuyordum. Onun da durumu benimkinden farksızdı, o da büyük umutlarla okula girmiş, karşısında sert öğretmenler bulmuştu. Konservatuardaki çalışmalara alışık değildi; hatta sonunda öyle olmuştu ki, tümüyle sesini kaybedeceğine inanmaya başlamıştı. Bunun üzerine işin kolayına kaçmış, kendisi gibi konservatuarda öğrenci biz erkeklerle flört etmeye koyulmuş, hepimizin de aklını başından almasını doğrusu becermişti. Sararıp solması fazla zamana bakmayan, diri renklerle donatılmış yakıp kavurucu bir güzelliği vardı.

Bu güzel Liddy'yi her görüşümde bir ateş düşmüştü içime. Ne var ki, kendisine gönlümü kaptırışım hiçbir vakit uzun sürmemiş, çokluk tümüyle yine çıkıp gitmişti aklımdan, ama ne zaman bir araya gelsek, ona yeniden sevdalanmaktan da kendimi alamamıştım. Başkaları gibi benimle de oynuyordu Liddy, bizi tahrik ediyor, bizi parmağına dolamanın zevkini çıkarıyordu, kendisi ise sadece gençliğinin o meraklı cinselliğiyle olup bitenlerde rol sahibiydi. Güzel mi güzeldi Liddy, ama yalnızca konuştuğunda, hareket ettiğinde, o sıcak ve pes sesiyle güldü-

günde, dans ettiğinde ya da kendisine sevdalananların birbirlerini kıskanmalarıyla gönlünü eğlediğinde açığa vuruyordu güzelliği. Onun da bulunduğu bir toplantıdan ne zaman dönüp eve gelsem kendi kendimle alay ediyor, benim karakterimde birinin, yaşamasını bilen bu fingirdek kızı ciddi olarak asla sevemeyeceğini kendi kendime kanıtlamaya çalışıyordum. Ama yine de bazen belli bir tavrıyla, fısıldanmış bir sözüyle duygularımı öylesine kamçılıyordu ki, yarı geceyi, ateşler içinde ve deliye dönmüş, oturduğu evin çevresinde dolaşarak geçiriyordum.

O sıra kısa süre bir çılgınlık ve biraz yapay bir taşkınlık havası içinde yaşamıştım. Umutsuzluk ve bunaltıcı bir sessizlikle geçen günlerin ardından gençliğim beni fırtınalı bir devingenlik ve esriklik içine sürüklemişti; akranım olan birkaç arkadaşla eğlence ve muziplik peşinde koşmaya başlamıştık. Çevremizdekiler bize hayattan kâm almasını bilen, ele avuca sığmaz, hatta işi gücü gürültü patırtı çıkarmak olan sakıncalı kişiler gözüyle bakıyordu; ne var ki, bana uygun sıfatlar değildi bunlar. Gerek Liddy karşısında, gerek onun dar çevresinde yürekli kişiler olarak ün yapmıştık, sağlamlığı su götüren, ama hoş bir ündü bu. Eylemlerimizden ne kadarının gerçek bir gençlik hevesinden, ne kadarının kendimizi zorla duyarsızlaştırmamızdan kaynaklandığı konusunda asla bir yargıda bulunacak değilim, o günkü yaşantılar çok uzaklarda kaldı, o yüzeysel gençlik havasından sıyrılıp çıkalı hayli zaman oluyor. Aşırılığa kaçtımsa, ceremesini çektim. Bir kış günüydü, ders yoktu o gün; sekiz-on kadar genç hep beraber kalkıp kent dışına çıktık, üç kız arkadaşıyla Liddy de bizimle gelmişti. Yanımıza el kızaklarımızı da almıştık, bunlar o günlerde çocukların bir eğlencesi sayılıyordu. Kent çevresindeki tepelik bölgede kızakla kaymaya elverişli yollar ve bayırlar aradık. O günü çok iyi anımsıyorum, hava fazla soğuk değildi; arada bir güneş yüzünü gösteriyor, ama bir çeyrek saat sonra yine kayboluyordu; sağlam havada nefis bir kar kokusu vardı. Kızlar renk renk giysi ve eşarplarıyla beyaz bir arka plan önünde görkemle dikiliyorlardı; kekremsi hava sarhoş edici, bu tazelik içinde hızlı devinimler bir haz kaynağıydı. Bizim küçük topluluk neşe içinde yüzüyordu. Birbirimize muzipçe isimlerle sesleniyor, birbirimizi alaya alıyor,

birbirimize kartopu fırlatarak alaylara yanıtlar veriyor, küçük çapta savaşlara tutuşuyorduk; sonunda ter içinde, karlara batmış, bir süre dikilip soluklanıyor, ardından tekrar başlıyorduk. Bir ara kardan koca bir kale kurup çattık, kaleyi kuşatıp ele geçirdik sonra, zaman zaman kızaklarımızla küçük bir yamaçtan aşağı kaydık.

Öğle vakti, boğuşup didişmekten aç kurtlar gibi karnımız zil çalmaya başlayınca, bir köy arayıp bulduk çevrede, eli yüzü düzgün bir restorandan içeri daldık, bir şeyler pişirtip kızarttırarak karnımızı doyurduk, piyanonun başına üşüştük sonra, şarkılar söyledik, bağırıp çağırdık, şarap ve grog getirtip içtik. Derken yemek geldi, bir şölen havası içinde atıştırmaya koyulduk, şarap nefisti, kadehlere doldurup doldurup kafamıza diktik. Yemeğin ardından kızlar kahve istedi, biz likörde karar kıldık. Küçük salon öylesine bir curcunaya boğuldu, şenliklerin gürültü patırtısıyla öylesine dolup taştı ki, kafalarımız kazan gibi oldu. Ben Liddy'nin yanı başından hiç ayrılmadım, Liddy lütfedip ayrı bir sevecenlikle beni ödüllendirdi adeta. Bu eğlence ve sarhoşluk havasında özellikle göz kamaştırıyor, o tatlı gözleri çakmak çakmak parıldıyor, oğlanların yarı atak, yarı ürkek sevecen yaklaşımlarını ses çıkarmadan sineye çekiyordu. Giysileri rehinden kurtarma oyunu oynamaya başladık derken; rehinli giysiler piyano başında öğretmenlerimizden birinin taklidiyle geri alınabiliyor, ama bazılarında sayı ve nitelikleri titizlikle denetlenen öpücükler bu işi görüyordu.

İçimizde ateşler yanarak bir hengâmeyle restorandan ayrılıp evin yolunu tuttuğumuzda öğle vaktini biraz geçmiş, ama hava şimdiden biraz kararmıştı. Derken bir kez daha ele avuca sığmaz çocuklar gibi ortalığı velveleye vererek karlar içinde paldır küldür ilerledik, usul usul inen akşamın loşluğunda acele etmeden kente doğru yol aldık. Liddy'nin yanı başından ayrılmamayı başarmış, bundan böyle onun şövalyeliğine soyunmuştum, öbür arkadaşların itirazlarını göğüsleyerek. Onu zaman zaman kızağıma bindirip çekiyor, sağdan soldan ikide bir girişilen kartopu saldırılarından gücüm yettiği kadar kendisini korumaya çalışıyordum. Sonunda bizi rahat bıraktılar; kızlardan her biri kavalyesini buldu, erkeklerden yalnızca ikisi açıkta

kalmıştı, laf atıp takılarak, savaşmalara istekli, yanımız sıra yürüyorlardı. O saatlerdeki kadar coşku ve heyecan içinde, o saatlerdeki kadar Liddy'ye delicesine vurulmuş hissetmemiştim kendimi. Liddy koluma girmişti, yürürken kendisini hafiften kendime doğru çekmeme ses çıkarmıyordu; kimi vakit akşamın koynundan içeri çalçene konuşup duruyor, kimi vakit mutlulukla ve adeta beni umutlandırarak yanı başımda yürüyordu. Yanıp tutuşuyordum, bu fırsattan elden geldiği kadar yararlanmayı koymuştum kafama, en azından bu sevecenlik dolu senli benli havayı elden geldiğince uzun zaman solumak istiyordum. Kente iyice yaklaşmıştık; yeniden şöyle bir dolanıp gelmeyi önerdiğimde karşı çıkan olmadı, ben de bunun üzerine bayır yukarı güzelim bir yola saptım; yol yarım daire çizerek dimdik yukarılara çıkıyor, içinden bir ırmak akan ovanın uzak manzaralarını cömertçe gözler önüne seriyordu; aşağıda, derinlerde yalap yalap görünen dizi dizi fenerlerin binlerce kırmızı ışığında parıldayıp duruyordu kent.

Liddy hâlâ kolumdaydı; sesini çıkarmadan beni dinliyor, benim ateşli ve coşkulu sözlerimi gülerek karşılıyor, onun da içi içine sığmaz görünüyordu. Ama kendisini hafifçe çekip öpmeye kalkınca hemen kurtuldu elimden, sıçrayıp bir kenara çekildi.

Derin bir nefes alarak, "Şu bayırı gördünüz mü, haydi oradan aşağı kayalım!" dedi. "Yoksa korkuyor musunuz kahraman beyefendi?"

Aşağı bakınca doğrusu şaşırdım; öylesine dik bir bayırdı ki, bu pervasızlık taşan öneri bir an gerçekten korkuttu gözümü.

"Olmaz," dedim önemsemez bir edayla. "Hava iyice kararadı."

Liddy hemen kızıp alay ederek bana veriştirmeye başladı, tavşan yürekli diye niteledi beni, kendisiyle gelemeyecek kadar ödleksem tek başına bayır aşağı kızakla kayacağına yemin etti.

"Devrileceğiz tabii," dedi gülerek. "Ama işin en eğlenceli yanı da bu."

Liddy'nin beni böyle kışkırtması üzerine aklıma bir fikir geldi.

"Liddy," dedim usulcacık, "kayacağız, peki. Tutalım ki devrildik, siz karları avuçlayıp vücudumun orasına burasına istediğiniz gibi sürebilirsiniz. Ama devrilmeden aşağıya vardık mı, ben de karşılığında bir ödül isterim sizden."

Liddy güldü sadece, kızağın üzerine geçip oturdu. Gözlerinin içine baktım, sıcacık ve neşeyle yanıp tutuşuyordu. Bunun üzerine ben öne geçtim, bana sarılmasını söyleyip hareket ettirdim kızağı, kollarıyla beni kucakladığını hissettim, ellerini göğsümün üstünde kavuşturdu, kendisine bir şey daha söyleyecek oldum, ama söyleyemedim. Bayır öylesine sarptı ki, kendimizi bir boşluktan içeri kaldırıp atmışız gibi bir duyguya kapıldım. Hemen ayaklarımı yere bastırmaya çalıştım, kızağı durduracak ya da devirecektim. Çünkü Liddy'yi düşününce yüreğime ansızın ölümcül bir korku çullanmıştı. Ne var ki, iş işten geçmişti. Kızak, hiçbir engel tanımadan bayır aşağı rüzgâr gibi uçup gidiyordu. Savrulan karın tozuyup soğuk soğuk yüzüme çarptığını, yüzümü dağladığını duyumsuyordum. Derken Liddy'nin korkulu bir çığlık attığını işittim, o kadar. Başım çok sert bir şeye çarpmış, sanki demirci dükkânındaki bir balyoz kafama inmişti. Vücudumun bir yerinde şiddetli bir ağrı duydum. En son algıladığım, bir soğukluk hissi oldu.

Bu kısa, bu deli dolu kızak yolculuğuyla gençlik hevesimin ve çılgınlığımın bedelini ödemiştim. Olaydan sonra diğer pek çok şey gibi Liddy'ye karşı sevgim de geride hiç iz bırakmaksızın silinip gitmişti içimden.

Kazadan sonraki curcuna ve telaşı yaşamaktan esirgenmiştim ben, ama ötekiler için tatsız bir saatti. İlkin Liddy'nin çığlığını işitip gülmüşler, yukarıdan karanlık boşluktan içeri alaylı sözler söylemişlerdi; ama sonra kötü bir şey olduğunu anlayıp güç bela bayırdan aşağı inmiş, o sarhoşluk ve taşkınlık havasından sıyrılıp akıllarını başlarına toplayıncaya kadar aradan bir süre geçmişti. Benzi sararmış ve baygın durumda bulmuşlardı Liddy'yi, ama hiçbir yerine bir şey olmamıştı, yalnızca eldivenleri yırtılmış, narin ve beyaz elleri biraz sıyrılıp yer yer kanamıştı. Ama beni ölü gibi taşıyıp götürmüşlerdi. Kızağın çarptığı ağacı, kemiklerimin kırılıp dökülmesine yol açan elma ya da armut ağacını sonradan arayıp bulmak istedimse de bulamadım bir türlü.

Herkesin beyin travması geçirdiğimi sanmasına karşın durum çok da kötü değildi. Başım ve beynim çarpma sırasında her ne kadar örselenmişse de ve hastanede yine kendime gelmem çok sürse de, başımdaki yara iyileşti, beynim kendini toparladı. Gelgelelim, birden çok yerinden kırılmış sol bacağım pek düzelip eski halini alamadı bir türlü. O gün bugün sakat biriyimdir, topallar dururum, koşup dans etmek şöyle dursun, doğru dürüst yürüyemem. Hiç beklenmedik bir anda gençlik yıllarımın önünde sessiz ülkelere götüren bir yol belirmiş, bu yola sapmıştım. Utana sıkıla, istemeye istemeye, ama sapmıştım yine de ve bazen bana öyle geliyor ki, akşamüzeri yapılmış kızak yolculuğunun ve sonuçlarının hayatımda asla onsuz yapamayacağım bir yeri vardır.

Kuşkusuz bunu söylerken kırık bacağımdan çok, kazanın daha güler yüzlü ve sevindirici sonuçlarını düşünüyorum. İçerdiği korku ve göz önüne serdiği karanlık gelecekle başıma gelen felaketin kendisinden midir, yoksa uzun süre hiç kımıldamaksızın yatakta yatıp aylar boyu sakin sakin düşünüp durmamdan mı, nedense hastane günlerinin bana hayli yararı dokunmuştu.

Uzun yatak döneminin başlangıcı, yaklaşık ilk haftası, tümüyle çıkıp gitti belleğimden. Pek çok zaman kendimde değildim; iyice kendime geldikten sonra da halsiz düşmüş, çevreme karşı pek ilgi duymaz olmuştum. Annem kalkıp başkente gelmişti; her gün hiç sektirmeden hastaneye uğruyor, yatağımın başucunda oturuyordu. Gözlerimi kaldırıp kendisiyle birkaç kelime konuşunca yüzü gülüyor, adeta neşesi yerine geliyordu. Oysa sonradan öğrendiğime göre benim için korkmuş, bana değil, aklıma bir zarar gelir diye tasalanmıştı. Bazen hastanenin sessiz ve aydınlık odacığında uzun uzadıya çene çalıyorduk. Ne var ki, birbirimizle hiçbir zaman içtenlikli bir ilişki kuramamıştık, ben daha çok babamın tarafını tutmuştum hep. Ama şimdi onu acıma, beni ise şükran duygusu yumuşatmış, bir uzlaşma havası içine sokmuştu. Gelgelelim, ikimiz de fazlasıyla uzun bir zaman karşımızdakinden anlayış bekledik, miskin bir davranışla işi oluruna bırakmaya alıştırdık kendimizi, dolayısıyla şimdi gönlümüzde uyanan içtenliğin bir yol bulup, ko-

nuştuğumuz sözlerden içeri ayak atabilmesi düşünülecek gibi değildi. Memnun gözlerle birbirimize bakıp duruyor, nazik konulara hiç değinmiyorduk. Hasta yattığım, bakılmaya gereksinim duyduğum için annem bana yine annelik yapmaya başlamıştı, ben de kendisine yine bir zamanki gibi çocuksu duygularla yaklaşıyordum, annemle aramdaki diğer şeyler şimdilik tümüyle çıkıp gitmişti belleğimden. Kuşkusuz sonradan aramızdaki eski ilişki yeniden hortlayıp ortaya çıktı, hastanede yattığım günlerden söz etmekten kaçındık, çünkü bu ikimizi de sıkıntıya sokuyordu.

Giderek durumumu topluca görmeye başlamıştım, hastalığın ateşli dönemini atlatmış, yatakta sessiz sakin yatıyordum; doktor artık daha fazla gizlemeye gerek görmemiş, kızakla bayırdan aşağı yuvarlanmanın bir anısı olarak bedenimde bir özrün sürekli kalacağını açıklamıştı. Şöyle biraz bilinçli şekilde keyfini çıkaramadığım gençliğimin kırpılıp budanarak yoksullaştığını görüyordum, durumu benimseyebilmem için yeterince bol zaman vardı önümde, çünkü hastanede üç ay daha kalmam gerekiyordu.

Öte yandan harıl harıl üzerinde düşünüp durumumu kavramaya, ileride beni nasıl bir geleceğin beklediğini kafamda tasarlamaya çalışıyor, ne var ki bu konuda fazla bir ilerleme sağlayamıyordum. Uzun süre düşünmek henüz üstesinden gelebileceğim bir şey değildi, her seferinde kısa süre sonra yorgun düşüyor, kendimi hayallerin, düşlerin dinlendirici kollarına bırakıyordum; böylece korku ve umutsuzluğa kapılmaktan doğa beni esirgiyor, beni zorlayıp iyileşmem için gerekli huzura kavuşmamı sağlıyordu. Ama yine de bazen saatler boyu, bazen gece yarılarına kadar, başıma gelen talihsiz kaza üzerinde düşünüp kahroluyor, sözü edilmeye değer bir teselli ele geçiremiyordum.

Bir gece birkaç saat şöylece kestirip uyandım ansızın. Güzel bir düş görmüş gibiydim, düşü anımsamaya çalıştımsa da olmadı. Tuhaf bir rahatlık ve ferahlık duygusu vardı içimde, sanki ne çok tatsız şey varsa hepsini aşıp geçerek geride bırakmıştım. Yatakta öylece yatıp düşünür, çevremde iyileşme ve esenlik ırmaklarının usulcacık aktığını duyumsarken birden bir

melodi gelip kondu dudaklarıma, neredeyse sessiz bir melodi. Mırıldanmaya başladım, mırıldandım da mırıldandım, bunca zaman kendisine yabancı düştüğüm müzik hiç beklenmedik bir anda giysisinden soyunmuş bir yıldız gibi yeniden bana çevirmişti gözlerini, kalbim melodinin ritmiyle atıyor, tüm varlığım bir bahar havası yaşayarak yeni ve temiz bir havayı soluyordu. Olup bitenlerin bilincinde değildim, çıkıp gelmişti işte ve sessizce ruhuma doluyor, sanki çığırtkanlıktan uzak korolar uzaktan uzağa gönlüme ezgilerini yolluyordu.

Bu içten, bu körpe duyguyla yeniden uyudum. Sabahleyin kalktığımda bir neşe vardı yüreğimde, üzerimden tüm sıkıntılar kalkmıştı, hanidir hasret kaldığım bir şeydi bu. Durumun farkına varan annem, beni böyle sevindiren şeyin ne olduğunu sordu. Ben de biraz düşündükten sonra, hayli zaman var ki kemanımın belleğimden çıkıp gittiğini, ama şimdi yine aklıma geldiğini söyledim, sevincimin buradan kaynaklandığını belirttim.

Annem biraz ürkek, "Ama daha uzun bir süre keman çalamayacaksın," diye yanıtladı.

"Olsun, isterse bundan sonra hiç çalamayayım."

Annem beni anlamadı, ben de ne demek istediğimi açıklayamadım kendisine. Ama yavaş yavaş iyileştiğimi, durup dururken böyle sevinmemin temelinde pusuya yatmış bekleyen bir düşmanın bulunmadığını fark etmişti. Birkaç gün sonra, kollayarak yine aynı konuya döndü:

"Söyler misin, şu senin müzikle aran nasıl? Artık hiç lafını etmeyeceğine inanmıştık neredeyse. Baban da öğretmenlerinle konuştu. Bize söz düşmez hani, hele şu sıra; ama bir düş kırıklığı söz konusuysa eğer, en iyisi bu işten vazgeçmek diyorsan, hiç çekinme yap istediğini, inattan ya da utançtan bu işi sürdürmen gereksiz. Ne diyorsun?"

Ansızın bütün o yabancılaşma ve düş kırıklığı dönemi yeniden aklıma geldi. Konservatuardaki durumumu anneme açıklamaya çalıştım, annem anlar gibi göründü. Ama, dedim, yine güven geldi içime; kesinlikle soluğu öyle kaçmakta almayacak, önce çalışıp konservatuarı bitirecektim. Şimdilik konuşmamız bu kadarla kalmıştı. Ruhumun annemin göz gezdireme-

yeceği kadar derinlikleri müzikten geçilmiyordu. Keman işi başarıya ulaşsın ya da ulaşmasın, dünyanın yine eli yüzü düzgün bir müzik yapıtı gibi kulaklarımda yankılandığını duyuyordum; biliyordum ki beni esenliğe kavuşturacak tek şey müzikti. Baktım ki durumum keman çalmama izin vermiyor, ben de vazgeçer, belki bir başka meslek arardım kendime, örneğin ticaretle uğraşırdım. Diyeceğim, bütün bunların benim için fazla önemi yoktu, ister ticaretle ister başka bir işle uğraşayım, müziğe şimdikinden daha az kucak açmayacak, müziğin içinde şimdikinden daha az yaşamayarak onunla daha az nefes alıp vermeyecektim. Besteler yapacaktım yeniden! Anneme söylediğim gibi, beni sevindiren, keman çalacak oluşum değil, müzikle uğraşmak, eserler yaratmaktı, ellerim beste yapmak için şimdiden titremeye başlamıştı. Kimi zaman oluyor, aydınlık havaların yüksek perdeden titreşimlerini, düşüncelerin o serin gerilimini tıpkı eskiden yaşanmış alabildiğine mutlu saatlerdeki gibi duyumsuyor, topal bir bacağın ya da diğer musibetlerin bunun yanında fazla önem taşımadığını hissediyordum.

Bundan böyle zaferi kazanmış görüyordum kendimi; her ne kadar isteklerim sık sık sağlığın ve gençliğin haz dolu ülkesinde gezip dolaşsa da, her ne kadar sık sık ateş püskürerek, içerleme dolu bir utançla ve nefretle sakatlığıma bakıp belalar okusam da, üzüntüm hiçbir vakit kolay kolay gücümü aşacak ölçüye ulaşmıyordu; bir şey vardı ortada, beni teselli ediyor, içimi aydınlatıyordu.

Arada bir annem ve beni görmek için babam başkente geliyordu. Durumum biraz düzelmeye yüz tutmuştu ki, bir gelişinde annemi de yanına alıp götürdü babam. İlk günler hastanede kendimi biraz öksüz hissettim; ayrıca, annemle bütün zaman pek içtenlikli konuşmadığım, onun düşünce ve tasalarına pek eğilmediğim için kendimden utandım. Ama içimdeki öbür duygu varlığımı öylesine dolduruyordu ki, bu gibi düşünceler iyi niyetli oyunlardan ve duygulanmalardan öteye geçmiyordu.

Günlerden bir gün beklenmedik bir anda biri beni ziyarete geldi, annem yanımdayken bunu yapmayı göze alamamıştı. Liddy'ydi gelen. Onu görünce donakaldım. Kısa zaman önce

kendisine ne büyük yakınlık duyduğum, kendisi için ne çok yanıp yakıldığım ilk anda aklıma gelmedi hiç. Liddy ne diyeceğini, ne yapacağını bilemez haldeydi. Başıma gelen felaketten kendisini suçlu gördüğü için annemden, hatta mahkemeden korkmuş, durumun o kadar kötü sayılmadığını, doğrusu kendisini de pek ilgilendirmediğini ancak yavaş yavaş anlayıp rahat bir nefes almıştı. Ama hafif bir düş kırıklığına uğradığı fark edilmiyor değildi. Duyduğu bütün vicdan rahatsızlığına karşın yine de tümüyle olay, hayli üzücü ve dokunaklı kaza, o kötülük bilmeyen kadın kalbini alabildiğine rahatlatmıştı. Hatta pek çok kez "hazin" sözcüğü çıktı ağzından, kendimi tutamayıp güldüm. Beni öyle neşeli, geçirdiği kazayı fazla önemsemez durumda bulacağını hiç ummamıştı. Benden özür dilemeye niyetlenmişti; onu bağışlamam, kendisine gönlünü kaptırmış olan beni sözde fazlasıyla memnun bırakacak, o da bu duygulandırıcı sahneden yararlanarak yeniden kalbimi kazanıp bu işten zaferle çıkacaktı.

Oysa beni böyle şen, kendisini de tüm suç ve suçlamalardan böyle arınmış görmek sersem kıza az buz bir ferahlık sağlamamış değildi. Gelgelelim, böyle bir ferahlamadan dolayı sevinmişe benzemiyordu, hatta vicdanı rahatladığı, beraberinde taşıyıp getirdiği korku silinip gittiği ölçüde sessizleşip soğuk bir tavır takındı. Kazadaki rolünü bu kadar küçük göstermem, hatta unutmuş gibi davranmam, o dokunaklı özür dileme girişimini daha çekirdek halindeyken başarısızlığa uğratıp kendisini bütün bir güzelim sahneden etmem sonradan az incitmemişti Liddy'yi. Bundan böyle kendisi için hiç de yanıp tutuşmadığımı, hayli nazik davranışıma karşın fark etmişti kuşkusuz ve bu da işin en kötü yanıydı. Kollarımı bacaklarımı kaybetsem de, kendisine yine tapacak biriydim gözünde; gerçi onun sevmediği, bir kerecik olsun mutlu kılmaya yanaşmadığı biriydim; ama bu kimse ne kadar sefil durumda olursa, kendisi için ayılıp bayılmasıyla Liddy'yi o kadar memnun bırakacaktı. Ne var ki umduğunu bulamamıştı, apaçık farkındaydı bunun; hastaneye gelmiş, içi merhametle dolu bir ziyaretçinin sıcaklık ve ilgisi, şirin yüzünden yavaş yavaş kaybolarak yerini bir soğukluğa bıraktı. Sonunda şatafatlı sözlerle veda edip gitti, tekrar tekrar söz vermesine karşın bir daha da gelmedi hiç.

İçimdeki eski sevdanın böyle küçülüp gülünç nitelik kazanması benim için tatsız, onurumu hayli inciten bir şey olsa da, Liddy'nin ziyareti üzerimde yine de olumlu bir etki yapmıştı; bu arzu edilmeye değer güzel kızı ilk kez tutku ve coşkudan uzak, çıplak gözle görmek, kendisini daha önce hiç tanımamış olduğumun bilincine varmak hayli şaşırtmıştı beni. Üç yaşındayken kucaklayıp sevdiğim yapma bebeği bana gösterseler, duyacağım yabancılık ve sergileyeceğim duygu değişikliği, daha birkaç hafta önce kendisi için yanıp tutuştuğum bir kızı büsbütün yabancı biri gibi karşımda görmek kadar beni hayrette bırakmayacaktı kuşkusuz.

Kışın yaptığımız o pazar gezintisinde hazır bulunmuş arkadaşlardan ikisi birkaç kez hastaneye gelip beni ziyaret etti, ama birbirimizle konuşacak fazla bir şey bulamadık. Durumum biraz düzelmeye yüz tutunca onların rahat bir nefes aldıklarını fark etmekte gecikmedim, bundan böyle benim için zaman harcamamalarını rica ettim kendilerinden. Daha sonra birbirimizi bir daha görmedik. İlginçti doğrusu ve beni hüzün karışımı tuhaf bir şekilde etkiliyordu: Bu delikanlılık yıllarında yaşamım içinde yer alan ne varsa üzerimden pul pul dökülmekte, bana yabancılaşmakta, elimden çıkıp gitmekteydi. Onca zaman ne kadar yanlış ve hazin bir yaşam sürdüğümü birden görüp anlamıştım; bu gençlik yıllarının sevgisi, dostları, alışkanlıkları ve sevinçleri külüstür giysiler gibi üzerimden düşerek hiç acı vermeden benden ayrılıp gidiyor, dolayısıyla onca zaman bunlara nasıl katlanabildiğime ya da onların bana nasıl dayanabildiklerine şaşmaktan başka yapacak bir şeyim kalmıyordu.

Buna karşılık bir başkasının hastaneye çıkıp gelişi benim için bir sürpriz oluşturdu; günlerden bir gün piyano öğretmenimi, bu sert ve alaycı adamı karşımda bulmuştum. Bastonunu elinde tutuyordu, eldivenlerini ellerinden çıkarmamıştı; o alışılmış buruk, neredeyse iğneleyici ses tonuyla konuşuyordu. Bizim kızak yolculuğu için "kadın işi" dedi, yaşadığımız talihsizliği bize çok görmeyen bir eda vardı sözcüklerinde. Öyleyken beni ziyarete gelişi ilginçti; ayrıca, ses tonunu değiştirmemesine karşın öyle anlaşıldı ki, gelişi kötü bir niyetten değildi, tüm miskinliğime karşın zararsız bir öğrenci sayıldığımı bana söyle-

mek istemişti, meslektaşı olan keman hocası da kendisiyle aynı görüşü paylaşmaktaydı; kısacası çok geçmeden iyileşip konservatuara dönerek kendilerini sevindireceğimi umuyorlardı. Neredeyse daha önce bana reva gördükleri kaba davranış için dilenmiş bir özür izlenimi uyandıran bu konuşma, öncekilerle aynı hoyrat ve müstehzi tonla yapılmasına karşın, bana bir aşk ilanı gibi geldi adeta. Pek sevilmeyen piyano öğretmenime bir şükran duygusuyla elimi uzattım, kendisine güvendiğimi göstermek isteyerek geride kalan bütün yıllar içindeki durumumu, şimdi ise müziğe karşı yürekten duyduğum ilişkinin nasıl yine ansızın alevlendiğini açıklamaya çalıştım.

Piyano öğretmenim başını salladı ve alay eder gibi ıslık çaldı. "Anladım, siz bir bestekâr olmak istiyorsunuz."

"Belki," dedim sıkılarak.

"Evet, o zaman iyi şanslar. Ben sanmıştım ki, bundan böyle yeni bir gayretle işe sarılıp egzersizlere başlayacaksınız. Bestekâr olmak istediğinize göre, böyle bir şey gereksiz tabii."

"Ama öyle demek istememiştim ben."

"Peki, neydi demek istediğiniz? Bakın, bir konservatuar öğrencisi tembelse, çalışmaya gönlü yoksa, her zaman bestekârlığa özenir. Herkesin sözde üstesinden geleceği şeydir bu; eh, dehaya gelince, bilindiği üzere herkes de bir dâhidir."

"Gerçekten, bu değildi söylemek istediğim. Bir piyanist olabilir miyim sizce?"

"Hayır dostum, bunu başarabileceğinizi sanmam. Ama adam gibi keman çalmasını hâlâ öğrenebilirsiniz."

"Tamam, benim de istediğim bu."

"Umarım niyetiniz ciddidir. Pekâlâ, ben gideyim artık. Geçmiş olsun dostum. Tekrar görüşmek üzere."

Piyano öğretmenim beni hayretler içinde bırakıp gitmişti. Müzik eğitimine yeniden başlamayı aklımdan pek geçirmemiştim doğrusu. İçimde, bu kez de zorlanırım, iş ters gider, her şey eskiden nasılsa sonunda yine öyle olur diye bir korku vardı. Ama bu korkulu düşünceler kısa süre sonra kafamdan silindi; öte yandan asık suratlı piyano öğretmenimin hastanede beni ziyaret edişinin ardında kötü bir niyet yoktu, ziyaret içten duyulan bir yakınlığın belirtisiydi.

İyileştikten sonra bir geziye çıkıp dinlenmemin yerinde olacağı söylenmişti; ama ben gezi için büyük tatile kadar beklemeyi, en iyisi şimdiden tezi yok kolları sıvayıp işe koyulmayı yeğledim. Bir dinlenmenin, hele bu ister istemez katlanılması gereken bir dinlenmeyse, insan üzerinde ne denli şaşırtıcı bir etki yaptığını ilk kez yaşamıştım. Derslere ve egzersizlere koyulurken içimde bir güvensizlik vardı, ama her şey eskisini aratmayacak gibi yolunda gitti. Benden asla bir virtüöz olamayacağını şimdi açık seçik görüyordum kuşkusuz, ne var ki bunu anlamam şu andaki durumumda bana üzüntü vermiyordu. Ayrıca, çalışmalarımda bir aksamayla karşılaşmıyordum. Özellikle uzun bir aradan sonra, müzik kuramından, armoni ve kompozisyon öğretisinden oluşan o korkunç çalılık, kapısından rahatlıkla girebileceğim aydınlık bir bahçeye dönüşmüştü. Yıldızın parladığı saatlerde aklıma gelen buluşların, başvurduğum denemelerin bundan böyle kural ve yasalara aykırı düşmediğini hissediyor, o sıkı öğrenci disiplini içinde özgürlüğe götüren dar ama açık seçik bir yolun varlığını duyumsuyordum. Kuşkusuz öyle saatler, günler ve geceler geçiriyordum ki, her şey dikenli bir çit gibi önümde duruyor, kafam yorgun, çelişkiler ve boşluklar arasında kendimi yiyip bitiriyordum; ama asla yeni bir umutsuzluğa kapılmadım, önümdeki dar yol belirginleşti giderek, daha kolay yürünebilir bir nitelik kazandı.

Sömestr sonunda kuram öğretmenimizin tatilden önce bizimle vedalaşırken bana şöyle söylediğini işitip şaşırdım: "Bu yıl müzikten gerçekten bir şey anlıyor görünen tek öğrenci varsa, o da sizsiniz. Yaptığınız bir beste olursa, görmeyi çok isterim."

Kulağımda moralimi güçlendiren bu söz, tatili geçirmek üzere yola çıktım. Hayli zaman evden uzak kalmıştım, doğup büyüdüğüm kent tren yolculuğu sırasında gönlümde yeniden sesini duyurdu, kendisini sevgiyle kucaklamamı istedi benden, çocukluk ve ilkgençlik yıllarımın yarı yitik anılarını su yüzüne çıkardı. Kentimizin istasyonunda babam karşıladı beni; bir paytona atlayıp birlikte evin yolunu tuttuk. Ne var ki, hemen ertesi sabah içimden gelen bir dürtüyle evden dışarı attım kendimi, eski sokakları gezip dolaştım. Yitip gitmiş o gül gibi genç-

liğim ansızın aklıma gelince içimi bir hüzün kapladı. Çarpık ve kaskatı bacakla, elimde baston, her köşesi bana çocuklukta oynanmış oyunları ve uçup gitmiş sevinçleri anımsatan sokaklardan topallaya topallaya geçerken kahroldum. Mahzun bir halde eve döndüm; kimi gördümse, kimin sesini işittimse, kimi düşündümse, bana hep eskiyi, hep şimdiki sakatlığımı anımsattı acı acı. Öte yandan, açıkça söylemese de annemin seçtiğim mesleğe her zamankinden çok karşı çıkması beni üzüyordu, şöyle endamlı bacakları üzerinde dikilen bir virtüöz ya da çakı gibi bir orkestra şefi olarak boy gösterecek bir müzisyene bir diyeceği olmazdı annemin, gelgelelim elinde ahım şahım denemeyecek bir diplomayla benim gibi ürkek ve yarı kötürüm birinin nasıl ayakta kalabileceğine bir türlü akıl erdiremiyordu. Annem bu düşüncesinde eski bir kadın arkadaşı ve uzak akrabamız tarafından da desteklenmekteydi. Babam bir ara kadının eve gelmesini yasaklamış, kadın da buna işte öylesine bir kin ve nefretle misillemede bulunmuş, ama kuşkusuz evden de ayağını kesmemişti, babam yazıhanede çalışırken sık sık kalkıp anneme geliyordu. Çocukluk yıllarımdan bu yana benimle bir çift laf etmemişti; benden hoşlanmıyor, meslek seçimimi hazin bir yozlaşmanın belirtisi sayıyor, geçirdiğim kazaya ise takdiri ilahinin apaçık bir cezası ve uyarısı gözüyle bakıyordu.

Bir defasında beni sevindirmek isteyen babam, Şehir Orkestrası'nın bir konserinde solist olarak sahneye çıkıp keman çalmamı sağlamıştı. Ama ben bunu başaracak durumda görmedim kendimi, gelen daveti geri çevirdim, çocukken yatıp kalktığım küçük odama çekilerek günlerce dışarı çıkmadım. Sağdan soldan tarafıma yöneltilen bitip tükenmez sorular ve sağa sola hesap vermeler hepsinden çok keyfimi kaçırıyordu, ben de bu yüzden evden dışarı adımımı atmaz olmuştum. Bir ara pencereden mutsuzluk dolu bir gıptayla sokaktaki yaşamı izlerken, okul çocuklarının, özellikle genç kızların peşinden bakarken suçüstü yakaladım kendimi.

Bundan böyle nasıl olur da bir kızı sevmeyi umut edebilirim, diye geçirdim içimden. Bundan böyle örneğin dansta olduğu gibi hep bir kenarda dikilecek, seyirci kalacaktım, kızlar tam bir erkek gözüyle bakmayacaklardı bana, diyelim biri bir

ara bana güler yüz gösterse, acıdığından yapacaktı bunu. Tanrım, acınmalardan da iyice gına getirmiştim.

Bu koşullarda evde kalamazdım. Çabuk depreşen hüzünlü halim annemle babamı da az üzmüyordu; dolayısıyla, babamın bana söz verdiği, çoktan tasarlanmış geziye bir an önce çıkabilmek için izin istediğimde pek olmaz demediler. Sakatlığım daha sonraları da uğraştırdı beni, yüreğimde taht kurmuş arzu ve umutlarımı boğup attı; gene de güçsüzlük ve sakatlığımı o zamanki kadar belirgin ve kahredici biçimde bir daha hiç hissetmedim; o zaman sağlıklı genç bir insanı, sevimli bir kadını gördükçe aşağılanmışlık duygusuna kapılırdım, içim sızlardı. Nasıl yavaş yavaş bastonla dolaşmaya, topal aksak yürümeye alışmış, sonunda bundan pek rahatsızlık duymaz olmuşsam, yıllar geçtikçe suratımı asmadan sakatlığımın bilincinde olup bir tevekkül ve mizah duygusuyla onunla beraber yaşamaya kendimi alıştıracaktım.

Tanrıya şükürler olsun tek başıma seyahat edebiliyor, özel bir bakıma gereksinim duymuyordum; bana birinin eşlik etmesi hoşlanmayacağım bir şey olur, ruhsal iyileşmemi aksatabilirdi. Daha trende herkesin beni dikkatli bakışlarla ve acıyarak süzmesinden kurtulmam içimi rahatlatmıştı. Trenden inmeden gece gündüz aralıksız yol aldım, gerçek bir kaçış duygusu içinde. İkinci akşam bulanık pencerelerden bakıp dışarıda sivri ve yüksek tepeler görünce, derin bir oh çektim. Hava karardığında son istasyona gelmiştik. Yorgun ama içim şen, İsviçre'nin Graubünden kantonundaki bir kentin karanlık sokaklarında ilerleyip, karşıma çıkan ilk restorandan içeri girdim, bir kadeh koyu kırmızı şarap içip ardından on saatlik bir uyku çekerek yol yorgunluğumu, ayrıca buralara kadar taşıyıp getirdiğim sıkıntının azımsanmayacak bir bölümünü attım üzerimden.

Sabah olunca küçük teleferiğe bindim; teleferik beni alıp dar vadilerden, ak köpüklü çaylar üzerinden geçirip dağlık arazinin içerilerine taşıdı. Küçük ve ıssız bir teleferik istasyonunda bir arabaya atladım, öğle vakti kentin en yüksek kesimindeki köylerden birine geldim.

Sessiz ve yoksul köyün tek ve küçük oteline yerleştim, zaman zaman biricik müşterisi ben oldum otelin, güz mevsimine

kadar burada kaldım. Niyetim kısa süre köyde dinlenmekti; sonra da İsviçre topraklarında gezip dolaşacak, biraz dünyayı, biraz yabancı yerleri görüp tanıyacaktım. Gelgelelim, bulunduğum yükseklikte öylesine bir rüzgâr esiyor, öylesine buruk bir saydamlık ve yücelik taşan bir havayı önüne katmış getiriyordu ki, bu havadan ayrılmak içimden gelmedi. Yüksekteki yaylanın bir yanı çam ormanıyla kaplıydı ve orman neredeyse dağın doruğuna kadar çıkıyordu; öbür yamacı ise çıplak kayalar tutmuştu. Gündüzleri burada geçiriyordum, güneşte yanmış kayaların ortasında ya da melodisi geceleyin bütün köyde yankılanan deli dolu bir çayın kenarında. İlk günler yalnızlığı, derde deva serinletici bir içit gibi yudumladım; kimse peşimden bakmıyor, kimsede merak ve acıma duygusu uyandırmıyordum, yükseklerde uçan bir kuş gibi özgür ve tek başımaydım; çok geçmeden ıstırabım dindi, hastalık derecesindeki kıskançlık duygusu silinip gitti içimden. Bazen dağlardan içerilere uzanıp bilmediğim ovalar ve yaylalar keşfedemediğime, tehlikeli yolları tırmanamadığıma hayıflanıyordum. Ama doğrusu keyfime diyecek yoktu, geçmiş ayların yaşantılarından, heyecan ve telaşlarından sonra yalnızlığın sessizliği emin bir kale gibi çevremi kuşatıyordu; bozulan ruh huzuruma yeniden kavuşmuş, fizik güçsüzlüğüme, gülüp oynayarak değilse bile, bir rıza duygusuyla katlanmayı öğrenmiştim.

Yükseklerdeki o köyde hayatımda yaşadığım en güzel haftaları geçirdim. Temiz ve saydam havayı soludum, çayların buz gibi sularını içtim, sarp yamaçlarda otlayan keçi sürülerini seyrettim, düşsü sessizlikler içinde siyah saçlı çobanlar vardı başlarında. Kimi zaman ovada gezinen fırtınanın sesini dinledim, alışılmadık bir yakınlıktan sislerin ve bulutların gözlerinin içine baktım. Kayaların çatlaklarında büyüyen küçük, nazlı, renkli çiçekleri ve o pek çok şahane yosunu izledim; havanın açık olduğu günler güle oynaya bir saat kadar yukarılara tırmandım, karşı tepenin üzerinden arkalardaki uzak ve tertemiz siluetleriyle yüce dağların doruklarını gördüm, mavi gölgelerle donanmış, üzerlerini mutlulukla ışıl ışıl parıldayan gümüşsü karlar örtmüştü. Yoksul, küçük bir kaynaktan ayrılan incecik bir su, patikanın belli bir yerini nemli ve ıslak durumda tutuyordu.

Havanın açık olduğu her gün, buraya konmuş su içen yüzlerce minik mavi kelebeğe rastladım, yaklaşan adımlarımdan pek kaçmıyor, aralarından geçerken ürküp havalanarak kanat seslerinin ipeksi incelikteki vızıltısıyla çevremde uçuşmaya koyuluyorlardı. Bu kelebekleri keşfettikten sonra, söz konusu patikadan yalnızca güneşli günlerde geçmeye başladım; her seferinde de o kalabalık mavi kelebek yığınıyla karşılaşıyordum, her karşılaşma benim için bir düğün bayram oluyordu.

Daha bir dikkatle anımsamaya çalıştığım zaman, kuşkusuz o günlerin belleğimde kaldığı gibi tümüyle mavi ve güneşli olmadığını, bir bayram havası taşımadığını görüyorum. Sisli ve yağmurlu, hatta karlı ve soğuk günler de eksik değildi; ayrıca, benim kendi içimde de bozuk havalar, berbat günler arada bir boy göstermekten geri kalmıyordu.

Yalnızlığa alışık değildim; dinlenerek ve keyif sürerek geçirdiğim ilk günlerden sonra, kendimi elinden kurtardığım gam ve keder, korkunç bir yakınlıktan yine vakit vakit gözlerini dikip beni süzmeye başladı. Kimi soğuk akşamlar avuç içi kadar odamda, dizlerimin üzerinde battaniye, yorgun ve savunmasız oturuyor, aptalca düşüncelere dalıyordum. Gençliğin kaynayan kanının özleyip beklediği her şey, şenlikler, danslar, gülüp oynamalar, kadınlar ve kızlarla flörtler, serüvenler, güç ve sevdanın zaferi, bütün bunlar karşı kıyıda kalmış, bir daha dönüp gelmemek üzere ayrılıp giderek benim için erişilmez niteliğe bürünmüştü. Hatta yarı zoraki neşenin bayır aşağı yuvarlanmamla sonlanan o inatçı taşkınlık dolu dönemi, böylesi zamanlarda belleğimde güzelleşip cennetsi renklerle donanarak, elden çıkıp gitmiş bir şenlik ülkesi gibi karşıma dikiliyor, bu şenliğin bundan böyle uzaktan uzağa Bacchusvari bir coşkuyla yankılandığını işitiyordum. Geceleri arada bir fırtına çıktığında, dağlardan, bayırlardan aşağı gümbürtüyle yuvarlanan suların hiç kesilmeyen soğuk sesi, içi dışına çıkmış çam ormanının yanıp yakınmalarının uğultusuyla işitilmez olduğunda ya da çürük çarık evin çatı kirişlerinde uykusuz yaz gecelerine özgü ne idüğü belirsiz binlerce çatırtı işitildiğinde, ben yaşam ve aşk fırtınalarının umutsuz ve sıcak düşlerine gömülmüş yatıyor, ateş püskürüp Tanrıya lanetler savuruyordum. Zavallı bir

yazar, düş gören biri gözüyle bakıyordum kendime ve bu kişinin gördüğü en güzel düş de incecik bir sabun köpüğünün renk renk parıltısından başka şey değildi; oysa dünyanın dört bir köşesinde binlerce başka yazar, gençliklerinin gücüyle gönülleri şen, yaşamın tüm nimetlerine sevinç çığlıklarıyla ellerini uzatıp duruyordu.

Ne var ki, dağların kutsal güzelliğinin ve duyularımın her Allahın günü yaşadığı hazların yalnızca bir tül gerisinden bana baktığını ve yalnızca tuhaf bir uzaklıktan benimle konuştuğunu hissettiğim gibi, giderek ben ve alabildiğine bir azgınlıkla ikide bir üzerime çullanan hüzün arasına bir tül ve hafif bir yabancılık gelip yerleşti. Ve çok geçmeden iş öyle bir durum aldı ki, gerek gündüzlerin görkemini, gerek gecelerin sefaletini benim dışımdan gelen sesler gibi işitmeye başladım; gönlümde hiçbir kırıklık olmadan bu seslere kulak verip dinleyebiliyordum artık. Kendimi bulutların oradan oraya gezindiği bir gökyüzü gibi görüyor ve duyumsuyordum, birbiriyle boğuşan kalabalıkların bir savaş alanıydım adeta: İster zevk ve arzu, ister acı ve hüzün, ikisi de eskisinden daha duru, daha anlaşılabilir bir sesle yankılanıyor, ruhumdan ayrılarak armonilere ve ses dizilerine dönüşüp bana doğru sokuluyordu; sanki uykumda işitiyordum bunları, böyle bir şeyi isteyip istemediğime bakmayarak beni ellerine geçiriyorlardı.

Bütün bunları ilk kez bir akşam sessizliğinde hissetmiştim, kayalıklardan eve dönüyordum. Hissettiklerim üzerine düşüncelere daldım, kendim için bir bilmeceydim adeta. Ansızın aklıma geldi bütün bunların anlamı: O yabancı, o uzaklara kayıp gitmiş saatlerin dönüp gelişiydi, geçmiş yıllarda tadını sezgilerde şöylece algıladığım saatlerin. Bu anımsamayla birlikte o görkemli aydınlık yeniden sökün etti, duygulardaki neredeyse o billursu aydınlık ve saydamlık çıkıp geldi, duygulardan her biri, yüzünden maskesini çıkarmış, dikildi karşımda, hiçbiri acı ve mutluluk ismini taşımıyor artık, yalnızca güç, ses ve ırmak anlamını içeriyordu. Benim yücelmiş duygularımın etkinliğinden, renk renk parıltı ve savaşımlarından bir müzik doğup ortaya çıkmıştı.

Bundan böyle aydınlık günlerimde güneşe ve ormana, esmer kayalara ve uzaktaki gümüşsü dağlara mutluluk, güzellik

ve kavrayışın bir kat daha güçlendirdiği duyguyla bakıyor, karanlık saatlerimde ise hasta yüreğimin ikili bir ateşle gerilip başkaldırdığını hissediyordum. Artık haz ve elemi birbirinden ayırmaz olmuştum, biri ötekinin aynıydı bunların, ikisi de acı veriyor, ikisi de hazlara boğuyordu insanı. Yüreğimde ister hüzün ister neşe olsun, varlığımdaki güç bunların üstünde dinginlik içinde duruyor, durumu izliyor, aydınlık ve karanlığın birbirinden ayrılmaz kardeşler olduğunu görüyordu, üzüntü ve huzur aynı büyük müziğin ölçüleri, güçleri ve parçalarıydı.

Bu müziği kayda geçiremezdim, bana yabancıydı henüz, sınırlarını bildiğim yoktu. Ama onu algılayabiliyor, kendi içimdeki dünyayı mükemmel bir dünya olarak duyumsayabiliyordum. Öte yandan bir şeyi saptayabilmiştim, ufak bir parçayı ve ahengi, küçültülmüş ve bir başka dile çevrilmiş. Bunu düşünüp günlerce bunu yaşadım ve sonunda bunun iki kemanla dile getirilebileceğine karar verdim, uçmayı göze alan yavru bir kuş gibi bütün masumiyetimle ilk sonatımı notaya almaya koyuldum.

Bir sabah odamda kemanla ilk cümleyi çaldığım zaman, kuşkusuz güçsüzlüğümü, gereken olgunluktan uzaklığımı ve güvensizliğimi hissettim, ama her kadans bir sağanak gibi boşandı yüreğime. Bu müzik iyi miydi, değil mi, bilmiyordum; ama kendi müziğim olduğunun, bende yaşanıp gözlerini bende dünyaya açtığının ve daha önce hiçbir yerde duyulup işitilmediğinin bilincindeydim.

Aşağıda, salonda restoran sahibinin babası yıllardır öylece oturuyordu; yerinden hiç kımıldamaksızın ve saçaklardan sarkan buz parçası gibi ak pak; ağzından bir söz çıkmayan, yalnızca durgun gözlerini ihtiyatla çevresinde dolaştıran, seksenini aşkın bir ihtiyar. Vakur bir suskunluk içindeki bu adam insanüstü bir bilgelik ve ruh huzuruyla donatılmış biri miydi, yoksa akli melekeleri artık kendisini terk etmiş biri mi, sırdı doğrusu. O sabah kemanımı koltuğuma sıkıştırıp bu ihtiyarın yanına indim, çünkü ister benim çaldığım ister başka müzik olsun, her zaman kulak kesilip dinlediğini görmüştüm. Salonda yalnızdı, gidip karşısına dikildim, kemanımı akort edip sonatımın ilk cümlesini çalmaya koyuldum. Çok yaşlı adam, beyazı sarıya

çalan ve gözkapaklarının kenarları kırmızı olan durgun gözlerini bana dikip dinledi. O zaman çaldığım müziği anımsadıkça, bu ihtiyar adam hayalimde canlanıyor yeniden; sakin gözleri bana çevrilmiş bakan, hiçbir devinimin seçilmediği adeta taşlaşmış yüzünü karşımda buluyorum. Cümleyi çalıp bitirince başımı eğip selamladım kendisini, o da kurnazca göz kırptı, her şeyi anlar görünüyordu; sarımsı gözleriyle yanıtladı bakışımı, ardından yüzünü çevirdi, başını biraz önüne sarkıtıp önceki durgunluğuna gömüldü.

Bulunduğum yüksek köyde erken başlamıştı güz, bir sabah köyden ayrılıp yolu tuttum; koyu bir sis vardı, toz gibi incecik bir yağmur soğuk soğuk çiseliyordu. Ama ben köyde geçen güzelim günlerin güneşini, şükran dolu anılarını, ayrıca bundan böyle izleyeceğim yollar için gönlümü şenlendiren bir moral gücünü yanımda taşıyıp götürüyordum.

Üçüncü Bölüm

Konservatuarda geçen son sömestrimde opera şarkıcısı Muoth'la tanışmıştım; kentte belli bir isim, bir ün yapmıştı kendine. Dört yıl önce müzik eğitimini tamamlamış ve hemen Saray Operası'nda işe alınmıştı. Her ne kadar şimdilik mütevazı rollerde sahneye çıkıyor, sevilip el üstünde tutulan yaşlı meslektaşlarının yanında kendini pek gösteremiyorsa da, pek çok kimse tarafından geleceğin bir yıldızı olarak değerlendirilmekteydi, bir adım daha ilerledi mi kesinlikle şan ve şöhrete ulaşacak biri sayılıyordu. Kendisini sahnede canlandırdığı birkaç rolden biliyordum, her vakit üzerimde kusursuz denemese de güçlü bir izlenim bırakmıştı.

Tanışmamız şöyle oldu: Köyden konservatuara döndükten sonra, bana bir zaman pek nazik bir ilgi göstermiş o öğretmene keman sonatımı ve bestelediğim iki şarkıyı alıp götürmüştüm. Çalışmalarımı inceleyip bana görüşünü bildireceğine söz vermişti. Ne var ki aradan uzun süre geçti, verdiği sözü unuttu, ne zaman kendisiyle karşılaşsam halinde bir sıkılganlık sezer gibi oluyordum. Sonunda bir gün beni yanına çağırıp notalarımı uzattı.

"Buyrun çalışmalarınızı," dedi biraz mahcup. "Umarım bu çalışmalar dolayısıyla pek büyük umutlara kapılmamışsınızdır. Pek de değersiz şeyler değil kuşkusuz, ileride belli bir yere gelebilirsiniz. Ama açık konuşmak gerekirse, ben sizi daha olgun ve dingin biri sanmış, bu kadar ateşli biri olacağınızı hiç aklımdan geçirmemiştim. Daha sakin, kulağa daha hoş gelen bir şey-

ler beklemiştim sizden, teknik açıdan daha sağlam ve değerlendirme konusu yapılmaya elverişli şeyler. Gelgelelim çalışmalarınız bu yönden başarısız; dolayısıyla, benim bu konuda söyleyeceğim fazla bir şey yok. Benim değerlendiremeyeceğim, ancak bir öğretmeniniz olarak da övmekten kaçınacağım atak denemeler. Siz benim beklediğimden daha az ve daha çok bir şey koydunuz ortaya, dolayısıyla beni güç duruma soktunuz. Ben fazlasıyla öğretmenim, üslup hatalarına göz yummam düşünülemez. Özellikle çalışmalarınızdaki orijinalliğin bu hataları dengeleyip dengelemediği konusunda bir şey söylemek istemem. Diyeceğim, bana ileride daha başka çalışmalarınızı getirinceye kadar beklemeyi uygun görüyorum, size başarılar dilerim. Anladığım kadarıyla beste yapmayı ileride de sürdüreceksiniz."

Bu sözlerle beni uğurlamıştı öğretmenim, çalışmalarıma ilişkin yargısı yargı niteliği taşımaktan uzaktı, böyle bir yargı karşısında ne yapıp edeceğimi bilemez durumdaydım. Şimdiye kadar bana öyle gelmişti ki, bir oyun olsun diye, zamanı geçirmek için mi yapıldığı, yoksa bir gereksinime mi cevap verdiği, yürekten doğmuş bir şey mi olduğu bir besteye bakılınca anlaşılır hemen. Notaları bir kenara kaldırdım, bir süre hepsini unutacak, konservatuardaki bu son aylar kendimi var gücümle ders çalışmaya verip bir şeyler öğrenecektim.

Günlerden bir gün, müzikle pek ilgilenen bir aileye davet edildim; anne ve babamın tanıdığı bir aileydi, yılda bir iki kez ziyaretlerine giderdim. Çeşitli konukların bir araya geldiği akşam partilerinden biriydi; ama o akşam operadan da ünlü birkaç kişi çağrılmıştı, yakından tanımadığım, sadece daha önceden gördüğüm kimselerdi hepsi. Şarkıcı Muoth da konuklar arasındaydı, benim herkesten çok merak ettiğim biriydi, kendisini ilk kez bu kadar yakından görüyordum. Uzun boyluydu, yakışıklı, heybetli ve esmer, kendinden emin ve belki daha şimdiden biraz şımarmış; kadınların hoşuna gittiği her halinden belliydi. Ne var ki, tavır ve jestleri bir yana bırakılırsa, ne mağrur ne de neşeli görünüyordu, bakış ve mimiklerinde arayan doyumsuz bir ifade saklıydı. Kendisiyle tanıştırdıklarında kısa soğuk bir iltifatla karşıladı beni, ama fazla konuşmak istemedi. Ne var ki, bir süre sonra yanıma çıkıp geldi ansızın ve şöyle de

di: "Kuhn değil miydi adınız? – O zaman sizi önceden biraz tanıyorum demektir. Profesör S. bana bestelerinizi gösterdi. Kusuruna bakmayın, sır saklamaz biri değildir aslında. Ben bir ara kendisine uğramıştım, evde bir şarkının notaları gözüme çarptı, o da izin verdi, bir baktım şöyle."

Şaşırmıştım; "Ne diye bundan söz ediyorsunuz?" diye sordum mahcup. "Profesör şarkıyı beğenmemişti sanırım."

"Buna üzüldünüz mü? Şey, ben pek hoşlandım, hatta eşlik eden biri olsa, söylerdim şimdi. Rica etsem, siz bunu yapmaz mısınız?"

"Demek beğendiniz. Peki, şarkı olarak söylenebilir mi?"

"Söylenmeye söylenebilir tabii, ama her konserde değil. Şarkının notasının bir kopyasına sahip olmayı çok isterdim. Kendim evde söylemek için hani."

"Sizin için bir kopya çıkartırım. İyi ama, ne diye istiyorsunuz bunu?"

"Beni ilgilendirdi çünkü. Gerçek bir müzik ürünü bu şarkı; bunu kendiniz de biliyorsunuz sanırım."

Bana baktı ardından, bakışından hoşlanmadım. Pervasızca süzen bakışlarını doğruca yüzüme dikmişti, gözleri merakla dolup taşıyordu.

"Sandığımdan gençmişsiniz. Çok acı çekmiş olmalısınız."

"Evet," diye yanıtladım. "Ama bu konuda konuşmasak daha iyi."

"Konuşmanız da gerekmez, ağzınızı aramak gibi bir niyetim yok."

Muoth'un bakışları aklımı karıştırmıştı; sonra, ünlü bir kişiydi Muoth, bense henüz bir öğrenciydim, dolayısıyla karşısında kendimi doğru dürüst savunamıyor, bunu utana sıkıla yapabiliyordum. Oysa soru sorma tarzını hiç sevmemiştim, kendini beğenmiş biri sayılmazdı, ama nedense onurumu inciten bir şey vardı halinde, öyleyken kendimi gereği gibi savunamıyordum, çünkü ona karşı içimde gerçek bir nefretin uyandığını da söyleyemezdim. Öyle hissediyordum ki mutsuz biriydi, insanlara yaklaşımında kasıtlı denemeyecek bir hoyratlık vardı, sanki kendisini teselli edeceğine inandığı bir şeyi zorla onların elinden kapıp almak ister gibiydi. Araştırıp inceleyen karanlık

bakışlarında hüzünlü olduğu kadar arsızca bir ifade saklıydı, yüzü kendisini olduğundan çok daha yaşlı gösteriyordu.

Aradan çok geçmedi; benimle konuştuğu birkaç söz kafamı kurcalayıp dururken, Muoth'un evin bir kızıyla, nazik ve şen, sohbet ettiğini gördüm; kız hayran hayran kulak vermiş, Muoth'u dinliyor, acayip bir deniz hayvanına bakar gibi ona bakıyordu.

Başıma gelen kazadan sonra öylesine yalnız yaşıyordum ki, Muoth'la karşılaşmam günlerce yankılanıp durdu içimde, beni tedirgin etti. Bir kez, benden üstün bu kişiden çekinip korkmayacak kadar kendine güvenen biri değildim; sonra, fazlasıyla yalnız ve ilgi gereksinir durumdaydım; dolayısıyla, bu adamın bana gösterdiği yakınlık koltuklarımı kabartıyordu. Beni ve o akşam bana karşı davranışını unutmuştur artık, diye düşünmeye başlamıştım ki, günlerden bir gün oturduğum eve çıkıp gelerek beni şaşırttı.

Aralık ayında bir akşamüstüydü, ortalık kararmıştı iyice. Kapıyı vurup içeri girdi, ziyaretinde öyle garipsenecek bir taraf yokmuş gibi bir hali vardı, bir giriş yapmadan ve bir nezaket gösterisine gerek duymaksızın hemen konuşmaya koyuldu. Şarkının notasının bir kopyasını vermem gerekiyordu kendisine. Odadaki kiralık piyanomu görünce hiç durmayıp şarkıyı söylemeye kalktı. İster istemez piyanonun başına oturup ona eşlik ettim, ilk kez şarkımın kusursuz söylendiğini duydum. Bir hüzün taşıyordu içinden, istemeyerek duygulandım, çünkü Muoth onu bir operadaki gibi değil, alçak sesle, adeta yalnız kendisi için söyler gibiydi. Bir yıl önce bir dergide görüp kopya ettiğim güfte şöyleydi:

"Her lodos esende
Bir çığ yuvarlanır dağdan
Uğuldayan ölümcül seslerle,
Böyle mi diledi Yaradan?

Selamsız sabahsız, göçebe
Dolaşırım yabancı
Tanımadığım insanların ülkesinde,
Böyle midir Tanrının muradı?

Görür mü beni acep yüreğim
Eza ve cefa içinde yüzerim?
Ah, ölmüş artık Tanrı!
Ben yaşar mıyım gayrı?"

Onu dinlerken sezdim ki, şarkım hoşuna gitmişti.

Kısa bir süre sustuk; ardından, hatalarımı söyleyip söyleyemeyeceğini, gerekli düzeltmeler için önerilerde bulunup bulunamayacağını sordum kendisine.

Muoth, karanlık ve donuk bakışlarla bana bakıp başını salladı.

"Düzeltilecek bir şey yok," dedi. "Beste güzel mi değil mi, bilmiyorum. Bu konu bana tümüyle yabancı. Ama yaşanmışlık var şarkıda, çarpan bir yürek var; kendim ne şiir yazan ne beste yapan biriyim, kendim yazıp bestelemişim gibi, kendim için söyleyebileceğim bir şeyle karşılaşmak sevindirdi beni."

"Ama güfte benim değil," diye atıldım.

"Ya? Olsun, zaten güfte pek önemli sayılmaz. Ancak, güftenin içeriğini yaşamışsınızdır sanırım, yoksa onu besteleyemezdiniz."

Bunun üzerine, şarkının notasının günler öncesinden hazırladığım bir kopyasını kendisine uzattım, rulo yapıp paltosunun cebine soktu.

"Siz de isterseniz bir ara uğrayabilirsiniz bana," diyerek elini uzattı. "Yalnız yaşıyorsunuz, yalnızlığınızdan sizi yoksun bırakmak istemem. Ama zaman zaman insan temiz kalpli ve dürüst birinin yüzünü görmeden duramıyor."

Derken ayrılıp gitti, ama son sözleri ve gülümsemesi kaldı geride, söylediği şarkıyla birlikte yankılanmaya başladı, şarkıyla ve şimdiye kadar onun hakkında öğrendiğim her şeyle. Bunları içimde taşıdım, inceledim, gözden geçirdim bir süre, giderek her şey açık seçik bir niteliğe büründü, sonunda da anladım bu Muoth denilen insanı. Neden bana geldiğini, şarkımdan niçin hoşlandığını, adeta aşırı bir merakla ne diye bana yaklaştığını, ayrıca bana yarı ürkek, yarı küstah görünmesinin nedenini kavradım. Çilekeşin biriydi, ağır bir ıstırabı yüreğinde taşımaktaydı, yalnızlık aç bir kurt gibi oyup kemirmişti içini. Bu çi-

lekeş insan kurtuluşu gurur ve yalnızlıkta aramışsa da sonunda dayanamamıştı, pusuya yatmış, insanları gözlüyor, içtenlikli bir bakışın ve bir anlayış esintisinin özlemini çekiyordu. Karşılığında kendini hiçe saymaya, onurunu ayaklar altına almaya hazırdı. O zaman böyle düşünmüştüm.

Heinrich Muoth'a karşı içimdeki duygular belirginlikten yoksundu. Onun özlemini ve sıkıntısını duyumsuyordum kuşkusuz; ne var ki, benden üstün ve acımasız biri sayılan bu kişinin beni kullanıp sonunda ortada bırakacağından çekiniyordum. Gereğinden çok toydum henüz, insanlarla fazla düşüp kalkmamıştım, onun kendisini çırılçıplak karşısındakine buyur edişine, acılardaki utancı pek tanımaz görünmesine akıl erdirip bunu anlayışla karşılamaktan uzaktım. Ama karşımda kor gibi yanan içtenlikli bir insanın acı çektiğini ve terk edilmiş durumda olduğunu da biliyordum. Muoth hakkında işittiğim söylentiler kendiliğinden aklıma geliyordu, öğrencilerin belirginlikten uzak ve ürkek dedikodularıydı bunlar, ama rengi ve havası belleğimde kuşkusuz yer etmişti. Muoth'la ilgili çılgınca kadın kız hikâyeleri anlatılıyor, birtakım maceralardan söz açılıyordu. Ayrıntılar belleğimden çıkıp gitmişti, ama öyle sanıyorum ki kanlı bir işte parmağı vardı Muoth'un, bir cinayet ya da bir intihar olayına karışmıştı.

Çok geçmeden çekingenliğimi yenip bir arkadaştan gerçeği öğrenmek istedim, anladım ki, durum benim sandığım kadar tehlikeli değildi: Bana anlatıldığına göre, Muoth bir ara sosyeteden genç bir kadını sevmiş, bu kadın da iki yıl önce canına kıymıştı. Ne var ki, Muoth'un bu intihar olayına karıştığı, ihtiyatla açığa vurulan imalardan öteye geçmiyordu. Bana pek tekin görünmeyen bu acayip adamla tanışmamın kamçıladığı hayal gücüm, anlaşılan onu bir dehşet havasıyla sarıp kuşatmıştı. Ama kesin bir şey varsa, sevgiden ağzı yanmış biriydi Muoth.

Ona gitmeyi göze alamadım. Heinrich Muoth'un acı çeken, belki de umutsuzluk içinde kıvranan biri olduğunu, bana el uzatıp beni istediğini kuşkusuz gizleyemiyordum kendimden. Kimi zaman öyle sanıyordum ki, çağrıya uymak düşüyordu bana, böyle davranmamak beni zavallının biri yapıp çıkacaktı. Öyleyken kalkıp gitmedim, içimdeki bir başka duygu beni

bundan alıkoydu. Muoth'un bende aradığı şeyi kendisine veremezdim, ondan çok farklı biriydim çünkü, bazı bakımdan insanlar arasında yalnızlık içinde, kimseden doğru dürüst bir anlayış görmeksizin dolaşıyordum ve her ne kadar başkalarına pek benzemiyorsam da, her ne kadar yazgım ve mizacım insanların büyük çoğunluğundan beni ayırıyorsa da, yine de bunu gözümde büyütmüyordum. Muoth şeytani yaradılışta biri olabilirdi, ama ben öyle değildim; içimden kaynaklanan bir gereksinim beni dikkati çeken, başkalarından ayrı bir kişi olmaktan uzak tutuyordu. Muoth'un ateşli tavırlarından hoşlanmıyor, bunları iğrenç buluyordum. O, sahnelerin ve serüvenlerin adamı gibi görünüyordu bana, belki de herkesin gözü önünde hazin bir yazgıyı yaşamak gibi bir misyonu vardı. Ama ben sessizlik içinde kalmak istiyordum, birtakım jestler ve pervasız sözler bana uzaktı, tevekkül ve teslimiyet alnıma yazılmıştı benim. Böylece bir huzur gereksinimiyle ileri geri düşünüp durdum, bir bilmece karşısındaydım adeta. Bir insan kapımı çalmıştı, yüreğimi sızlatan ve belki haklı olarak kendimden üstün biri gözüyle bakacağım biri; ama ben rahatımı düşünüp onu içeri almaya yanaşmıyordum. Kendimi harıl harıl çalışmaya veriyor, ama birinin arkamda dikilmiş, bana el uzattığı düşüncesini bir türlü kafamdan kovamıyor, bu düşünceyle kahroluyordum.

Benim kendisine gitmediğimi görünce, Muoth işe yeniden kendisi el koydu. Bir mektup yolladı bana, gurur ve büyüklük taşan mektupta şunlar yazılıydı:

> "Sayın Bay! 11 Ocak'ta doğum günüm var, her zamanki gibi birkaç dostumla kutlayacağım bu günü. Acaba sizi de davet edebilir miyim? Bu vesileyle sizin keman sonatını dinleyebilirsek güzel olur. Ne dersiniz? Sonatı birlikte çalabileceğiniz bir meslektaşınız var mı, yoksa ben size birini yollayayım mı? Stefan Kranzl hazır bu iş için. Daveti kabul buyurursanız, bendenizi sevindirmiş olursunuz.
>
> Heinrich Muoth."

Bunu doğrusu beklememiştim. Henüz kimsenin bilmediği sonatımı bu işin uzmanlarına dinletmem isteniyordu, ayrıca

Kranzl'la birlikte keman çalacaktım! Bir mahcubiyet ve şükran duygusuyla daveti kabul ettiğimi bildirdim, iki gün sonra da Kranzl sonatın notalarını kendisine iletmemi istedi, aradan birkaç gün geçtikten sonra da evine çağırdı beni. Herkesçe sevilen kemancı Kranzl gençti henüz, virtüözce bir görünüm sergiliyordu, incecik bir vücudu vardı, uzun boylu ve solgun yüzlüydü.

Ben kapıdan içeri girer girmez, "Evet," dedi, "demek Muoth'un dostu sizsiniz. Eh, hemen başlayalım o zaman. Dikkat edersek, birlikte iki üç kez çaldık mı tamam."

Ardından bir sandalye sürdü önüme, keman için ikinci sesi verdi, tempoyu belirledi, hafif ve içli yay çekişleriyle sonatı çalmaya başladı, onun bu çalışı karşısında ben adeta yığılıp kaldım oracığa.

"Bırakın şu çekingenliği!" diye seslendi Kranzl, çalmasına ara vermeksizin; bunun üzerine birlikte sonatı sonuna kadar çaldık.

"Evet, oluyor işte!" dedi Kranzl. "Yazık, kemanınız pek de iyi değil. Ama zararı yok. Ancak allegro'yu biraz çabuklaştırsak iyi olacak, cenaze marşına benzemesin. Haydi başlıyoruz!"

Virtüöz Kranzl'ın yanında kendime tam bir güven duyarak çalmaya koyuldum, benim basit kemanım onun değerli kemanıyla birlikte yankılandı, öyle de olması gerekiyordu adeta, bu orijinal görünüşlü adamın böyle doğal, hatta nahif biri olduğunu görmek beni şaşırtmıştı. Havaya alıştıktan ve biraz moral bulduktan sonra çekine çekine benim sonat hakkında ne düşündüğünü sordum.

"Siz soruyu başkalarına soracaksınız azizim, ben pek anlamam bu işten. Biraz alışılmadık bir nitelik taşıdığı doğru, ama insanlar böyle şeyleri seviyor. Muoth beğendiyse, ne mutlu size. Ona her şeyi beğendiremezsiniz de."

Derken keman çalışımla ilgili bazı tavsiyelerde bulundu bana, sonatta değiştirilmesi gereken birkaç yeri gösterdi. Ertesi gün yeni bir prova yapmayı kararlaştırdık. Artık gidebilirdim.

Bu kemancı Kranzl'ın böyle hilesiz hurdasız, babacan biri olması içime su serpmişti. Eğer kendisi Muoth'un dostlarından biriyse, ben de Muoth'un dostları arasında yer alabilirdim. Doğru, o usta bir sanatçıydı, bense geleceğe ilişkin pek büyük umut-

lar beslemeyen acemi biri. Kimsenin çalışmama ilişkin açıkça bir şey söylememesi beni üzüyordu. En sert yargı, hiçbir anlam taşımayan bu babacan sözlerden daha iyiydi benim için.

O günlerde acı bir soğuk vardı, soba falan yakarak bu soğuğa pek karşı çıkılacak gibi değildi. Arkadaşlarım harıl harıl paten kayıyordu. Liddy'yle gezintimizden bu yana bir yıl geçmişti aradan. Benim için hoş bir zaman değildi, Muoth'un evinde geçireceğim akşamı düşünerek seviniyordum, hani pek fazla bir şey beklediğim yoktu bu akşamdan, uzun zamandır çevremde dost görmemiş, şenlikli bir hava içinde bulunmamıştım, onun içindi sevincim. 10 Ocak gecesi alışık olmadığım bir sese uyandım, insanı neredeyse korkutacak kadar sıcaktı içerisi. Yataktan kalkıp pencereye yürüdüm, dışarıda havanın hiç de soğuk olmamasına şaşırdım. Ansızın lodos çıkmış, nemli nemli ve ılık ılık esiyordu. Yükseklerde fırtına vardı, ağır ve hantal bulutları önüne katmış sürüyüp götürüyor, bulutların arasındaki küçük boşluklarda tek tük yıldızlar şaşılacak kadar iri ve göz kamaştırıcı parıldıyordu. Çatılarda şimdiden siyah lekeler oluşmuştu, sabahleyin evden çıktığımda ise kardan eser kalmamıştı. Yollar ve insanların yüzleri tuhaf şekilde değişmiş görünüyordu, her şeyin üstünde baharın erken soluğu gezinmekteydi.

O gün hafif bir esriklik nöbeti içinde dolaşıp durdum, biraz güneyden esen rüzgârdı bunun nedeni, havadaki kaynamaydı, biraz da içimdeki büyük heyecan, akşamı merakla beklememdi. İkide bir sonatımı önüme koyup içinden parçalar çalıyor, sonra yine bir kenara kaldırıyordum. Bazen sonatımı gerçekten güzel bulup göğsümü kabartan bir kıvanç duyuyor, bazen de değersiz, bölük pörçük ve gereken aydınlıktan uzak gözüyle bakıyordum ona. İçimdeki bu heyecan ve endişe uzun süre katlanılacak gibi değildi. Sonunda, yaklaşan akşama sevinmem mi, yoksa ondan korkmam mı gerektiğini bilemez olmuştum.

Ama akşam çıkıp gelmişti sonunda; redingotumu sırtıma geçirdim, keman kutumu yanıma alıp Muoth'un evinin yolunu tuttum. Kentin hayli uzağındaki bir banliyöde hiç bilmediğim, o zamana kadar hiç ayak atmadığım bir sokakta evi güçlükle buldum, bakımsız ve harap bir bahçe ortasında tek başına du-

ruyordu. Açık bahçe kapısından girince iri bir köpek üzerime saldırdı, bir pencereden gelen ıslık sesiyle biraz gerilediyse de peşimi bırakmadı bir türlü, evin girişine kadar beni izledi. Girişte, ürkek bakışlarla ufak tefek yaşlı bir kadın beni karşıladı, paltomu alıp ışıl ışıl aydınlatılmış bir holde önüme düştü.

Kemancı Kranzl'ın pek lüks bir evi vardı, hayli zengin biri sayılan Muoth'u da hayli lüks döşenmiş bir evde oturuyor bulacağımı sanmıştım. Gerçi büyük ve geniş odalar dikkatimi çekmemiş değildi, evde fazla vakit geçirmeyen bir bekâr için gereğinden büyüktü odalar; ama bunun dışında ev tümüyle sade döşenmişti, daha doğrusu sade değil de gelişigüzel ve dağınık. Mobilyalar kısmen eskiydi ve ev sahibine aitmiş gibi görünüyordu, aralarında yeni şeyler de vardı, rastgele satın alınıp titizlik gözetilmeden sağa sola yerleştirilmişlerdi. Göz kamaştırıcı tek şey evdeki ışıklardı. Gaz lambaları yerine, sade ve güzel bakır şamdanlarda bir sürü beyaz mum yanıyor, büyük salonda bir çeşit avize göze çarpıyordu, mütevazı bir pirinç halka pek çok mumla donatılmıştı. Salondaki başlıca mobilya, pek güzel bir kuyruklu piyanodan oluşuyordu.

Getirilip bırakıldığım odada birkaç bey sağda solda dikilmiş, birbirleriyle sohbet ediyorlardı. Keman kutumu bir kenara koyup selam verdim, beylerden birkaçı başıyla selamımı aldı, ardından yüzlerini yine birbirlerine çevirdiler. Yabancı, kalakalmıştım ortada. Derken Kranzl çıkıp geldi, o da beylerin arasındaydı, beni ilk anda fark edememişti; elini uzattı, beni oradakilere tanıtıp şöyle dedi: "Bizim yeni kemancımız. Sizler de kemanlarınızı yanınıza aldınız mı?" Ardından bitişik odadan içeri seslendi: "Hey, Muoth, sonatın bestecisi geldi."

Derken Heinrich Muoth girdi odaya; güler yüzlü ve dost bir tavırla beni selamlayıp kuyruklu piyanonun bulunduğu salona götürdü, görkemli ve sıcak bir hava esiyordu salonda, beyaz giysili güzel bir hanım elime bir kadeh şeri tutuşturdu. Saray Tiyatrosu'ndan bir oyuncuydu; Muoth'un, meslektaşlarından başka kimseyi davet etmemiş olduğunu görmek beni şaşırttı, ayrıca oyuncu hanım evdeki tek kadındı.

Kadehimi biraz ne yapacağımı bilememekten, biraz da gece rutubetli havada eve kadar yürüyüp gelmemden kaynakla-

nan sıcaklık gereksinimiyle çarçabuk boşalttığımı görünce, kadın kadehime yeniden şeri doldurdu, benim karşı çıkmama aldırmadı: "İçmenize bakın, bir zararı dokunmaz. Ancak müzikten sonra sofraya oturacağız çünkü. Sanırım kemanınızı ve sonatınızı getirdiniz yanınızda."

Ben soğuk bir yanıt verdim, bir sıkılganlık vardı üzerimde; ayrıca, kadının Muoth'la nasıl bir ilişki içinde bulunduğunu bilmiyordum. Kadın, evin hanımı gibi davranıyordu; öte yandan güzelliğine baka baka doyamıyordu insan, zaten ileride de benim yeni dostumu her zaman güzellikte eşsiz kadınlarla düşüp kalkarken görecektim.

Bu arada herkes müzik odasında toplanmıştı, Muoth bir nota sehpası getirip koydu ortaya, salondakiler sandalyelere kuruldu ve çok geçmeden Kranzl'la kendimizi müziğin içinde bulduk. Ben hiçbir şey hissetmeden çalıyordum, berbat durumdaydım, arada sırada ufukta bir şimşek çakar gibi bir an ayılıp kendime geliyor, Kranzl'la keman çaldığımızın, içimde bir ürkeklikle beklediğim akşamın sonunda çıkıp geldiğinin, salonda uzman kişilerden ve şımarık müzisyenlerden küçük bir topluluğun oturmuş bizi dinlediğinin, kendilerine Kranzl'la sonatımı çaldığımızın bilincine varıyordum. Ancak rondo sırasında Kranzl'ın çalışındaki harikuladeliği kulaklarımla algılamaya başlamıştım, ama hâlâ üzerimde öylesine bir tutukluk vardı, müziğin öylesine dışındaydım ki, sürekli başka şeyler geçiyordu kafamdan. Bir ara da ansızın aklıma geldi, henüz Muoth'un doğum gününü kutlamamıştım.

Derken sonat çalınıp bitti, o güzel kadın doğrulup kalkarak bana ve Kranzl'a elini uzattı, ardından küçükçe bir odanın kapısını açtı, çiçekler ve şarap şişeleriyle kurulmuş bir sofra bizi hazır bekliyordu.

"Hele şükür!" diye sesini yükseltti beylerden biri. "Açlıktan ölecektim neredeyse."

Kadın da o beye şu yanıtı verdi: "Siz bir canavarsınız ayol! Besteci bey ne düşünür sonra?"

"Hangi besteci? Burada mı o?"

Kadın beni gösterdi. "İşte orada oturuyor kendisi."

Adam bana bakıp güldü. "Ne diye daha önce söylemediniz bunu? Hem müzik de hiç fena değildi. Yalnız, insanın karnı aç olunca..."

Yemeğe başladık, çorbalar içilip beyaz şarap kadehlere konar konmaz, Kranzl ev sahibi Muoth'un ve doğum gününün şerefine kısa bir konuşma yaptı. Kadehler tokuşturuldu. Ardından ayağa kalkan Muoth şöyle dedi: "Azizim Kranzl! Şimdi senin şerefine bir konuşma yapacağımı sandıysan yanıldın derim. Bir konuşma yeter, daha başka konuşma yapılmasın lütfen. Belki gerekli sayılabilecek tek konuşmayı şimdi ben yapacağım. Genç dostumuza sonatı için teşekkürlerimi sunarım, bana göre şahane doğrusu. Belki Kranzl ileride bizim bestecinin daha başka eserlerini çalmaktan mutluluk duyacaktır; zaten bunu yapması uygun olacak, çünkü sonatı gerçekten kavramış görünüyor. Bestecinin ve kendisiyle güzel dostlukların şerefine içiyorum."

Kadeh tokuşturuldu derken, gülündü, bana biraz takılındı, çok geçmeden nefis şarabın güçlendirdiği bir şölen neşesi oluştu, ben de kendimi bir esenlik duygusuyla bu neşeye bıraktım. Uzun süredir hiç böyle eğlenmemiştim, böyle yüklerden kurtulmuş hissetmemiştim kendimi, bir yıl var ki böyle bir şey yaşamamıştım. O anda gülmeler, içilen şarap, kadeh şıngırtısı, ses curcunası ve albenili şuh bir kadının manzarası, sevinçlerin yıkıntılar altında kalmış kapılarını araladı önümde; hafif ve hararetli konuşmaların, gülen yüz ifadelerinin sere serpe koyverilmiş neşesinden içeri yumuşacık kayıvermiştim.

Sofrada fazla oturulmayarak müzik odasına dönüldü, şarap ve purolarla çerez sofrası odanın tüm köşelerine dağıtılmış bekliyordu. O zamana kadar fazla bir şey konuşmamış olan, ismini bilmediğim bir bey yanıma yaklaştı, bana aklımdan çıkıp gitmiş sonata ilişkin hoşa gider sözler söyledi. Daha sonra da oyuncu kadın benimle sohbete koyuldu, derken Muoth gelip bize katıldı. Bir kez daha mutlu dostlukların şerefine kendisiyle kadeh kaldırdık ve kasvetli gülen gözleri ışıl ışıl parıldayarak ansızın şöyle dedi: "Artık öğrendim hikâyenizi." Ardından güzel kadına dönerek, "Kızakla kayarken kemiklerini kırmış, şirin bir kızın hatırı için," dedi. Sonra yine bana döndü: "Güzel şey!

Sevgi en tatlı dönemini yaşarken, henüz hiç leke içermezken, tepetaklak dağdan aşağı yuvarlanmak. Sağlam bir bacağı kaybetmeye değer doğrusu." Gülerek kadehini boşalttı Muoth, kasvetli ve düşünceli ifade hemen yüzündeki eski yerini alırken sordu: "Beste yapmaya nasıl başladınız?"

Çocukluk günlerimden bahsettim, müzikle ilişkimden söz açtım, önceki yaza değindim, dağlara kaçıp gittiğimi söyledim, sonra şarkının ve sonatın öyküsünü anlattım.

"Anlıyorum," dedi Muoth ağırdan alarak. "Peki ama, bu ne diye sevindiriyor şimdi sizi? Bir acıyı kâğıda döküp de üzerinizden silkip atamazsınız sanırım."

"Böyle bir şey istediğim de yok zaten," diye yanıtladım. "Güçsüzlük ve tutukluluktan başka üzerimden kaldırıp atmak istediğim hiçbir şey bilmiyorum. İstediğim şey, acı ve sevincin aynı kaynaktan çıkıp geldiğini, aynı gücün devinimleri, aynı müziğin ritmik dışavurumları olduğunu duyumsamaktır, her biri güzel, her biri de gerekli."

"Ama bir bacağınızı kaybetmişsiniz!" diye bağırdı Muoth. "Müzik bunu size unutturabilir mi?"

"Hayır, ne diye unuttursun? Ama başka yolu var mı?"

"Peki bu, karamsarlığa sürüklemiyor mu sizi?"

"Beni sevindirmediğine inanabilirsiniz, ama umarım asla karamsarlığa sürükleyemeyecek beni."

"O zaman mutlu sayılırsınız. Ben böyle bir mutluluk için bir bacağımı vermezdim doğrusu. Demek böyle sizin müziğiniz. Görüyor musun Marion, işte sana kitaplarda pek çok sözü edilen sanatın büyüsü."

"Böyle konuşmayın!" diye yükselttim sesimi, içerlemiş. "Siz de nihayet sadece para için şarkı söylemiyorsunuz, bu size haz veriyor, bir teselli sağlıyor, onun için. Neden benimle, dolayısıyla kendinizle alay ediyorsunuz? Bana göre nazik bir davranış değil bu sizinki."

"Susun, aman susun," diyerek söze karıştı Marion. "Yoksa kızar şimdi."

Muoth bana baktı. "Hayır, kızmam. Yerden göğe haklı çünkü. Bacağınızı kaybetmeniz sizin için pek de kötü bir şey sayılmasa gerek, yoksa müzik bir teselli oluşturamaz, bunu size

unutturamazdı. Siz haline şükreden birisiniz, sizin gibilerin başına ne gelirse gelsin, sızlanıp yakınmazlar. Ama ben böyle bir tutumu benimsemedim hiç."

Sıçrayıp ayağa kalktı Muoth, iyice sinirlenmişti. "Hem gerçek yanı da yok böyle bir şeyin! Nihayet Çığ Şarkısı'nı bestelediniz siz, bu bir teselli değil, haline şükretmek de değil, umutsuzluk kısaca. Dinleyin!"

Birden gidip piyanonun başına oturdu, oda sessizleşti. Muoth şarkıyı çalmaya başladı, ama kafası karıştı birden, uvertür kısmını bir yana bırakıp şarkıyı söylemeye koyuldu. Benim evdekinden bir başka türlü söylüyordu şimdi, görebildiğim kadarıyla şarkı üzerinde pek çok kez çalışmışa benziyor, ayrıca tok bir sesle, sahneden bildiğim tiz bir baritonla söylüyordu. Bu bariton sesteki güç, bundan fışkıran tutku, söyleyiş üslubundaki sertliği unutturuyordu.

"Şarkıyı bu beyefendi, kendisi de açıkladığı gibi, sadece zevk için bestelemiş, umutsuzluk diye bir şey bildiği yok, kaderine dünden razı!" diye yükseltti sesini beni göstererek. Utancımdan ve öfkemden gözlerim dolu dolu oldu, önümde her şey sanki bir tül perdenin gerisinde sallanmaya başlamıştı; bu işe bir son vermek için doğrulup kalktım, çekip gidecektim.

Birden narin ama güçlü bir el koluma yapıştı, beni gerisingeri sandalyeme oturttu; usulcacık ve sevecen, saçlarımı sıvazladı, ince ince sıcak dalgalar sardı çevremi, gözlerimi yumdum, yaşlarımı içime akıttım. Gözlerimi kaldırdığımda önümde Heinrich Muoth'u dikiliyor buldum; oradakiler benim heyecanlanıp duygulanmamı fark etmemişe benziyordu, şaraplarını yudumluyor, gülüp söyleşiyorlardı.

"Çocuk olmayın!" dedi Muoth usulcacık. "Böyle şarkıları besteleyen birinin bu gibi şeylerden alınmaması gerekir. Ama üzüldüğümü de belirtmeliyim. Seveceğiniz bir insan çıkıyor karşınıza, kendisiyle bir arada henüz oturmuşken kavgaya başlıyorsunuz."

"Peki, peki," dedim ben, sıkılgan. "Ama artık eve dönmek istiyorum, gecenin en güzel vakti nasıl olsa geride kaldı."

"Hayhay, sizi kalın diye zorlamak istemem. Sanırım biz daha burada oturup biraz içeceğiz. Madem gideceksiniz, lütfen

Marion'u da alın yanınıza, olmaz mı? Graben'ın iç tarafında oturuyor, sizin için dolambaçlı bir yol sayılmaz."

Güzel kadın bir an süzen bakışlarla Muoth'a baktı. Sonra bana dönerek, "Nasıl, beni de alacak mısınız yanınıza?" diye sordu. Ben doğrulup kalktım ayağa. Yalnızca Muoth'a veda edip ayrıldık. Holde, gündelikle tutulmuş bir uşak paltolarımızı giymemize yardım etti. Derken o ufak tefek yaşlı kadın göründü, bir mahmurluk vardı yüzünde; elinde büyük bir fener, önümüze düşüp bizi bahçeden geçirdi, kapıya götürdü. Dışarıda hâlâ yumuşak ve ılık bir rüzgâr esmekteydi, uzun ve siyah bulutları öbek öbek önüne katmış götürüyor, ağaçların çıplak tepelerinde eşinip duruyordu.

Marion'a kolumu uzatmayı göze alamadım, ama o sorgusuz sualsiz girdi koluma, başını geriye atarak gece havasını içine çekti, soran bakışlarla, senli benli yukarıdan bana baktı. Hafif elini hâlâ saçlarımda duyar gibiydim. Ağır ağır yürüyordu, bana kılavuzluk etmek ister gibiydi.

"Bakın, orada paytonlar duruyor," dedim. Ağır aksak yürüyüşüme ayak uydurmak zorunda kalışı bana eza veriyor, sıcak, güçlü ve boylu boslu kadının yanında topallayarak yürümek beni rahatsız ediyordu.

"Hayır," diye yanıtladı Marion. "Yalnızca bir sokak daha gideceğiz, o kadar." Ardından iyice yavaşlatmaya çalıştı yürüyüşünü; doğrusu içimdeki özleme uysam, onu tutup daha çok benden yana çekerdim. Ama şimdiki durumda bir eza ve öfke duygusu altında ezilip parçalanıyordum; kolunu kolumdan çözüp aldım, şaşırarak bana bakınca, "Böylesi daha uygun," dedim. "Yalnız yürüsem daha iyi olacak, bağışlayın." Beni kollayıp gözeterek ve bana acıyarak yanı başımda yürümeye başlamıştı Marion. Ah bir dimdik yürüyebilsem de bedenime güvenebilsem, yaptıklarımın ve söylediklerimin tam tersini yapar ve söylerdim. Sesim çıkmaz olmuş, kabalaşmıştım. Başka türlü işin içinden çıkılacak gibi değildi; böyle davranmasam gözlerim yine yaşaracak, Marion'un elinin saçlarımda gezinmesini özleyecektim. Kaçıp bir yan sokağa kendimi atsam dünyalar benim olacaktı. Marion'un yavaş yavaş yürümesini, beni kollayıp gözetmesini, bana acımasını istemiyordum.

Marion, "Ona kızdınız mı?" diye söze başladı sonunda.

"Hayır. Davranışım aptalcaydı. Çünkü henüz onu pek tanımıyordum."

"Onun bu tavrı beni hep üzer. Bazı günler korkulacak biri olup çıkıyor."

"Siz de mi korkuyorsunuz?"

"Herkesten fazla ben. Oysa başkalarından çok, kendisine dokunuyor zararı. Bazen kendi kendisinden nefret ediyor."

"Tanrım, kendisini ilginç biri durumuna sokuyor böylece!"

"Ne demek istiyorsunuz?" diye yükseltti sesini Marion, ürkmüş.

"Bir komedyen olduğunu söylüyorum. Ne diye kendi kendisiyle, ne diye başkalarıyla alay edip eğlenir sanki? Tanımadığı birinin yaşantı ve gizlerini ne diye onun ağzından öğrenip, sonra onu gülünç duruma sokmak ister bu zevzek adam?!"

Önceki hırsım, konuştuğum sözlerde kendini yine açığa vurmaya başlamıştı. Bana acı veren, öte yandan ne yazık ki kendisine imrenmeden duramadığım bu adama veriştirmek, onu rezil rüsva etmek isteğini duyuyordum. Öte yandan, Marion'a karşı da saygım azalmıştı, Muoth'a arka çıkıyordu çünkü, benim yanımda onun tarafını tutuyordu. Bu bekâr adamın verdiği içkili partide tek kadın rolünü üstlenmesi bir kez yeterince kötü bir şey değil miydi? Böylesi konularda fazla özgür davranışlara alışık değildim, öyleyken bu güzel kadına içimde özlem duyguları beslemekten utanıp sıkıldığım için, bana karşı merhametini hissetmektense, sinirli halimde kendisiyle kavgaya tutuşmayı uygun bulmuştum. Beni kaba bir insan görebilir, beni bırakıp gidebilirdi; yanımda kalıp bana tatlı dil güler yüz göstermesinden daha iyi olurdu böylesi.

Gelgelelim, Marion eliyle koluma dokundu. Her şeye karşın içime işleyen sıcacık sesiyle, "Susun!" dedi. "Daha fazla konuşmayın! Siz ne yaptığınızı sanıyorsunuz kuzum? Muoth'un bir çift sözünden kırılıyor, inciniyorsunuz, çünkü bu sözlere karşı kendinizi savunacak beceri ve cesaretten yoksunsunuz. Şimdi o yanınızda değil ya, benim önümde çirkin sözlerle saldırıyorsunuz kendisine! Doğrusu, sizi burada tek başınıza bırakıp gitmeliydim."

"Buyrun gidin. Ben sadece düşündüğümü dile getirdim."

"Yalan söylemesenize! Davetini kabul ettiniz, keman çaldınız evinde, müziğinizi ne çok seven biri olduğunu gördünüz, bu da sizi memnun etti, moral verdi size; oysa şimdi ona kızdınız, onun bir sözüne katlanamadınız ya, atıp tutmaya başladınız kendisine. Böyle davranmanız doğru değil, içtiğiniz şaraba veriyorum bunu."

Bana öyle geldi ki, gerçekten ne halde olduğumu Marion ansızın fark etmişti, beni rahatsız eden şeyin şarap olmadığını anlamıştı; kendimi haklı göstermek için en ufak bir çabada bulunmama gerek kalmadan sesindeki edayı değiştirdi. Çaresiz durumdaydım.

"Muoth'u henüz tanımıyorsunuz," diye sürdürdü konuşmasını. "Onu şarkı söylerken görmediniz mi kuzum? Öyledir o, zorba ve acımasız, en çok da kendi kendisine karşı. Zavallı, coşkulu biridir, güçten yana zengin, amaçtan yana yoksun biri. Her an bütün dünyayı kana kana içsin ister, ama elinde olup içebildiği, bir damlacık bir şeydir sadece. Kafayı çekip sarhoş olmaz asla, kadınlarla düşüp kalkar, mutlu değildir hiç, harikulade şarkı söyler, ama kendini asla sanatçı saymaz. Birini sevse, ona acı vermeden duramaz. Hayatından memnunluk duyanları küçümsüyormuş gibi yapar, ama bizzat bu duyguya sahip olamadığı için kendi kendisine kin duyar sadece. Böyle biridir işte Muoth. Ama size elinden geldiği kadar dostça davrandı."

Ben inatla sustum.

"Sizin belki ona gereksiniminiz yok," diyerek yeniden konuşmaya başladı Marion. "Başka dostlarınız vardır belki. Ama acı çeken, çektiği acıdan ne yaptığını bilmeyen biriyle karşılaştık mı onu esirgemeye, ona biraz hoşgörülü yaklaşmaya bakmalıyız."

Doğru, öyle yapmalıyız diye geçirdim içimden. Geceleyin yürümek biraz yatıştırmıştı beni; kendi yaram henüz açık duruyor, yardım dileniyorsa da, yavaş yavaş Marion'un sözleri ve benim akşamki salaklıklarım üzerine düşünmeden duramadım, kendime yürekler acısı bir köpek gözüyle baktım, içimden özürler diledim. Şarabın etkisi uçup gitmişti, tatsız bir duygulanmışlık çullandı üzerime, karşı koymaya savaştım. Bundan

böyle güzel kadına fazla bir şey söylemedim; o da şimdi benim gibi duygulanmış, yüreğinde bir belirsizlik, benimle loş sokaklarda yürüyordu. Yer yer, ölü ve karanlık bir alanda ansızın bir fenerin yansısı ıslak zeminden bize bakıyordu. Derken aklıma geldi, kemanımı Muoth'un evinde bırakmıştım. Bir ara bütün olup bitenlere ilişkin bir hayret ve dehşet duygusu gönlümde yeniden başkaldırdı. Bu akşam, pek çok şeyi değiştirmişti. Heinrich Muoth, kemancı Kranzl, kraliçe rolündeki görkemli Marion, hepsi de o yüce tahtlarından inmişti aşağı. Onların Olympos'u anımsatan sofralarında oturanlar, Tanrılar ve mutlu bir yaşama kavuşmuş kimseler değil, zavallılardı. İçlerinden biri ufak tefek ve komikti, bir diğeri kasvetli ve burnu havada; kendi kendine işkence edip duran Muoth sefil ve ateşler içinde; neşeden yoksun, ortalığı kasıp kavuran bu zevk ve sefa adamının sevgilisi yüce Marion ise küçük ve çaresiz, öte yandan sessiz ve iyi yürekli, acılara aşina. Ben de kendimi değişmiş görüyordum, basit bir insan değildim artık, herkese akraba bir yanım vardı, herkeste bana kardeşçe ve düşmanca özellikler görmüştüm, burada sevip orada nefret edemezdim, daha önceki kavrayışımın kıtlığından utanıyordum şimdi; gençliğimde ilk defadır açıkça seziyordum ki, hayatın içinden ve insanların arasından öyle düpedüz, burada nefret orada sevgiyle, burada saygı orada küçümsemeyle geçip gidilemezdi, birbirine karışmış, iç içe geçmişti her şey, birbirinden pek ayrı değildi, zaman içinde birbirinden pek ayırt edilemiyordu. Yanı başımda yürüyen kadına baktım, onun da hiç sesi çıkmıyordu şimdi, o da yüreğinde bazı şeylerin, düşündüklerine ve sözle açığa vurduklarına uymadığını görmüştü adeta.

Sonunda, oturduğu evin önüne geldik, bana elini uzattı, usulcacık eli alıp öptüm. "İyi uykular!" dedi Marion tatlı bir sesle, ama gülümsemeden.

Ben de öyle yaptım, eve gelip yattım hemen, nasıl olduğunu bilmiyorum, o saat uyumuşum, alışmadığım kadar uzun bir uykuydu, sabahleyin geç uyandım. Oyuncak kutu açılınca içinden fırlayan bir kukla gibi kalktım yataktan, sabah jimnastiğinden sonra elimi yüzümü yıkadım, giysilerime el attım hemen; gözlerim sandalyenin arkalığında asılı duran redingotuma ili-

şip de keman kutumu ortalarda göremeyince, dünkü akşam yeniden aklıma geldi. Ne var ki uykumu almıştım, gecekinden değişik duygular içindeydim, geceki düşüncelerimle aramda bir ilişki kuramadım; anımsadığım tek şey, etkisi içe yönelik, tuhaf denecek kadar küçük yaşantılardı sadece; şu anda hiç değişmemiştim, her zamanki insandım, bu da beni şaşırttı.

Çalışmak istiyordum, ama kemanım yoktu. Ben de evden dışarı çıktım, başlangıçta kararsızdım, ama sonunda kesinlikle karar verip dünkü yönde yürümeye koyuldum, Muoth'un evine geldim. Daha bahçe kapısındayken, şarkı söyleyen sesi çalındı kulağıma, köpek üzerime saldırdı, evden koşup gelen yaşlı kadın güçlükle uzaklaştırdı hayvanı, beni içeri buyur etti. Ben yalnızca kemanımı almak için geldiğimi söyledim, beyefendiyi rahatsız etmek gibi bir niyetim yoktu. Keman kutum holde durmaktaydı, keman içindeydi, notalar da konmuştu yanına. Bunu Muoth yapmış olmalıydı, beni düşünmüştü demek. Bitişik odada yüksek sesle şarkı söylüyordu. Ayaklarında adeta keçe terlikler, odada yumuşak adımlarla ileri geri dolaştığı duyuluyor, arada bir piyanonun tuşlarında eli şöylece geziniyordu. Sesi zinde ve aydınlıktı, sık sık sahnede şarkı söylerken işittiğimden daha bir serinkanlı yankılanmaktaydı. Benim bilmediğim bir role ilişkin bir aryaydı söylediği; ikide bir aryayı tekrarlıyor, odada çabuk çabuk geziniyordu.

Kemanımı alıp gitmeye davrandım. Sakindim, düne ilişkin anımsamaların pek etkisi altında hissetmiyordum kendimi. Ama onu görmek istiyor, acaba o da benim gibi değişmiş mi, merak ediyordum. Odanın kapısına sokuldum; biraz istemeyerek, ansızın elimde bulup bastırdım kolu, açılan kapıda dikilmeye başladım.

Muoth, şarkısına ara vermeden başını döndürdü. Gecelikleydi, hayli uzun, beyaz ve şık bir gecelik giymişti. Sanki banyodan yeni çıkmış gibi zinde görünüyordu. Bu durumda onun karşısına çıktığım için irkildim, ama iş işten geçmişti. Ama Muoth ne kapıyı vurmadan içeri girdiğime hayret etmiş görünüyordu ne de giyinik durumda olmadığının farkındaydı. Sanki her şey nasıl gerekiyorsa öyle olup bitmiş gibi bana elini uzatıp sordu: "Kahvaltı yaptınız mı?" Ben evet deyince, piyanonun başına geçti.

"Rolüme çalışmam gerekiyor. Dinler misiniz şu aryayı?! Aryaya benzer yanı var mı?! Oyun Saray Operası'nda sergilenecek, başrollerde Büttner ve Duelli var. Ama bu sizi ilgilendirmez, aslında beni de ilgilendirdiği yok. E, siz nasılsınız bakayım? Biraz dinlenebildiniz mi bari? Dün buradan giderken bitkin görünüyordunuz. Bana da kızmıştınız üstelik. Ama bırakalım şimdi bunu. Yine hemen sersemce davranmaya başlamayalım."

Benim bir şey söylememe fırsat bırakmadan ekledi hemen: "Biliyor musunuz, şu Kranzl can sıkıcı bir adam. Sizin sonatı çalmaya pek gönlü yok."

"Ama dün çalmıştı."

"Konserde demek istiyorum. Bu işi ona yüklemek istiyordum, ama yanaşmıyor. Sonat önümüzdeki kış bir matinede çalınsa iyi olurdu. Kranzl öyle kafasız biri değil, anlıyor musunuz, gelgelelim tembel. 'İnski' ve 'ovski'lerin Polonya müziğini çalıp duruyor hep, yeni bir şey öğreneyim dediği yok."

Ben konuşmaya başlayarak, "Sonatımın bir konserde çalınmaya uygun olduğunu sanmıyorum," dedim. "Böyle bir şeyi asla kafamdan geçirmiş değilim. Teknik bakımdan hiç de kusursuz olduğu söylenemez."

"Boş laf! Sizin şu sanatçı vicdanınız yok mu! Bizler öğretmen değiliz; sonra, sizin sonatınızdan daha kötü şeylerin çalındığı kuşkusuz, hem de Kranzl tarafından. Ama benim aklımda bir başka şey var. Şarkıyı bana verin siz, ayrıca vakit geçirmeden başka şarkılar bestelemeye bakın. İlkbaharda buradan gidiyorum, işten ayrılacağımı bildirdim, uzun bir tatile çıkıyorum. Tatil sırasında birkaç konser vermek gibi bir niyetim var, ama yeni eserler olsun istiyorum, Schubert'in, Wolf'un, Löwe'nin eserleri, her akşam söylenip dinlenen bu gibi müzisyenlerin eserleri değil de yeni şeyler, kimsenin bilmediği şeyler, birkaç tane en azından, sizin Çığ Şarkısı gibi örneğin. Bilmem siz ne düşünürsünüz?"

Şarkılarımın Muoth tarafından bir dinleyici topluluğu önünde resmen söylenme olasılığı, benim için geleceğe açılan bir kapıydı, kapının aralığından bakınca içeride eşsiz güzellikler çarpıyordu gözüme. Bu yüzden temkinli davranmak iste-

dim, ne Muoth'un dostluğunu kötüye kullanacak ne de ona gereğinden çok kendimi bağımlı kılacaktım. Öyle sanıyordum ki, Muoth beni zorla kendinden yana çekmek istiyor, gözlerimi kamaştırmaya, belki şu ya da bu şekilde onurumu ayaklar altına almaya çalışıyordu. Dolayısıyla, önerisini kabule pek yanaşmadım.

"Düşüneceğim," dedim. "Bana karşı çok lütufkâr davranıyorsunuz, görmüyor değilim bunu, ama bu konuda şimdiden bir söz veremem. Konservatuar öğrenimimin sonuna geldim, şu sıra derslerde iyi notlar almalıyım. İleride bir besteci olarak sahnede boy gösterip göstermeyeceğim belli değil, şimdilik keman çalan biriyim, geç kalmadan kendime bir iş bulup çalışmam gerekiyor."

"Elbette, bütün bu söylediklerinizi yapamayacağınız şeyler değil. Ama ileride belki yine böyle bir şarkı doğar içinize, bana verirsiniz sanırım, değil mi?"

"Tabii, neden vermeyeyim. Ancak, bana neden bu kadar arka çıkıyorsunuz, bilmiyorum."

"Benden korkuyor musunuz yoksa? Müziğinizi beğeniyorum, o kadar. Sizin bestelediğiniz bazı şarkıları söylemek isterdim, bundan çok şeyler bekliyorum kendim için; bencillik işte."

"Peki, ne diye o zaman öyle konuşuyorsunuz benimle? Dün geceki gibi demek istiyorum."

"Tanrım, hâlâ kırgın mısınız bana? Ne söyledim acaba? Aklımdan hepsi çıkıp gitti. Size kötü davranmak gibi bir niyetim yoktu, ama bunu yapmışım anlaşılan. Siz de savunabilirdiniz kendinizi! Bir kimse nasılsa, nasıl olması gerekiyorsa öyledir, öyle konuşur, herkesin birbirine bu gözle bakması gerekir."

"Ben de aynı düşüncedeyim, ama siz bunun tersini yapıyorsunuz, beni sinirlendiriyor, söylediklerime hiç kulak asmıyorsunuz. Benim aklıma gelmesinden hoşlanmadığım, kendim için bir giz olan şeyi içimden çekip çıkarıyor, bir suçlamaya dönüştürüp suratıma fırlatıyorsunuz. Topal bacağımla alay etmekten çekinmiyorsunuz hatta!"

Heinrich Muoth acele etmeden, "Tamam, tamam, tamam," dedi. "Ne yaparsınız, insanlar farklı işte birbirinden. Doğruyu söylemeniz bazılarını çileden çıkarır, bazıları da boş sözlere

katlanamaz. Size bir sanat yönetmeni gibi davranmayışıma içerlediniz; sizin kendinizi benden saklamanız, sanatın avutuculuğuna ilişkin sözleri bana yamamak isteyişiniz de beni kızdırdı."

"Ben ne düşünüyorsam onu söyledim; ancak, bu gibi şeyler üzerine konuşmaya alışık değilim. Öbürsü, üzerine hiç konuşmak istemediğim bir konu. İçim nasıl, mahzun muyum ya da karamsar mı, bacağıma ve sakatlığıma nasıl bir gözle bakıyorum, bunlar benim kendimde saklayıp açığa vurmayacağım şeyler, kimsenin bunları benden öğrenip alay konusu yapmasına izin veremem."

Muoth doğrulup kalktı.

"Sırtıma bir şey geçirmiş değilim henüz, hemen bu işi aradan çıkarayım. Siz dürüst bir insansınız, maalesef ben öyle değilim. Bu konuda fazla konuşmayalım artık. Sizden hoşlandığımı hiç fark etmediniz mi kuzum? Sizi biraz bekleteceğim, ben giyinene kadar piyanonun başına geçin isterseniz. Şarkı söylemez misiniz? Hayır mı? Eh, beş dakikadan fazla sürmez."

Gerçekten de Muoth kaşla göz arasında giyinmiş olarak bitişik odadan çıkıp geldi tekrar.

"Şimdi kente inip birlikte yemek yiyeceğiz," dedi rahat bir edayla. Benim ne düşündüğümü hiç sormadı; "Kente ineceğiz," dedi, kente indik. Hani davranış biçimine ne kadar içerliyorsam da, yine de onun etkisinden kendimi kurtaramıyordum, benden güçlü biriydi. Öte yandan, konuşması ve davranışında öylesine kaprisli bir çocuksuluk vardı ki, sıklıkla insanı büyülüyor ve kendisiyle katıksız bir uzlaşmaya zorluyordu.

O günden sonra sık sık görmeye başlamıştım Muoth'u; bana opera için biletler yolluyor, bazen beni evine davet edip keman çalmamı istiyordu. Kendisinde hoşlanmadığım pek çok şey vardı, ama o da bende hoşuna gitmeyen az şey bulmuyordu. Aramızda bir dostluk kurulmuştu, benim o zamanlar ilk dostumdu Muoth, zamanı gelince kentten gideceğini düşündüm mü, içime adeta bir korkudur düşüyordu. Gerçekten operadaki işini bırakacağını haber vermişti, kalması için gösterilen çabalara, verilen ödünlere karşın alıkonulacak gibi değildi. Arada bir, sonbaharda belki büyük bir sahnede oynamak için

bir çağrı alacağını ima etmekteydi, ama bu konuda şimdilik fazla bir şey konuşmuyorduk. Derken ilkbahar çıkıp gelmişti.

Günün birinde yine Muoth'un evine gittim, kentten ayrılmadan önce son kez bir parti vermiş, partiye yalnız erkekleri davet etmişti. Yeniden görüşmemizin ve yarınların şerefine kadeh tokuşturduk, bu kez yanımızda kadın yoktu. Sabahın erken bir saatinde Muoth bizi bahçe kapısına kadar geçirdi, arkamızdan el salladı; sonra sabah sisinde üşüyerek, yanı başında sıçrayıp havlayan köpekle eve döndü. Bana öyle geldi ki, bir yaşam parçası ve deneyim birikimi bundan böyle kaldırılıp bir kenara atılmıştı; çok geçmeden bizim hepimizi unutacağından emin olacak kadar Muoth'u iyi tanıdığımı sanıyordum. Bu esmer, kaprisli ve zorba adamı gerçekten sevdiğimi bütün açıklık ve kesinliğiyle ancak şimdi anlamıştım.

Derken benim için de veda zamanı gelip çattı. Hoş anılarla anımsamak istediğim yerleri ve insanları son kez gidip gördüm; bir ara o tepeye çıkan yolu da tırmanıp bayırdan aşağı baktım, zaten unutmamıştım burasını.

Ve derken evin yolunu tuttum, bilinmedik, belki de can sıkıcı bir geleceğe doğru yola düştüm. Bir işim gücüm yoktu, kendi başıma konserler verecek durumda da değildim, doğup büyüdüğüm kentte beni sadece birkaç öğrenci bekliyordu, keman dersi verecektim, benim için korkunç bir şeydi. Doğru, anne ve babam da bekliyordu beni, varlıklı bir aileydik, geçim sıkıntısı çekmem söz konusu değildi; ayrıca, ince ve iyi yürekli insanlardı anne ve babam, bundan böyle ne yapacağım, ne edeceğim konusunda beni sıkıştırıp sorgulamadan geçirmediler. Ama evde uzun süre kalmaya dayanamayacağımı başından beri biliyordum.

Evde kalıp üç öğrenciye ders verdiğim, her şeye karşın kendimi yine de mutsuz hissetmediğim on aylık zamanla ilgili anlatacağım fazla bir şey yok. Bizim kentte de insanlar yaşıyor, burada da her Allahın günü kimi şeyler oluyordu, ama bütün olup bitenlerle benim ilişkim güler yüzlü ve nazik bir vurdumduymazlıktan öteye geçmiyordu. Hiçbir şey gönlümde bir yankı bulmuyor, hiçbir şey beni sarmıyordu. Buna karşılık, alabildiğine bir sessizlik içinde müzikle oyalanıp dalgın, tuhaf saat-

ler yaşıyordum; öyle saatler ki, yaşamım adeta donup kalmış ve bana yabancılaşmış görünüyor, beni sadece bir müzik açlığıyla baş başa bırakıyordu; bu açlık da öğrencilere keman dersi verdiğim saatler çokluk dayanılmaz ölçüde beni rahatsız ediyor, kuşkusuz kötü bir öğretmen durumuna sokuyordu. Ne var ki, görevimi yaptıktan ya da hile ve yalana başvurup kimi saatleri ders yapmaksızın atlattıktan sonra, gerçekdışı şahane düşlere dalıyor, bir uyurgezer gibi kilden atak binalar konduruyor, havaya küstahça kuleler yükseltiyor, binaların üzerine koyu gölgeli kubbeler oturtup oyunsu süsler ve bezekleri hafif sabun köpükleri gibi bir haz duygusuyla boşlukta yukarılara salıyordum.

Eski tanıdıklarımı benden uzaklaştırıp annemle babamı tasalandıran bir sersemlik ve yabancılık içinde sağda solda dolaşırken, göçük altında kalmış o pınar, bir yıl önce dağlarda olduğundan daha diri ve gür, yeniden boy gösterdi içimde; düşlerle geçirilmiş, harcanıp tüketilmiş sözde yitik yılların göze gözükmeden olgunlaşmış meyveleri, birbiri ardından sessiz sedasız ve usulcacık kucağıma düşmeye başladı; burcu burcu kokan ışıl ışıl meyveler neredeyse katlanılmaz bir zenginlikle çevremi kuşatıverdi, ancak duraksaya duraksaya bir güvensizlikle el attım bu zenginliğe. Bir şarkıyla başladı, onu bir keman fantezisi, onu da bir yaylı sazlar dörtlüsü izledi. Birkaç ay içinde üç beş şarkı, ayrıca senfonik yapıtlara ilişkin kimi taslaklar gelip eklendi bunlara, hepsine bir başlangıç ve bir deneme gözüyle bakmaya başladım; gönlümden büyük bir senfoni geçiriyordum, en haddimi bilmez anlarımda ise şimdiden bir opera bestelemeyi düşündüğüm oluyordu! Arada zaman zaman fazla iddialı sayılmayacak mektuplar yazıp hocalarımın referanslarını yanlarına ekleyerek orkestra şeflerine ve konser salonlarına yolluyor, boşalacak ilk kemancının yerine talip olduğumu alçakgönüllülükle kendilerine bildiriyordum. Mektuplarımın bazısına "Pek Sayın Bay" diye başlayan kısa yanıtlar aldım, bazısı da yanıtsız kaldı, hiçbir yerden bir iş önerisi gelmedi. Bir iki gün boynumu büküp sindim, keman derslerini eskisinden daha büyük bir özenle vermeye başlamıştım; derken onurumu ayaklar altına alıp yeni mektuplar yazdım. Ne var ki, çok geç-

meden kafamın içinin, kayda geçilip notaya alınacak bir sürü müzikle dolup taştığını fark ettim ansızın; yeniden bu işe sarıldım, mektuplara, konser salonlarına, orkestralara ve orkestra şeflerine bir daha görüşmemek üzere uğurlar olsun dedim; yalnızlıklar içinde, harıl harıl ve kendimle yetinerek çalışmaya koyuldum.

Evet işte, bunlar öyle anılar ki, anıların büyük çoğunluğu gibi dile getirilemez pek. Bir insanın kendi kendisi için ne olduğu, ne gibi yaşantılar yaşadığı, nasıl bir oluşum ve gelişim sürecinden geçtiği, nasıl hastalanıp nasıl öldüğü, bütün bunlar dile getirilemez. Çalışan insanların yaşamı sıkıcıdır; ilginç olan, haylazların yaşam ve yazgılarıdır. Ne büyük bir zenginlikle belleğimde kalmış olursa olsun, bu döneme ilişkin fazla bir şey söyleyebilecek durumda değilim, çünkü insanlardan uzak ve toplum yaşamının dışında kaldım hep. Yalnızca bir ara kısa süre, hiç aklımdan çıkmayacak bir kişiyle biraz ahbaplık ettim. Bu da Lohe adında bir öğretmendi.

Güz sonlarıydı artık, bir gün kentte gezmeye çıkmıştım. Kentin güneyinde tek başına evlerden mütevazı bir semt oluşmuştu, sakinleri varlıklı kimseler değil, küçük tasarruf sahipleri ve emeklilerdi, sade bir bahçeyle donatılmış küçük ve ucuz evlerde oturuyorlardı. Elinden iş gelen genç bir mimar pek çok sevimli bina yapmıştı burada, onun yaptığı konutları bir göreyim demiştim.

Sıcak bir ikindiydi, sağda solda geç kalmış ceviz ağaçlarından cevizler toplanmaktaydı; güneş altında yatan bahçelerin ve küçük yeni evlerin yüzü gülüyordu. Şirin ve sade yapılar hoşuma gitti. Ev, yuva ve aile, dinlenme ve tatil gibi şeylerin henüz uzağında yaşayan genç insanların rahatlık taşan o yüzeysel ilgisiyle gözden geçirdim hepsini. İki yanı bahçelerle çevrili yol, insanda sevimli ve rahat bir izlenim bırakıyordu; ağır ağır yürüyordum, yürürken yürürken aklıma geldi birden, bahçe kapılarındaki, pirinçten, küçük ve parlak şiltlerde ev sahiplerinin isimlerini okumaya başladım.

Şiltlerin birinde "Konrad Lohe" ismi ilişti gözüme, isim bana yabancı gelmedi. Durup düşündüm, buldum derken, Latin-

ce okulundaki öğretmenlerimden birinin adı Konrad Lohe'ydi. Kısa bir süre eski günler canlandı hayalimde, gözlerini dikip şaşkın şaşkın bana baktılar, yüzlerden bir kalabalığı gelgeç bir dalga halinde kendileriyle sürükleyip getirdiler, öğretmenlerin, arkadaşların yüzleri, takma adlar ve olaylar. Oracıkta dikilmiş, pirinç şiltteki isme bakıp gülümserken, az ilerideki frenküzümü ağacının arkasında bir adam doğruldu, ağacın arkasında iki büklüm çalışmıştı o zamana kadar. Adam yaklaştı, burnumun ucuna kadar gelip dikildi, yüzüme bakmaya başladı.

"Beni mi görecektiniz?" diye sordu. Baktım Lohe'ydi bu, öğretmen Lohe; biz Lohengrin ismini takmıştık kendisine.

"Doğrusunu isterseniz hayır," diye yanıtladım ve şapkamı çıkarıp selamladım kendisini. "Burada oturduğunuzu bilmiyordum. Sizin öğrencinizdim ben."

Bunun üzerine Bay Lohe daha bir dikkatle süzdü beni, gözleri yukarıdan başlayıp elimdeki bastona kadar indi, anımsamaya çalıştı ve sonunda çıkardı ismimi. Yüzümden değil, topal bacağımdan tanımıştı beni, geçirdiğim kazayı duymuştu. Beni içeri buyur etti.

Gömleğinin kollarını sıvamış, önüne yeşil bir bahçe önlüğü bağlamıştı, hiç de yaşlanmış görünmüyor, adeta ömrünün baharını yaşıyordu. Küçük ve temiz bahçede biraz gezindik, sonra Bay Lohe beni alıp üstü açık bir verandaya götürdü, sandalyelere oturduk.

"Evet, sizi dünyada tanıyamazdım," dedi içtenlikle. "Umarım okuldayken benim hakkımda iyi anılar edinmişsinizdir."

"Pek değil," dedim gülümseyerek. "Bir defasında işlemediğim bir kabahatten ötürü cezalandırmıştınız beni; bütün yapmadım, etmedim demelerime yalan gözüyle bakmıştınız. Dördüncü sınıfta geçmişti olay."

Üzülmüş, gözlerini kaldırdı. "Kusuruma bakmayın," dedi. "Ben de üzüldüm şimdi. Ne kadar istemeseler öğretmenlerin başlarına gelir hep, yaptıkları şey bir bakarsınız doğru değildir, göz açıp kapamadan bir haksızlık doğup çıkar ortaya. Sizinkinden daha kötü durumlar biliyorum. Görevimden zaten biraz da bu yüzden ayrıldım."

"Ya, demek öğretmenlik yapmıyorsunuz artık."

"Hem de çoktan beri. Bir ara hastalanmıştım; iyileştiğimde görüşlerim, düşüncelerim öylesine değişmişti ki, okuldan ayrılmak zorunda kaldım. İyi bir öğretmen olayım diye çırpınıp durdum, ama olamadım bir türlü, bunun için doğuştan bir yetenek gerekiyor. Ben de öğretmenlikten ister istemez vazgeçtim, o gün bugün de rahatım doğrusu."

Halinden de belliydi bu. Kendisine daha başka sorular yöneltecek oldum, ama Bay Lohe benim başımdan geçenleri öğrenmek istedi, ben de bir solukta anlattım hepsini. Müzisyen olmamdan pek hoşlanmadı, ama geçirdiğim talihsiz kazadan dolayı duygulandı, içtenlikle acıdı bana, onun bu acımasından alınmadım. Temkinli davranarak, kendimi nasıl teselli edebildiğimi öğrenmeye çalıştı, benim biraz kaçamak yanıtlarım onu pek doyurmadı. Gizemli tavırlar sergileyip dolambaçlı yollardan giderek, duraksaya duraksaya ama sabırsızlıkla, beni avutacak bir çare bildiğini açıkladı, ciddi ciddi arayan herkese kapısı açık tam bir bilgelikti bu.

"Anladım," dedim. "İncil'i söylemek istiyorsunuz."

Bay Lohe, kurnaz kurnaz gülümsedi. "İncil iyidir, bilmeye götüren bir yoldur, ama bilginin kendisi de değildir."

"Peki nerede o, bilginin kendisi?"

"Kolayca bulursunuz, yeter ki isteyin. Size okumanız için bir kitap vereceğim, bu size gerekli temel bilgileri sağlayacaktır. Karma Öğretisi diye bir şey duydunuz mu hiç?"

"Karma Öğretisi mi? Hayır. Nasıl şey bu?"

"Şimdi görürsünüz, bekleyin biraz." Ardından koşup gitti, bir süre de dönüp gelmedi, ben de bu arada bekleyerek, ama ne beklediğimi bilmeyerek şaşkın şaşkın oturdum yerimde, aşağıdaki bahçeye baktım, güzelim sıralar halinde meyve ağaçları ilişti gözüme. Az sonra Bay Lohe seğirterek geldi. Gözleri ışıl ışıl parıldıyordu, bana bakıp bir kitapçık uzattı, üzerinde gizemsel bir hat sanatıyla "Yeni Başlayanlar İçin Teosofik Kateşizm" yazıyordu.

"Alın bunu, götürün," dedi. "Sizde kalabilir, bu konuda fazla bilgi edinmek isterseniz, daha başka kitaplar verebilirim. Bu yalnızca bir giriş için. Kendim her şeyimi bu öğretiye borç-

luyum. Beden ve ruh sağlığıma onun sayesinde kavuştum, umarım sizde de sonuç farklı olmaz."

Küçük kitabı alıp cebime soktum. Bay Lohe bahçeden geçirip yola kadar çıkardı, güler yüzle uğurladı beni; arayı açmayıp kendisini tekrar görmeye gelmemi söyledi. Yüzüne baktım, iyilik ve neşe vardı yüzünde, sözünü ettiği mutluluk yolunu bir denemekten zarar gelmeyeceği gibi bir duyguya kapıldım. Kitapçık cebimde, bu duyguyla eve gittim, mutluluk yolunda bir an önce ilk adımları atmak için sabırsızlanıyordum.

Ne var ki, ancak birkaç gün sonra söz konusu yolu izlemeye başladım. Eve döner dönmez müzik beni yine bütün gücüyle kendine çekti, notaların içine daldım; müzik denizinde yüzüp duruyor, yazıyor, çalıyordum; sonunda fırtına bu seferlik dindi, ben de ayılıp kendime gelerek günlük yaşama döndüm. O saat yeni öğretiyi okuyup öğrenme isteği belirdi içimde, küçük kitabı önüme açıp oturdum, bir çırpıda okuyup bitireceğime inanıyordum.

Ama pek kolay olmadı. Küçük kitapçık ellerimin altında büyüdükçe büyüdü, sonunda altından kalkılmaz bir durum aldı. Bilgeliğe götüren sevimli ve cazip, biri öbürü kadar değerli pek çok yola ilişkin bir girişle başlıyor, ayrıca bu girişte bilgiye ve iç olgunluğa özgürlük içinde ulaşmaya çalışan, her inancı kutsal sayıp, aydınlığa götürecek her yolu öpüp başına koyan teosofi kardeşlerinden söz açılıyordu. Girişi, kozmogoniye ilişkin benim akıl erdiremediğim bir bölüm izlemekteydi, dünya değişik "düzlem"lere, tarih benim bilmediğim ilginç çağlara ayrılıyordu, bu arada o batık Atlantis ülkesinden de söz edilmekteydi. Şimdilik kalsın deyip atladım bu bölümü, yeniden diriliş öğretisinin konu edildiği öbür bölümlere geçtim, bu bölümleri daha iyi kavrıyordum. Ama bütün anlatılanlara mitoloji mi, edebiyat mı, yoksa kelimesi kelimesine gerçek gözüyle mi bakılması isteniyor, pek bilemedim. Galiba bunlardan sonuncusuydu istenen, bunu da doğrusu kafam almadı. Derken Karma Öğretisi'ne geldi sıra. Bana, nedensellik ilkesinin dinsel bir tutumla baş tacı edilmesi gibi göründü öğreti, bu da hayli hoşuma gitti. Böylece sürüp gidiyordu kitap. Çok geçmeden şunu iyice bellemiştim ki, bütün öğreti ancak ona harfi harfine ger-

çek gözüyle bakan ve yürekten inanan kimse için bir avuntu kaynağı, bir hazine oluşturabilirdi. Onu kısmen güzel, kısmen karışık bir simge, evreni mitolojik yoldan açıklama girişimi sayan benim gibi biri ondan bazı şeyler öğrenebilir, ondan saygısını esirgemez, ama aradığı yaşamı ve gücü ondan sağlayamazdı. Kitap benim gibileri aklı başında ve vakur bir teosof yapabilirdi belki, ama ancak aklını fazla işe karıştırmayıp safça inananlara kesinlikle bir teselliyi buyur edip verebilirdi. Sonuncu durum ise şimdilik benim için söz konusu değildi.

Ne var ki, daha pek çok kez Bay Lohe'yi ziyaretten geri kalmadım, on iki yıl önce Yunanca öğreteceğim diye hem beni hem kendisini helak edip durmuştu Bay Lohe, şimdi de bir başka konuda, ama aynı şekilde başarısız, bana öğretmenlik yapmak, yol göstermek istiyordu. Aramızda bir dostluk kurulamamıştı, ama kalkıp seve seve gitmiştim ona, bir süre yaşamımın önemli sorunlarını kendisiyle konuşabildiğim biricik insan olmuştu. Gerçi aramızdaki söyleşilerin benim için bir değer taşımadığını da anlamamış değildim, olsa olsa ağzımızdan kimi zekice sözlerin çıkmasını sağlamıştı. Ama kilise ve bilimde aradığını bulamayan, ömrünün ikinci yarısında ilginç biçimde kotarılmış bir öğretiye nahif bir inançla bağlanarak dinin huzur ve görkemini yaşayan bu itikat sahibi adam beni duygulandırmış, kendisine neredeyse derin bir saygı beslemiştim.

Tüm çabalarıma karşın söz konusu yolu bugüne kadar yürüyemedim; dindar, herhangi bir dine bağlı, bu dinde aradığını bulmuş insanlara karşı içimde hayranlık dolu bir yakınlık besledim hep, ne yazık ki bu yakınlığın karşılığını kendilerinden göremedim.

Dördüncü Bölüm

Dindar teosof ve meyve yetiştiricisi Bay Lohe'yi ziyaretlerle geçen o kısa süre içindeydi; bir gün fazla sayılamayacak bir para havalesi aldım, nedenini anlayamadım bir türlü. Para Kuzey Almanya'daki tanınmış bir menajer tarafından yollanmıştı, ne var ki söz konusu menajerle şimdiye kadar hiç ilişkim olmamıştı. Sordum soruşturdum, aldığım yanıtta paranın Bay Muoth'un talimatıyla bana yollandığı, Bay Muoth'un bestelediğim bir şarkıyı altı ayrı konserde okumasının karşılığı olarak bana ödendiği bildiriliyordu.

Bunun üzerine oturup bir mektup yazarak Muoth'a teşekkür ettim; bilgi istedim, özellikle şarkının dinleyiciler tarafından nasıl karşılandığını öğrenmeyi arzu ettiğimi açıkladım. Muoth'un konserler vermek üzere turneye çıktığından haberim vardı, gazetelerde bununla ilgili olarak bir iki kez bir duyuru gözüme çarpmamış değildi, ama duyurularda benim şarkıdan hiç söz edilmiyordu. Mektubumda yalnız kimselerin o kılı kırk yaran anlatımıyla nasıl yaşayıp neler yaptığımdan söz açtım, yeni bestelediğim şarkılardan birini de ekledim mektuba. Ardından Muoth'tan gelecek yanıtı bekledim; iki hafta geçti aradan, üç hafta, dört hafta geçti; ses seda çıkmayınca bu konu yine tümüyle aklımdan çıkıp gitti. Eskisi gibi hemen her gün beste yapmayı sürdürüyordum, sanki bir düşteymişim gibi içimden müzik fışkırıyordu. Ne var ki molalarda gevşiyor, yüreğimi bir hoşnutsuzluk duygusu kaplıyordu. Ders vermek korkunç zor geliyor, uzun zaman bu duruma dayanamayacağımı hissediyordum.

Sonunda Muoth'tan gelen bir mektup beni söz konusu lanetlenmişlik ortamından çekip aldı, esenliğe kavuşturdu. Şöyle deniyordu mektupta:

> "Azizim Kuhn! Mektup yazmak bana göre değil; dolayısıyla mektubunuzu yanıtsız bıraktım ister istemez, size yazacak doğru dürüst bir şey bilmiyordum. Ama şimdi gerçek önerilerle karşınıza çıkabilirim. Şu sıra burada, yani R.'deki operada görevliyim. Siz de kalkıp buraya gelseniz, ne güzel olurdu. Başlangıçta ikinci kemancı olarak bizimle çalışabilirdiniz, orkestra şefimiz her ne kadar kaba, hoyrat biriyse de anlayışlı ve özgür düşünceli bir adamdır. Belki bestelerinizden bazısını çok geçmeden burada çalma fırsatı da doğar, burada iyi bir oda orkestrasının sahibiyiz. Şarkılar konusunda bir iki şey daha var söyleyeceğim, bir tanesi şu: Bir yayıncı bunları basmak istiyor. Her şeyi mektupta yazıp anlatmak can sıkıcı, en iyisi sizin kalkıp buraya gelmeniz. Ama bir an önce gelin; sonra, ikinci kemancı işi için de durumu telgrafla bildirin; vakit kaybetmeye gelmez çünkü.
>
> Dostunuz Muoth."

Mektup ansızın münzevi ve işe yaramaz yaşamımdan beni çekip çıkarmıştı dışarı, yine eskisi gibi yaşam ırmağında sürüklenmeye başlamıştım, umutlar ve tasalarla dolmuştu içim, bir yandan korkuyor, bir yandan seviniyordum. Beni doğup büyüdüğüm kentte alıkoyan hiçbir şey yoktu, bizimkiler beni ayağa kalkıp yaşamdan içeri ilk kesin adımı atıyor görmekten memnundu. Hiç durmayıp, istenen telgrafı çektim, üç gün sonra da kendimi R.'de, Muoth'un yanında buldum.

Bir otele inmiştim, Muoth'u görmeye gittimse de yerinde yoktu. Derken Muoth'un kendisi çıkıp geldi otele, hiç beklemediğim bir anda karşıma dikiliverdi. Elini uzattı bana, ne bir şey sordu, ne bir şey söyledi ne de birazcık olsun benim heyecanımı paylaştı. Kendini olayların akışına bırakmaya, yalnızca içinde bulunduğu anı ciddiye alıp doyasıya yaşamaya alışmıştı. Bana üstümü değiştirecek vakit bırakmadı pek, beni alıp doğru orkestra şefi Rössler'e götürdü.

"Bu Bay Kuhn," dedi.

Rössler, kısaca başını eğip beni selamladı. "Memnun oldum. Ne istediğinizi öğrenebilir miyim?"

"Şey," dedi Muoth, "kemancı işte."

Orkestra şefi şaşkın şaşkın bana baktı, sonra Muoth'a dönüp kabaca, "Ama ayağının sakatlığından bana hiç söz etmemiştiniz," dedi. "Ben burada eli ayağı düzgün kimseler görmek isterim."

Kan beynime sıçramıştı, ama serinkanlılığını koruyan Muoth güldü sadece. "Buraya dans etmek için gelmedi herhalde Bay Rössler," dedi. "Keman çalacak sanıyordum ben. Baktık ki beceremiyor, yollarız yine gider. Ama bir deneyelim ilkin."

"Peki peki, öyle olsun. Bay Kuhn, yarın sabah erkenden bana uğrayın, diyelim dokuzdan sonra. Buraya, evime. Ayağınızla ilgili sözüme kızdınız mı? Evet ama, Bay Muoth daha önce bundan bahsedebilirdi bana. Eh, bakacağız artık. Şimdilik size güle güle."

Evden çıkıp giderken Muoth'u davranışından ötürü suçladım. Ama Muoth omuz silkti, işin hemen başında ayağımın sakat olduğundan söz açsaydı, orkestra şefinin kolay kolay peki demeyeceğini açıkladı. Ama şimdi burada bulunuyordum; her ne kadar Bay Rössler'in gözü beni tutmamışsa da, çok geçmeden bana daha iyi davrandığını görecektim.

"Peki ama, beni nasıl ona tavsiye edebildiniz?" diye sordum. "Bu işin üstesinden gelip gelmeyeceğimi bilmiyorsunuz çünkü."

"Eh, bu da sizin sorununuz. Ben üstesinden gelirsiniz diye düşündüm ve geleceksiniz de. Doğrusu süklüm püklüm bir tavşandan hiç kalır yanınız yok, zaman zaman biri sizi dürtmese bir adım ileri gitmeyeceksiniz. Ben de sizi şöyle bir dürttüm işte, yalpalaya yalpalaya biraz ilerlersiniz artık! Korkmanıza gerek yok, sizden önceki işe yarar biri değildi."

Akşamı Muoth'un evinde geçirdik. Burada da yine kentin hayli dışında birkaç odalı bir ev kiralamıştı; bahçeler içinde, sessiz bir ev. Azman köpeği ileriden sıçrayıp gelerek karşıladı kendisini. Tam oturmuş, şöyle biraz havamızı bulmuştuk ki, kapının çıngırağı çaldı, alımlı ve boylu boslu bir bayan gelip bi-

ze katıldı. Bir zamanki hava burada da esiyordu, Muoth'un sevgilisi yine toz kondurulamayacak güzellikte, görkemli bir kadındı. Muoth, güzel kadınları pek doğal bir şeymiş gibi kullanıp eskitiyordu adeta. Bu yeni sevgilisini ilgi ve sıkılganlıkla izledim, çekici kadınların yanında her zaman kapıldığım duygulardı bunlar, kuşkusuz içlerine kıskançlık da karışmıyor değildi, çünkü sakat bacağımla hâlâ umutsuz, hâlâ sevilmelerden uzak yaşayıp gidiyordum.

Bir zaman olduğu gibi bu kez de güzel güzel eğlenildi, bol bol içkiler içildi; Muoth o zorba ama içten, kasvetli neşesiyle bize yapmadığını bırakmadı, öte yandan bizi büyüledi. Harikulade aryalar söyledi, bunlardan biri de benim bestemdi, derken aramızda sıkı bir dostluk havası oluştu, yüreğimizi kaplayan sıcak duygular birbirimize daha çok yaklaştırdı bizi, birbirimizin gizliliklere sırt çevirmiş gözlerinin içine baktık, gönlümüzdeki ateş yandığı sürece birbirimizden ayrılmadık. Lotte ismindeki boylu boslu kadın, yumuşak bir güler yüzlülükle beni cezbediyordu. İlk seferki gibi güzel ve seven bir kadının acımayla ve tuhaf bir güvenle bana kucak açması diye bir şey söz konusu değildi; öte yandan, sevinç ve üzüntü yine bir aradaydı, ama bu melodiye biraz aşinaydım artık, fazlasıyla ciddiye almadım. İleride de bazen başıma geldi, bir başkasına gönlünü kaptırmış bir kadın bana özel bir dostluk gösterdi. Hepsi de gerek sevgi, gerek kıskançlık duyamayacak biri gözüyle baktı bana; bir de buna her seferinde o tatsız acıma duygusu gelip katılıyor, yarı annemsi bir dostluk gösterip güvenle bana kucak açıyorlardı.

Ne yazık ki böylesi durumlarda henüz gereken deneyimden yoksundum, kendimin de böyle bir şeyi yaşamak için çırpındığımı düşünmeden yakın çevremdeki bir sevgi mutluluğunu görmeye katlanamıyordum. Bu da işte Muoth'un yanında duyduğum memnunluğu bir ölçüde sınırlandırmıştı, ama yine de o albenili güzel kadının ve içi karanlık ateşler içinde yanan güçlü, kaba adamın yanında nefis bir akşam geçirmiştim; beni seviyordu Muoth, benimle ilgileniyor, ama bana da sevgisini tıpkı kadınlara gösterdiği gibi gösteriyordu: Zorba ve kaprisli.

Ben evden ayrılmadan son kez kadeh tokuşturduğumuzda başını sallayıp bana şöyle dedi: "Doğrusu şimdi size kardeş ol-

mamızı önermem gerekirdi, değil mi? Bunu yapmayı da yürekten isterdim doğrusu. Ama kalsın, böyle de olur pekâlâ. Biliyor musunuz, eskiden hoşlandığım herkesle sen diye konuştum, ama dert açıyor insanın başına, en çok da meslektaşlar arasında. Hepsiyle aramız açıldı sonradan."

Bu kez dostumun sevgilisini eve bırakmanın o acı-tatlı mutluluğunu yaşayamamıştım; kadın evde kaldı, benim için de daha iyiydi böylesi. Yolculuk, gidip orkestra şefini görmemiz, ertesi günün gerilimi, Muoth'la yeniden düşüp kalkmamız, bütün bunlar üzerimde olumlu bir etki yapmıştı. Yalnızlıklarda bekleyişle harcanmış uzun bir yıl içinde ne kadar unutkan, sersem, insanlardan kaçan birine dönüştüğümü ancak şimdi anlamıştım, sonunda yine bir coşku ve bir çalışma şevkiyle kendimi insanlar arasında bulmam, kendimi yine dünyanın bir parçası gibi algılamam bana haz veriyor, yüreğimi tatlı bir gerilimle dolduruyordu.

Ertesi gün erkenden yola düşüp orkestra şefi Bay Rössler'e gittim. Pijama vardı üzerinde, henüz tıraş olmamıştı, ama yine de buyur etti, içeri aldı beni; önüme, elle yazılmış notalar koyup kendisi piyanonun başına geçti. Dünkünden daha bir güler yüzlüydü, kemanımla kendisine eşlik etmemi istedi. Elden geldiği kadar pervasızca çaldım ben de, ama kötü yazılmış notaları okumakta biraz zorlandım. Çaldığımız parça bitince, Bay Rössler bir şey söylemeden bir başka nota koydu önüme, ama bunu tek başıma çalacaktım; o da bitti, bir üçüncüsünü çıkardı.

"Güzel," dedi Bay Rössler. "Ama notaları okumaya daha çok alışmanız gerekiyor, her zaman öyle tertemiz yazılmış olarak çıkmazlar karşınıza. Bu akşam operaya gelin, sizin için bir yer ayarlarım, partisyonunuzu öbür arkadaşın yanında çalarsınız, kendisi geçici olarak yanımızda çalışıyor. Başlangıçta biraz güçlük çekeceksiniz. Önce notaları iyice gözden geçirin, bugün prova yok. Size şimdi bir pusula vereceğim, bununla saat on birden sonra operaya gider, notaları alırsınız."

Hakkımda ne düşündüğünü henüz pek anlayamamıştım, ama Bay Rössler'in soru sorulmasından hoşlanmadığını görüyordum, evden ayrıldım. Operada notalardan kimsenin haberi yoktu, kimseye derdimi anlatamadım. Buradaki curcunaya alı-

şık değildim henüz, çileden çıkacak gibi oldum. Derken bir özel ulak yolladım Muoth'a, Muoth çıkıp geldi ve her şey yoluna girdi. Akşam ilk kez keman çaldım operada, orkestra şefinin dikkatle beni izlediğini fark ediyordum. Ertesi gün de işe alındım.

İnsanoğlu acayip bir yaratık; yeni yaşamımın orta yerinde, isteklerim henüz gerçekleşmişken bazen ne tuhafsa öyle oluyordu ki, geçici, hafif, sanki tüller gerisinden duyumsanan bir özlem üzerime çullanıyor, yalnızlık, hatta can sıkıntısı ve boşluk içinde geçirilen günleri aramaya başlıyordum. Doğup büyüdüğüm kentte geçirdiğim ve sonunda kasvetli monotonluğundan kaçıp kurtularak Tanrıya şükrettiğim günler bana özlenmeye değer görünüyor, hele iki yıl önce dağlarda gezip dolaştığım haftalar gerçek bir nostalji duygusuyla hayalimde canlanıyordu. Rahatlık ve mutluluklar değil, güçsüzlükler ve yenik düşmeler için yaratıldığıma, bu gölgeler ve bu özveriler olmadı mı içimdeki yaratıcılık pınarının bulanıp cılızlaşacağına inanır gibiydim. Gerçekten de evimizdeki ilk zamanlar sessiz saatlerden ve yaratıcı çalışmalardan söz açılacak gibi değildi. Rahatım yerinde, varlıklı bir yaşam sürmeme karşın, adeta ruhumun derinliklerinde göçük altında kalmış bir pınarın usulcacık çağıldayarak sızlanıp yakındığını işitiyordum.

Orkestrada keman çalmak bana haz veriyordu; pek çok zaman oturup partisyonlar üzerinde çalışıyor, müzik dünyasından içeri adım adım ve zevkle ilerliyordum. O zamana kadar kuramsal olarak ve uzaktan uzağa bildiğim şeyleri, aşağıdan yukarıya tek tek sazların çeşidini, rengini ve önemini yavaş yavaş öğreniyor, görüyor, öte yandan sahne müziğini inceleyip, kendim bir opera yaratmayı göze alacağım zamanı giderek daha ciddi umutlarla bekliyordum.

Operada en yüksek ve onurlandırıcı mevkilerden birini elinde tutan Muoth'la senli benli görüşüp konuşmamın bana pek yararı dokunuyor, her şeye bir an önce aşina olmamı sağlıyordu. Ne var ki, orkestradaki meslektaşlarım açısından bunun zararını görmüyor değildim, dilediğim gibi dostça ve içtenlikli bir ilişkinin kendileriyle aramda kurulması bu yüzden hayli güçleşmişti. Sadece Teiser adındaki Steiermarklı birinci keman-

cımız bana yakınlık göstermiş, benim dostum olmuştu. Aşağı yukarı on yaş büyüktü benden; alçakgönüllü, açıkyürekli bir adamdı; ince, narin ve kolayca kızaran bir yüzü vardı; müziğe karşı şaşılacak ölçüde yetenekliydi, özellikle kulağı inanılmaz derecede keskin ve duyarlıydı. Sanatıyla yetinen, sahnede bir rol üstlenmeye heves etmeyen kimselerden biriydi. Virtüöz sayılmazdı, şimdiye kadar bir şey de bestelemiş değildi. Halinden memnun, kemanını çalıyor, işini çok iyi bilmenin küçümsenmeyecek hazzını yaşıyordu. Bütün uvertürleri orkestra şeflerinin bile zor başaracağı gibi eksiksiz bilmekteydi, bir uvertürün neresinde ince bir noktanın, parlak bir yerin geleceğini, nerede bir enstrümanın devreye girmesinin uvertürü bir güzellik ve orijinallikle donatacağını seziyor, gözlerinin içi gülerek operada bunun keyfini herkesten çok yaşıyordu. Hemen hemen çalmadığı saz yoktu, her gün ona bir şeyler sorup ondan bir şeyler öğrenebiliyordum.

Aylarca işimiz dışında kendisiyle bir şey konuşmamıştık, ama ondan hoşlanıyordum; o da benim ciddi ciddi bir şeyler öğrenmeye heves ettiğimin bilincindeydi, böylece aramızda sözsüz bir anlaşma havası doğmuştu, buradan dostluğa giden yol da fazla uzun sayılmazdı. Günün birinde benim keman sonatımdan söz açtım kendisine, sonatı bir ara birlikte çalmamızı rica ettim. Nezaket gösterip kabul etti, bir gün belirledik, evime geldi. Gönlünü hoş etmek için bizim oradan bir şişe şarap getirtmiştim, şaraptan bir kadeh içtikten sonra notaları çıkarıp koydum önüne ve çalmaya başladık. Notalara bakarak çalışına diyecek yoktu; ama birden ara verdi, kemanın yayı sarktı elinden.

"Bak Kuhn," dedi, "olağanüstü bir müzik bu. Şöylece çalıp geçemeyeceğim, önce üzerinde çalışmam gerekiyor. Notaları alıp eve götüreceğim. İzin verir misin?"

Evet, ikinci gelişinde baştan sona çaldık sonatı, iki kez çaldık. Ardından omzuma vurup şöyle dedi Bay Teiser: "Sizi düzenbaz sizi! Bir yandan ağzı süt kokan bir çocuk gibi davranır, öbür yandan gizli gizli böyle harika şeyler bestelersiniz! Benim bu konuda söyleyecek fazla sözüm yok, işin uzmanı değilim, ama sonatın güzelliğine toz kondurulacak gibi değil!"

Kendisine gerçekten güvendiğim bir kimsenin bir çalışmamı övmesiyle ilk kez karşılaşıyordum. Bütün bestelerimi çıkarıp koydum önüne, o sıra baskıda olup çok geçmeden yayımlanan şarkıları da kendisine göstermekten geri kalmadım. Ama bir opera bestelemeyi düşünecek kadar işi ileriye vardırdığımı açıklamayı da doğrusu göze alamadım.

Bu olumlu dönemde başımdan geçen ve belleğimden hiç silinmeyen küçük bir olay korkuttu beni. Sık sık kendisine uğradığım Muoth'un yanında bir süredir o güzel kadın Lotte'ye rastlamamış, ama bu konuda pek kafa yormamıştım, Muoth'un gönül maceralarına burnumu sokmak istemiyordum, hatta kadını hiç tanımamış olsam sevinecektim. Bu yüzden Lotte konusunda Muoth'a bir şey sormamıştım, o da zaten benimle böyle şeyler üzerine konuşmazdı.

Bir ikindi vakti odamda oturmuş, bir partisyon üzerinde çalışıyordum. Pencere pervazında benim siyah kedi yatmış uyuyordu, ev baştan aşağı sessizliğe gömülmüştü. Ansızın dış kapı açıldı, biri girdi içeri; pansiyon sahibem geleni karşıladı, durdurmak istedi kendisini, ama gelen ziyaretçi pansiyon sahibemi bir kenara itip benim odaya yöneldi, kapıya vurmaya başladı derken. Gidip kapıyı açtım; uzun boylu, şık giyimli bir kadın, yüzünde bir tül, içeri girip kapıyı arkasından kapadı. Odada birkaç adım atarak derin bir nefes aldı ve tülü çekip aldı yüzünden. Baktım, Lotte; telaşlı bir hali vardı, neden geldiğini sezdim hemen. Buyur ettim, oturdu; bana elini uzatmış, ama henüz bir şey söylememişti. Sıkılganlığımı fark edince rahatlamış göründü, benim kendisini o saat yine kapı dışarı edeceğimden korkmuş gibiydi.

"Gelişinizin nedeni Muoth mu?" diye sordum nihayet.

Başını eğerek doğruladı. "Haberiniz var mıydı?"

"Hayır. Tahmin ettim sadece."

Yüzüme baktı; o bir hasta, ben doktordum sanki; konuşmadan yavaş yavaş eldivenlerini çıkardı. Sonra ansızın doğrulup iki elini omuzlarıma koydu, iri gözlerini bana dikti.

"Ne yapayım bilmem ki. Evde bulunduğu yok, hiç yazmıyor bana, yolladığım mektupları bile açmıyor! Üç haftadır bir kez olsun görüşemedik kendisiyle. Dün kalkıp gittim, biliyo-

rum, evdeydi, ama açmadı kapıyı. Köpeği üzerime saldırdı, çağırayım demedi, giysim parçalandı bu yüzden. Köpeği bile beni tanımak istemiyor artık."

Öyle büsbütün susup oturmuş olmamak için, "Kavga mı ettiniz?" diye sordum.

Güldü. "Kavga mı? Tanrım, yeterince kavga ettik şimdiye kadar, baştan beri kavga edip durduk! Kavgaya alışmıştım. Hayır, son zamanlarda bana karşı nazik davrandığını bile söyleyebilirim, bu da daha baştan hoşuma gitmedi. Bazen beni çağırdı, kendisi evde bulunmadı; bazen bana geleceğini haber verdi, gelmedi. En sonunda da durup dururken bana siz demeye başladı! Ah, keşke böyle yapacağına eskisi gibi dövseydi beni!"

İrkildim birden. "Dövmek mi...?"

Yeniden güldü. "Bilmiyor musunuz? Aman efendim, ikide bir dayaktan geçirirdi beni, ama çoktandır böyle bir şey yaptığı yoktu. Nazikleşmiş, bana siz demeye başlamıştı, şimdi de tanımazlıktan geliyor. Bir başkasını buldu sanırım. Size gelmemin nedeni de bu. Saklamayın, söyleyin lütfen! Bir başkası var mı? Siz biliyorsunuzdur. Bilmeniz gerek!"

Benim karşı koymama kalmadan iki elimi de tuttu. Donup kalmıştım sanki; her ne kadar çekimser davranmak, ortadaki sahneyi tümüyle kısaltmak istiyorsam da, bana konuşma fırsatı vermemesinden adeta memnunluk duyuyordum, çünkü konuşsam ne diyeceğimi bilemezdim.

Bir umutlanıp bir üzülen Lotte, benim kulak verip kendisini dinlememden memnundu; benden yardım dileniyor, anlatıyor, arada bir üzerine çullanan nöbetle sızlanıp yakınmaya başlıyordu. Ben onun, gözyaşından geçilmeyen olgun ve sevimli yüzünden gözlerimi ayıramıyor, "Muoth bu kadını dövdü demek!" düşüncesinden başka bir şeye kafamda yer veremiyordum. Muoth'un yumruğunu karşımda görür gibiydim; gerek Muoth, gerek kadın içime dehşet salıyordu. Onca dayaktan, aşağılanmadan, kapı dışarı edilmeden sonra bu kadın bir yolunu bulup yine Muoth'a ve ondan gördüğü onur kırıcı davranışlara gerisingeri dönmekten başka şey düşünmüyor, başka şey istemiyordu.

Sonunda sel gitmiş, sular çekilmişti. Şimdi daha bir alçak sesle konuşmaya başlamıştı Lotte; mahcup bir hali vardı, ne durumda bulunduğunun bilincine varmış gibiydi ve susup derken. Aynı anda ellerimi de bıraktı.

"Başka bir kadın yok," dedim usulca. "En azından ben böyle bir şey bilmiyorum, olacağını da sanmıyorum doğrusu."

Lotte, bir şükran duygusuyla bana baktı.

"Ama size yardım edemem," diye sürdürdüm konuşmamı. "Muoth'la bu gibi konular üzerine hiç konuşmayız."

İkimiz de bir süre sustuk. Marion'u düşünmekten kendimi alamadım, güzel Marion'u ve lodoslu havada sokakta yan yana yürüdüğümüz akşamı; koluma girmişti Marion, büyük bir yüreklilikle sevgilisinin tarafını tutmuştu. Muoth onu da dövmüş müydü acaba? Ve Marion da Lotte gibi onun peşinden koşmuş muydu?

"Bana ne diye geldiniz peki?" diye sordum.

"Bilmiyorum, elim böğrümde oturamazdım herhalde. Hâlâ beni düşündüğüne inanıyor musunuz? Siz iyi bir insansınız, yardım edin bana! Bir ara kendisine sormayı deneyebilirsiniz sanıyorum, bir ara ona benden söz açabilirsiniz..."

"Hayır, yapamam bunu. Hâlâ seviyorsa, kendiliğinden kalkıp size gelecektir. Baktınız ki gelmedi; o zaman..."

"O zaman?"

"O zaman koyverin gitsin, düşmeyin üzerine; onurunuzu bu kadar ayaklar altına almaya değmez."

Birden gülümsedi.

"Demek öyle! Sevgiden ne anlarsınız siz!"

Haklı, diye geçirdim içimden; yine de bu söze alınmıştım. Madem sevgi denen şey benim semtime uğramıyor, beni kapı dışında bırakıyordu, ne diye o vakit bu konuda başkalarının derdini paylaşıp kendilerine yardım edecektim? Lotte'ye acıyor, ama onu daha çok küçümsüyordum. Bu sevgiyse eğer, bir yanda zalimlik, öbür yanda aşağılanma sevgiyse, sevgisiz daha iyi yaşanırdı bu dünyada.

"Sizinle tartışmak istemem bu konuda," dedim soğuk bir edayla. "Bu tür bir sevgiye ben akıl erdiremem."

Lotte, tülünü yeniden takıp yüzüme baktı.

"Pekâlâ, gidiyorum."

Ansızın yine bir acıma duygusu uyandı içimde, ama önceki aptalca sahnenin de sil baştan tekrarlanmasına izin veremezdim; sesimi çıkarmayarak kapıyı açtım, o da açılan kapıya yöneldi. Merakla bizi izleyen pansiyon sahibemin önünden geçirip merdivene kadar uğurladım kendisini, merdivenin başında eğilip selam verdim, o da gitti; ağzından ne başka bir söz çıkmış, ne yüzüme bakmıştı.

Mahzun mahzun arkasından baktım, gördüğüm manzara uzun süre aklımdan çıkmadı. Gerçekten bambaşka biri miydim bütün bu insanlardan, Marion'dan, Lotte'den, Muoth'tan? Gerçekte sevgi denen şey bu muydu? Hepsini görüyor, bütün bu ateşli insanları görüyordum; sanki bir fırtınanın önüne katılmış yalpalayıp duruyor, bir belirsizlikten içeri savruluyorlardı. Erkekleri görüyordum; bugün arzuyla, yarın bıkkınlıkla kahroluyor, yana yakıla seviyor, sevgilere hoyratça son veriyor, hiçbir sevgiye güven beslemiyor, hiçbir sevgide mutluluğu bulamıyorlardı. Kadınları görüyordum sevgiden yanıp tutuşan; aşağılanmaları ve dayakları sineye çekiyor, sonunda kapı dışarı ediliyor, ama bağlandıkları erkekten yine de kopamıyor, kıskançlıkları ve horlanmış sevgileriyle onurları çiğnenmiş, köpeksi bir sadakat sergiliyorlardı. O gün uzun süredir ilk kez oturup ağladım. İçerleyerek, kızarak gözyaşları akıttım bu insanlar için; dostum Muoth için, yaşam ve sevgi için gözyaşları. Ayrıca kendim için daha bir sessiz, daha bir el altından gözyaşları döktüm; bir başka gezegende yaşar gibi bütün bu insanların arasında yaşayıp hayat denen şeye akıl erdiremeyen, sevgiye susamışlıktan ölen, ama sevgiden de korkmadan duramayan kendim için gözyaşları.

Uzun süre Heinrich Muoth'a uğramadım. O günlerde Wagner operalarında oynayarak zaferden zafere koşuyor, kendisine bir "yıldız" gözüyle bakılıyordu. Öte yandan, ben de karınca kararınca kamuoyunda sesimi duyurmaya başlamıştım. Şarkılarım basılıyor ve sıcak bir ilgiyle karşılanıyordu. Oda müziği için yaptığım bestelerden ikisi konserlerde çalınmıştı. Dostlarımın henüz fazla sesi çıkmıyor, beni teşvik ve takdirle yetiniyorlardı; eleştirmenler henüz bir bekleyiş havası içinde susuyor ya da işe yeni soyunmuş biri gözüyle bakarak bana karşı kollayıp gözeten bir tutum sergiliyorlardı.

Kemancı Teiser'le pek çok zaman birlikteydim; benden hoşlanıyordu Teiser, çalışmalarımı bir dostun duyacağı kıvanç ve övgüyle karşılıyor, ileride büyük başarılar kazanacağımı müjdeliyordu; her zaman benimle müzik yapmaya hazırdı. Ama ben yine de bir şeyin eksikliğini duyuyordum. İçimden Muoth'a gitmek geliyor, ama hâlâ onu görmekten kaçınıyordum. Lotte'den ise hiç haberim yoktu. Nereden kaynaklanıyordu yüreğimdeki bu hoşnutsuzluk? O vefakâr, o altın kalpli Teiser'le yetinemediğim için kendi kendime atıp tutuyordum. Gelgelelim onda da eksik bir şey var gibi geliyordu bana. Gereğinden çok neşeli buluyordum kendisini, gereğinden çok aydınlık, halinden memnun. Yaşamın uçurumlarından adeta habersizdi. Muoth hakkında hep olumsuz şeyler açıklıyor, bazen operada Muoth şarkı söylerken bana bakarak şöyle fısıldıyordu: "Görüyor musun, yine yüzüne gözüne bulaştırıyor! Şımarık herifin teki! Mozart'ı okuyamaz hiç, nedenini de biliyor kendisi." Teiser'e ister istemez hak veriyor, ama yürekten yapmıyordum bunu. Muoth'u çok seviyor, ama onu savunmak da istemiyordum. Muoth'ta Teiser'de olmayan, Teiser'e yabancı bir şey vardı, Muoth'a bağlıyordu beni. Sonu gelmeyen istekti bu da, özlemdi ve yetinmezlikti. Bunlar da beni okuyup araştırmaya ve çalışmaya itiyor, elimden kayıp giden insanlara el uzatmaya yöneltiyordu. Muoth'taki gibiydi tıpkı, Muoth'u da aynı yetinmezlik bir başka şekilde kamçılamakta, onu üzüntüye sokmaktaydı. Müzik yapmaktan hiç geri kalmayacaktım, biliyordum bunu, ama içimde bir arzu vardı, hep özlemden, hep gönlümde eksikliğini duyduğum şeyden değil, bir defasında da mutluluktan, bolluk ve bereketten ve katıksız sevinçlerden yola koyularak müzik yapmak istiyordum. Ah, ne diye kendimin olan şeyle, kendi müziğimle mutlu olamıyordum? Ve ne diye Muoth kendi sahip olduğu şeylerle, kendine özgü o ele avuca sığmayan yaşam gücüyle, kendi sevgilileriyle mutluluğa ulaşamıyordu?

Teiser mutluydu, erişemeyeceği bir şeye karşı kendisini üzüntüye sokacak herhangi bir özlem duyduğu yoktu. Sanata bencillikten uzak, ince bir hazla yaklaşıyor, kendisine vereceğinden fazla bir şey beklemiyordu. Sanat dışında daha da azla

yetinen biriydi, bütün gereksindiği birkaç candan dosttu, ara sıra şöyle iyisinden bir kadeh şarap, boş günlerinde kırda bayırda bir gezintiydi, yürümeyi ve temiz havada dolaşmayı seviyordu çünkü. Teosofların öğretisinin gerçek bir yanı varsa, adeta kusursuz denecek bir adamdı Teiser, işte öylesine imrenilecek yaradılışta, hırs ve hoşnutsuzlukların gönlünde yuvalanmasına o kadar az izin veren biriydi. Ama yine de, ne kadar onun gibi olayım desem kendi kendime, gerçekte buna yanaşmıyordum. Başka biri olmayı aklımdan geçirmiyor, kendi kabuğumdan dışarı çıkmayı düşünmüyordum. Ama çokluk fazla dar geliyordu bu kabuk. Müzik çalışmalarım çevrede yavaş yavaş ses getirmeye başladıktan sonra, içimde bir gücün varlığını duyumsamaya başlamıştım, kendi kendimle gururlanmak üzereydim. İnsanlarla aramda bir köprü kurmam, şu ya da bu şekilde onlarla bir arada yaşayabilmem gerekiyordu, hep altta kalmak istemiyordum. Beni bu hedefe götürecek başka bir yol yoksa, belki bunu müzik yapabilirdi. Beni sevmeye yanaşmıyorlar mı, eserlerimi severlerdi o zaman.

Böylesi aptalca düşünceleri kafamdan söküp atamıyordum. Ama yeter ki biri beni istesin, yeter ki biri beni gerçekten anlasın, kendimi gözden çıkarmaya, kendimi feda etmeye hazırdım. Müzik, evrenin gizli yasası değil miydi? Dünyalar ve yıldızlar uyum içinde dönüp durmuyor muydu? Ben yalnız mı kalacak, doğası benimkisiyle pek güzel uyuşan başkalarıyla bir araya gelemeyecek miydim?

Yabancı kentte bir yıl geçip gitmişti. Muoth'u, Teiser'i ve orkestra şefimiz Bay Rössler'i saymazsak, başlangıçta kendileriyle düşüp kalktığım pek az kişi vardı. Ama son zamanlarda eskisinden daha kalabalık bir topluluk içinde bulmuştum kendimi, bundan da hem hoşlanıyor, hem hoşlanmıyordum. Oda müziği için yaptığım bestelerin çalınması, aynı kentte yaşayan opera dışındaki müzisyenlerle de tanışmamı sağlamıştı; bundan böyle kentteki küçük çevrede yavaş yavaş yaygınlaşan ünümün o sevimli yükünü taşımaya başlamıştım: Beni tanıyor, beni izliyorlardı, bunun farkındaydım. Bütün şan ve şöhretler içinde en tatlısı, henüz büyük başarıların uzağındayken kavuşulmuş olanı, henüz başkalarında kıskançlık duyguları uyan-

dırmayanı, henüz insanı başkalarından soyutlamayanıydı. Gözlerin üzerine çevrildiği, konuşmalarda isminin geçip övgü konusu yapıldığı duygusuyla sağda solda gezip dolaşır insan, dost simalara rastlar, değerini kanıtlamış kimseler tarafından bir baş eğişiyle, gençler tarafından saygıyla selamlandığını görür, en parlak başarıların kendisini henüz ilerideki günlerde beklediğine ilişkin bir duygu, bütün genç insanlar gibi gönlünden hiç eksik olmaz; ne var ki, bu gençler söz konusu günlerin gerilerde kaldığını görürler birden. İçimdeki rahatlık duygusunu en çok gölgeleyen şey, bana karşı açığa vurulan takdirde biraz da acıma duygusunun rol oynadığını sezinlememdi. Hatta çok vakit öyle sanıyordum ki, zavallı ve sakat biri olduğumu, sakat birinden de teselli sağlayacak bir şeyin esirgenmeyeceğini düşünerek beni kollayıp gözetiyor, bana güler yüzle davranıyorlardı.

Bestelediğim bir keman düetinin çalındığı bir konserin ardından, zengin bir fabrikatör olan Imthor adında biriyle tanıştım, adam ateşli bir müzik dostu ve genç yeteneklerin koruyucusu sayılıyordu. Kırlaşmaya başlamış saçlarıyla ufak tefek ve sakin biriydi, halinden ne varlıklı biri olduğu ne de sanatla yakın ilişkisi bulunduğu anlaşılabilirdi. Ama bana söylediklerine bakarak müzikten ne kadar iyi anladığını sezmekte gecikmemiştim: Aşırı övgülere kaçmayarak serinkanlı ve tarafsız yargılara varıyordu ve bu da bana göre daha değerli bir şeydi. Bana başkalarından da duyup işittiğim bir konudan söz açarak bazen evinde klasik ve çağdaş müzik geceleri düzenlendiğini anlattı. Beni de davet etti bu gecelere ve sonunda şöyle dedi: "Şarkılarınız bizim evde de çalınıyor, çok hoşlanıyoruz. Sizi aramızda görmek kızımı da sevindirecektir."

Daha ben kendisini ziyarete fırsat bulamadan bir davet aldım Bay Imthor'dan. Benim Mibemol Majör Trio'nun evinde çalınması için iznimi rica ediyordu. Her ikisi de işini bilir amatör bir kemancıyla bir çellist hazırmış bunun için; birinci kemancı olarak da, eğer toplulukta yer almak istersem, beni düşünüyorlarmış. Evindeki gecelerde çalan profesyonel müzisyenlere Bay Imthor'un her zaman iyi para verdiğini biliyordum. Bu parayı almaya pek gönlüm yoktu. Ama davetin içeri-

ğini de bilmiyordum henüz. Sonunda ben de toplulukta çalmayı kabul ettim; her iki amatör müzisyen gelip benden partisyonlarını aldılar, birlikte birkaç prova yaptık. Bu arada kalkıp Bay Imthor'un ziyaretine gittim, ama kimseyi bulamadım evde. Derken belirlenmiş akşam çıkıp geldi.

Imthor dul bir adamdı, o eski ve gösterişli asilzade evlerinin birinde oturuyordu, zamanla büyümüş kentin orta yerinde, eski bahçelerini hâlâ olduğu gibi koruyan az sayıdaki evden biriydi. Akşam gittiğimde bahçeden fazla bir şey göremedim, yalnızca sağında solunda yüksek çınarlarla kısa bir yol ilişti gözüme; fenerlerin ışığında gövdeleri biricik aydınlık noktaları oluşturuyor, gövdeler arasında da birkaç eski ve kararmış mermer heykel seçiliyordu. Kocaman ağaçların gerisinde ise eski, geniş ve fazla yüksek sayılmayan ev alçakgönüllü durmaktaydı. Kapıdan başlayarak tüm koridorları, merdivenleri ve odaları sıkışık halde asılmış eski resimler süslüyordu: Bir yığın aile portresi, kararmış peyzajlar, eski üslupta kent manzaraları ve hayvan resimleri. Eve gelişim başka konuklarla aynı zamana rastlamıştı; bir hanım bizi karşılayıp içeri buyur etti.

Davetli topluluğu fazla kalabalık sayılmazdı, yine de müzik salonunun kapıları açılana kadar, pek geniş denemeyecek odalarda biraz sıkışık durumda bekledi konuklar. Müzik salonu genişti ve içindeki her şey, kuyruklu piyano, nota dolapları, lambalar, sandalyeler yeni görünüyordu; yalnızca duvarlardaki tablolar tümüyle eskiydi.

Benimle birlikte çalacak müzisyenler daha önceden gelmişlerdi; nota sehpalarımızı açtık, ışıkları gözden geçirip sazlarımızı akort etmeye koyulduk. Derken salonun öbür ucunda bir kapı açıldı, üzerinde açık renk bir giysiyle bir kız yarı aydınlatılmış salondan içeri girdi. Yanımdaki iki bey kızı büyük bir saygıyla selamladı, anladım ki Bay Imthor'un kızıydı gelen. Bir an soran bakışlarla bana baktı, benim kendisiyle tanıştırılmamı beklemeden elini uzatıp, "Sizi tanıyorum," dedi. "Bay Kuhn'sunuz, değil mi? Hoş geldiniz!"

Güzel kız daha salona girer girmez etkilemişti beni; o alabildiğine aydınlık ve tatlı sesini işitince, uzatılan eli alıp bütün

kalbimle sıktım, sevimli ve dost bakışlarla beni selamlayan gözlerinin içine baktım neşeli bir yüzle.

"Trio'yu merak ediyorum," dedi gülümseyerek; sanki olduğum gibi beklemişti beni, beklediği gibi çıkışım da kendisini memnun etmişti.

"Ben de," dedim ne söylediğimi pek bilmeksizin; bir kez daha yüzüne baktım, o da başını salladı. Sonra yürüyüp giderek salondan ayrıldı; gözlerimle onu izledim. Çok geçmeden dönüp geldi yeniden; yanında babası vardı, elinden tutmuştu, peşleri sıra da davetliler yürüyordu. Biz üç müzisyen, sehpalarımızın başında oturmuş, çalmaya hazır, bekliyorduk. Konuklar salonda yerlerini aldılar, tanıdık birkaç kişi başıyla selamladı beni, evin beyi bana elini uzattı. Herkes oturduktan sonra lambalar söndürüldü, sadece nota sehpalarımızın üzerindeki uzun mumlar yanmaya devam etti.

Müziğim adeta aklımdan çıkmıştı. Salonun arkalarında Bayan Gertrud'u aradı gözlerim, bir kitaplığa yaslanmış, loş ışıkta oturmaktaydı. Koyu kumral saçları neredeyse siyah görünüyordu, gözlerini seçemedim. Usulca tempo tutup başımla işaret verdim, hep birden Trio'nun andante bölümünü çalmaya koyulduk.

Bir rahatlık ve huzur doldu içime; müziğin ritmine uyarak vücudum sallanıyor, ahenkle akıp giden seslerin ırmağında özgür yüzüyordum, hepsi de tümüyle yeniydi seslerin, sanki o anda içimden kopup gelir gibiydiler. Müziğe ilişkin düşüncelerimle Gertrud'a ilişkin düşüncelerim hiçbir kesintiye uğramadan bir saflık içinde yan yana süzülüp gidiyordu; yayı kemanın telleri üzerinde gezdiriyor, gözlerimle yanımdaki arkadaşlara talimatlar veriyordum; güzel ve sürekli bir sel halinde akıp gidiyordu müzik, beni de önüne katmış götürüyor, altınsı bir yoldan geçirip Gertrud'a ulaştırıyordu. Onu artık göremiyor, görmeyi de doğrusu istemiyordum. Müziğimi buyur edip sunuyordum kendisine, nefesimi sunuyor, düşüncelerimi ve kalbimin atışını sunuyordum, sabahleyin yollara düşmüş göçebe gezgin birinin erken saatlerin aydınlık mavisine, çayır çimenlerin duru parıltısına kendisini sunuşu gibi tıpkı, kendisine bir şey sorulmadan, ama kendi kendisini de yitirmeden. İçimdeki

haz duygusuyla ve seslerin giderek büyüyen dalgalarıyla şaşılası bir mutluluk kollarına aldı beni, yücelere taşıdı, sevginin ne olduğunu ansızın kavramıştım. Yeni bir duygu sayılmazdı, çok çok eski sezinlemelerin bir açıklık ve kesinlik kazanmasıydı, eski bir yurda dönüp gelişti yeniden.

Trio'nun ilk bölümü sona ermişti, verdiğim mola bir dakikayı geçmedi. Sazların hafif akort sesleri yumuşak bir curcuna oluşturdu; meraklı ve onaylayan yüzler üzerinden bir an Gertrud'un koyu kumral başını gördüm, ışıl ışıl nazlı alnını, sertlik taşan pembe ağzını ayrıca. Derken usulcacık sehpamı tıklattım, ikinci bölüme geçtik, toz kondurulamayacak bir bölüm. Yanımdaki müzisyenler coşmuştu, şarkıdaki giderek kabaran özlem tedirgin kanatlarını çırpmaya başlıyor, uça uça doyumsuz halkalar çizerek yukarılara çıkıyor, arıyor, sonra yakınıp sızlanarak ürkek yitip gidiyordu. Ardından çello derinden bir coşkuyla melodiyi devralıyor, onu belirgin ve ısrarlı öne çıkarıyor, melodi yavaş yavaş yankılanıp sönerken yeni ve kasvetli bir perdeden içeri alıp götürüyor onu, yarı öfkeli bir basta umutsuzluk içinde çözüp dağıtıyordu.

Bu ikinci bölüm benim günah çıkarmamdı, özlemimin ve doyumsuzluğumun itirafıydı. Üçüncü bölüm ise bir esenliğe kavuşma ve isteklerin gerçekleşmesiydi. Ama o akşamdan sonra anlamıştım ki, hiçbir değer taşımıyordu bu bölüm, onu bir kayıtsızlıkla, gerilerde kalmış bir nesne gibi öylesine çalıp durdum. Çünkü esenliğin nasıl bir hava taşıması gerektiğini artık biliyor gibiydim, gümbür gümbür öten seslerden parıltı ve huzur olarak çıkıp gelecek, koyu bulutlardan bir ışık olarak fışkıracaktı. Bütün bunlardan benim üçüncü bölümde eser yoktu; üçüncü bölüm, büyüyen disonansları çözüp dağıtarak bir yumuşama sağlamaktaydı, temeldeki eski melodiyi biraz arıtıp yüceltme denemesiydi. Şimdi içimde ışıldayıp şakıyan şeyden hiç ses yoktu bu bölümde, hiçbir ışın yoktu, kimsenin bunun farkına varmaması da doğrusu beni şaşırtmıştı.

Trio'yu çalıp bitirmiştik. Müzisyen arkadaşları başımla kutladım, kemanımı bıraktım elimden. Işıklar yeniden yakıldı, konuklar arasında bir kıpırdanma oldu, içlerinden bazısı alışılmış iltifatlar, övgüler ve eleştirilerle bana yaklaştı, bu işte uz-

man kişiler sayılacaklarını kanıtlamaya uğraştılar. Ama kimse çıkıp Trio'daki temel eksikliği eleştiri konusu yapmadı.

Konuklar pek çok odaya dağıldı derken; kendilerine çay, şarap ve pasta ikram edildi, beylere ayrılmış odada sigaralar, purolar tüttürüldü. Bir saat geçti, ardından bir saat daha. En sonunda, artık umudumu kestiğim şey gerçekleşti, yanıma gelip dikildi Gertrud, bana elini uzattı.

"Beğendiniz mi?" diye sordum.

"Evet, güzeldi," dedi başını sallayarak. Ama anlamıştım ki, bildiği daha fazla bir şeyler vardı. Bu yüzden, "Sanırım ikinci bölümü söylüyorsunuz," dedim. "Üçüncüsü bir şeye benzemiyordu çünkü."

Bunun üzerine bir kez daha ilgiyle gözlerimin içine baktı, olgun bir kadın gibi sevecen bir yaklaşımla, büyük bir incelik gösterip, "Kendiniz de biliyorsunuz anlaşılan," dedi. "İlk bölüme diyecek yok, öyle değil mi? İkinci bölüm ise açılıp büyüyerek üçüncü bölüme aşırı beklentiler yüklüyor. Zaten siz çalarken de, çaldığınız şeyin nerede gerçekten içindeydiniz, nerede değil, seziliyordu."

Onun aydınlık ve sevimli gözlerinin, ben farkına varmadan beni izlemiş olduğunu işitmek hoşuma gitti. Tanışıklığımızın bu ilk akşamında, bütün bir yaşamı bu güzel ve içtenlikli gözlerin bakışı altında geçirmenin insana mutluluk bağışlayan güzel bir şey sayılacağını, o zaman insanın kötü bir eyleme kalkışamayacağını, kötü bir şey düşünemeyeceğini içimden geçirdim. Ve yine o akşamdan sonra birlik ve bütünlüğe, alabildiğine ince bir ahenge yönelik özlemimi dindirebileceğim bir yerin bulunduğunu, bakışlarına ve sesine varlığımdaki her nabız vuruşunun, her nefesin tüm saflık ve içtenliğiyle yanıt vereceği birinin yeryüzünde yaşadığını biliyordum artık.

Varlığının dostça ve saflıkla varlığımda yansıdığını Gertrud da sezmişti hemen ve ilk saatten başlayarak bana açılabileceğine, kendini bana olduğu gibi gösterebileceğine, kendisini ne yanlış anlamamdan ne de güvenini sarsacağımdan korkması gerektiğine gönül rahatlığıyla inanmıştı. Benimle kısa sürede o kadar sıcak bir dostluk kurmuştu ki, böyle bir şey henüz pek bozulmamış genç insanların harcıydı. O zamana kadar kimi kızlarla

flört etmemiş değildim, ama içimde hep –özellikle de sakatlanmamdan bu yana– bir ürkeklik, bir açgözlülük, bir güvensizlik yaşamıştı. Oysa şimdi flörtler yerini gerçek sevgiye bırakmıştı ve bana öyle geliyordu ki, gözlerimi örten ince, gri bir tül sıyrılıp düşmüştü yere, dünya başlangıçtaki o tanrısal aydınlığı içinde gözlerimin önünde serilmiş duruyordu, çocukların önünde ve biz yetişkinlerin cenneti konu alan düşlerinin gözleri önünde serilip yattığı gibi tıpkı.

Gertrud o vakitler yirmisini geçmemişti henüz, körpe ve narin bir fidan gibi ince, uzun boylu ve sağlıklıydı; o sıradan genç kızlar mezbelesinin içinden koklanmamış bir gül gibi çıkıp gelmiş, kendinden emin adımlarla ilerleyen bir ezgi gibi doğasındaki soyluluğun peşinden yürümüştü. Mükemmellikten uzak dünyada böyle bir yaratığın yaşadığını bilmek yüreğime su serpmişti. Onu tutsak etmek, onu sahiplenmek gibi bir düşünce benden uzaktı. Onun güzel gençliğinde biraz pay sahibi olayım, başından beri onun candan dostları arasında yer alayım yeter ki, başka şey istemeyecektim.

Söz konusu akşamı izleyen gece uzun zaman uyuyamadım. Ne var ki ateşlenmiş falan değildim, bir tedirginlik de yoktu içimde, uyumuyor, uyumaya da çalışmıyordum, çünkü yaşamımın baharı yüz göstermişti, uzun ve serseri, özlem dolu göçebeliklerden ve kış mevsimlerinden sonra yüreğim doğru yolu bulmuş hissediyordu kendini. Gecenin soluk ışıltısı odamdan içeri akın akın doluyordu; yaşam ve sanatın tüm amaçları, lodosun aydınlattığı tepeler gibi bütün açıklığıyla hemen yanı başımda duruyordu; yaşamımın çokluk tümüyle yitip gitmiş ahengini ve gizli ritmini geriye doğru, arada hiç boşluk kalmaksızın, o masalsı çocukluk yıllarına kadar izleyebiliyordum. Duygularımdaki bu düşsü açıklığı ve sıkışık zenginliği yakalayıp yoğunlaştırmak ve bir isimle donatmak geçti içimden, aklıma Gertrud ismi geldi. Bu isimle yatıp uyudum, sabah olmak üzereydi, şafak sökerken zinde ve dinlenmiş olarak yeniden fırlayıp ayağa kalktım, uzun, çok uzun bir uyku uyumuştum adeta.

Ansızın son zamanlardaki tatsız düşünceler üşüştü kafama. Ayrıca büyüklük taşan düşünceler üşüştü. Derken anladım

bendeki eksikliğin nereden kaynaklandığını. Bugün beni rahatsız eden, canımı sıkan, beni sinirlendiren bir şey kalmamıştı; kulaklarımda yine o büyük ahengin yankılandığını işitiyordum; yine o gökküreleri arasındaki uyuma ilişkin gençlik düşümü düşlemeye başlamıştım. Adımlarımı yine gizli bir melodiye göre atıyordum, düşüncelerimi ve nefes alıp verişlerimi bu melodiye göre ayarlamıştım, yaşamım yeniden bir anlama kavuşmuştu, yarınlar yine altınsı sabahlar içindeydi. Ama bendeki değişikliğin farkına varan kimse yoktu, kimse bana yeterince yakın değildi. Yalnızca Teiser, bu çocuk, operadaki prova sırasında keyifli keyifli beni dürtüp şöyle dedi: "Bu gece iyi uyumuşsunuz, yanılıyor muyum?" Onu memnun edecek bir şeyi nasıl bulup söyleyeceğimi düşündüm, bir sonraki molada sordum: "Teiser, bu yaz nereye gidiyorsunuz?" Mahcup mahcup güldü, düğün gününün tarihi sorulan bir nişanlı gibi kızarıp bozardı ve şöyle yanıtladı sorumu: "Aman efendim, daha o zamana kadar çok var. Yine de söyleyeyim, biletler cepte çoktan." Eliyle ceketinin iç cebine vurdu: "Bu kez Konstanz Gölü'nden başlıyor gezi: sırayla Ren Vadisi, Liechtenstein Prensliği, Chur, Albula, Oberengadin, Maloja, Bergell, Comer Gölü. Dönüşte izleyeceğim rotayı henüz bilmiyorum."

Kemanı yeniden kaldırıp çenesine götürdü; çalmaya başlamadan, dünyanın kir pasıyla ıstırabına asla tanık olmamış, kurnazlık ve haz taşan gri mavi çocuksu gözleriyle şöyle bir baktı bana. İçimde, kendisiyle kardeş olmuşuz gibi bir duygu uyandı; o nasıl yürüyerek yapacağı, haftalar boyu sürecek geziye, kavuşacağı özgürlüğe, güneşle, havayla ve toprakla dert ve tasalardan uzak düşüp kalkabileceğine şimdiden seviniyorsa, yaşamımın yepyeni taze bir güneş altında serilmiş önümde yatan ve başım yukarıda ışıl ışıl gözlerle ve kirlerden arınmış bir yürekle yürümeye niyetlendiğim yolları da beni öylece sevindiriyordu.

Bugün aklım o zamanlara gitti mi, bakıyorum her şey çoktan uzaklara kaymış, hayli gerilerde kalmış. Ama yine de bir zamanki ışıktan bir tutam, izlemekte olduğum yollara serpilmiş duruyor hâlâ, ama bir zamanki gibi öylesine körpe, gözlerinin içi gülerek parıldamıyor kuşkusuz; Gertrud ismini kendi

kendime mırıldandım da, bir zaman babasının müzik salonunda bir kuş gibi hafif, bir dost gibi sokulgan adımlarla karşıdan bana gelişini gözlerimin önünde canlandırdım mı, tozlanmış ruhum silkinip tozlarından temizleniyor.

Derken yine Muoth'a uğramaya karar verdim, güzel Lotte'nin o tatsız itirafından sonra bir süre elden geldiğince kendisine görünmemeye çalışmıştım. O da bunun farkına varmıştı, bildiğim kadarıyla benim peşime düşmeyecek kadar mağrur ve umursamaz biriydi. Dolayısıyla, aylardır baş başa kaldığımız olmamıştı. Yaşama karşı yüreğim taze bir güvenle, kafamın içi eli yüzü düzgün niyetlerle dolup taştığı bir sıra, o zamana kadar ihmal edilmiş dostuma yeniden sokulmayı hepsinden gerekli görüyordum. Bestelediğim yeni bir şarkı da vesile oldu buna; karar verdim, şarkıyı kendisine ithaf edecektim. Dostumun beğendiği Çığ Şarkısı'na benziyordu ve şöyleydi güftesi:

"Söndürdüm tüm mumlarımı; gece
Odama dökülüyor pencerem açık,
Dost biliyor, kardeş biliyor beni,
Kollarıyla sarıyor yumuşacık.

İkimiz de hastayız aynı özlemden;
Düşler yollarız sezgiler yüklenmiş,
Fısıltıyla konuşuruz eski günlerden
Babamızın evinde geçip gitmiş."

Şiiri tertemiz kopya edip üzerine yazdım: "Dostum Heinrich Muoth'a ithaf edilmiştir."

Şiiri alıp kendisine gittim, kesinlikle evde olacağı bir zamanı seçmiştim bunun için. Söylediği arya daha uzaktan kulaklarımda yankılandı, oturduğu evin görkemli odalarında bir aşağı bir yukarı gidip geliyor ve arya üzerinde çalışıyordu. İstifini bozmadan buyur edip beni içeri aldı.

"Bak sen, dostum Kuhn! Artık hiç gelmezsiniz diye düşünmüştüm."

"Geldim ama," diye yanıtladım. "İşte buradayım. Nasılsınız bakayım?"

"Hep aynı. Tekrar bana gelmeyi göze almanız güzel doğrusu."

"Öyle. Son zamanlarda vefasızlık ettim biraz..."

"Ne birazı. Nedenini de biliyorum."

"Pek sanmam."

"Biliyorum. Bir ara Lotte size uğradı, değil mi?"

"Evet. Bundan söz açmak istememiştim."

"Gereği de yok zaten. Eh, işte yine buradasınız."

"Sizin için bir şey de getirdim yanımda."

Notaları çıkarıp uzattım.

"Vay vay, yeni bir şarkı! Bakın bu iyi işte; o sıkıcı yaylı sazlar müziğine gömülünce, bir daha içinden çıkamayacaksınız diye korkmaya başlamıştım. Bir de ithaf yazısı var üzerinde! Bana mı ithaf ettiniz? Ciddi misiniz?"

Buna o kadar sevinmiş görünmesi beni şaşırttı, ben ithaf konusunda daha çok şakayla karışık bir söz beklerdim kendisinden.

"Elbette sevindim buna," dedi Muoth içtenlikle. "Namuslu, dürüst insanların bana değer vermesi her zaman beni sevindirir, hele bu kişi siz olursanız. Doğrusu sizi içimden ölüler listesine kaydetmiştim."

"Böyle listeler hazırlıyor musunuz?"

"Tabii, insanın benim kadar çok dostu varsa ya da olmuşsa... Bu konuda güzel bir katalog hazırlayabilirdim. Dürüst, namuslu kimselere ötekilerin hepsinden çok değer vermişimdir. Ne yaparsınız ki özellikle bunlar sonradan bırakıp kaçıyor beni. Sefil kişiler arasında her Allahın günü kendinize dostlar edinebilirsiniz; ama adınız kötüye çıktı mı, idealistler ve normal vatandaşlar arasında güçleşiyor iş. Siz şu sıra neredeyse tek dostumsunuz. Genellikle en zor ele geçirdiği şeyi insan hepsinden çok baş tacı ediyor. Sizde de böyle olmuyor mu? Benim gönlüm her zaman erkek dostlardadır; gelin görün ki, kadınlardan başkası uğramaz semtime."

"Bunun suçu biraz da sizin kendinizde Bay Muoth."

"Nedenmiş o?"

"Çünkü kadınlara nasıl davranıyorsanız, herkese de öyle davranmaktan hoşlanıyorsunuz. Erkek dostlar arasında olma-

ması gereken bir şey bu, bu yüzden de erkek dostlarınız soluğu kaçmakta alıyor. Diyeceğim, bencil birisiniz."

"Öyle olduğuma da şükrediyorum. Hem siz de benden daha az bencil değilsiniz. Korkuya kapılan Lotte size gelerek sızlanıp yakındığında, kendisine yardım elini uzatayım demediniz asla. Ayrıca, bunu fırsat bilip benim düşüncemi değiştirme zahmetine de girmediniz, bunu şükranla karşıladım. Olay dehşet saldı içinize, beni arayıp sormaz oldunuz."

"Eh, şimdi çıkıp geldim ya. Haklısınız, Lotte'yle ilgilenmeliydim. Ama böyle şeylerden pek anladığım yok. Zaten kendisi de gülüp alay etti benimle, sevgi denen şeyden şuncacık haberim olmadığını yüzüme karşı söyledi."

"İyi, o zaman siz de dostluğa sadakatten ayrılmazsınız! Sonra, güzel bir uğraştır dostluk. Şimdi geçin şuraya da bana eşlik edin, önce bir çalışalım şarkı üzerinde. Bir zaman bestelediğiniz ilk şarkı aklınızda mı? Zamanla ünlü biri olup çıktınız yanılmıyorsam."

"Eh işte. Ama sizinle boy ölçüşemeyeceğim kesin."

"Saçmalık. Siz bir bestecisiniz, bir yaratıcı, kendi çapında bir tanrısınız. Ün neyinize sizin? Oysa bizim gibiler bir yere varmak istiyorsa elini çabuk tutmak zorundadır. Biz şarkıcılarla ip cambazları kadınlara benzeriz, güzellik ve albenimizi koruduğumuz sürece alıcı buluruz piyasada. Ün salar, dillerde dolaşırız, ayrıca paraya, kadına ve şampanyaya boğuluruz! Dergilerde resimlerimiz basılır, çelenkler takılır başımıza! Ama diyelim ki bugün bir mide ağrısı yapışsın yakama ya da zatürreeye yakalanayım, yarın işim bitiktir, ne şan şöhret kalır ortada ne çelenk, hepsi uçup gider elimden."

"Daha durun bakalım."

"Tanrım, biliyor musunuz, yaşlanmayı öylesine büyük bir sabırsızlıkla bekliyorum ki. Gençlik bir göz boyamadan başka şey değil, gazete ve kitapların bir göz boyaması! Yaşamın en güzel çağıymış! Yaşlı insanlar, hayatlarından her zaman memnunmuş gibi bir izlenim bırakmıştır üzerimde. Gençlik, yaşamda en çetin çağdır. Örneğin, ileri yaşlarda hemen hiç kimse kalkıp canına kıymaz."

Ben piyanoda kendisine eşlik etmeye başladım, Muoth da şarkıya verdi bütün dikkatini, bir solukta melodiyi kavradı, şarkının anlamlı bir şekilde minörden majöre geçtiği yerlerin birinde dirseğiyle beni dürterek beğendiğini açığa vurdu.

Akşam eve döndüğümde, korktuğum gibi, bir zarf buldum, benim için bırakılmıştı; Bay Imthor'dan geliyor, nazik birkaç sözle az buz denemeyecek bir para içeriyordu. Parayı tutup geri yolladım; yeterince param olduğunu, ayrıca evine bir dost kimliğiyle girip çıkmayı paraya yeğleyeceğimi yazıp ekledim yanına. Bir dahaki karşılaşmamızda, beni yakında yine evlerine beklediğini açıklayarak şöyle dedi Bay Imthor: "İşin böyle sonuçlanacağını düşünmüştüm zaten. Gertrud size para yollamamın uygun kaçmayacağı görüşündeydi, ama ben yine de bir deneyeyim dedim."

O günden sonra Bay Imthor'un evine sık sık girip çıkmaya başladım. Düzenlenen pek çok konserde birinci kemancı olarak rol alıyordum; kendimin olsun, yabancıların olsun, yeni müzik adına ne varsa taşıdım eve, benim küçük bestelerimin büyük çoğunluğu ilk kez Bay Imthorların evinde çalındı.

İlkbaharda bir ikindi üzeriydi, Gertrud'u bir kız arkadaşıyla evde yalnız buldum. Yağmur yağıyordu, dış merdivende kayıp düşmüştüm, Gertrud da bu durumda beni bırakmadı, alıkoydu evde. Müzikten konuşmaya başladık; adeta kendiliğinden öyle oldu ki, geçmiş yaşamımdan anlatmaya koyuldum, özellikle ilk bestelerimi yaptığım Graubünden'da geçen günlerden bahsediyordum. Ansızın duraladım, bu kızın önünde yaşamımın gizlerini açığa vurmamın yakışık alıp almadığını bilemedim bir an. Bunun üzerine Gertrud, adeta çekinerek şöyle dedi: "Size bir şeyi itiraf etmem gerekiyor, ama darılmayacağınıza söz verin. Şarkılarınızdan ikisini kopya edip ezberledim."

Şaşırmıştım. "Demek şarkı söylüyorsunuz!" diye yükseltim sesimi. O anda ne komiktir ki, gençlik yıllarında kendisine gönlümü kaptırdığım ilk kız geldi aklıma, sesi berbattı.

Gertrud, şuh bir edayla gülümseyerek başını salladı. "Evet, söylüyorum; kendim için, birkaç dostum için de olsa söylüyorum. Bana eşlik ederseniz, sizin için de söyleyebilirim."

Bunun üzerine piyanoya yöneldik, bana notaları uzattı, nazenin kadınsı elleriyle hepsini inci gibi yazıp kopya etmişti. Se-

sini iyi işitebilmek için piyanoyla usulcacık kendisine eşlik etmeye başladım. Ve Gertrud ilk şarkıyı söyledi, ardından ikincisine geçti; ben piyanonun başında oturuyor, kulak kabartmış onu dinliyordum; şarkılarım değişmiş, adeta büyülü bir havaya bürünmüştü. Gertrud, bir görkem içinde boşlukta süzülen bir kuş gibi hafif tiz bir sesle söylüyordu şarkıları. Hayatımda bu kadar güzel şarkı söyleyen birine rastlamamıştım. Ses, karla kaplı bir ovada güneyden esen bir fırtına gibi benliğimden içeri doluyor, her tonu yüreğimin üzerindeki örtülerden birini çekip alıyordu. Bir yandan mutluluk içinde yüzüp ayaklarımın yerden kesildiğini hissediyor, öte yandan kendi kendimle savaşıp yumuşamamaya bakıyordum; çünkü gözlerim dolu dolu olmuştu, düşen damlaların altında notalar nerdeyse silinip gidecekti.

Kuşkusuz sevginin ne olduğunu anladığımı sanmış, bu konuda bilge biri görmüştüm kendimi; teselliye kavuşmuş yeni gözlerle dünyaya bakıp tüm yaşamı daha sıcak ve yoğun bir ilgiyle kucaklamıştım o zamana kadar. Ama artık durum değişmişti; içimdeki aydınlık, teselli ve neşe uçup gitmiş, yerlerini bir fırtına ve yangın almıştı; şimdi yüreğim sevinçten çığlık çığlığaydı; titriyor, işe yaramaz bir nesne gibi kaldırıp bir kenara atmaya bakıyordu kendini, bundan böyle yaşama sırt çeviriyor, yalnızca onun ateşinde yanıp kavrulmak istiyordu. Biri gelip bana sorsa, şu sevgi nedir dese, ne olduğunu artık biliyordum, bunu söyleyebilirdim ve sözlerim karanlık, alev alev yankılanırdı kulaklarda.

Birden Gertrud'un hafif ve mutlu sesi sıçrayıp bütün bu düşüncelerin üzerine çıktı; adeta şen şakrak bana sesleniyor, yalnızca beni sevindirmek istiyor, ama öte yandan alabildiğine yücelere tırmanıp erişemeyeceğim bir uzaklığa kayarak bana yabancılaşıyordu.

Tanrım, gerçek durumu anlamıştım şimdi. Gertrud şarkılar söyleyebilir, bana güler yüz gösterebilir, hakkımda iyi düşünceler besleyebilirdi, ama bunların hiçbiri benim özlediğim şeyler değildi. Gertrud tümüyle ve sürekli benim, yalnızca benim olmadıktan sonra bütün yaşamım bir hiçti; içimdeki iyi, sevecen, alabildiğine kendine özgü ne varsa hiçbirinin anlamı yoktu.

Derken omzumda onun elini hissettim, irkilip çevirdim başımı, Gertrud'un yüzüne baktım. Işıl ışıl gözlerinde vakur bir ifade vardı, gözlerimi yüzünden ayırmadığımı görünce yavaş yavaş ve sevecenlikle gülümsedi, kızarıp bozardı.

Ben, yalnızca teşekkür edebildim kendisine. İçimde neler olup bittiğini bilmeyen Gertrud sadece duygulandığımı seziyor ve görüyordu. Daha önceki sohbetin şen ve özgür havasına bizi götürecek bir yol aradı kollayarak ve sonunda buldu. Çok geçmeden kalkıp yola düştüm.

Eve gitmeyi düşünmüyordum, hâlâ yağmur yağıyordu ama ben farkında değildim. Bastonuma dayanarak o sokak senin bu sokak benim yürüyüp durdum, ama normal bir yürüyüş de sayılmazdı doğrusu, sokaklar sokak değildi, fırtına bulutlarının üzerinde, kanat çırpan, gümbürdeyip duran gökyüzünde yol alır gibiydim, fırtınayla söyleşiyordum ve kendim de adeta bir fırtınaydım. Sonsuz uzaklıklardan beni büyüleyen bir ses kopup gelerek kulaklarımda yankılanıyordu, bir kadın sesi, çın çın öten, tiz, kuş hafifliğinde boşlukta süzülen bir ses. İnsanlara özgü düşüncelerden ve fırtınalardan tümüyle arınmış bir sesti, ama yine de tutku denen şeyin tüm ilkel lezzetini özünde barındırıyordu.

Akşam, ışığı yakmadan oturdum odamda. Bir ara daha fazla dayanamadım, geç olmuştu, yine de evden çıkıp Muoth'a gittim, pencerelerini karanlık görünce döndüm geri. Gece vakti uzun zaman sağda solda dolaştım; sonunda yorgun düşmüş, düşlerden uyanıp kendime gelmiş, Bay Imthor'un evinin bahçe kapısı önünde buldum kendimi. Yaşlı ağaçlar, ortada gizlenmiş duran evin çevresinde görkemle hışırdıyor, evden dışarı ne bir ses ne de bir ışık sızıyordu. Yer yer bulutlar arasında soluk bir parıltıyla yıldızlar yüz gösteriyor, derken yine kayboluyorlardı.

Birkaç gün bekledim, yeniden gidip Gertrud'u görmeyi göze alamadım. Bu arada eserlerini bestelediğim söz yazarından bir mektup geldi. İki yıldır aramızda sıkı denemeyecek bir ilişki vardı, zaten zaman zaman kendisinden acayip mektuplar alıyordum. Ben ona bestelerimi, o da bana şiirlerini yolluyordu. Şimdiki mektubu ise şöyleydi:

"Sayın Bay! Uzunca bir süre var ki yazamadım size. Ama boş durmadım, müziğinizle tanışalı, müziğinizi anlayalı beri bir güfte kafamın içinde dolanıp durdu hep, ama bir türlü kaleme alamadım. Şimdi bu işi başarmış bulunuyorum, güfte tamam gibi bir şey. Opera için bir libretto, siz besteleyeceksiniz. Pek mutlu biri değilsiniz sanırım, müziğinizden anlaşılıyor. Kendimden söz açmak istemem; ama tam size göre bir metin bu. Madem bizi sevindirecek başka şeyimiz yok, kendilerine sevimli birkaç şey buyur edelim ki şu duygusuz insanlar yaşamın yalnızca yüzeysel bir şey olmadığını anlayabilsinler. Madem kendimizle bir yere varamıyoruz, içlerinde boşu boşuna duran gücü başkalarına sezdirmeden gönlümüz rahat etmeyecektir.

Dostunuz Hans H."

Benim barut fıçısına bir alev gibi düşmüştü bu satırlar. Bir mektup yazıp librettoyu istedim; ama o kadar sabırsızlanıyordum ki, mektubu yırtıp telgrafla yaptım aynı işi. Bir hafta sonra libretto geldi. Şiir dizeleriyle kaleme alınmış küçük çapta ateşli bir sevi oyunuydu, bazı boşluklar içeriyordu henüz, ama bu kadarı şimdilik bana yeterdi. Librettoyu okudum; dizeler kafamın içinde, dolanıp durmaya başladım; gece gündüz bunları aryalara dönüştürüp söylüyor, kemanla seslendiriyordum. Çok geçmeden librettoyu yanıma alıp Gertrud'a koştum.

"Bana yardım etmelisiniz," dedim. "Bir opera besteliyorum. Burada üç parça var, üçü de sizin sesinize göre düzenlenmiş. Bir bakar mısınız lütfen? Bir ara bunları şarkı olarak söyleseniz de dinlesem."

Gertrud sevinmiş göründü, libretto konusunda bilgi aldı benden, sayfalarını karıştırıp notalara bir göz attı ve bana söz verdi, parçalar üzerinde çalışıp kısa sürede öğrenecekti hepsini. Bu konuşmayı alev alev yanıp tutuştuğum günler izledi, işten göz açamıyordum; sevgi ve müzikle sarhoş, dolaşıp duruyordum ortalıkta, sadece bu işlere yarardım ben ve Gertrud da sırrımı bilen tek kişiydi. Kendisine notalar götürüyordum, o da bu notaları gözden geçirip bana okuyordu; soracağım bir şey olursa Gertrud'a koşuyor, her yeni bestemi kendisine çalıyor-

dum. Gertrud da benimle birlikte yanıp tutuşuyor, götürdüğüm besteler üzerinde çalışıp bunları bana okuyor, bana tavsiyelerde bulunup yardımcı oluyordu. Aramızdaki giz ve her ikimizin çabasıyla yavaş yavaş oluşan eser, içini şevk ve hazla doldurmaktaydı. Hiçbir ima, hiçbir öneri yoktu ki, hemen anlayıp buna kucak açmasın. Sonunda o nazlı elyazısıyla notaları kopya edip çeşitlemelerini yazmaya başlamıştı. Hasta olduğumu söyleyip opera idaresinden izin aldım.

Gertrud'la aramızda sorun çıkmıyordu, aynı ırmakta sürüklenip gidiyor, aynı eser üzerinde çalışıyorduk; gerek onun, gerek benim için gençliğimizin olgunlaşmış güçlerinin yeşerip filizlenmesi söz konusuydu, içinde benim sevgi ateşimin de göze görünmeden yanmakta olduğu bir büyü ve mutluluk söz konusuydu. Benimle eserim arasında ayrım yapmıyor, ikimizi de seviyordu Gertrud, aynı zamanda ikimizindi; öte yandan benim için de sevgi ve çalışma, müzik ve yaşam birbirinden ayrılacak gibi değildi artık. Bazen şaşkınlık ve hayranlıkla güzel Gertrud'un yüzüne bakıyordum. O da buna karşılık veriyor, eve girip çıktıkça elimi her seferinde daha bir içten, daha bir kuvvetlice sıkıyor, oysa ben aynı güçle onun elini sıkmayı göze alamıyordum. Bu ılık bahar günlerinde bahçeden geçip evden içeri ne zaman adımımı atsam, beni buraya sürükleyip getiren ve gönlümde yüce duygular uyandıran bestelediğim eser miydi, yoksa içimdeki sevgi mi, bilemiyordum.

Böyle zamanlar uzun sürmez asla. Ve bizimkisinin de şimdiden sonu gelmişti. İçimdeki alevin bir kez daha var gücüyle, gözü hiçbir şey görmeyen sevi istekleriyle kendini açığa vurarak çıtırdamaya başladığı sıra piyanonun başında oturuyordum, Gertrud da operamın son perdesindeki aryaları söylüyordu, soprano rolü için söz konusu aryaların bestelenmesi tamamlanmıştı. Gertrud'un aryaları okuyuşu işte öylesine olağanüstüydü; benim aklım, parıltısının artık sönmeye yüz tuttuğunu sezinlediğim bu ateşli günlerdeydi, oysa Gertrud hâlâ bulunduğu yüce konumda süzülüp duruyordu. Ben, kaçınılmaz olarak daha değişik, daha soğuk günlerin yaklaştığını duyumsuyordum. Bir ara bana gülümsedi Gertrud ve biraz eğildi, notalar içindi eğilişi; ansızın gözlerimdeki hüznü fark etti, soran

bakışlarla bana baktı. Ben sustum, ayağa kalkıp yüzünü kollayarak iki elimin arasına aldım, alnından ve dudaklarından öpüp sonra yine yerime oturdum. Gertrud karşı koymamıştı hiç, yadırgamadan ve kızmadan, neredeyse bir tören havası içinde, olup bitenlerin gerçekleşmesine izin vermişti. Gözlerimde yaşlar görür görmez, beni yatıştırmaya çalışarak ışıl ışıl elini saçlarımda, alnımda ve omzumda gezdirdi.

Derken yeniden çalmaya koyuldum, Gertrud da aryaları okumaya başladı; öpücük olayı ve bu ilginç anlar, üzerine hiç konuşulmadan kaldı aramızda, ama asla unutulmadı, bizim en son gizimiz olarak varlığını korudu.

Çünkü öbür gizimizi artık daha fazla koruyamamıştık: Operam, bundan böyle daha başka sırdaşları ve yardımcıları gereksinmekteydi. Sırdaşlardan birincisi çaresiz Muoth olacaktı, başrolü bestelerken hep onu düşünmüştüm, roldeki hırçınlık ve tutku onun sesine ve mizacına tümüyle yakındı. Ancak, sırrımı ele vermekte kısa bir süre daha duraksadım, çünkü eserimiz Gertrud'la aramda bir ittifak oluşturuyordu, Gertrud'la benimdi bu eser, bize tasa ve kıvançlar sağlıyordu, bir bahçeydi bizden başka kimsenin bilmediği, ya da bir gemiydi, üzerinde Gertrud'la ben büyük büyük denizlerde dolaşıyorduk.

Artık bana yardım etmeye gücünün el vermediğini sezince, Gertrud'un kendisi tutup sordu: "Başrolü kim oynayacak?"

"Heinrich Muoth."

Gertrud şaşırmış göründü. "Bak sen," dedi, "ciddi mi söylüyorsun? Ondan hoşlanmam da."

"O benim dostumdur Bayan Gertrud. Sonra, rol de ona uygun."

"Evet."

Böylece aramıza bir yabancı girmişti.

Beşinci Bölüm

Ne var ki, Muoth'un tatili aklımdan çıkmış ve seyahati ne çok seven biri olduğunu düşünmemiştim. Benim operayla ilgili tasarıma sevinerek elden gelen yardımı yapacağına söz verdi, ama şu sıra çıkacağı turnenin planlarıyla meşguldü, ancak sonbaharda rolü üzerinde çalışmaya koyulabilecekti. Rolün yazıldığı kadarını kopya edip ona verdim. Alıp gitti ve her zamanki gibi aylarca ondan haber alamadım.

Böylece Gertrud'la ikimiz hesabına belli bir zaman kazanılmış oldu. Gertrud'la aramızda iyi bir arkadaşlık ilişkisi sürüyordu. Sanırım, piyano başında geçirdiğimiz o saatten bu yana içimde neler olup bittiğini bilmekteydi, ama bu konuda ağzını açıp tek söz etmiyor, bana karşı davranışında hiçbir değişiklik sezilmiyordu. Benim müziğimi sevdiği gibi benden de hoşlanıyor, o da benim gibi ikimizin arasında doğal bir uyumun varlığını, her birimizin ötekinin mizacını duygularıyla sezinleyip onayladığını hissediyordu. Dolayısıyla, bir uyum ve dostluk havası içinde, ama kendini tutkuya kaptırmadan yanı başımdan ayrılmıyordu. Bazen bana yetiyordu bu kadarı, Gertrud'un yanında sessiz ve şükran dolu günler geçiriyordum. Ne var ki, her zaman tutku gelip araya girmekte gecikmiyor, o zaman Gertrud'un bana gösterdiği iltifatlardan her biri benim için bir sadakadan ileri geçmiyordu; içim içimi yiyerek hissediyordum ki, sevmenin ve arzulamanın beni sarsan fırtınaları Gertrud'a yabancıydı, hoşuna gitmeyen bir şeydi. Sık sık kendimi kandırmaya, bunun Gertrud'un dengeli, şen ve sessiz mizacından

kaynaklandığına kendi kendimi inandırmaya çalışıyordum. Ama duygularım seziyordu ki, doğru değildi bu; duygularım, sevginin onu da fırtına ve tehlikelerle yüz yüze getireceğini bilecek kadar iyi tanıyordu Gertrud'u. Çokluk düşünmüşümdür; öyle sanıyorum ki, o zamanlar Gertrud'u sıkıştırıp üstüne varsam, onun direncini kırıp tüm gücümle kendimden yana çekip almaya çalışsam, benim peşimden gelir, bir daha dönmemek üzere benimle kalkıp giderdi. Ama işte ondaki neşeye güvenmiyordum pek, bana gösterdiği bütün sevecenliği ve yakınlığı o lanet olası acıma duygusuna veriyordum. Karşısında sağlıklı ve yakışıklı bir başka adam olsa da beni sevdiği kadar onu sevseydi, bu serinkanlı dostluk havası içinde bu kadar uzun süre sabredemezdi düşüncesini bir türlü uzaklaştıramıyordum kafamdan. Sağlam bir bacak ve neşe içinde bir yaşam için müziğimi ve içimde yaşayan her şeyi gözden çıkarmaya razı olduğum saatleri sık sık yaşıyordum.

O sıralar Teiser'le aramızda yeniden sıkı bir ilişki kurulmuştu. Üzerinde çalıştığım opera için onsuz yapamıyordum. Dolayısıyla Teiser, Gertrud'dan sonra sırrıma ortak olan, operamın metnini ve planını bilen tek kişiydi. İhtiyatla bütün çalışmamı aldı benden, evde gözden geçirip inceleyecekti. Derken çıkıp geldi bir gün, sarı sakallı çocuksu yüzü zevkten ve müzik tutkusundan kızarmıştı.

"Sizin şu operada iş var doğrusu!" diye yükseltti sesini. "Uvertürünü çoktan parmaklarımda duyumsar gibiyim! Şimdi gidelim de kafayı çekelim biraz. Fazla iddialı olacağını bilmesem, kardeş olup şerefine içelim diyecektim. Ama sizi buna zorlamak istemem tabii."

Teiser'in önerisini seve seve kabullendim, birlikte neşeli bir akşam geçirdik. Teiser ilk defadır ki beni alıp evine götürdü. Annesinin ölümünden sonra yalnız kalan bir kız kardeşini kısa süre önce yanına almıştı, uzun sürmüş bekârlık yıllarından sonra kardeşinin eve gelmesiyle ne rahat bir yaşam sürmeye başladığını anlata anlata bitiremiyordu. Kız kardeşi sade, şen, masum bir kızcağızdı; ağabeyi gibi açık renkte, çocuksu, sevinçli-sevecen gözleri vardı; ismi de Brigitte'ydi. Pasta çıkardı önümüze; açık yeşil bir Avusturya şarabı çıkardı, ayrıca uzun

Virginia purolarıyla dolu bir kutu getirip koydu önümüze. İlk kadehi Brigitte'nin sağlığına, ikincisini iyi kardeşlik şerefine içtik; bir yandan pasta yer, şarap içer, puro tüttürürken, iyi kalpli Teiser yürekten sevinerek küçük odada gezinip duruyordu. Bazen piyanonun başına geçiyor, bazen kolunda gitar, kanepeye kuruluyor, bazen de eline kemanı alarak masanın bir köşesine çıkıp oturuyordu. Kafasından geçen güzel şeyleri çalıyor, söylüyor, neşeli gözleri ışıl ışıl parıldıyordu. Bütün bunlar da benimle operamın şerefineydi. Kız kardeşi de kendisiyle aynı zevki paylaşıyor, o da Mozart diyor, başka bir şey demiyordu. Küçük evin içi *Sihirli Flüt*'ten ve *Don Giovanni*'den aryalarla ışıl ışıl parıldıyordu; arada bir konuşmalar, kadeh şıngırtıları, keman, piyano ve gitar sesiyle kesintiye uğruyordu aryalar, bazen de hiç kesintiye uğramaksızın Teiser'in kusursuz, temiz ve falsosuz ıslığının eşliğinde yankılanıp duruyordu.

Yaz mevsimindeki kısa oyun sezonunda kemancı olarak orkestrada çalışmam gerekiyordu, ama sonbaharda işten ayrılacağımı haber vermiştim, artık bütün zamanımı, bütün hevesimi kendi çalışmalarıma ayırmayı düşünüyordum. Topluluktan ayrılacak olmama içerleyen orkestra şefi, son günlerde bana görülmedik bir kabalıkla davranmaya başlamıştı, ama Teiser'in yardımıyla onun bu davranışına karşı kendimi gereği gibi savunuyor, gülüp geçiyordum.

Bu sadık dostumla opera müziğimin enstrümantasyonunu hazırlayıp çıkardım. Her ne kadar Teiser düşüncelerimi titizlikle değerlendiriyorsa da, orkestrasyon konusunda yapılmış bütün hatalara parmak basmaktan geri kalmıyordu. Çokluk kızıp köpürerek kaba ve hoyrat bir orkestra şefi gibi beni paylayıp azarlıyor, gönlümde taht kurmuş, ısrarla sarılıp, bırakmaya yanaşmadığım, sağlamlığı tartışılabilir bir yeri çizip atmadan ya da değiştirmeden yakamı bırakmıyordu. Ben ne zaman yapılacak işin doğruluğundan kuşkuya düşüp de kararsızlığa kapılsam, hemen örnekler hazırdı. Başarısız düşmüş bir yerin ille de kalmasında ayak diredim mi ya da atak bir girişimde bulunmayı göze alamadım mı, hemen Teiser seğirtiyor, çeşitli partisyonları alıp geliyordu; Mozart'ın ya da Lortzing'in bu işi nasıl yaptığını kanıtlarıyla ortaya koyuyor, kararsızlığımı bir korkaklık

ya da ısrarımı "salaklık" olarak niteliyordu. Birbirimize bağırıyor, birbirimizle çekişiyor, kıyametleri koparıyorduk; Teiserlerin evindeysek, Brigitte kulak verip huşuyla tartışmamızı dinliyordu; arada bir gidip bize şarap ve puro getiriyor, kavga dövüş sırasında buruşturulmuş nota sayfalarını alıp merhametle ve dikkatle yeniden düzgün bir şekle sokuyordu. Kardeşine duyduğu sevgiyle bana olan hayranlığı eşdeğerdi birbirine, ben onun için bir maestroydum. Her pazar Teiserler beni öğle yemeğine bekliyorlardı; sofradan kalktıktan sonra baktık ki gökyüzünde mavi bir köşecik var, hemen tramvaya atlayıp kent dışına çıkıyorduk. Tepelerde, ormanlar içinde geziyor, gevezelik edip şarkılar söylüyorduk; iki kardeş dönüp dolaşıp, kendi doğup büyüdükleri Tirol yöresinin tiz sesle söylenen şarkılarını sergiliyor, bunun için dışarıdan bir davet beklemiyorlardı.

Söz konusu gezintilerin birindeydi, ikindi kahvaltısı için bir köy restoranına uğradık; ardına kadar açık pencerelerden, taşra tadı taşıyan bir dans müziği bir bayram havası içinde bizi karşıladı. Kahvaltıdan sonra bahçeye çıkıp oturduk, elma şarabı içip dinlenirken bir ara Brigitte sessiz sedasız kalkarak restorana yöneldi ve kapıdan içeri girdi. Brigitte'nin yokluğunu fark edip gözlerimizle sağda solda kendisini arıyorduk ki, ansızın pencere önünden dans ederek geçtiğini gördük, bir yaz sabahı gibi zinde ve ışıl ışıldı. Teiser, danstan sonra dönüp gelen kardeşine gözdağı verir gibi parmağını salladı, kendisinin de onu pekâlâ dansa kaldırabilecek olduğunu belirtti. Brigitte kızarıp bozardı, ne diyeceğini bilemedi, kendini savunur gibi eliyle bir işaret yapıp bana baktı.

"Ne var, ne oldu?" diye sordu Teiser.

"Sus, sus!" dedi Brigitte sadece, ama bakışıyla ağabeyine beni gösterdiğini tesadüfen fark etmiştim. Ağabeyi Teiser de, "Öyle ya," diye yanıtladı.

Ben bir şey söylemedim, ama Brigitte'nin ben yanlarındayken dans etmesinin kızarıp bozarmasına yol açmasını tuhaf buldum. Derken aklıma geldi, ben kendilerine ayak bağı olmasam belki de gezintilerini daha hızlı bir tempoyla ve daha başka türlü yaparlar, belki daha uzaklara giderler, diye düşündüm. Bundan böyle onların pazar gezintilerine seyrek katılmaya başladım.

Soprano rolünün yeterince provasını yapmamızdan sonra kendisini sık sık ziyaret etmekten ve piyano başında kendisiyle bir arada tatlı tatlı vakit geçirmekten kolay kolay vazgeçemediğimi, öte yandan bu biraradalıkların sürüp gitmesini sağlayacak bahaneler uydurmaktan da çekindiğimi Gertrud kuşkusuz fark etmişti. Bir öneride bulundu bana, şarkıları söylerken her zaman kendisine eşlik etmemi istedi, ben de haftada iki üç kez ikindi üzeri evlerine gitmeye başladım. Babası aramızdaki dostluktan şikâyetçi değildi; zaten erken yaşta annesini kaybeden ve şimdi evin hanımı sayılan Gertrud'un hiçbir isteğine karşı çıkmıyordu.

Bahçe ilkyaz görkeminden geçilmiyordu, sessiz ev dört bir yandan çiçekler ve cıvıl cıvıl kuşlarla sarılmıştı. Ne zaman bahçeye girip ağaçlıklı yolun sağında ve solundaki karanlık ve eski mermer heykeller önünden geçerek yeşillikler ortasındaki eve yaklaşsam, her seferinde kendimi, sertliklerinden soyunmuş dünyevi ses ve nesnelerin ancak hafiften içerisine sızabildiği bir tapınağa ayak atıyormuşum gibi hissediyordum. Pencerelerin önündeki çiçeklerle bezenmiş çalılıkta arılar vızıldıyor, güneş ışığı odadan içeri vuruyor, yaprakların hafif gölgeleri odadan içeri düşüyordu. Ben, piyano başında oturup Gertrud'un söylediği aryalara kulak veriyordum; Gertrud'un sesi kuş gibi kanatlanıp yukarılara çıkıyor, yükseklerde zahmetsizce süzülüp duruyor, bir beşik gibi salınıyordu. Bir aryadan sonra birbirimize bakıp gülümsememiz, kardeşler arasındaki birlik ve teklifsizliği içeriyordu. Bazen aklımdan öyle geçiyordu ki, sanki o anda elimi uzatmam yetecek, mutluluğumu usulcacık yakalayıp bir daha koyvermeyecektim; ama hiçbir zaman bunu yapmaya kalkmıyor, onun da gönlünde arzu ve özlem duyacağı zamanları bekliyordum. Gertrud'a gelince, adeta katıksız bir memnunlukla nefes alıp veriyor, bundan başka bir şey de istemiyordu; hatta bana sık sık öyle geliyordu ki, aramızdaki bu sessiz anlaşma havasını bozmamamı ve yaşadığımız ilkbahara gölge düşürmememi rica eder gibiydi.

Her ne kadar bu beni düş kırıklığına uğratıyorsa da, Gertrud'un nasıl bir içtenlikle müziğimde yaşadığını, nasıl beni anlayıp bundan da gurur duyduğunu hissetmem içime su serpiyordu.

Hazirana kadar böyle sürdü durum, haziranda Gertrud babasıyla dağlara gitti, ben kaldım geride. Birkaç kez evin önünden geçtim, çınar ağaçlarının arkasında ev bomboş duruyordu, bahçe kapısı kapalıydı. Derken yine bir sızı duydum yüreğimde, sızı giderek büyüdü, gece geç vakitlere kadar yakamı bırakmadı.

Akşamları Teiserlere yollanıyor, cebimde nota hemen hiç eksik olmuyordu. Teiserlerle onların şen ve gönlü tok yaşamlarını paylaşıyor, Avusturya şaraplarından içiyor, onlarla Mozart'ın eserlerini çalıyordum. Sonra da yumuşak geceler içinden yürüyüp evin yolunu tutuyordum; parklarda sevgili çiftlerinin gezip dolaştığını görüyor, eve varınca yorgun argın yatağa uzanıyordum, ama gözüme bir türlü uyku girmiyordu. Gertrud'la nasıl öyle kardeş kardeş düşüp kalkabildiğime, aradaki duvarı yıkarak Gertrud'u nasıl benden yana çekip almadığıma, nasıl bir kale gibi saldırıp onu ele geçirmediğime bir türlü akıl erdiremiyordum. Onu açık mavi ya da gri giysisiyle gözlerimin önünde görüyordum, şen ya da vakur, sesini işitiyordum; dayanamayıp yüreğimdeki aşk ateşini sevgi sözleriyle açığa vurmaksızın nasıl onu dinleyebildiğimi kafam almıyordu. Bir esrikliğe kapılmış, ateşler içinde kavrularak kalkıp ışığı yakıyor, canla başla çalışmaya koyuluyor, insan seslerine ve enstrümanlara komplimanlar yaptırıyor, yalvartıp yakartıyor, tehditler savurtuyor, özlemlerin ezgisini yeni ve ateşli melodilerle yineleyip duruyordum. Ne var ki, bazen böyle bir teselliyi ele geçiremiyor, o zaman yanıp tutuşarak, aklım başımdan gitmiş, inatçı uykusuzluklarla yatakta yatıyordum; anlamsız ve karmakarışık, Gertrud, Gertrud diye sayıklıyordum kendi kendime. Teselli ve umutları kaldırıp bir kenara atıyor, şehvetin o dehşet verici çaresizliğinin eline kendimi bırakıyordum. Tanrıya dönüp neden beni böyle yarattığını, neden beni sakat bırakıp en zavallı kimselerden bile esirgemediği mutluluğun yerine bana notalar içinde debelenip yuvarlanmaları ve o erişilmez mutluluğu boş ses fantezileriyle dönüp dolaşıp isteklerimin önüne resmetme tesellisini, bu acımasız teselliyi bağışladığını soruyordum.

Gündüzleri içimdeki tutkuyu denetim altına almam daha kolaydı. Dişimi sıkıyor, sabahın erken saatinden başlayarak

oturup çalışıyor, uzun yürüyüşlere çıkarak, duşlar yaparak huzur bulmaya bakıyordum; akşamları ise gözdağı vererek yaklaşan gecenin gölgelerinden kaçıp Teiser kardeşlerin şen topluluğuna sığınıyordum; onların yanında yatışıyor, birkaç saat neredeyse kendimi rahat hissediyordum. Teiser acı çektiğimi ve hasta olduğumu fark ediyordu kuşkusuz, ama bunu çalışmama veriyor ve bana pek de fazla çalışmamamı öğütlüyordu. Oysa kendisi alabildiğine büyük bir hırsla çalışıyor, aslında benim operamın yavaş yavaş nasıl ilerlediğini benim kadar merak ve heyecanla izliyordu. Teiser'le tek başıma kalabilmek için bazen onu evden alıp götürüyor, bir birahanenin serin bahçesinde akşamı kendisiyle birlikte geçiriyordum. Ne var ki, bahçedeki sevgili çiftleri, gecenin mavisi, kâğıttan karpuz fenerler, havai fişekler, yaz geceleri kentlerin havasından eksik olmayan şehvet kokusu beni tedirgin ediyordu.

Tatili dağlarda Brigitte'yle gezip dolaşarak geçirmek için Teiser'in kentten ayrılmasıyla durumum iyiden iyiye kötüleşmişti. Teiser beni de kendileriyle gelmeye davet etmişti ve ciddiydi davetinde; öte yandan, o hantallığımla, gezip dolaşması için kendisinde heves bırakmayacağımı biliyordu. Daveti geri çevirdim ister istemez. İki hafta kentte yalnız kaldım, uykusuz ve bitkin; çalışmam da bir adım olsun ilerlemedi.

Derken Gertrud'dan içi Alp gülleriyle dolu küçük bir kutu aldım; Wallis'teki bir köyden yollamıştı, elyazısını görüp kahverengimsi, solmuş çiçekleri kutudan çıkarırken tatlı gözlerinin bakışını üzerimde hissettim, azgınlığımdan ve kendisine güvensizliğimden utandım. Ne durumda bulunduğumu bilmesinin daha iyi olacağına karar verdim, ertesi sabah da kısa bir mektup yazdım. Yarı şaka, gözüme hiç uyku girmediğini, bunun da kendisine duyduğum özlemden kaynaklandığını açıkladım; artık dostluğunu kabul edemeyecektim, çünkü bendeki duygu dostluk değil, sevgiydi. Mektubu yazarken bir kez daha aşk nöbeti çullandı üzerime; sakin sakin, neredeyse bir şaka havası içinde başladığım mektup, sonunda coşkulu ve ateşli bir havaya büründü.

Postacı her Allahın günü Teiser kardeşlerden selamlar ve kartpostallar taşıyıp getiriyordu; kartpostalların ve mektupçuk-

ların beni her defasında düş kırıklığına uğrattığını, çünkü benim başka ellerle yazılmış başka kartpostallar ve mektuplar beklediğimi Teiser kardeşler nereden bilecekti.

Sonunda geldi yine de: Gertrud'un o hafif ve şen elyazısıyla gri bir zarf, içinde de bir mektup.

> "Sevgili dostum! Mektubunuz beni güç duruma sokuyor. Görüyorum ki acı çekiyor, zor bir dönemden geçiyorsunuz, yoksa bana karşı ansızın giriştiğiniz bu saldırı dolayısıyla sizi paylayıp azarlamam gerekirdi. Sizden ne kadar hoşlandığımı biliyorsunuz; ancak, şu andaki konumumdan memnunum, henüz bunu değiştirme isteğini duymuyorum. Sizi kaybetmek gibi bir tehlikenin varlığını sezsem, bunu önlemek için her şeyi yapardım. Ancak, ateşli mektubunuza yanıt veremeyeceğim. Sabırlı olun, yeniden görüşünceye ve karşı karşıya gelip konuşuncaya kadar bırakın aramızdaki ilişki nasılsa öyle kalsın. Her şey daha kolaylaşacaktır o zaman. Dostlukla,
>
> Gertrud."

Mektup fazla bir şeyi değiştirmemiş, ama yine de rahatlatmıştı beni. Ne de olsa Gertrud'dan bir selamdı; Gertrud kendisine kur yapmama göz yumuyor, bunu önlemeye çalışmıyordu, kapıyı yüzüme kapamamıştı. Ayrıca, mektup ondan bir şeyler, onun neredeyse serinkanlı aydınlığından bir şeyler taşıyıp getirmişti. İçimdeki özlemin onunla ilgili olarak kotardığı görüntünün yerini yine onun kendisi almıştı; düşüncelerimin karşısında dikilmiş duruyordu. Bakışı kendisine güvenmeye çağırıyordu beni; kendisini yanı başımda hissediyordum. Ansızın bir utanç ve gurur duygusu boy verdi içimde, beni yiyip bitiren özlemin üstesinden gelmeme, yakıp kavurucu istekleri bastırmama yardım etti. Teselli bulamamışsam da güçlenip kendimi daha iyi savunacak duruma gelmiş, belimi doğrultmuştum. Opera çalışmamı toparlayıp kente bir iki saat uzaklıktaki bir taşra oteline taşındım. Artık solmuş leylaklarla gölgeli bir kameriyede uzun uzun oturuyor, düşünüyor, yaşadığım hayata şaşıp kalıyordum. Nasıl da yalnızlık ve yabancılık içinde kendi

yolumda ilerliyordum! Nereye, belli değildi. Hiçbir yerde kök salamamış, hiçbir yeri kendime yurt edinememiştim. Evdekilerle sadece görünürde bir ilişki, nazik mektuplarla sürdürülüyordu. Kemancılık mesleğimden ayrılmış, tehlikeli yaratıcılık hayalleri peşinde koşmak istemiştim; ne var ki, söz konusu hayaller beni doyurmamıştı. Dostlarımın beni tanıdığı yoktu; Gertrud kendisiyle tastamam anlaşabileceğim, mükemmel bir birlik ve beraberlik oluşturabileceğim tek insandı. Yaşamımı adadığım, yaşamıma anlam vermesi gereken çalışmama gelince, hayal peşinde koşup düşler kurmaktan kalır yanı yoktu! Böyle bir uğraş, ses dizilerini üst üste yığmalar, çeşitli kompozisyonlarla sürdürülen heyecanlı oyunlar gerçekten bir anlam taşıyabilir, bir insanın yaşamını bağışlatıp doldurabilir miydi? Bütün bunların hepsi olsa olsa başka bir insanın bir saatliğine hoşça vakit geçirmesini sağlamanın dışında ne işe yarıyordu?

Durum böyleyken yine de azımsanmayacak bir gayretle çalışıyordum, bu yaz operayı kafamda tümüyle sona erdirmiştim, ama dış yönüyle henüz bir sürü eksiği vardı, ancak pek az bir bölümü notaya geçirilmişti. Bazen sevincimden uçuyor, eserimin insanları nasıl sultası altına alacağını, şarkıcıların, müzisyenlerin, orkestra şeflerinin ve koroların nasıl benim isteğimi yerine getirmekle yükümlü olacaklarını, nasıl binlerce kişi üzerinde etkisini göstereceğini kasılarak hayalimde yaşatıyordum. Kimi zamanlar da oluyor, bütün bu etkiler ve bütün bu gücün, herkesin kendisine acımayla baktığı zavallı ve yalnız bir insanın güçsüz düş ve hayallerinden kaynaklanacak oluşunu tekin saymayarak buna tüyler ürpertici bir şey gözüyle bakıyordum. Zaman zaman moralim bozuluyor, bestelediğim operanın dünyada sahnelenmeyeceği, bir yanlışlıklar komedyası olduğu, aşırılıklarla dolup taştığı düşüncesine yer veriyordum kafamda. Ne var ki, bu gibi anları seyrek yaşıyordum, aslında eserimin dirimselliğinden ve gücünden emindim. Ayrıca, yalan ve riyadan uzak bir eserdi, alev alev yanıyor, bir yaşanmışlığı içeriyor, damarlarında gürül gürül kan akıyordu. Her ne kadar bugün onu işitmek istemesem, her ne kadar daha değişik notaları kâğıda döküyor olsam da, operada bütün gençliğim yatıyordu; bugün içinden bazı parçalarla yeniden karşılaşsam, sanki genç-

liğin ve coşkuların terk edilmiş vadilerinden ılık bir bahar yeli bana doğru esip geliyormuş gibi bir duyguya kapılıyorum. Ve içerdiği bütün ateşin, ayrıca izleyicilerin gönülleri üzerindeki etkisinin güçsüzlükten, yoksunluktan ve özlemden kaynaklandığını ne zaman düşünsem, o günlerde sürdürdüğüm, bugünlerde sürdürmekte olduğum tüm yaşamıma sevineyim mi, üzüleyim mi, bilemez oluyorum.

Yaz sona ermek üzereydi; ateşli ateşli hıçkırıp duran azgın yağmurların sağanak halinde yağdığı karanlık bir gece, operanın uvertürünü yazıp bitirdim; sabahleyin kalktığımda ortalık serinleyip yağmur hafiflemişti; baştan aşağı griydi gökyüzü ve bahçe sonbahar havasına bürünmüştü. Eşyalarımı toparladığım gibi kente döndüm.

Eşim dostumdan yalnızca Bay Teiser, kız kardeşiyle tatilden dönmüş bulunuyordu. Her ikisi de dağ havasında yanmıştı, yüzlerinden kan damlıyordu adeta, gezip dolaşmış, şaşılacak kadar çok şey yaşayıp görmüşlerdi; öyleyken opera çalışmamın ne durumda olduğunu alabildiğine büyük bir ilgi ve merakla sorup öğrenmek istediler. Uvertürü birlikte çaldık, Teiser'in elini omzuma koyup, "Görüyor musun Brigitt, müzisyen işte böyle olur!" dediğini işitince dünyalar sanki benim oldu.

İçimdeki tüm özlem ve heyecan bir yana, Gertrud'un gelişini güvenle beklemekteydim, yüklü bir çalışmayı buyur edip önüne koyabilirdim; biliyordum ki her şeyi kendi öz eseriymiş gibi benimle paylaşıyor, benimle birlikte kavrayıp zevkine varıyordu. En çok Heinrich Muoth'u merak ediyordum, mutlaka bana yardım etmesi gerekiyordu ve aylardır kendisinden haber alamamıştım.

En sonunda Muoth çıktı ortaya, Gertrud henüz gelmemişti, bir sabah baktım, Muoth daldı odamdan içeri. Uzun uzun yüzüme baktı.

"Berbat görünüyorsunuz," dedi başını sallayarak. "Ne olacak, böyle besteler yaparsanız!"

"Siz kendi partisyonunuza bir göz atabildiniz mi?"

"Göz atmak mı? Ezberledim bile, istediğiniz zaman söyleyebilirim aryaları. Bu ne harikulade bir müzik!"

"Gerçekten mi?"

"Göreceksiniz. En güzel eserinizi yarattınız böylece. Bekleyin biraz, anlayacaksınız! Opera sahnelenir sahnelenmez o tavan arası ününüz geçmişe karışacak. Eh, bu sizi ilgilendiren bir sorun. Ne zaman başlıyoruz çalışmaya? Birkaç not almam gerekiyor en azından. Operanın bütününde nereye kadar ilerlediniz?"

Çalışmalarımdan gösterebileceğim kadarını gösterdim kendisine, beni hemen alıp evine götürdü. İlk kez rolünü burada okudu, bu rolü dinlerken coştum, heyecanlandım, öte yandan onu düşündüm hep, müziğimin ve sesinin gücünün bilincine vardım. Ancak şimdi operayı sahnede tümüyle kafamda canlandırabilmiş, ancak şimdi içimdeki alevin karşıdan bana doğru uzanan sıcaklığını hissetmiştim; opera asla benim değildi, asla benim olmamıştı, kendine özgü bir yaşamı vardı ve yabancı bir güç gibi beni etkiliyordu. İlk kez bir eserin onu yaratandan çözülüp ayrılışını duyumsadım, o zamana kadar pek inanmamıştım böyle bir şeye. Eserim karşımda dikilmeye, kıpırdanmaya ve dirimsellik belirtileri göstermeye başlamıştı, oysa daha demin avcumda tutmuştum onu, ama arası çok geçmeden benim olmaktan çıkmıştı, büyüyüp de babasından kopan bir çocuk gibiydi adeta, kendi başına yaşıyor ve gücünü ortaya koyuyordu; yabancı gözlerle benden bağımsız, beni süzüyor, oysa alnında benim ismimi ve benim nişanımı taşıyordu. Aynı çelişik, hatta bazen dehşet verici duyguyu sonradan operanın sergilenişlerinde de yaşadım.

Rolü üzerinde iyi çalışmıştı Muoth, değiştirilmesini istediği şeylerde kendisine hak verdim. Derken merakla soprano rolünü sordu bana, bu role ilişkin ancak yarı buçuk bilgisi vardı, birinin roldeki aryaları bana okuyup okumadığını bilmek istedi. Ben de ilk defadır ki, kendisine Gertrud'dan söz açtım ister istemez ve bunu sakin, dikkati çekmeyecek bir edayla yapmayı başardım. Muoth, Gertrud'u ismen tanıyordu; Imthorların evine girip çıkmamıştı hiç, Gertrud'un rol üzerinde çalıştığını ve aryaları okuyabildiğini işitince hayretten kendini alamadı.

"O zaman iyi bir sesi vardır," dedi bir takdir duygusuyla. "Çok tiz ve hafif. Bir ara beni evlerine götürüp kendisiyle tanıştırabilir misiniz?"

"Zaten ben de bunu rica edecektim sizden. Birkaç kez bir araya gelip Bayan Imthor'la çalışmanızı isterdim, bazı düzeltmeler gerekecek çünkü. Kente döndüler mi, sizin için kendilerine ricada bulunacağım."

"Doğrusu kısmetli bir adamsınız Bay Kuhn. Orkestra müziği için de Teiser size yardım edecek. Göreceksiniz, operanız beğenilip tutulacaktır."

Ben bir şey söylemedim; ileriye yönelik, operamın ileride nasıl karşılanacağına ilişkin bir şey düşünecek durumda değildim, önce yazıp bitirmem gerekiyordu onu. Ama Muoth'un aryaları söyleşini dinledikten sonra ben de bestelediğim eserin gücüne inanmıştım.

Kendisine bu olaydan söz edince, Teiser öfkeli öfkeli şöyle dedi: "İnanıyorum size. Ne de olsa Muoth'taki enerji tartışılmaz. Ne var ki, her şeyi yüzüne gözüne bulaştırır o. Müziği hiç umursamaz, hep kendini düşünür. Gözünü budaktan esirgemeyen biridir, nerede olsa atılıp çıkar öne."

Şimdiden yaprakların usul usul dökülmeye başladığı, hazan havasına bürünmüş bahçeden geçerek Imthorların evine varıp, tatilden dönen Gertrud'u görmeye gittiğim gün kalbim çarpıyor, bunalacak gibi oluyordum. Ama Gertrud her zamankinden daha güzel, başı daha bir dik, biraz da güneşte yanmış, karşıladı beni, gülümseyerek elini uzattı, tatlı sesi, aydınlık bakışı ve bütün o soylu ve özgür davranışıyla bir anda yine beni büyüledi; kendimi mutlu hissederek tasa ve isteklerimi bir kenara ittim; yine Gertrud'un yanı başında olmak, bu yakınlığın rahatlatıcı etkisini üzerimde hissetmek içimi şenlendirdi. Gertrud beni rahat bıraktı, bir yolunu bulup kendisine mektuptan söz edemediğim, derdimi açamadığım için o da susup olup bitenlere hiç değinmedi, arkadaşlığımıza gölge düştüğünü ya da tehlikeye girdiğini ele veren hiçbir davranışta bulunmadı. Kaçmaya çalışmadı benden, isteğini dikkate alacağıma ve kendisi beni buna cesaretlendirinceye kadar ona kur yapmayacağıma güvenerek yine sık sık benimle yalnız kaldı. Son aylarda yaptığım çalışmaları hiç zaman kaybetmeden ele alıp gözden geçirdik. Muoth'a partisyonunu verdiğimi açıkladım ve rolünü çok beğendiğini söyledim. Her iki başrolü kendileriyle birlikte

ele almamı zorunlu gördüğüm için, bir dahaki sefer onu da yanımda getirmem için iznini rica ettim, Gertrud da peki deyip razı oldu.

"Canı gönülden yapıyor değilim bunu," diye ekledi ardından. "Siz de biliyorsunuz, genellikle yabancılar önünde asla okumam, hele Bay Muoth'un önünde bu, bir kat daha tatsız bir şey benim için. Ünlü bir opera şarkıcısı olduğundan değil. Ama kendisinde öyle bir şey var ki beni korkutuyor, en azından onu sahnede izledim mi böyle bir korkuya kapılıyorum. Eh, görürüz bakalım, sanırım bir terslik çıkmaz."

Gertrud'daki ürkekliği daha da büyültmemek için, dostum Muoth'u savunmayı ve hakkında övücü sözler söylemeyi göze alamadım. İlk denemeden sonra Gertrud'un onunla beraber seve seve aryalar okuyacağından emindim.

Aradan birkaç gün geçti, Muoth'la bir arabaya atlayıp Imthorlara gittik. Evde bizi bekliyorlardı, evin beyi büyük bir nezaketle karşıladı bizi, halinde bir soğukluk vardı. Benim eve sık sık gelmemden ve Gertrud'la senli benli konuşup görüşmemden en ufak bir hoşnutsuzluk duyduğu söylenemezdi, biri çıkıp bu yakın ilişkiye dikkatini çekse, gülüp geçerdi kuşkusuz. Ama şimdi Muoth'un da gelip aramıza katılmasına pek sevinmemişti. Şık bir giysi vardı Muoth'un üzerinde, davranışı kusursuzdu, bu haliyle baba ve kızını tatlı bir düş kırıklığına uğratmıştı. Adı zorba ve kibirli bir şarkıcıya çıkmış dostumun sergilediği tavırlara diyecek yoktu doğrusu, ayrıca kendini beğenmiş biri denemezdi; konuşmasında kararlı, ama alçakgönüllüydü.

Bir süre sonra Gertrud, "Başlayalım mı?" diye sordu. Kalkıp müzik salonuna geçtik. Ben, piyanonun başına oturdum, önoyunu ve sahneyi ana hatlarıyla anlatıp açıklamalarda bulundum, sonunda Gertrud'dan başlamasını rica ettim. Gertrud çekine çekine okudu partisyonunu. Muoth ise, sıra kendisine gelir gelmez, hiç çekinip duraksamadan sesinin olanca gücüyle aryaları söylemeye koyuldu; Gertrud'u da, beni de önüne kattı, göz açıp kapamadan kendimizi müziğin seline kaptırmıştık; derken Gertrud da çekingenliğini bırakıp aryaları sere serpe okumaya başladı. Ancak bunun üzerinedir ki, seçkin aile çevrelerinde hanımlara pek ölçülü davranmaya alışık Muoth'un dik-

katini çekti, Gertrud'un söylediği aryaları ilgiyle izledi, aşırılığa vardırılmayan, dostça sözlerle yürekten hayranlığını belirtti.

Bu olaydan sonra aradaki tüm çekingenlikler bir yana bırakıldı, müzik bizi dost kıldı birbirimize, tek bir yürek yaptı. Öte yandan, hâlâ birbirine doğru dürüst bağlanmamış parçalar halinde yarı ölü ortada duran eserim giderek büyüdü, daha bir içtenlik kazandı. Artık anlamıştım ki, işin başlıca bölümü yapılıp çıkarılmıştı aradan, ortada değiştirilmesi gereken fazla bir şey kalmamıştı, bu da memnun bıraktı beni. Sevincimi gizlemeyerek her iki dostuma coşkuyla teşekkür ettim. Bir bayram havası içinde Muoth'la evden çıktık. Birden Muoth'un aklına esip, oturduğu semtin restoranında beni yemeğe davet etti. O zamana kadar hiç istemediği bir şeyi yaparak içmeye şampanyayla başladı, bana sen diye hitap etti, ben de sevindim buna, itiraz etmedim.

"Eğlenelim, kutlayalım başarını dostum!" diyerek güldü Muoth. "Doğrusu bunu önceden yapmak da hakkımız, en güzeli önceden kutlamak. Sonraya kaldı mı işin tadı kaçıyor. Sen şimdi bir opera görkeminin kollarına atıyorsun kendini delikanlı; bu görkemin pek çok kişi gibi senin de canına okumaması dileğiyle, gel kadeh tokuşturalım!"

Gertrud, Muoth karşısındaki sıkılganlığını bir süre daha üzerinden atamadı, yalnızca şarkı söylerken özgür ve doğal davranabiliyordu. Muoth, pek ketum ve saygılıydı Gertrud karşısında, Gertrud da onun eve gelip gitmesinden yavaş yavaş hoşlanmaya başlamıştı, her defasında tıpkı bana yaptığı gibi hiç çekinmeden, dostça Muoth'u yeniden eve gelmeye davet ediyordu. Üçümüzün bir arada geçirdiği saatler giderek seyrekleşmişti. Roller ve aryalar üzerinde gereği gibi çalışılmış, öte yandan Bay Imthor'un evinde müzik gecelerini de içeren kış toplantıları yeniden düzenlenmeye başlamıştı. Muoth da sık sık toplantılara katılıyor, ama müzik dinletilerinde rol almıyordu.

Bazen öyle sanıyordum ki, Gertrud bana yabancılaşmaya, benden biraz uzaklaşmaya başlamıştı. Gelgelelim, ne zaman içimde böyle bir düşünce uyansa kendimi paylıyor, Gertrud'a karşı duyduğum güvensizlikten dolayı utanıyordum. Girip çıkanların çok olduğu bir evin hanımı kimliğiyle Gertrud'a işi

başından aşkın biri gözüyle bakıyor, onun konuklar arasında endamlı vücudu, soyluluğu, öte yandan albenisiyle dolaştığını görmek bana kıvanç veriyordu.

Haftalar su gibi geçip gitmekteydi. Kış bitmeden elden geldiğince tamamlamayı düşündüğüm opera üzerinde çalışarak zamanı geçiriyor, Teiser'le sık sık buluşuyor, akşamları onunla ve kız kardeşiyle bir araya geliyordum. Ayrıca sağa sola mektuplar yazıyor, çeşitli olaylar yaşıyordum; orada burada şarkılarım okunmaya başlamıştı çünkü, yaylı sazlar orkestrası için yaptığım bütün besteler Berlin'de dinleyicilere sunuluyordu. Gazetelerde röportajlar ve eleştiriler yayımlanmaktaydı. Bir opera üzerinde çalıştığımı öğrenmeyen kalmamıştı adeta, oysa Gertrud'dan, Teiserlerden ve Muoth'tan başkasına bundan tek kelimeyle söz açmamıştım. Eh, fark etmezdi artık. Doğrusu bir başarıyı müjdeleyen bu işaretler beni sevindirmiyor değildi; bana öyle geliyordu ki, sonunda, ama gene de yeterince erken bir zamanda, başarıya götüren yol önümde açılmış duruyordu.

Tam bir yıl var ki evimize uğramamış, anne ve babamı görmemiştim; dolayısıyla Noel'de kalkıp gittim. Annem beni sevecenlikle karşıladı, ama aramızda öteden beri sürüp gelen güvensizlik hâlâ varlığını koruyordu; bende anlaşılmazlık korkusunun, annemde ise sanatçı mesleğime ve bu doğrultudaki çabalarımın ciddiyetine inanmazlığın oluşturduğu bir güvensizlikti bu. Annem ha bire, benimle ilgili olarak duyup okuduklarından söz ediyordu, ama bana hoşluk olsun diye yapıyordu bunu, çünkü doğrusu ne benim başarılarıma ne de sanatıma güvenmekteydi. Müzikten hoşlanmayan biri sayılmazdı, eskiden kendisi de biraz şarkı söylemişti, ama yine de müzisyenlere zavallı kimseler gözüyle bakıyor, dolayısıyla, hakkında biraz bir şeyler işittiği müziğimi anlayamıyor ya da onaylamak elinden gelmiyordu.

Babam, annemden daha çok güveniyordu bana. Kendisi ticaret adamıydı, her şeyden önce benim maddi bakımdan iyi bir konuma gelmemi istiyordu, o zamana kadar parasal yönden hiç mırın kırın etmeden beni desteklemiş, hatta ben orkestradan ayrıldıktan sonra geçinmem için gerekli bütün parayı bana sağlamıştı, ama benim bizzat para kazanmaya başlamamdan

ve gün gelip kendi ekmeğimi kendim kazanma olanağına kavuştuğumu görmekten memnunluk duyuyor, aile ne kadar zengin olsa da bunu dürüst bir yaşamın zorunlu temeli sayıyordu. Şurasını da unutmadan söyleyeyim ki, yatakta yatar durumda bulmuştum babamı, tam da ben gelmeden bir gün önce düşüp ayağını incitmişti.

Filozofça konuşmalara istekli bir ruh durumu içindeydi, dolayısıyla her zamankinden çok yakınlık duydum kendisine, pratik yaşama yönelik yararlı bilgeliği yüzümü güldürdü. Çektiğim kimi sıkıntıları babama açmakta sakınca görmedim, oysa eskiden utanıp hiç yapmadığım bir şeydi bu. Muoth'un bir sözünü anımsayıp babamın önünde yineledim. Muoth bir ara demişti ki, kuşkusuz şakadan söylemişti bunu, gençlik yaşamın en çetin dönemlerinden biridir, bütün yaşlılar gençlerden çokluk daha şen, halinden daha memnun kimselerdir. Babam güldü bunu duyunca, sonra da düşünceli düşünceli şöyle söyledi: "Biz yaşlılara sorarsan kuşkusuz tersini söyleriz bunun. Ama senin dostunun konuşmasında yine de bir gerçek payı var. Sanırım, hayatta gençlik ve ihtiyarlığı pek kesin bir çizgiyle ayırabiliriz birbirinden. Gençlik bencillikle son bulur, ihtiyarlık başkaları için yaşamakla başlar. Demek istediğim şu: Genç insanları kendi hayatlarıyla ilgili pek çok haz, pek çok acı bekler, çünkü kendi hayatlarını yalnızca kendileri için yaşarlar. Gençlikte her istek, akla gelen her düşünce önem taşır, her sevincin tadı çıkarılır ve hiçbir acı yaşanmadan bırakılmaz. İsteklerinin gerçekleşmediğini gören bazıları, çok geçmeden tüm yaşamlarını kaldırıp bir kenara atarlar. Gençlere özgü bir şeydir bu. Ama insanların büyük çoğunluğu için bir zaman gelir, değişir durum, daha çok başkaları için yaşamaya başlanır, ama asla erdemlilikten kaynaklanmaz bu, pek doğal bir şeydir. Çok kişi aile yaşamında sergiler bu davranışı. İnsanlar evlat sahibi oldu mu, kendilerini, kendi isteklerini o kadar düşünmezler. Bazıları da vardır, kendilerini bir işe verir, politikaya atılır, sanat ve bilimle uğraşır, böyle bir yol izleyerek kendilerini sıyırıp alırlar bencilliklerinden. Gençler oynamak, yaşlılarsa çalışmak ister. Kimse çocuk sahibi olmak için evlenmez. Ama çocuk sahibi oldu mu, çocuklar değiştirir kendisini ve sonunda görüp anlar ki,

her şey çocuklar içindir. Gençlerin ölümden söz etmeyi sevmelerine karşın asla ölümü düşünmeyişleri de yine bununla ilgilidir. Yaşlılarda ise tersidir durum. Gençler dünya durdukça yaşayacaklarına inanırlar, bu yüzden tüm düşünce ve istekleri kendilerine yöneliktir. Yaşlılar bir yerde son diye bir şeyin bulunduğunu anlamış, bir kimsenin yalnızca kendisi için sahip olduğu, yalnızca kendisi için yaptığı şeyin sonunda bir delikten içeri düşüp hiçbir değer taşımayacağının bilincine varmışlardır. Onun için de bir başka sonrasızlığı gereksinir, yalnızca solucanlar için çalışmadıkları inancına gereksinim duyarlar. Dolayısıyla çocukmuş, kadınmış, ticaretmiş, memurlukmuş, vatanmış, bütün bunlar insanın her Allahın günü kimin için uğraşıp didindiğini, kimin için kendini helak edip durduğunu bilmesi için vardır. İşte bu bakımdan haklı dostun: İnsan başkaları için yaşadı mı, yalnızca kendisi için yaşadığından daha çok memnunluk duyar halinden. Ne var ki, yaşlıların bunu hiç de kahramanca bir eylem gibi öne sürmemeleri gerekir, kahramanlıkla ilgisi yoktur çünkü. Öte yandan, en olumlu yaşlılar işe canla başla sarılan gençlerden çıkar, daha okul sıralarında dedeler gibi davrananlardan değil."

Bir hafta gibi bir süre evde kaldım, babamın yatağının başucunda oturdum pek çok zaman. Babam sabırlı bir hasta sayılmazdı ve ayağındaki ufak incinme dışında gücü kuvveti yerindeydi, sağlığına diyecek yoktu. Daha önceleri haksızlık ettiğim, kendisine pek sokulmadığım için üzüldüğümü itiraf ettim, ama babam bunun yalnızca benden değil, kendisinden de kaynaklandığını ve bunun şimdi aramızda kurulan dostluğa, birbirimizi anlamak için vaktinden önce başvuracağımız ve seyrek durumlarda başarı sağlayan girişimlerden daha çok yararı dokunacağını belirtti. Kadınlarla aramın nasıl olduğunu ihtiyatla ve tatlı dille sorup öğrenmeye çalıştı. Gertrud'dan hiç söz açmak istemedim, bunun dışında ise itiraf edecek fazla bir şey yoktu.

"Üzme kendini!" dedi babam gülümseyerek. "Çok iyi bir koca olacak özelliklere sahipsin, zeki kadınlar bunu çok geçmeden fark edeceklerdir. Ancak, çok yoksul bir kadına da inanmaktan sakınmalısın, gözü senin paranda olabilir çünkü. Şöyle

kafana uygun, hoşlanacağın gibi birini ele geçiremedin diyelim, dünyanın sonunun geldiğini göstermez bu. Genç insanlar arasındaki sevgiyle uzun bir evlilikteki sevgi aynı şey değildir. Gençlikte herkes kendini düşünür, kendisiyle ilgilenir. Ama bir yuva kuruldu mu, ilgileneceği başka şeyler çıkar karşısına. Bende de başka türlü olmadı, biliyorsundur sanırım. Annene sırılsıklam âşıktım, evliliğimiz de gerçek bir aşk evliliği oldu. Ama topu topu bir ya da iki yıl sürdü, sevgi uçup gitti elden, çok geçmeden son damlasına kadar harcanıp tüketildi; ortada kalakaldık, birbirimize nasıl davranacağımızı bilemez duruma düştük. Tam bu sırada çocuklarımız dünyaya geldi, senin erkenden ölen iki büyük kardeşin. Böylece ilgileneceğimiz bir şey çıkmıştı ortaya. Dolayısıyla, annenle karşılıklı birbirimize yönelttiğimiz istek ve beklentilerimizin kapsamı daraldı, aramızdaki yabancılık yine kayboldu, ansızın sevgi yeniden filizlenip boy verdi içimizde, kuşkusuz eski sevgi değildi bu, bambaşka bir sevgiydi. Ve o günden beri fazla bir onarımı gerektirmeksizin otuz yılı aşkın süre varlığını korudu. Aşk evliliklerinin tümü bizimkisi gibi olumlu sonuçlanmaz kuşkusuz, hatta pek azında bizimkisi gibi bir durum söz konusudur."

Ne var ki, bu gibi düşünceler bana bir yarar sağlamaktan uzaktı, ama babamla aramızda kurulan yeni ve dostça ilişki yüreğime su serpmiş, son yıllarda neredeyse benim için ha var ha yok bir niteliğe bürünmüş memleketimi yeniden bana sevdirmeye başlamıştı. Bu ziyaretten dolayı herhangi bir pişmanlık duygusuna kapılmaksızın ayrıldım kentten; karar vermiştim, ileride yaşlı annemle babamı daha sık arayıp soracaktım.

Çalışmalar nedeniyle ve yaylı sazlar orkestrası için yaptığım bestelerin sergilenmesi dolayısıyla çıktığım geziler, bir süre Bay Imthor'un evinden uzak kalmama yol açtı. Tekrar dönüp geldiğimde, önceleri beni yanına almadan Imthorların evine gitmemiş Muoth'un, bundan böyle evin en sık davet edilen konukları arasında yer aldığını gördüm. Gertrud'un babası, Muoth'a karşı hâlâ soğuk ve biraz yüz vermez bir tutumla davranmaktaydı; ne var ki, Gertrud, Muoth'la yakın bir dostluk kurmuşa benziyordu. Buna sevindim, Muoth'u kıskanmam için neden göremedim ortada, Muoth ve Gertrud gibi hiçbir benzer-

lik taşımayan iki insanın birbirinin ilgisini çekip birbirini cezbedebileceğinden kuşku duymuyordum, ama birbirlerini sevip isteklerine karşılıklı doyum sağlayamayacaklarından da emindim. Dolayısıyla, Muoth'un Gertrud'la şarkı söylemesini, her ikisinin güzel seslerini birbirine katmasını güvensizlikten uzak bir duyguyla izliyordum. İkisinin de fizik görünümlerine diyecek yoktu, ikisi de gösterişli, boylu boslu, dimdik insanlardı, Muoth esmer ve ağırbaşlı, Gertrud beyaz tenli ve şen. Ne var ki, son zamanlarda bazen bana öyle geliyordu ki, Gertrud'un doğuştan neşesi kendini biraz güçlükle ayakta tutuyordu, kimi vakit üzerine gölgeler düşmüş yorgun bir görünüm içeriyordu bu neşe. Gertrud, seyrek olmayarak ciddi ciddi ve süzen bakışlarla yüzüme bakıyordu, sıkıntılı ve tedirgin insanların birbirlerine baktıkları gibi merakla, ilgiyle. Başımı eğip şen bir bakışla karşılık verdim mi, yüz hatları öylesine yavaş, öylesine zahmetle gerilip bir gülümsemeye dönüşüyordu ki, içim sızlıyordu.

Ancak, Gertrud'un bu haliyle pek seyrek karşılaşmaktaydım; diğer zamanlar daha önceki gibi neşeyle dolup taşıyor, gözlerinin içi parıldıyordu; dolayısıyla, sözünü ettiğim gözlemlerime kuruntu diye bakıyordum ya da geçici bir rahatsızlığa bağlıyordum bunları. Ancak bir defasında gerçekten korkuya kapıldım. Evdeki konuklardan biri Beethoven'ın bir eserini çalıyor, Gertrud da loş ışıkta arkasına yaslanmış, sandalyesinde oturuyordu, gözlerden tümüyle uzak olduğunu sanıyor olmalıydı. Daha önceki gecelerde konukları karşılayıp aralarında dolaşırken aydınlık ve şen bir görünüm sergilemişti hep. Oysa şimdi kendi kabuğuna çekilmişti; besbelli müziğe kapalı, yüz ifadesini kendi haline terk etmiş ve kovalanan, ne yapacağını bilemeyen bir çocuk gibi yorgunluk, korku ve ürkeklik karışımı bir ifade gelip bu yüze oturmuştu. Bir süre konumunu değiştirmedi Gertrud, durumu fark ettiğimde kalbim duracak sandım. Gertrud acı çekiyordu, bir derdi vardı, bu kadarı bile kötü bir şeydi; ayrıca, karşımda sözde eskisi gibi şen şakrak biriymiş gibi davranmaya çalıştığını, benden de her şeyi saklayıp gizlediğini görünce bir telaş düştü içime. Müzik sona erince, usulcacık yaklaşıp yanına oturdum, oradan buradan konuşmaya başladım. Kendisi için bu kışın telaş ve tedirginliklerle dolu oldu-

ğundan, benim de bu arada pek yorucu günler geçirdiğimden söz açtım; ama bütün bunları fazla önemsemeyerek bir şaka havası içinde söylemiştim. Nihayet ilkbaharda birlikte geçirdiğimiz zamanları, yeni yazılmaya başlanmış operamdaki müziği birlikte çalıp söylediğimiz ve üzerine tartıştığımız günleri anımsattım.

Bunun üzerine şöyle dedi Gertrud: "Evet, güzel günlerdi." Başka bir söz çıkmadı ağzından. Ama yine de bir itiraftı bu, çünkü istemdışı bir ciddiyetle söylenmiş sözlerdi. Ben bu sözlerde kendim için bir umut ışığı gördüm, yüreğimde Gertrud'a karşı bir şükran duygusu uyandı.

Yazınki sorumu ona yeniden yöneltmeyi çok isterdim. Halindeki değişikliğe, özellikle bazen karşımda açığa vurduğu sıkılganlığa, ayrıca kararsızlık karışımı ürkekliğe, tüm alçakgönüllülüğümü takınarak kendim için olumlu işaretler gözüyle bakabileceğimi sanıyordum. Genç kızlık onurunun hasta düşmüş ve kendini şiddetle savunuyor görünmesi dokunmuştu bana. Ama bir şey söylemeyi göze alamadım; kararsızlığı yüreğimi sızlatıyor, ama içten içe verdiğim sözü de tutmam gerektiğine inanıyordum. Kadınlarla nasıl görüşülüp konuşulacağını hiçbir zaman bilememiştim. Heinrich Muoth'un yaptığının tersi bir hatayı yaparak kadınlara hep arkadaş gibi davranmıştım.

Hissettiklerime sürekli olarak yanılmalar gözüyle bakamadığımdan ve Gertrud'un halindeki değişikliği ancak yarı buçuk anladığımdan kendimi geride tuttum, ziyaretlerimi seyrekleştirdim biraz, onunla senli benli konuşmaktan kaçındım. Gertrud'u kollayıp gözetmek istedim, onu daha da ürkütüp korkutmaktan kaçındım, çünkü zaten acı çekiyordu, kendi kendisiyle adeta çelişkiye düşmüştü. Sanırım benim bu çabamın farkına vardı Gertrud, kendimi geri çekişimi memnunlukla karşıladı. Kış sona erip evdeki sık toplantıların arkası kesilmeyegörsün, ikimiz için de yine sessiz ve güzel günlerin çıkıp geleceğini umuyordum, o vakte kadar bekleyecektim. Ne var ki, güzel Gertrud'un hali sık sık beni derin bir üzüntüye boğuyordu, istemeyerek kendim de zamanla tedirginliğe kapılmıştım, havada kötü bir şeylerin kokusunu alır gibiydim.

Şubat ayı geldi derken; ama ben baharı dört gözle bekliyor, ortadaki gergin durumun rahatsızlığını yaşıyordum. Öte yandan, Muoth da bana eskisi kadar sık uğramaz olmuştu. Kuşkusuz operada yorucu bir kış geçirmişti; son günlerde de büyük tiyatrolardan onurlandırıcı iki çağrı almıştı, her ikisi arasında bir seçme yapması gerekiyordu. Görüldüğü kadarıyla birlikte yaşadığı bir kadın yoktu, en azından Lotte'yle bozuştuktan sonra evinde bir kadına rastlamamıştım.

Kısa süre önce doğum gününü kutlamıştık Muoth'un, o günden beri de kendisini görmemiştim.

Ansızın içimde uyanan bir gereksinim beni çekip ona götürdü. Gertrud'la ilişkimdeki değişikliğin, aşırı çalışmaların ve kış yorgunluğunun altında eziliyordum; bir ara yine biraz çene çalmak için kalkıp kendisine gittim. Muoth, bir kadeh şeri koydu önüme, operada olup bitenlerden söz etmeye başladı; yorgun ve dalgındı, davranışı dikkati çekecek kadar bir yumuşaklığı içeriyordu. Kulak verip anlattıklarını dinledim, gözlerimi odanın sağında solunda dolaştırdım; bu yakında Imthorlara gidip gitmediğini soracaktım ki, gözüm masaya kaydı, Gertrud'un elyazısıyla bir mektubun oracıkta durduğunu gördüm. Daha üzerinde düşünmeye kalmadan bir korku ve kin içimde başkaldırdı. Bir davet mektubu, basit bir nezaket gereği yazılmış bir mektup olabilirdi pekâlâ; ama ne kadar çalıştımsa böyle bir şeye kendimi inandırmak elimden gelmedi.

Serinkanlılığımı korumayı başarmıştım, çok geçmeden de kalkıp gittim. İstemeyerek her şeyi öğrenmiştim artık. Bir davetiye olabilir, önemsiz bir nesne, rastgele yazılmış bir şey olabilirdi mektup; ama biliyordum ki, böyle bir şey söz konusu değildi. Son zamanda olup bitenleri ansızın görüp anlamıştım. Gerçi karar vermiştim, durumu araştıracak ve bekleyecektim henüz, ama bütün bu düşünceler bahanelerden ve kaçamak davranışlardan başka şey değildi, aslında ok saplanmıştı vücuda ve zehrini kana akıtıp duruyordu. Eve dönüp odamda otururken, kafamdaki sersemlik yerini yavaş yavaş korkunç bir aydınlığa bıraktı, buz gibi bir su olup başımdan aşağı döküldü adeta, bundan böyle hayatımın mahvolduğu, inanç ve umudumun yok olup gittiği duygusunu içimde uyandırdı.

Günler geçti, ne ağlayabildim, ne üzülebildim. Fazla düşünmeye gerek görmeksizin kafama koymuştum, hayatıma son verecektim artık. Yaşam isteği içimde güçsüz serilip kalmış, adeta silinip gitmişti. Ölmeye, hoşa gidip gitmediği düşünülmeksizin kesinlikle yapılıp çıkarılacak bir iş gözüyle bakıyordum.

Daha önce görülmesi gerekip aradan çıkarılacak işlerden biri de, özellikle –bir bakıma her şeyin düzen içinde yapılması için zorunluydu bu– Gertrud'u ziyaret etmemdi. Her ne kadar içimdeki ölme arzusu bakımından böyle bir şey şart değilse de, kuşkularımın doğruluk derecesini kendisinden öğrenecektim. Muoth'tan da öğrenebilirdim bunu; ne var ki, görünürde Gertrud'dan daha az suçlu sayılmasına karşın ona başvurmayı bir türlü göze alamadım. Gertrud'a gittim doğruca, ama kendisini evde bulamadım, ertesi gün tekrar gittim, o ve babasıyla ilkin birkaç dakika sohbet ettik; derken babası, birlikte müzik yapacağımızı sanarak bizi yalnız bıraktı.

Gertrud karşımda tek başına dikilmeye başlamıştı şimdi, meraklı gözlerle bir kez daha kendisini süzdüm, hafif bir değişiklik sezdim halinde, ama her zamankinden daha az güzel değildi.

"Sizi bir kez daha üzeceğim için bağışlayınız Gertrud," dedim kesin bir tonla. "Yazın size bir mektup yazmıştım, mektubun yanıtını şimdi alabilir miyim? Bir seyahate çıkacağım da; belki uzun sürecek dönmem, yoksa beklerdim siz bana..."

Benzi sararıp şaşıran Gertrud'un bana baktığını görünce, yardımına koşarak konuşmamı sürdürdüm: "Galiba yanıtınız hayır olacak. Tahmin etmiştim zaten. Yalnızca emin olmak istemiştim."

Gertrud, üzülmüş, başını salladı.

"Heinrich mi?" diye sordum.

Gertrud, yeniden başını sallayarak doğruladı. Birden korkuya kapılıp elimi tuttu.

"Bağışlayın beni! Ve ona bir kötülük yapmayın!"

"Böyle bir niyetim yok, sakin olun lütfen," dedim, gülümsedim ister istemez; aklıma birden Marion ile Lotte gelmişti, onlar da büyük bir korkuyla sarılıp, koyvermek istememişlerdi

Muoth'u ve Muoth onlara dayak atmıştı. Belki Gertrud'u da dövecek, Gertrud'un bütün o görkemli yüceliğinin ve güven dolu varlığının altından girip üstünden çıkacaktı.

"Gertrud," diyerek yeniden başladım söze, "iyice düşünmeden karar vermeyin. Benim için değil hani, artık ben biliyorum durumu. Ama Muoth sizi mutlu edecek biri değildir. Hoşça kalın Gertrud."

Soğuk ve kararlı davranışımda bir yumuşama olmamıştı o ana kadar. Ne var ki, Gertrud'un tıpkı bir zaman Lotte gibi, sesinde aynı ton, aynı şekilde benimle konuşması, bana alabildiğine korkulu gözlerle bakıp, "Böyle gitmeyin, böyle bir davranışı hak etmedim sizden!" demesi üzerine yüreğim burkuldu, güçlükle ayakta durabildim.

Elimi uzatıp şöyle dedim kendisine: "Sizi incitip üzmek istemem. Heinrich'e de bir zararım dokunmayacaktır. Ama bekleyin biraz daha, onun sultası altına girmekte acele etmeyin! O, sevdiği kişileri mahveden biridir."

Gertrud, başını sallayarak bıraktı elimi.

"Güle güle," dedi yavaşçacık. "Ne yapayım, suç bende değil. Hakkımda kötü düşünmeyin, Heinrich hakkında da."

Böylece sorun çözümlenmişti. Eve döndüm, kafama koyduğum şeyi rastgele bir iş gibi yapıp aradan çıkarmak üzere çalışmamı sürdürdüm. Kuşkusuz bu arada bazen acıyla boğulacak oluyor, kalbim kan ağlıyordu; ama sanki uzaktan izliyordum bu durumu, üzerinde düşünemeyecek kadar kafam meşguldü. Bundan sonra yaşamak için bana kalan günler ve saatlerde rahatım yerindeymiş ya da değilmiş fark etmezdi. Yarı tamamlanmış operamın notalarını içeren yığınla kâğıdı bir düzene soktum, eserimin belki kaybolup gitmesini önleyebilirim diyerek bir mektupla notaları Teiser'e yolladım. Bir yandan da nasıl ölmemin uygun olacağını harıl harıl düşünüp duruyordum. Evdekiler üzülsün istemiyordum, ama bunu sağlayacak bir ölüm şekli de bir türlü aklıma gelmiyordu. Nihayet bu da o kadar önemli değildi; karar verdim, tabancayla bitirecektim işi. Bütün bunlar kapalı ve gerçekdışı bir hava içinde kafamda beliren sorunlardı. Kesin olan bir şey varsa, bundan böyle yaşamamam gerekiyordu, çünkü kararımı örten buz gibi soğuk örtü-

nün gerisinde, bundan sonra yaşayacağım hayatın korkunçluğunu seziyordum. Boş gözlerle iğrenç şekilde bana bakıyordu bu yaşam, o karanlık ve hayli umursamaz ölme düşüncesinden sınırsız ölçüde daha çirkin ve dehşet vericiydi.

İkinci gün öğleden sonra gerekli hazırlıkları tamamlamıştım. Yapılacak tek şey kalmıştı, kente inip, ödünç aldığım birkaç kitabı kitaplığa götürüp teslim edecektim. Akşamleyin artık hayatta olmayacağımı bilmek beni yatıştırıyordu. Tıpkı yarı narkozlu durumda yatan, o andaki acıyı değil de ilerideki acıların önsezisini içinde taşıyan bir kazazede gibi hissediyordum kendimi. Sezilen acılar gerçekten patlak vermeden önce tam bir bilinçsizlikten içeri gömülmeyi uman bir kazazedeydim. İşte böyle bir hava esiyordu ruhumda. Gerçek bir acı değil de, yeniden bilinçli duruma gelip, davet ettiğim ölümün elimden alacağı kadehi sonuna kadar içeceğim korkusu, bu kahredici korku beni yiyip bitiriyordu. Bu yüzden çarçabuk kente indim, kitaplıktaki işimi görüp döndüm hemen. Gertrud'un evinin önünden geçmek istemeyerek dönüşte dolambaçlı bir yol izledim. Çünkü üzerinde uzun boylu düşünmeksizin öyle seziyordum ki, belki evi görünce, kendisinden kaçtığım o katlanılmaz ıstırap birden üzerime çullanacak ve beni altında ezecekti.

Sonunda eve dönüp derin bir soluk aldım, giriş kapısını açıp içimde bir rahatlıkla merdivenleri apar topar çıkmaya koyuldum. O acı, o işkence hâlâ peşimden mi geliyor, pençelerini uzatmış beni yakalamak mı istiyor, içimde bir yerde başkaldırıp ruhumu allak bullak etmeye mi başlıyor, birkaç adım daha atmam, birkaç saniyenin daha geçmesi yetecek, aradaki uzaklığı geride bırakıp esenliğe kavuşacaktım.

Üniformalı bir adamla karşılaştım merdivenlerde, kenara çekilip yol verdim, ıkına sıkına bir an önce yanından geçip gitmeye çalıştım, belki beni oyalayabilir diye ödüm koptu. Adam elini kasketine götürüp selam verdi birden, ismimi söyledi. Sersem sersem yüzüne baktım. Korktuğum başıma gelmişti, adamın bana ismimle seslenmesi, beni oyalaması karşısında bütün vücudumu bir dehşet dalgası sardı, ansızın ölümcül bir yorgunluk hissettim, sanki oracığa yığılıp kalacak, birkaç adım daha atıp da odama ulaşmak umudu tümüyle suya düşecekti.

İçim içimi yiyerek gözlerimi dikip yabancı adama baktım. Bir halsizlik çullanmıştı üzerime; çaresiz, basamaklardan birine oturdum. Adam, hasta mısınız, diye sordu, hayır anlamında kafamı salladım. Baştan beri elinde tuttuğu bir şeyi bana vermeye çalışıyor, bense almaya yanaşmıyordum; sonunda adeta zorla elime tutuşturmaya çalıştı, elimi sallayıp, "İstemiyorum," dedim.

Adam ev sahibesine seslendi, ama kadın evde değildi; bunun üzerine beni koltuklayıp yukarı çıkaracak oldu. Baktım ki elinden kurtulamayacağım, adam beni koyvermeyecek, kendimi toparladım yeniden, ayağa kalkıp önden yürüyerek odamdan içeri girdim, adam da peşimden geldi. Beni kuşkulu bakışlarla süzer gibi olduğunu görünce, sakat bacağımı gösterdim, acıyormuş gibi yaptım, adam da inandı. Cüzdanıma gitti elim, içinden bir mark çıkarıp uzattım. Adam teşekkür etti, daha önce alıp kabullenmek istemediğim şeyi bu kez kesinlikle elime sıkıştırmıştı. Baktım, bir telgraf.

Bitkin, masanın başında dikilip düşünmeye başladım. Sonunda biri çıkıp gelerek beni oyalamış, büyüyü de böylece bozmuştu. Neydi masanın üzerinde duran? Bir telgraf, kimden peki? Kimden olursa olsun, beni ilgilendirmezdi. Tam şu sıra bu kabalığı yapmanın, bana bir telgraf yollamanın sırası mıydı? Her şeyi hazırlamış, yapılacak işleri aradan çıkarmışken, son anda biri tutup bana bir telgraf yolluyordu. Gözlerimi sağda solda gezdirince, baktım masanın üzerinde bir mektup da duruyor.

Mektubu alıp cebime soktum, merak etmedim hiç. Ama telgraf keyfimi kaçırıyordu, düşüncelerimin içine girip yuvalanmıştı, bana rahat vermiyordu bir türlü. Karşısında oturuyor, masanın üzerinde durduğunu görüyor, okusam mı, okumasam mı diye düşünüyordum. Özgürlüğüme karşı girişilmiş bir saldırıydı kuşkusuz, bundan şüphe etmiyordum. Biri vardı, rahatsız etmeye çalışıyordu beni. Kaçışım bana çok görülüyor, acılar çekmem, sonuna kadar acıları yudumlamam isteniyordu, eza ve cefaların, eziyet ve işkencelerin, kahır ve çilelerin hiçbirinden bağışlanmam düşünülmemekteydi.

Telgrafın beni neden bu kadar uğraştırdığını bilmiyorum; epey bir zaman oturup kaldım masa başında, telgrafı açmaya

cesaret edemedim. Beni çekip geriye alacak, kaçıp kurtulmak istediğim o katlanılmaz nesneyi göğüslemeye beni zorlayacak bir gücü kendisinde barındırdığını hisseder gibiydim. Ama sonunda yine açtım telgrafı, elim titriyordu, sanki pek bilmediğim yabancı bir dilde yazılmış da kendi dilime çevirmem gerekiyormuş gibi içeriğini ağır ağır sökmeye çalıştım. Telgrafta şöyle deniyordu: "Baban ölüm döşeğinde, acele gel. Annen." Bu sözcüklerdeki anlamı kavradım yavaş yavaş. Daha dün annemi ve babamı düşünmüş, gerçekleştireceğim eylemin onları acılara sürükleyeceğinden dolayı üzülmüştüm. Ama şöylece aklımdan geçivermişti bu, o kadar. Şimdi ise annem ve babam itiraza kalkıyorlar, beni çekip geriye almak istiyor, üzerimdeki haklarına sahip çıkmaya çalışıyorlardı. Noel'de babamla yaptığım söyleşiler geldi aklıma. Genç insanların bencillik ve bağımsızlık duyguları, demişti babam, gerçekleşmeyen bir istek dolayısıyla yaşamdan el çekmeye zorlar onları; oysa kendi yaşamını başkalarının yaşamına bağlı hisseden birini, içindeki heves ve arzular bu kadar ileri bir noktaya sürükleyemez. Anlaşılıyor ki, bende de böyle bir bağ söz konusuydu! Babam ölüm döşeğinde yatıyordu, annem ise babamın yanında yalnızdı ve beni çağırıyordu. Babamın can çekişmesi ve annemin çaresizliği o an beni henüz pek de fazla etkilemiş değildi; öyle sanıyordum ki, daha büyük acılar yaşamıştım ben; ne var ki, onların sırtına şimdi kalkıp kendi derdimi de yüklemem, onların ricasına kulağımı tıkamam, onlardan kaçmam düşünülecek gibi değildi, kuşkusuz görüyordum bunu.

Akşamleyin, yola çıkmaya hazır, istasyona vardım; ne yaptığımı bilmeden, ama titizlikle yaptım gerekeni, bilet aldım, para üstünü tutup cebime attım, perona çıkıp trene bindim. Uzun bir gece yolculuğu beni bekliyordu, köşeye geçip oturdum. Derken genç bir adam daha bindi trene, sağına soluna bakındı, selam verip karşıma oturdu. Bir şey sordu derken; yüzüne bakmakla yetindim, düşündüğüm ve arzuladığım tek şey beni rahat bırakmasaydı. Öksürdü adam ve ayağa kalktı, sarı deriden valizini alıp, oturacak bir başka yer seçti kendisine.

Tren hareket etti, gecenin içinde yol almaya başladı, aptalca bir gayretkeşlik içinde kör, duyguları tıpkı benimkiler gibi

kuntlaşmış ve kılı kırk yarar, bir şeye yetişmek ya da bir şeyi kurtarmak istermişçesine. Saatler geçti aradan, bir ara cebime giden elim mektuba değdi. Mektup da yanımdaymış, diye geçirdim içimden ve açıp okudum.

Yayıncının, konserlere ve tarafıma ödenecek paralara ilişkin bir mektubuydu, işlerin yolunda gittiğini, gelişmelere diyecek olmadığını bildiriyordu bana; Münih'te büyük bir eleştirmen hakkımda bir yazı yazmıştı, kendisi de bundan dolayı beni kutluyordu. Mektuba, benim adımı, benim koyduğum başlığı taşıyan ve bugünkü müzikten, Wagner'den ve Brahms'tan uzun boylu boşboğazlıklara yer veren, bir dergiden kesilmiş bir yazı eklenmişti. Ayrıca, benim şarkılara ve yaylı sazlar için yaptığım bestelere ilişkin bir eleştiri, bol bol övgüler, aferinler. Küçük küçük siyah harfleri okurken, bunlarda sözü edilen kişinin ben olduğumun, dünyanın ve şöhretin bana elini uzattığının yavaş yavaş bilincine vardım. Bir an kendimi tutamayarak güldüm.

Ne var ki, mektup ve inceleme yazısı gözlerimdeki bağı biraz gevşetmişti; ansızın başımı çevirip dünyaya bakmış, henüz hesabımın görülmediğini, henüz dünyanın gerisine düşmeyip tam göbeğinde dikildiğimi ve bu dünyanın bir parçası olduğumu fark etmiştim. Yaşayacaktım ister istemez, yaşamayı sineye çekecektim. Nasıl olacaktı bu? Tanrım, her şey birden üşüştü belleğime, beş günden beri olup biten her şey, ancak bir duyarsızlıkla algıladığım ve kaçmayı düşündüğüm her şey. Ve her şey iğrençti, acı ve rezilceydi. Her şey bir idam hükmüydü ve ben bu hükmün gereğini yerine getirmemiştim, yerine getirmeden de bırakmam gerekiyordu.

Trenin takırtısına gitti kulağım; pencereyi açtım, karanlık dışarıların sinmiş sürünerek gerilere doğru kaydığını gördüm, karanlık dallarıyla mahzun kel ağaçlar, kocaman çatılarıyla çiftlikler ve uzaklarda tepeler. Hepsi de sanki istemeye istemeye yaşamlarını sürdürür gibiydi; acı ve tiksintiyi soluyup duruyorlardı adeta. Bunu güzel bulanlar çıkabilirdi, ama bana kasvetli göründü. Aklıma bir ezgi geldi: "Tanrı istedi mi bunu?"

Dışarıdaki ağaçları, tarlaları ve çatıları ne kadar seyretmeyi denedimse de, tekerleklerin ritmine ne büyük bir çabayla kulak

verip dinlemeye çalıştımsa da, uzaklarda olup insanın umutsuzluğa kapılmaksızın hayal edebileceği şeylere düşüncelerimle ne kadar sıkı sarılmak istedimse de, hiçbirini uzun süre başaramadım. Babamı da düşünemiyordum pek. Düşündükçe babam uzaklara kayıyor, ağaçlarla ve gece karanlığındaki araziyle birlikte unutmaların derinliklerinde kayboluyordu. Ne kadar istemesem, ne kadar karşı durmaya çalışsam da, düşüncelerim ayak atmaması gereken o yere uzanıyordu dönüp dolaşıp. O yerde yaşlı ağaçlarla bir bahçe vardı, içinde de bir ev; evin girişini palmiyeler süslüyordu, bütün duvarlar eski ve karanlık resimlerle donatılmıştı. Kapıdan girip merdivenleri çıkıyor, eski resimlerin önünden geçiyordum; kimse fark etmiyordu beni, bir gölge gibi ilerliyordum. Derken koyu kumral saçlı, uzun boylu bir kadın çıkıyordu karşıma ve kadın bana arkasını dönüyordu. Ve görüyordum her ikisini, kadını ve erkeği; birbirlerine sarılmışlardı. Ve dostum Heinrich Muoth'un gülümsediğini görüyordum, bazen yaptığı gibi öylesine kasvetli ve acımasız gülümsediğini. Muoth bu kumral kadının da günahına gireceğini, ona da kötü davranacağını ve buna karşı bir şey yapılamayacağını biliyordu adeta. En güzel kadınların bu zavallı adamın, bu uğursuz insanın peşinden koşmaları, bendeki bütün sevgilerin ve iyi niyetlerin ise boşa harcanması saçmaydı, hiçbir anlam taşımıyordu. Saçma ve anlamsız. Ama öyleydi işte.

Bir çeşit uykudan ya da bilinçsizlik durumundan uyandığımda, pencerenin önü sabah griliğine bürünmüştü, gökyüzünde soluk bir aydınlık seçilmekteydi. Kaskatı kesilmiş kollarımı ve bacaklarımı biraz oynattım sağa sola, ayılmıştım, bir korku vardı yüreğimde, tüm nesneler bir bulanıklık ve keyifsizlik içinde önümde serilmiş duruyordu. İlk yapılacak şey, babamı ve annemi düşünmekti.

Grilik kaybolmamıştı henüz, sabahın erken saatiydi, birden doğup büyüdüğüm kentin köprülerinin ve evlerinin uzaktan yaklaştığını gördüm. İstasyonun pis kokusu ve şamatası içinde bir yorgunluk, bir tiksinti öylesine bir güçle üzerime çullandı ki, trenden inmeyi pek istemedi canım; ardından hafif valizimi alıp ilk arabaya bindim. Kaygan bir asfalt üzerinde giden araba, derken hafifçe donmuş toprak bir zemin üzerinde, ardından

güm güm öten parke taşlı bir yolda ilerledi, nihayet evimizin geniş kapısının önüne gelip durdu; o zamana kadar hiç kapalı görmemiştim bu kapıyı.

Ama şimdi kapalıydı. Şaşırmış ve korkmuş, çıngırağın ipini çektim, ne bir gelen oldu, ne cevap veren. Başımı kaldırıp yukarılara baktım, sanki tatsız ve sersemce bir düş görüyordum da tüm kapı ve pencereler kapalıydı, eve çatılardan çıkılarak girilmesi gerekiyordu. Arabacı hayretle durumu izliyor ve bekliyordu. Bir sıkıntı çöktü üzerime, öbür kapıya yöneldim, seyrek girip çıktığım, yıllardan beri de hiç kullanmadığım bir kapıydı. Açık duruyordu, arkada da babamın bürosu vardı. İçeri girdiğimde, büroda çalışanları, üzerlerinde her zamanki gri giysiler, sessiz ve tozlu bir ortamda oturuyor buldum. Beni görünce ayağa kalkıp selam verdiler, çünkü ben vâristim. Yirmi yıl önceki halini olduğu gibi koruyan muhasebeci Klemm eğildi önümde, soran bakışlarla üzgün üzgün bana baktı.

"Ön kapı neden kapalı?" dedim.

"Evde kimse yok da."

"Babam nerede?"

"Hastanede. Hanımefendi de orada."

"Ölmedi ya babam?"

"Bu sabah yaşıyordu, ama her an..."

"Evet. Sorun ne?"

"Anlamadım? Ha, ayağı bir türlü düzelmedi. Bizler diyoruz ki, yanlış tedavi uyguladılar. Ansızın ağrı sızı başladı, beyefendi korkunç şekilde bağırıp duruyordu. Bunun üzerine de hastaneye kaldırdılar. Şimdi de kanı zehirlenmiş. Dün saat iki buçuktu, size telgraf çektik."

"Evet, teşekkür ederim. Şimdi siz bana birkaç dilim ekmek kesin, üzerine yağ sürüp getirin hemen, biraz da şarap, bir araba da çağırın lütfen."

O saat koştular, fısıltıyla konuştukları duyuldu, sonra yeniden sessizleşti ortalık. Biri bir tepsi uzattı, bir kadeh tutuşturdu elime. Biraz ekmek yiyip şarap içtikten sonra arabaya atladım, hayvanın hızlı hızlı burnundan soluduğunu işitiyordum. Çok geçmeden hastanenin kapısının önüne gelmiştik; beyaz başlıklı hemşireler ve mavi çizgili keten giysileriyle hastabakıcılar kori-

dorda sağa sola koşuşturuyorlardı. Elimden tutup götürdüler beni, bir odadan içeri soktular. Gözlerimi kaldırınca annemi gördüm, ağlıyordu, başını sallayarak selamladı beni. Demirden, alçak bir karyolada da babam yatıyordu; değişmiş, ufalmıştı; kısa ve kır sakalı acayip şekilde ileriye doğru uzanıyordu.

Babam yaşıyordu henüz, gözlerini açtı bir ara, ateşli durumuna karşın beni tanıdı.

"Hâlâ müzisyenlik mi yapıyorsun?" diye sordu usulcacık, sesi ve bakışı alaylı olduğu kadar sevecendi. Bundan böyle söyleyecek şeyi olmayan, ironi karışımı yorgun bir bilgelikle bana göz kırptı; öyle sandım ki, kalbimden içeri bakıyor gözleri ve her şeyi görüyor, her şeyi biliyordu.

"Baba," dedim. Ama babam gülümsedi sadece, bir kez daha yarı alaylı, ama artık dalgın bir bakışla bana baktı, sonra gözlerini kapadı yeniden.

"Bu halin ne?" dedi beni kucaklayan annem. "Babanın durumuna çok mu üzüldün?"

Bir şey diyemedim, çok geçmeden genç bir doktor geldi, hemen onun ardından da yaşlı bir doktor; can çekişen babama bir morfin iğnesi yaptılar, az önce öylesine üstün ve her şeyi bilen bakışlarla bakabilmiş babam bir daha gözlerini açmadı. Yanı başında oturuyorduk, yatakta yatan babamdaydı gözlerimiz; onun yavaş yavaş huzura kavuştuğunu, yüzünün yavaş yavaş değiştiğini gördük, son nefesini vereceği anı bekledik. Birkaç saat daha yaşadı babam, ikindi sonuydu ki ruhunu teslim etti. Sadece kunt bir acı ve derin bir yorgunluk hissettim, ateş gibi yanan kuru gözlerle oturdum yatağın başında, akşama doğru oturduğum yerde uyuyakaldım.

Altıncı Bölüm

Yaşamanın çetin bir iş olduğunu daha önce de belli belirsiz duyumsamıştım zaman zaman. Şimdiyse kılı kırk yaran düşüncelere dalmak için karşıma yeni nedenler çıkmıştı. Tüm bilgilerde bir çelişkinin yattığı sezgisi bugüne kadar gönlümde hiç eksik olmadı. Çünkü yoksulluk içinde, zahmet ve meşakkat içinde geçti yaşamım, öyleyken başkalarına zengin ve şahane bir yaşam gibi görünüyor, hatta bana da öyle göründüğü oluyor bazen. İnsan yaşamı derin ve kasvetli bir gece gibi geliyor bana, ancak yer yer çakan şimşeklerin katlanılır kıldığı bir gece; şimşeklerin ansızın baş gösteren aydınlığı insanın içine öylesine su serpiyor, öylesine bir harikuladelikle dolup taşıyordu ki, bir iki saniye sürse bile yılların karanlığını silip atıyor ve bağışlatıyordu.

Avuntudan yoksun karanlık, günlük yaşamımızın tüyler ürpertici kısırdöngüsüdür. Sabahları niçin kalkılıyor yataktan, niçin yenilip içiliyor, akşam oldu mu neden tekrar gidilip yatılıyor? Çocukları, ilkelleri, sağlıklı genç insanları, hayvanları bu önemsiz nesne ve etkinliklerin döngüsü rahatsız etmez pek. Düşünme denen şeyin çilesini çekmeyenler sabahleyin yataktan kalkmayı kıvançla karşılar, yiyip içecek olmalarına sevinir, yeterli görür bunları, durumun başka türlü olmasını istemez. Ne var ki, bu doğallığı elden çıkaranlar günün akışı içinde hırsla, gözlerini açarak gerçek hayatı yaşayacakları anları kollarlar; öyle anlar ki çakı çakıvermeleri mutlu kılar insanı, bütün yaşamın anlam ve amacına ilişkin tüm düşüncelerle zaman duygu-

sunu silip atar. Bu gibi anlar yaratıcı anlar diye nitelenebilir, çünkü Yaradanla bir birlik ve beraberlik oluşturdukları duygusunu insanda uyandırırlar; insan böylesi anlarda her şeyi, başka zaman rastlantı gözüyle baktığı şeyleri bile bir istencin eseri olarak duyumsar. Mistikler, "Tanrıyla bir olma" ismini verirler buna. Belki de söz konusu anlardaki aşırı derecede parlak ışıktır ki, bütün öbür anları işte öylesine karanlık gösterir. Belki de kendileri dışındaki tüm yaşamın öylesine ağır, öylesine yapışkan nitelik taşıdığı, insanı öylesine aşağılara çektiği duygusunu uyandıran, bu anlardaki özgürlüğüne kavuşmuş büyülü hafifliktir; bu anların insana sağladığı, boşlukta süzülüyor olduğu hazzıdır. Bilmiyorum, düşünce ve felsefede iyi değilimdir. Ama şunu biliyorum ki, bir mutluluk, bir cennet varsa, böylesi anların şaşmadan sürüp gitmesinden başka şey değildir; bu mutluluk da çileyle, acılarda arınmayla ele geçirilebilecek gibiyse, o zaman hiçbir çile, hiçbir acı insanı yaşamdan kaçmaya zorlayacak kadar büyük sayılamaz.

Babamın toprağa verilmesinden birkaç gün sonra –hâlâ üzerimde bir sersemlik, manevi bir yorgunluk içinde sağda solda dolaşıp duruyordum– belli bir amaç gözetmeksizin çıktığım gezintilerin birinde, ansızın kentin banliyösündeki bahçelerle çevrili bir yolda buldum kendimi. Şirin evleri görünce içimde belli belirsiz bir anı uyandı, düşüncelerimi üzerinde yoğunlaştırarak anının peşine düştüm, sonunda eski öğretmenimin bahçesini ve evini tanıdım; öğretmenim birkaç yıl önce teosofların inanç sistemini bana benimsetmeye çalışmıştı. Bahçeden girdim içeri, öğretmenim karşıdan bana doğru geldi, tanıdı beni, dostça beni alıp odasına götürdü; odadaki kitapların ve çiçek saksılarının çevresinde tütün dumanlarının hafif ve hoş kokusu uçuşuyordu.

"Nasılsınız bakayım?" diye sordu Bay Lohe. "Tanrım, öyle ya, babanızı kaybettiniz! Üzgün görünüyorsunuz, çok mu sarstı sizi?"

"Hayır," diye yanıtladım. "Babama eskisi gibi yabancı kalsaydım, ölümü daha çok acı verirdi bana. Ne var ki, eve son gelişimde kendisiyle dost olmuş, içimdeki tatsız suçluluk duygusunu üzerimden sıyırıp atmıştım. Sizin verebildiğinizden daha

çok sevgiyi kendilerinden beklediğiniz sürece iyi yürekli anne ve babalara karşı ruhunuzda yeşeren suçluluk duygusunu."

"Buna sevindim."

"Peki, sizin teosofi ne durumda? Bana biraz bundan söz açarsanız memnun olurum, kendimi pek iyi hissetmiyorum çünkü."

"Nedir sizi üzen?"

"Her şey. Ne yaşamak geliyor elimden, ne ölmek. Her şeyi düzmece ve aptalca buluyorum."

Bay Lohe'nin o sevecen, o halinden memnun bahçıvan yüzü acıyla buruştu. Ne yalan söyleyeyim, bu sevecen ve biraz semiz yüz keyfimi kaçırmıştı, ayrıca ondan ve onun bilgeliğinden bir teselli beklediğim de yoktu. Niyetim yalnızca onu konuşturup dinlemekti; onun bilgeliğinin güçsüzlüğünü kanıtlamak, kendini mutlu hissetmesinden ve iyimser inancından dolayı onu cezalandırmak istemiştim. Ne ona, ne bir başkasına karşı dostça duygular besliyordum içimde.

Ama Bay Lohe hiç de benim düşündüğüm kadar kendini beğenmiş, dogmaların zırhına bürünmüş değildi. Sevgi dolu gözlerle yüzüme baktı; benim için gerçekten üzülüp tasalanarak sarı saçlı başını salladı.

"Siz hastasınız sevgili dostum," dedi kesin bir edayla. "Belki de organik bir hastalıktır, öyle ise çok sürmez, iyileşebilirsiniz. O zaman kentten ayrılıp taşrada yaşamaya bakmalısınız; dört elle bir işe sarılmalı, ağzınıza et koymamalısınız. Ama sanıyorum, hastalığınız bir başka yerde. Ruhunuz hasta sizin."

"Öyle mi dersiniz?"

"Evet. Ne yazık ki şimdilerde moda olan bir hastalığa yakalanmışsınız, her Allahın günü zeki insanlarda karşılaşılan bir hastalığa. Hekimlerin bu konuda kuşkusuz hiçbir şey bildiği yok. *Moral insanity* denilen hastalığın bir benzeri, bireyselcilik ya da hayalî yalnızlık diye de nitelenebilir. Modern kitaplar bununla dolu. İçinize bir kuruntu girip yuvalanmış, kendinizi yalnızlaşmış hissediyorsunuz, hiç kimse şuncacık ilgilendirmiyor sizi, hiç kimse sizi anlamıyor. Öyle değil mi?"

"Aşağı yukarı öyle," diyerek doğruladım söylediklerini. Şaşırmıştım.

"Bakın. Hastalığı kapan kimse için birkaç düş kırıklığı elverir, kendisiyle başkaları arasında herhangi bir ilişkiden söz açılamayacağına, sadece yanlış anlamaların söz konusu olduğuna, gerçekte herkesin mutlak bir yalnızlık içinde yoluna devam ettiğine, kendisini başkalarına pek anlatamadığına, başkalarıyla hiçbir şeyi paylaşmayıp ortak hiçbir şeyi bulunmadığına inandırır onu. Bazen söz konusu hastalar büyüklük taslar, birbirlerini henüz anlayıp sevebilen bütün sağlıklı kişilere sürü insanları gözüyle bakarlar. Herkes böyle bir hastalığa tutulsa, insan soyu tükenirdi. Ama işte yalnızca Avrupa'da bu hastalık, yalnızca toplumun yüksek sınıflarında rastlanıyor. Gençlerde şifa bulan bir rahatsızlık; hatta gençlikteki gelişim sürecinin zorunlu bir parçasını oluşturuyor."

Bay Lohe'nin hafifçe alay içererek yankılanan öğretmence sesi biraz keyfimi kaçırmıştı. Benim hiç gülümsemediğimi ve kendimi savunmak için kılımı kıpırdatmadığımı görünce, yüzünde daha önce beliren endişeli ve iyiliksever ifade dönüp geldi yeniden.

"Bağışlayın," dedi dostça. "Hastalığın kendisi bulunuyor sizde, moda bir karikatürü değil. Ama ben onu iyi edecek bir ilaç biliyorum. Ben ile sen arasında hiçbir köprünün yer almadığı, herkesin bir yalnızlık ve anlaşılmazlık içinde yaşayıp gittiği düşüncesi kuruntudan başka şey değildir. İnsanlardaki ortak noktalar, herkeste kendine özgü olarak bulunup kendisini başkalarından ayıran özelliklerden daha çok ve daha önemlidir."

"Olabilir," diye yanıtladım. "Ama bunu bilmenin bana ne yararı var? Ben filozof sayılmam; benim derdim, gerçeği bulamamak değil. Bir bilge ya da düşünür olmak gibi bir niyetim yok; bütün istediğim, sadece halinden biraz memnun ve rahat yaşayabilmektir."

"Eh, gayret edin öyleyse! Kitaplar okumasanız, kuramlarla uğraşmasanız da olur. Ama hastalığınız devam ettiği sürece, bir hekime inanmanız gerekir. Bunu yapmak ister misiniz?"

"Hayhay, denerim."

"Güzel. Hastalığınız yalnızca bedensel olsaydı da hekim banyo kürü yapmanızı ya da bir ilaç içmenizi ya da denize gitmenizi salık verseydi, falan ya da filan ilacın neden size iyi ge-

leceğini belki kavrayamayacak, ama bir kez denemekten ve hekimin tavsiyelerine uymaktan sanırım geri kalmayacaktınız. Şimdi size salık vereceğim şeylerde de aynı şekilde davranmanızı istiyorum. Bir süre kendinizden çok, başkalarını düşünmeyi öğreneceksiniz! Sizi şifaya kavuşturacak tek yol varsa, o da budur."

"İyi ama nasıl yapabilirim bunu? Çünkü herkes ilkin kendini düşünür."

"Bunu aşacaksınız. Kendi rahatınıza karşı belli bir ilgisizlikle davranacak aşamaya ulaşmanız gerekir. Şunu düşünmeyi öğreneceksiniz: Benim yapabileceğim ne var? Yalnızca bir çare bu konuda yardımcı olabilir size: Herhangi bir kimseyi öyle seveceksiniz ki, onun mutluluğu size kendi mutluluğunuzdan daha önemli görünecek. Ancak, birine gönlünüzü kaptırın da demek istemiyorum! Söylemek istediğimin tersi olur bu çünkü!"

"Anlıyorum. Peki, kimin üzerinde deneyeceğim bu davranışı?"

"Yakın çevrenizden işe başlayın, dostlarınızdan, hısım akrabalarınızdan. Anneniz ne güne duruyor? Pek çok şey kaybetti kadıncağız, artık yalnız durumda, teselliye gereksinimi var. Annenizle ilgilenin, ona el uzatın, onun gözünde değer kazanmaya bakın."

"Annemle ben pek anlaşamayız ki. Dediğiniz şey gerçekleşecek gibi görünmüyor."

"Evet, iyi niyetiniz daha ileri bir noktaya ulaşmıyorsa, gerçekleşemez elbet! O eski anlaşılamama teranesi! Falan ya da filan kişinin sizi pek anlamadığını, belki size pek adil davranmadığını aklınızdan geçirip durmamalısınız. Kendiniz bir ara tutup başkalarını anlamaya çalışın, başkalarını sevindirmeye, başkalarına adil davranmaya çaba harcayın! Yapın bunu ve işe annenizden başlayın. – Bakın, kendi kendinize deyin ki, yaşam öyle ya da böyle, nasıl olsa bana haz vermiyor, ne diye o zaman bir de bu yolu denemeyeyim. Kendi yaşamınıza duyduğunuz sevgiyi madem yitirdiniz, o zaman kollayıp gözetmeyi bırakın bu yaşamı, bir yük vurun sırtınıza, o birazcık rahatınızdan el çekin!"

"Çalışacağım. Haklısınız, kendim öyle de davransam, böyle de, fark etmiyor nasıl olsa; ne diye o zaman sizin salık verdiğiniz şeyi yapmayayım?"

Bay Lohe'nin konuşmasında beni etkileyen, beni hayrette bırakan şey, son buluşmamızda babamın ağzından bir yaşam bilgeliği olarak çıkan "başkaları için yaşamak, kendini fazla ciddiye almamak" sözlerine uygunluğuydu. Bu konuşmadaki öğreti, duygularıma düpedüz aykırı düşüyor, ayrıca biraz kateşizm ve konfirmasyon dersi kokuyordu, her sağlıklı genç gibi benim de nefret ve küçümsemeyle aklımdan geçirdiğim şeylerdi bunlar. Ama söz konusu olan, belli düşünceler ve dünya görüşleri değildi nihayet, tümüyle pratik bir denemeydi, çetin yaşamı katlanılır kılmaya yönelik bir deneme. Ben de bu denemeyi yapacaktım.

Şaşkın şaşkın Bay Lohe'nin gözlerinin içine baktım, şimdiye kadar asla pek ciddiye almamıştım kendisini, şimdi ise ona bir akıl hocası, hatta bir hekim diye bakıyordum. Öte yandan öyle görülüyordu ki, bana salık verdiği sevgiden birazı gerçekten vardı kendisinde. Benim derdimi paylaşıyor, benimle ilgili olarak gönlünden iyi şeyler geçiriyordu. Başkaları gibi yeniden yaşayıp yeniden nefes alabilmem için mutlaka bir tedavinin gerekliliğini zaten kendi içimdeki duygular söyleyip durmuştu. Bunun için uzun süre dağlık bir yerde tek başıma yaşamayı ya da dört elle işe sarılıp çalışmayı düşünmüştüm, ama şimdi akıl hocamın dediklerini yapmayı uygun görüyordum; kendi deneyimim ve bilgeliğim, benden bu kadar, deyip çıkmıştı.

Anneme, kendisini yalnız bırakmayı düşünmediğimi, yanıma gelip yaşamımı paylaşacağını umduğumu açtığım zaman, üzgün üzgün başını sallayarak karşı çıktı.

"Sen ne söylüyorsun Allah aşkına?! O kadar kolay mı bunu yapmak? Öteden beri sürüp gelen alışkanlıklarım var benim, asla yeniden başlayamam. Sonra, sen özgürlüğe gereksinim duyuyorsun, sana yük olmam doğru değil."

"Bir kez deneyebiliriz pekâlâ," diye önerdim ben. "Belki düşündüğünden daha kolay olur."

Başlangıçta işten göz açacak, düşünmelere ve umutsuzluklara vakit ayıracak durumda değildim. Bir ev vardı ortada, ala-

caklar ve borçlarla büyük bir işyeri vardı; defterler, hesaplar, faturalar duruyordu ortada, borçlar verilmiş, krediler alınmıştı, bütün bunlar ne olacaktı şimdi? Kuşkusuz, baştan beri ne var ne yok satıp savmayı kafama koymuştum, ama o kadar da çabuk gerçekleşecek bir şey değildi bu, hem annem de eski eve pek bağlıydı, ayrıca babamın vasiyetinin yerine getirilmesi gerekiyordu, bu da pek çok pürüzü ve güçlüğü içeren bir işti. Muhasebeci ve bir noter bana yardım ediyor, günler ve haftalar onun bununla görüşüp konuşmalarla, alacak ve borçlar için sağa sola mektup yazmalar, plan yapmalar ve düş kırıklıklarıyla geçiyordu. Çok sürmeden bütün bu hesapların ve resmî makamlara yollanacak belgelerin içinden çıkamaz duruma geldim, noterin yanına bir avukatı da yardımcı verip, düğüm olmuş yumağın çözülmesini onlara bıraktım.

İşler yüzünden anneme gereken ilgiyi çok vakit gösteremiyor, onun bu dönemi kolay atlatabilmesi için çaba harcıyordum. Bütün işlerden kendisini uzak tutmaya çalışıyor, kimi zaman ona biraz bir şeyler okuyor, onu alıp arabayla gezdiriyordum. Zaman zaman soluğu kaçmakta almak, her şeyi yüzüstü bırakıp gitmek geçiyordu içimden, ama bir utanç duygusu, ayrıca ileride durumun nasıl olacağını merak etmem beni bundan alıkoyuyordu.

Annemin aklında ölmüş babamdan başka bir şey yoktu; ne var ki, üzüntüsünü beni yadırgatan küçük, kadınsı ve çokluk aşırı titiz davranışlarla açığa vuruyordu. İlkin sofrada babamın yerinde oturmamı istemişti benden, ama daha sonra o yere yakışmadığımı düşündü, babamın yerinin boş kalmasına karar verdi. Bazen babama ilişkin ne çok şey anlatsam az buluyor, derken yine sessizleşiyor, babamın adını anmayagöreyim, mahzun mahzun bana bakıyordu. En çok eksikliğini çektiğim şey müzikti, şöyle bir saat gönlümce keman çalabilmek için neler vermezdim! Ama bunu ancak babamın ölümünün üzerinden haftalar geçtikten sonra gerçekleştirebildim, hatta o zaman bile yakınıp durdu annem, davranışımı görgü kurallarına aykırı buldu. Varlığımı ve yaşamımı ona yakınlaştırmaya ve onun dostluğunu kazanmaya yönelik sancılı çabalarıma karşılık vermiyordu.

Ortadaki durumdan sık sık üzüntü duyup bu işten vazgeçecek oluyor, ama her seferinde kendimi zorlayıp devam ediyordum; bir yavanlık, bir kuruluk içinde geçip giden günlere alıştırmaya çalışıyordum kendimi. Yaşamım, sürülmüş ama ekilmemiş bir tarla gibi ölü durumda bekliyordu; ancak seyrek gördüğüm düşlerde Gertrud'un sesini işittikçe ya da operamda yer alan bazı melodiler boş bir saatimde kendiliğinden aklıma geldikçe, geçmiş yaşamımın içimde yankılandığını duyuyordum. Evi boşaltmak ve eşyalarımı toparlamak için R.'ye döndüğümde, buradaki her şey yıllarca geride kalmış gibi geldi bana. Kentte yalnızca Teiser'i gidip gördüm, bana canı gönülden yardım elini uzattı. Kendisine Gertrud'la ilgili bir şey sormayı göze alamadım.

Annemin zamanla beni gereğinden çok sıkıntıya sokan o teslimiyet dolu soğuk davranışına karşı giderek düzenli ve gizli bir savaş açmaktan kendimi alamadım. Ne istediğini, örneğin hoşlanmadığı davranışlarımın neler olduğunu açıkça söylemesini rica ettim mi, üzgün üzgün gülümseyerek elimi okşuyor ve şöyle diyordu her seferinde: "Kendi halime bırak beni evladım! Biliyorsun, ben yaşlı bir kadınım." Dolayısıyla, ben de annemin isteklerini kendim keşfetmeye çalışıyor, bu konuda muhasebecimizin ve hizmetçilerin bilgisine de başvurmaktan geri durmuyordum.

Sonunda pek çok şey öğrenebilmiştim. Şuydu asıl sorun: Annemin kentte bir tek yakın akrabası ve dostu bulunuyordu, annemin bir kuzeni, hiç evlenmemiş yaşlı bir kadındı, başkalarıyla pek düşüp kalkmayan biriydi, ama annemle arasında çok sıkı bir dostluk ilişkisi vardı. Babamı hiç sevmeyen Schniebel ismindeki kadın bana karşı da her zaman gerçek bir nefret beslemiş, bu yüzden son zamanlarda evimize uğramaz olmuştu. Babam daha önce ölürse annem kendisini eve alacağına söz vermişse de, benim evde kalışım annemin umudunu boşa çıkarmıştı. Bunu yavaş yavaş öğrendikten sonra yaşlı kadını gidip ziyaret ettim, kendisine hoş görünmek için çaba harcadım. Birtakım acayiplikler ve küçük entrikalarla oynanan oyun benim için yeniydi, neredeyse zevk verdi bana. Yaşlı kadını yeniden evimize gelip gitmeye razı ettim, bundan dolayı da anne-

min bana şükran duyguları beslediği gözümden kaçmadı. Ne var ki, iki kadın birleşip, istediğim şeyin gerçekleştirilerek eski evin satılmasını önlemeye çalıştılar ve doğrusu üstesinden de geldiler bunun. Derken yaşlı kadın evde benim yerimi almak için çalışmaya koyuldu; niyeti, yaşlılık günlerini geçireceği ve hayli özleyip durduğu bir yuvaya kavuşmaktı, bense buna engeldim. Evde hem kendisine, hem bana yetecek kadar yer vardı; gelgelelim Bayan Schniebel, yanı başında evin beyi diye birini görmek istemiyor, bu yüzden evimize taşınmaya yanaşmıyordu. Ama koşup koşup bize gelmekten de geri kalmıyor, arkadaşı olan anneme bazı ufak işlerinde yardım ediyor, kendisi olmadan bu işlerin dünyada yapılamayacağına annemi inandırmak istiyordu. Bana tehlikeli bir büyük güç gözüyle bakıp diplomatça davranıyor, evde bir akıl hocası konumunu ele geçirmeye uğraşıyor, ben de kendisini bundan bir türlü alıkoyamıyordum.

Zavallı annem ne onun, ne benim tarafımı tutabiliyordu. Yorgun düşmüş bir hali vardı, yaşam üslubundaki değişiklik kendisine hayli acı vermekteydi. Babamı ne kadar aradığının ancak yavaş yavaş farkına varabilmiştim. Bir ara odaların birinden geçiyordum, annemin orada olacağını tahmin edememiştim, annem bir giysi dolabının başında bir şeylerle meşguldü. Benim geldiğimi görünce irkildi ansızın. Ben çarçabuk yürüyüp odadan çıktım, ama babamın giysilerini gözden geçirdiğini açıkça görmüştüm; sonradan baktım, annemin gözleri kızarmıştı.

Yaz geldi derken, yeni bir savaşı da beraberinde getirdi. Ne olursa olsun annemle bir seyahate çıkmak istiyordum, biraz dinlenme kuşkusuz ikimize de iyi gelecekti; bu arada öyle umuyordum ki, moralinin düzelmesine biraz katkıda bulunabilecek, onu biraz daha fazla etkim altına alabilecektim. Annem seyahat için fazla istekli görünmediyse de, önerime karşı da koymadı pek; ne var ki, Bayan Schniebel annemin evde kalıp benim tek başıma seyahate çıkmam için elinden geleni yaptı. Ancak ben yumuşamayıp ödün vermedim, pes etmedim asla, bu seyahatten çok şey bekliyordum. Huzursuz hale gelmiş, acı çekip duran zavallı annemle eski evde bir arada yaşamak gide-

rek korkunç bir durum almıştı; dışarılarda bir yerde anneme daha çok yardımcı olabileceğimi, kendi düşünce ve kaprislerimi daha iyi denetim altında tutabileceğimi umuyordum.

Dolayısıyla dediğim oldu, haziranın sonuna doğru yola çıktık. Küçük küçük günlük geziler halinde sürdürüyorduk seyahati, Konstanz Gölü'nü, Zürih kentini gördük, Brünig üzerinden Bern Yaylası'na geçtik. Annem sesini çıkarmıyordu, yorgun bir hali vardı, bu seyahate adeta istemeye istemeye katlanıyor, mutsuz bir görünüm sergiliyordu. İç Göller Bölgesi'nde sızlanmaya başladı, uyuyamadığından yakındı, ama iknaya çalıştım kendisini, bir de Grindelwald'a gitmeye razı ettim, burada hem onun, hem benim biraz başımızı dinleyebileceğimizi umuyordum. Bu aptalca, sonu gelmeyen, neşesiz seyahatte insanın kendi sefaletinden kaçıp yakasını kurtaramayacağını anlamıştım kuşkusuz. Karşımızda güzelim yeşil göller duruyor, sularında eşsiz güzellikteki eski kentleri yansıtıyorlardı. Öte yanda dağlar beyaz ve mavi yükseliyor, mavi-yeşil buzullar güneş ışığında parıldıyordu. Ama annemle bir suskunluk ve neşesizlik içinde bütün bunların önünden geçip gidiyor, bütün bu güzellikler karşısında utanç duyuyorduk; her şey bizi sıkıyor, her şey bizi yoruyordu. Annemle gezip dolaşıyor, başımızı kaldırıp dağlara bakıyor, hafif ve tatlı havayı soluyor, yaylım yerlerindeki ineklerin çıngırak seslerini dinliyor, "Gerçekten güzel!" diyor, ama bunu söylerken birbirimizin gözlerinin içine bakmaktan kaçınıyorduk.

Grindelwald'da bir hafta kalabildik ancak. Bir sabah annem şöyle söyledi: "Ne diyeceğim bak, faydasız, dönsek iyi olacak. Yine eskisi gibi bir gece şöyle rahat yatıp uyumak istiyorum. Hasta olacaksam, öleceksem eğer, evimde hastalanıp öleyim."

Sesimi çıkarmadan bavulları hazırladım, içimden hak verdim anneme, bütün yolu geldiğimizden daha çabuk geride bırakıp eve döndük. Ama içimde öyle bir duygu vardı ki, sanki memleketime, yurduma değil de bir hapishaneye dönmüştüm, annemin de bu durumdan fazla memnun kalmamış bir hali vardı.

Eve döndüğümüz günün akşamı ona şöyle söyledim: "Ne dersin, ben tek başıma bir seyahate çıkayım mı? R.'ye giderim yine. Bak, bir yararı olacağına inansam, yanında seve seve kalırdım. Ama görüyorsun, ikimiz de hastayız, ikimizin de neşesi yok; bu hastalığı, bu can sıkıntısını da sürekli birbirimize bulaştırıp duruyoruz. Arkadaşın Bayan Schniebel'i eve alırsın, o benden daha iyi avutabilir seni."

Alışık olduğu üzere elimi tutup usulcacık okşadı annem. Bir yandan da olur der gibi başını sallayıp gülümseyerek bana baktı. Gülümsemesi açıkça şöyle diyordu: "İyi ya, git!"

Bütün çabama ve iyi niyetime karşın, birkaç ay boyunca hem annemi, hem kendimi üzmekten, annemin bana eskisinden de çok yabancılaşmasına yol açmaktan başka bir şey elime geçmemişti. Bir arada yaşamışsak da her birimiz kendi yükünü tek başına taşımayı sürdürmüş, karşısındakiyle paylaşmaya yanaşmamıştı. Her birimiz kendi çilesine, kendi hastalığına daha çok gömülmüş, bütün çabalarım boşa gitmişti; bundan böyle yapabileceğim en iyi şey çekip gitmek, meydanı Bayan Schniebel'e bırakmaktı.

Öyle de yaptım çok geçmeden, gidecek başka yer bilmediğim için gerisingeri R.'ye döndüm. Kentimizden ayrılırken artık bir memleketim olmadığının bilincine vardım. Doğduğum, çocukluk yıllarımı geçirip babamı toprağa verdiğim kent bundan böyle benim için ilginçliğini yitirmişti, benden istediği bir şey yoktu, bana vereceği bir şeyi de yoktu, anılardan başka. Veda etmeye gittiğimde Bay Lohe'ye söylememiştim ama, reçetesi derdime derman olmamıştı.

Bir rastlantı eseri, R.'de kaldığım oda hâlâ boştu. Geçmişle ilişkimi koparmaya ve yazgımdan kaçmaya çalışmanın boşuna zahmet olduğunu gösteren bir işaretti bu. Aynı evde, aynı odada, aynı kentte yeni baştan yaşamaya koyuldum, kemanımı ve çalışmalarımı çıkarıp koydum ortaya. Kentte her şeyi bıraktığım gibi bulmuştum; tek değişiklik, Muoth'un Münih'e gitmiş, Gertrud'un da Muoth'la nişanlanmış olmasıydı.

Operamla ilgili çalışmalara yeniden el attım; adeta bunlar benim eski yaşamımın yıkıntılarıydı da, yıkıntılardan yine de bir şeyler kurup çatmak istiyordum. Ne var ki, kaskatı kesilmiş

ruhumda müzik ancak yavaş yavaş kıpırdanıyordu; ancak söz yazarının bana yeni bir metin yollaması üzerinedir ki uyanıp açtı gözlerini. Metin öyle bir zamanda gelmişti ki, akşamları seyrek olmayarak eski tedirginliğin içimde başkaldırdığını duyumsuyor, yüreğimde utanç ve binlerce yalancı ışıkla Imthorların evinin çevresinde bir gölge gibi dolanıp duruyordum. Bana yollanan şarkı metni şöyleydi:

"Güçlükle çırpar nemli kanadını,
Haykırır lodos her gece.
Kervan çullukları sersem sepet uçuşur;
Artık uyunmaz olur uykular,
Uyanık bekler tüm ülke.
Havada baharın çağrısı duyulur.

Uyuyamam böyle geceler.
Gençleşir yüreğim,
Çocukluğumun sıcak mutluluğu
Anıların uzak maviliklerinden çıkıp gelir,
Bakar gözlerimin içine yakından,
Kaçar geriye, irkilir.

Sus, sus kalbim!
Kımıldansa da kanında tutku
Sıkışık ve ağır,
Önüne düşse de eski yollar –
Gençlik kapıları kapalıdır
Ve adımlarının yönü değişik."

Bu dizeler iliklerime kadar beni duygulandırmış, içimdeki müziği ve yaşam tutkusunu yeniden hayata döndürmüştü. Uzun zaman yürekte tutulup taşınan çile çözülüp dağılmış, acıyla yanıp tutuşarak ritim ve sesler halinde bana doğru akıp gelmeye başlamıştı; güftesinden yola koyularak operamın yitirilmiş izini yeniden ele geçirmiştim. Çok uzun bir suskunluk döneminin ardından yüreğimdeki selin ateşli esrikliğine yeniden gömülmüş, duyguların özgür yüceliklerine, acı ve sevincin

birbirinden ayrılamadığı, ruhtaki tüm kızgın ateşin ve gücün bir araya gelip tek bir aleve dönüşerek dimdik yükseldiği o noktaya kadar çıkmıştım.

Yeni şarkıyı yazıp Teiser'e gösterdiğim gün, akşam vakti, sağında solunda kestane ağaçlarıyla bir yoldan eve dönüyor, yeni çalışmalar için varlığımın derinliklerinden fışkırıp gelen bir güçle dolup taşıyordum. Geçmişte kalan aylar, o kasvetli boşluğundan bir maskın gözleri gibi bana bakıp durmaktaydı. Ama kalbim hırsla, çabuk çabuk çarpmaya başlamıştı, çektiği çilelerden daha önce neden kaçıp kurtulmak istediğine bir türlü akıl erdiremiyordu. Gertrud'un hayali toz toprak içinden tüm netliği ve görkemiyle kalkıp dikilmişti karşımda; o ışıl ışıl gözlerinin içine eskisi gibi korkusuzca bakabiliyordum, kalbimi tüm acılara açmıştım yeniden. Tanrım, Gertrud'dan ve gerçek yaşamımdan uzak, hayaletten kalır yeri olmayan zamanları pinekleyerek geçirmektense, bu acıları çekmek, dikeni yaranın daha derinliklerine batırmak yeğdi! Geniş gövdeli kestane ağaçlarının karanlık ve sıkışık dorukları arasından gökyüzü kara-mavi sarkıyor, yıldızlarla dolup taşıyordu; yıldızların hepsi de, ağırbaşlı ve altınsı, boşlukta süzülüyor, hiçbir şeyi kendilerine dert etmeden parlak ışıklarını uzaklara yolluyordu. Yıldızlar böyle yapıyor, ağaçlar ise tomurcuklarını, çiçeklerini ve yaralarını sere serpe sergiliyordu; ister haz sağlasın, ister acı, o büyük yaşam istencine teslim ediyorlardı kendilerini. Ömürleri bir günlük sinekler, sürüyle sersem sepet ölüme doğru koşuyorlardı; her canlının kendine özgü bir görkemi, bir güzelliği vardı, bir an şöyle bir bakmam yetti, kavradım işin içyüzünü ve iyi ki böyledir dedim, ayrıca kendi yaşamımdan ve acılarımdan da onayımı esirgemedim.

Güz aylarında operam tamamlandı. Yine güz mevsimindeydi, bir gün bir konserde Bay Imthor'a rastladım. Candan selamladı beni, biraz şaşırmıştı, benim kentte bulunduğumdan haberi yoktu. Hakkımda işittiği tek şey, babamın öldüğü, benim de o gün bu gün doğup büyüdüğüm kentte yaşamakta olduğumdu.

Elden geldiğince serinkanlı, "Bayan Gertrud nasıllar?" diye sordum.

"Ah, en iyisi kendiniz gelip bakın nasıl olduğuna. Kasım başında düğünü var. Zaten sizi de düğünde kesinlikle aramızda görmek istiyoruz."

"Teşekkür ederim Bay Imthor. Peki, Muoth ne yapıyor?"

"İyidir. Biliyorsunuz, ben bu evliliğe pek razı değilim. Çok zamandır size Muoth'la ilgili bazı sorular sormak, sizden bazı şeyler öğrenmek istiyordum. Tanıdığım kadarıyla şikâyet edeceğim bir hali yok. Ama hakkında bazı şeyler çalındı kulağıma, pek çok kadınla düşüp kalkmış biri olduğu söyleniyor. Bu konuda sizin bildiğiniz bir şey var mı?"

"Hayır Bay Imthor. Olsa da pek işe yaramaz zaten. Kızınız söylentileri dikkate alıp kararını kolay değiştirecek biri değil. Bay Muoth dostumdur, bu izdivaç onu mutlu edecekse, bu mutluluğu çok görmem kendisine."

"Tabii, tabii. E, sizi pek yakında yine aramızda görecek miyiz?"

"Neden olmasın. Hoşça kalın Bay Imthor."

Muoth ile Gertrud arasındaki bir evliliği önlemek için elimden geleni yapmayı tasarladığım günler çok geride kalmamıştı henüz, kıskançlıktan ya da bakarsın Gertrud'un ileride yine bana kucak açacağını umduğumdan değil; nedeni, her ikisinin de mutsuz olacağına inanmam ve bunu önceden sezinlememdi. Muoth'un kendi kendisini kahredip durmasına yol açan melankoliyi düşünmüştüm çünkü, onun birden sinirlenip parlama huyunu, öte yandan Gertrud'daki narinliği düşünmüştüm, Marion ve Lotte'nin başına gelenler henüz taptaze belleğimde yaşıyordu.

Gelgelelim şimdi başka türlü düşünüyordum. Tüm yaşamımda baş gösteren bir sarsıntı, altı ay gibi bir süre derunî bir yalnızlık içinde yaşamam, ayrıca gençliğime bile isteye veda etmem beni değiştirmişti. Şimdiki görüşüme göre, başkalarının yazgılarına el uzatmak aptalca ve sakıncalı bir girişimdi; üstelik elime becerikli bir el gözüyle bakmam ve kendimi insanları tanıyan, onların yardımına koşabilecek biri saymam için neden yoktu, çünkü bu yolda harcadığım tüm çabalar sonuçsuz kalmış, beni rezil rüsva etmişti. Hatta şimdi de bir insanın gerek kendisinin, gerek bir başkasının yaşamını bilinçli şekilde oluş-

turup biçimlendirecek güçle donatıldığından hayli kuşku duymaktayım. Para kazanabilir insan, şan ve şeref, nişan ve madalya sahibi olabilir, ama mutluluk ya da mutsuzluğu kazanç yoluyla ele geçiremez, ne kendisi ne de başkaları için yapabilir bunu. İnsan kendisine buyur edileni alıp benimser yalnızca, bu alıp benimseyiş de elbet pek değişik biçimlerde gerçekleşebilir. Benim kendi adıma, bundan böyle zora başvurmak, yaşamımı gölge değil, aydınlık tarafa zorla kaydırmak gibi bir niyetim yoktu, payıma düşeni alıp kabullenecektim yalnızca, gücüm yettiğince bunu sırtlayıp, iyileştirmenin yoluna bakacaktım.

Her ne kadar yaşam bu gibi düşünüp taşınmalardan bağımsızsa da, her ne kadar bunların üzerinden geçip yoluna devam ederse de, içtenlikle alınan kararlar ve kotarılmış düşünceler yine de bir iz bırakır geride, insanın ruhunda bir barış havasının esmesini sağlar, o değişmez'in omuzlanmasına yardım eder; en azından ben, şimdi görebildiğim kadarıyla, teslimiyeti seçmemden, kendi kişisel yazgıma karşı umursamaz bir tutum takınmamdan sonra yaşamın daha yumuşak ellerinde yoğrulmaya başladım.

Tüm istemelere, tüm çabalara karşın ele geçirilemeyen'in bazen beklenmedik bir anda kendiliğinden gelip insanı bulduğunu çok geçmeden annemde yaşadım. Her ay mektup yazıyordum anneme ve uzun bir zaman var ki mektuplarıma yanıt alamamıştım. Hasta olsa duyardım, bu yüzden fazla merak etmeksizin eskisi gibi yazmamı sürdürdüm; ne durumda olduğuma ilişkin kısa haberlerdi bunlar, her seferinde Bayan Schniebel'e de içtenlikle selamlar yollamayı unutmuyordum.

Ancak bu selamlar son zamanlarda ona iletilmiyordu artık. Her iki kadın kendilerini aşırı bir rahatlık içinde bulmuş, isteklerinin gerçekleşmesine dayanamamışlardı. Rahatlık özellikle Bayan Schniebel'i büyüklük taslayan biri yapıp çıkmıştı. Benim evden ayrılmamın ardından zafer alanında boy göstermekte gecikmemiş, evimize gelip postu sermişti; bundan böyle eski dostu ve kuzeniyle aynı çatı altında kalıyor, görkemli evde evin hanımefendilerinden biri kimliğiyle yan gelip yatmaya ve dışarıya karşı kurumlanmaya, sıkıntı içinde geçirdiği uzun yıllarda hak edilmiş bir mutluluk gözüyle bakıyordu. Hani pahalı alış-

kanlıklar edinmiş de har vurup harman savuran birine dönüşmüş değildi Bayan Schniebel, böyle birine dönüşemeyecek kadar uzun süre maddi olanaksızlık ve yarı sefalet içinde yaşamıştı. Ne şık giysiler alıp geçirmişti sırtına, ne eski yatak yorganları yenileriyle değiştirmişti. Tersine, bizim eve taşındıktan sonradır ki gerçek anlamda tutumlu davranmaya başlamıştı, çünkü zahmete değerdi böyle yapması, evimizde artırıp bir kenara koyacağı bir şeyler eksik değildi. Ne var ki, el çekmek istemediği bir şey varsa, o da güç ve otoriteydi: Evdeki iki hizmetçinin annem kadar onun sözünü de dinlemesini istiyor, hizmetkârları, esnafı ve postacıları da karşısında susta durdurmasını biliyordu. Gelgelelim tutkuların gerçekleşmesi onları kökten silip atmadığı için, Bayan Schniebel, tahakküm hırsını, annemin pek boyun eğmeye yanaşmadığı alanları kapsayacak gibi genişletmeye çalışmıştı. Anneme gelen misafirleri aynı şekilde kendisine gelmiş bilmek istiyor, yanında kendisi yokken annemin misafir kabul etmesini hoş karşılamıyordu. Anneme yollanan mektupların, özellikle benim yolladıklarımın, özet olarak kendisine açıklanmasıyla yetinmiyor, bunları bizzat baştan sona okumak istiyordu. Ve sonunda şunu keşfetmişti ki, annemin evinde bazı şeyler hiç de kendisinin doğru bulduğu gibi kullanılmıyor, bakılmıyor, yönetilmiyordu. Her şeyden önce hizmetçi ve uşakların yeterince göz altında tutulmadığı kanısındaydı. Bir hizmetçinin akşam vakti evin dışında eğleşmesine, bir diğerinin postacıyla biraz çene çalmasına, aşçı kadının bir pazar izinli sayılmasına ses çıkarmayan annemi yumuşak davrandığı için alabildiğine sert biçimde eleştiriyor, bir evin doğru dürüst nasıl yönetileceği konusunda anneme uzun nutuklar çekiyordu. Ayrıca tutumluluk kurallarının sık sık, kaba bir şekilde çiğnendiğini gördükçe içi gidiyor, eve gereğinden çok kömür alındığından, aşçı kadının listesinde gereğinden çok yumurta alımına yer verilmesinden yakınıyordu. Ciddi ciddi, canla başla bütün bunlara karşı çıkıyordu Bayan Schniebel; iki dost kadın arasındaki ilişkinin bozulması da işte böyle başlamıştı.

Dostu Bayan Schniebel'in bütün yaptıklarını onaylamayan, kendisine karşı daha başka duygular beslediğini sandığı dostunun davranışlarından dolayı kimi düş kırıklıklarına uğrayan

annem, şimdiye kadar olup bitenleri sızlanıp yakınmadan sineye çekmişti. Ama eskiden beri sürüp gelmiş ve zamanla saygınlık kazanmış alışkanlıklarının tehlikeye düştüğünü, evdeki rahatlığın ve barışın olumsuz yönde etkilendiğini görünce itirazlarda bulunmaktan geri kalmamış, savunma durumuna geçmişti. Kendini savunma konusunda ise Bayan Schniebel kadar usta sayılmayacağı kuşkusuzdu. Bundan böyle iki arkadaş arasında tartışmalar ve dostane kavgalar eksik olmamış, aşçı kadının işi bırakmak isteyip annem tarafından ancak güçlükle ve pek çok vaatler, hatta neredeyse özür dilemelerle alıkonulmasından sonra evdeki otorite sorunu gerçek bir savaşa dönüşmüştü.

Bilgileri, deneyimi, tutumluluğu ve ekonomi alanındaki erdemleriyle gururlanan Bayan Schniebel, bütün bu üstün özelliklerine karşın niçin annemden teşekkür göremediğine bir türlü akıl erdiremiyor, yapıp ettiklerine öylesine haklı bir gözle bakıyordu ki, evin şimdiye kadarki yönetiliş biçimini eleştirmekten, annemin ev kadınlığını yermekten, evdeki âdet ve alışkanlıkları küçümsemekten kendini alıkoyamadı sonunda. Bunun üzerine annem, babamı savunarak onun idaresinde, onun uyguladığı yöntemle evde yıllar yılı hiçbir düzensizliğin görülmediğini açığa vurdu. Babam cimriliği ve kılı kırk yaran bir tutumluluğu hiç hoş karşılamamış, hizmetkârlara özgürlüklerini ve haklarını çok görmemiş, hizmetçiler arasındaki kavga ve dargınlıklardan asla hoşlanmamıştı. Ne var ki, annemin, sağlığında zaman zaman eleştirmekten geri kalmadığı, ama ölümünden sonra gözünde neredeyse evliya aşamasına yükselen babamı savunması üzerine, Bayan Schniebel daha fazla susamamış, cennetmekân babama ilişkin daha çok önceden bir fikre sahip olup bunu da açıkladığını belirterek, idareimaslahatçılığa dur demenin ve duyguları bir yana bırakıp mantıklı davranmanın artık zamanı geldiğini ileri sürmüştü. Öbür dünyaya göç etmiş babamın anısına şimdiye kadar saygıda kusur etmemişse, bunu dostu olan annemi kollayıp gözettiği için yapmıştı; ama madem şimdi annemin kendisi tutup babamı işe karıştırıyordu, o da açıkça söylüyordu ki, evdeki bazı düzensizliklerin sorumlusu babamdı; eh, babam şimdi hayatta olmayıp özgürce davranabileceklerine göre, ne diye eve bir çekidüzen vermesinler, bir türlü anlayamıyordu.

Bu sözler annem için suratına indirilen bir şamar olmuş, kuzeninin davranışını hiç unutmamıştı; eskiden sırdaş bildiği Bayan Schniebel'le konuşurken zaman zaman babamdan sızlanıp yakınmak, onda kimi kusurlar bulmak kendisi için bir gereksinim, bir haz kaynağı oluşturmuşsa da, şimdi babamın tüm kusurlarından arınmış görüntüsüne en ufak bir gölgenin düşmesine katlanamıyordu; dolayısıyla, evde baş gösteren ayaklanmayı rahatsız edici bulmakla kalmıyor, her şeyden önce cennetmekân babama karşı işlenmiş bir günah sayıyordu.

Her şey böylece olup bitmiş, benim bunlardan hiç haberim olmamıştı. Nihayet bir mektubunda annemin, kuş kafesindeki bu geçimsizliğe temkin ve ihtiyatla da olsa değindiğini görünce, güldüm ister istemez. Anneme yazdığım bir sonraki mektupta Bayan Schniebel'e selam yollamayı bir yana bıraktımsa da, annemin değinmelerine yanıt vermedim, bensiz iki kadın birbiriyle daha kolay uzlaşır, diye geçirdim içimden. Kaldı ki, beni çok daha fazla meşgul eden başka olaylar araya girmişti.

Ekim çıkagelmişti bu arada, Gertrud'un düğününün eli kulağındaydı, bu bir türlü kafamdan gitmiyordu. Evlerine bir daha uğramamış, nişanlandıktan sonra kendisini bir daha görmemiştim. Evlenip de evden ayrıldıktan sonra babasıyla yine eskisi gibi görüşüp konuşacaktım. Öte yandan, Gertrud'la aramızdaki ilişkinin zamanla düzelip eskisi gibi sıcak bir ilişkiye dönüşeceğini umuyordum; geçmişi bir çırpıda silip atamayacak kadar içli dışlı bir dostluğu sürdürmüştük bir zaman. Ne var ki, şu sıra karşısına çıkmayı göze alamıyordum; oysa Gertrud, kendisini tanıdığım kadarıyla, böyle bir karşılaşmadan kaçacak insan değildi.

Derken günün birinde odamın kapısı çalındı, hiç yabancısı değildim bu sesin. Kötü bir şeyler sezinleyerek, şaşırmış, sıçrayıp kalktım ve gidip açtım kapıyı, karşımda Muoth'u buldum, bana elini uzattı.

"Muoth!" diye yükselttim sesimi ve uzatılan eli sımsıkı tuttum. Gözlerine bakar bakmaz, ruhumda tüm olup bitenler ayaklandı, bir ateş düştü içime. Masasının üzerindeki mektup yeniden gözlerimin önünde canlandı, Gertrud'un elyazısıyla yazılmış mektup. Gertrud'a veda ederken ve ölümü seçerken

gördüm kendimi yeniden. Muoth karşımda dikiliyor, sorgulayan gözlerle bana bakıyordu. Biraz kötülemişti, ama eskisi gibi yakışıklı ve mağrur bir hali vardı.

"Seni beklemiyordum," dedim yavaşça.

"Ya? Öğrendiğime göre artık Gertrud'a uğramıyormuşsun. Eh, sen bilirsin... bunları bırakalım şimdi. Ne âlemdesin, işler nasıl, bir görmek için geldim. Opera ne durumda?"

"Tamamlandı. Ama önce söyler misin, Gertrud nasıl?"

"İyidir. Pek yakında düğünümüz olacak."

"Haberim var."

"Demek öyle. Onu yakında görmeye gelmeyecek misin?"

"Düğünden sonra gelirim elbette. Bir bakarım, Gertrud rahat mı yanında."

"Hımm..."

"Bağışla Heinrich, aklım ister istemez Lotte'ye gidiyor, kendisine kötü davrandığın, dayak attığın Lotte'ye."

"Bırak şu Lotte'yi. Dayağı hak etmişti. Dayak yemek istemeyen kadına dayak atılmaz."

"Orası öyle. Operadan konuşalım. İlk nereye vereyim, henüz bildiğim yok. İyi bir yerde sahnelensin istiyorum, ama iyi bir opera da onu kabul eder mi?"

"Neden etmesin? Ben de seninle bunu konuşacaktım zaten. Al, Münih'e getir operanı. Münih'te kabul edilme olasılığı vardır. Sana ilgi duyuyor Münih'tekiler, gerektiğinde ben de devreye girerim. Benden önce bir başkasının başrolü oynamasını istemem doğrusu."

Muoth'un söylediği aklıma yatmıştı, seve seve kabullendim öneriyi, çok geçmeden operanın kopyalarını hazırlatacağıma söz verdim. Ayrıntılar üzerine konuşmaya başladık, sanki bu sorun bizim için hayatî önem taşıyormuş gibi ürkek, mahcup, söyleşimizi sürdürdük. Aslında zamanı geçirmekten ve aramızda açılmış uçurumun farkına varmamak için gözlerimizi kapamaktan başka bir isteğimiz yoktu. Kısırdöngüyü Muoth kırdı ilkin.

"Ne diyecektim," dedi, "aklında mı hâlâ, beni nasıl yanına alıp Imthorlara götürmüştün? Bir yıl geçti üzerinden."

"Aklımda," diye yanıtladım. "Ama bunu bana anımsatmanın ne gereği var şimdi? Kapat şu konuyu!"

"Olmaz dostum. Hâlâ aklında demek. Peki, madem o zamanlar Gertrud'u seviyordun, ne diye bundan tek söz etmedin bana? Neden demedin ki, rahat bırak kızı, o benimdir. Bu kadarı yeterdi, hatta ima yollu söyleyeceğin birkaç sözden bile durumu anlayabilirdim."

"Böyle bir şeyi yapamazdım."

"Yapamaz mıydın? Ama niçin? Kim duruma seyirci kalmanı ve iş işten geçinceye kadar ağzını açmamanı istedi?"

"Gertrud'un benden hoşlandığını bilemezdim çünkü. Bilsem bile... seni benden daha çok sevdiğine göre, elimden ne gelirdi?"

"Bir çocuktan farkın yok! Belki seninle daha mutlu olurdu Gertrud! Gönlünü fethedip bir kadını ele geçirmeye çalışmak herkesin hakkıdır nihayet. Sen de başta bana bir tek söz söylesen, ufak bir işaret verseydin, aradan çekilirdim. Ama bunu yapmadın, sonra da iş işten geçti kuşkusuz."

Muoth'la aramızdaki söyleşi tatsız ve eza vericiydi.

"Ben bu konuda senden biraz farklı düşünüyorum," dedim. "Hem sen memnun olabilirsin şimdiki durumdan, öyle değil mi? O zaman beni rahat bırak! Gertrud'a selam söyle benden, Münih'e gelip sizi ziyaret edeceğim."

"Düğünümüzde bulunmak istemiyor musun yani?"

"Hayır Muoth, uygun kaçmaz. Ama... kilisede mi evleneceksiniz?"

"Elbette, katedralde."

"Bu güzel bak. Böyle bir durum için bir şey besteledim, orgla çalınacak bir parça. Merak etme, pek kısa."

"Hoş adamsın doğrusu! Lanet olsun, seni bu kadar mutsuzluğa sürüklüyorum!"

"Sanırım mutluluk desen daha doğru olur Muoth."

"Neyse, kavga etmeyelim. Eh, ben gideyim artık. Daha alınacak bazı şeyler varmış, kim bilir neler. Operayı vakit geçirmeden yollarsın, tamam mı? Bana postala sen, ben alıp bizim moruğa götürürüm. Evet, ne diyecektim, düğünden önce yine seninle şöyle baş başa bir akşam geçirsek fena olmazdı. Yarın akşama ne dersin? – Güzel, hoşça kal şimdilik."

Böylece bir kez daha eski kısırdöngü içine yuvarlanmıştım, yüzlerce düşünceyi kafamdan geçirerek, yüzlerce acıyı yudumlayarak yaptım sabahı. Ertesi gün, tanıdığım bir orgcuya uğradım, bestelediğim uvertürü Muoth'un nikâh töreninde çalmasını rica ettim. İkindi üzeri Teiser'le oturup uvertürü son bir kez gözden geçirdik. Akşamleyin de Muoth'un sürekli gittiği restoranın yolunu tuttum.

Bize ayrılan odanın şöminesi yakılıp, mum ışığıyla aydınlatılan bir masa üzerine beyaz örtüler yayılmış, çiçekler ve gümüş yemek takımıyla bir sofra hazırlanmıştı. Muoth, önceden gelmiş beni bekliyordu.

"Haydi bakalım delikanlı," diye sesini yükseltti Muoth. "Şimdi birbirimize veda edip ayrılışımızı kutlayalım, senden çok benim için söz konusu bir ayrılış bu. Gertrud'un da sana selamı var, bugün onun sağlığına içelim."

Kadehlerimizi şarapla doldurup sessiz sedasız kafamıza diktik.

"Tamam, şimdi artık yalnızca kendimizi düşünebiliriz. Gençlik yavaş yavaş çıkıp gidiyor elimizden azizim; sen de hissetmiyor musun bunu? Sözde yaşamın en güzel çağıymış. Umarım bütün o hoşa giden sözler gibi bunun da aslı yoktur. En iyi günler ileride gelecektir, yoksa geride kalan bütün yaşamımız doğrusu zahmete değmezdi. Senin operan sergilensin, o zaman bu konudaki söyleşimizi sürdürürüz."

Afiyetle yemeğimizi yiyip yanında ağır bir Ren şarabı içtik, ardından purolarımızı ve şampanya kadehlerimizi alıp rahat koltuklara kurulduk. Bir saat boyunca eski günler çıkıp geldi yeniden, geleceğe yönelik harıl harıl planlar kurup çene çaldık, tasa ve kaygıdan uzak düşüncelere dalıp birbirimizin gözlerinin içine yürekten baktık, birbirimizden hoşnut kaldık. Heinrich böylesi saatlerde her zamankinden sevecen ve incelikli biri olup çıkıyor, bu saatlerdeki hazların geçiciliğini çok iyi biliyor, ortadaki atmosfer canlılığını koruduğu sürece, kollayıp gözeten elleriyle haz denilen şeyi sımsıkı tutmaya çalışıyordu. Alçak sesle ve gülümseyerek Münih'ten söz açıyor, tiyatroya ilişkin küçük öyküler anlatıyor, eski hünerini gösterip insanları ve olayları kısa kısa, açık seçik sözcüklerle tanımlıyordu.

Böylece bir orkestra şefini, kendi kayınpederini ve daha başka kişileri adeta oyun oynar gibi keskin hatlarla, ama içinde bir kötülük olmaksızın karakterize ettikten sonra, şerefine kadeh kaldırıp sordum: "Peki, benim için ne diyorsun bakayım? Benim gibi insanları niteleyecek bir formül biliyor musun?"

"Bilmez olur muyum," diyerek başını salladı Muoth serinkanlılıkla ve koyu gözlerini üzerime dikti. "Sen her bakımdan sanatçı tipine giren birisin. Bir sanatçı da kuşkusuz, darkafalıların deyimiyle, kabına sığamadığı için zaman zaman sanat eserleri yaratıp ortaya koyan şen şakrak biri değil, işe yaramaz bir zenginlik altında havasızlıktan boğulup giden, dolayısıyla söz konusu zenginliğin birazını insanlara buyur eden bir zavallıdır. Mutlu sanatçı diye bir şey yoktur, darkafalıların uydurduğu bir saçmalıktır bu. Şen şakrak Mozart şampanyayla ayakta durabilmiş, buna karşılık karnını doyuracak ekmek bulamamıştır; öte yandan, neden Beethoven'ın genç yaşta hayatına son vermeyip o eşsiz güzellikteki eserleri bestelediğini bilene aşkolsun. Dürüst bir sanatçıyı yaşamda bekleyen, mutsuzluktur. Karnı acıkıp da azık torbasını açtı mı, içinde bulup bulacağı incik boncuktur sadece!"

"Evet, insan birazcık sevinç aradı mı, yaşamdan biraz pay almak istedi mi, bir düzine opera, trio ve buna benzer şeyler bestelese de, bunlar fazla yardımına koşmaz onun."

"İnanırım. Bir dostuyla, bir dostu varsa tabii, şöyle bir saat oturup şarap içerek bu acayip yaşam konusunda tatlı tatlı çene çalmak; bir insanın sahip olacağı bundan güzel bir şey düşünülemez doğrusu. Bu böyledir bir kez, biz de bunu yapabildiğimiz için şükretmeliyiz. Zavallı bir adam havaya şöyle güzel bir havai fişek fırlatacağım diye ne çok uğraşır, ama havai fişeğin fırlatılmasının zevki bir dakika bile sürmez! Bunun gibi, zaman zaman hoş bir saat geçirebilmek için ne çok sevincin, huzurun ve vicdan rahatlığının tutumlulukla kaldırılıp bir kenara konması gerekmektedir. Sağlığına dostum!"

Aslında Muoth'un felsefesine hiç aklım yatmamıştı, ama ne önemi vardı bunun? Kaybedeceğimden korktuğum, şimdi bile böyle bir şeyin gerçekleşmeyeceğinden kesinlikle emin olmadığım dostumla böyle bir akşam geçirdiğim için memnun-

dum, geride kalan günlere düşünceli düşünceli selam yolladım; geride kalmışlardı, ama yine de öylesine yakınımdaydı bu günler; öte yandan, düşüncesizlik ve masumiyetinin bir daha gelmemek üzere elimden çıkıp gittiği gençlik yıllarımı içerdiği söylenebilirdi.

Erkenden bitirdik akşamı; Muoth evime kadar bana eşlik edebileceğini söylediyse de, ben hayır deyip kalmasını istedim, benimle yolda yürümekten hoşlanmadığını biliyordum çünkü, topallamam kendisini rahatsız ediyor, neşesini kaçırıyordu. Özverilerde bulunabilecek biri değildi, böyle küçük şeyler de çokluk özveriler içinde en zor olanlarıdır.

Org için bestelediğim küçük parça sevindiriyordu beni. Bir çeşit prelüddü, benim için bir eskiden kopuş, bir teşekkür, evlenen çift için bir mutluluk dileyiş, Gertrud ve Muoth'la birlikte geçen o güzelim dostluk günlerinin bir yankısıydı.

Nikâh günü geldi derken, vaktinde kilisenin yolunu tuttum ve kimseye görünmeksizin orgun bulunduğu yerden aşağıdaki töreni izledim. Orgcu benim parçayı çalmaya başlar başlamaz, Gertrud gözlerini kaldırıp nişanlısından yana başını salladı. O zamanki olaydan sonra kendisini görmemiştim, beyaz gelinlik içinde daha boylu, daha ince bir izlenim bırakıyordu, süslenmiş dar yolda vakur ve edalı bir yürüyüşle mihraba yaklaştı, yanı başında gururla ve dimdik yürüyen Muoth vardı. Muoth'un yerine çarpık ve sakat vücudumla ben olsaydım da o görkemli yolda yürüseydim, asla böyle güzel ve şahane bir manzarayla karşılaşılmazdı kuşkusuz.

Yedinci Bölüm

Dostlarımın nikâh töreninin uzun süre kafamı meşgul etmemesi, düşüncelerimin, isteklerimin ve kendimi yiyip bitirmelerimin böyle bir yolu izlememesi için her şey çoktan hazır bekliyordu.

Son günlerde annemi fazla düşünmemiştim. Evde rahatlıktan ve dirlik düzenden yana durumun pek parlak sayılamayacağını son mektubundan biliyordum, ama iki kadının kavgasına burnumu sokmak için ne bir neden görmüş, ne istek duymuş, adeta oh olsun diyerek kavganın mutlaka benim yargıçlığımı gerektirmeyen bir olgu olarak nasılsa öyle kalmasına göz yummuştum. Daha sonra mektuplar yazmışsam da, o gün bugün bir yanıt alamamıştım kendisinden. Operamın kopyalarının çıkarılması ve gözden geçirilmesi beni yeterince uğraştırmış, düşüncelerimde Bayan Schniebel'e ayıracak vakit bulamamıştım.

Derken annemden bir mektup geldi; bir kez, mektubun alışılmadık ölçüde kapsamlı oluşu beni şaşırtmıştı. Bayan Schniebel'den şikâyetler içeren bir mektuptu; evdeki dirlik düzenle annemin iç huzuruna karşı işlenen bütün suçları bir bir öğrendim mektuptan. Annemin bana bunları yazması kolay olmamıştı, olup bitenleri bir vakar ve temkinle aktarıyordu; mektup, eski dostu ve kuzeniyle bir arada yaşamaktan duyulan düş kırıklığının küçük bir itirafıydı. Annem, Bayan Schniebel'e karşı gerek benim, gerek sağlığında babamın beslediği antipatiye kesinlikle hak vermekle kalmıyor, hatta, ben hâlâ böyle bir iste-

ği gönlümde taşıyorsam, evi satmaya, başka bir yere taşınmaya hazır olduğunu bildiriyordu. Bütün bunları da sırf Bayan Schniebel'den yakasını sıyırmak için yapacaktı.

"Kendin kalkıp gelsen belki daha iyi olur. Neden dersen, Lucie ne düşündüğümü, ne planladığımı çoktan öğrenmiş durumda, bu konularda burnu çok iyi koku alır hani. Ne var ki kendisiyle aramız pek açık, gerekeni ona doğru dürüst söyleyebilecek durumda değilim. Evde eskisi gibi tek başıma yaşasam benim için daha iyi olacağını, onun yanımda bulunmasının gerekmediğini ima yollu belirtiyorsam da beni anlamak istemiyor ve ben de kendisiyle açıktan açığa tartışmayı arzu etmiyorum. Biliyorum, onu doğrudan doğruya evden gitmeye buyur etsem, arka bacakları üzerinde dikilip bir köpek gibi yüzüme karşı hırlayacaktır. Bu yüzden, sen gelip bu işi bir düzene sokmalısın. Bir rezalet çıksın niyetinde değilim, hakkı da yensin istemem, ama durumun açık seçik ve kesin olarak kendisine söylenmesi gerekiyor."

Madem annem istiyordu, ben de ejderhanın kafasını uçurmaya hazırdım. Büyük bir zevkle hazırlanıp yola çıktım ve eve geldim. Daha kapıdan girer girmez, eski evimizde yeni bir havanın estiğini anladım. Özellikle o geniş ve rahat salonumuz asık suratlı, neşesiz, içi kararmış ve yoksul bir çehreye bürünmüştü, adeta her şey titizlikle denetim ve koruma altında tutulmaktaydı. O eski ve sağlam zemin üzerine "yolluk" denilen halılar serilmişti, ucuz ve zevksiz bir malzemeden kesilmiş uzun, kara kara şeylerdi; böylelikle taban tahtaları kollanıp gözetilmek ve silip süpürme işinden iktisat edilmek istenmişti. Yıllardır kullanılmaksızın salonda duran eski piyanonun da üzerine yine böyle koruyucu bir zırh geçirilmişti. Annem benim eve gelişim dolayısıyla çay hazırlamış, kek yapmış, her şeye biraz sevimli bir görünüm vermeye çalışmışsa da, yine de kocamış bakirelere özgü bir kılı kırk yararlık ve naftalin kokusu evin içine öylesine sinmişti ki, beni karşılar karşılamaz anneme gülümseyip burun kıvırmıştım, annem de hemen anlamıştı.

Sandalyeye oturmamla ejderhanın salona girmesi bir oldu, yolluklar üzerinden acele adımlarla bana yaklaştı, kendisine saygılarımı sunmamı bekliyordu. Ben de yaptım istediğini, bu

konuda hiç de cimri davranmadım. Uzun boylu hal hatırını sordum, alışkın olduğu tüm konforu belki kendisine sağlayamamış eski ev dolayısıyla özürler diledim. Adeta annemi yok sayarak konuşan Bayan Schniebel, evin hanımı rolünü üstlenip çaya bakmaya gitti, nazik sözlerime yanıtlar vereceğim diye paralanıp durdu; iltifatlarımdan koltukları kabarmış görünmesine karşın, aşırı nezaketle davranmam kendisini daha çok ürkütmüş, içine bir kurt düşmüştü. Aleyhinde bir komplo kokusu almış, öte yandan o gönül okşayıcı konuşma havasına kendisi de ayak uydurmadan duramayarak dağarcığında biraz modası geçmiş ne kadar tatlı söz varsa döküp saçmıştı ortaya. Derken tam bir teslimiyet ve yüce bir saygı havası içinde geceyi yapmış, birbirimize candan en iyi uykuları dileyerek klasik diplomatlar gibi ayrılmıştık. Ama öyle sanıyorum ki, yediği keklere karşın bu ifrit kadının gözüne o gece pek uyku girmemiş, bense bir güzel dinlenmiştim; zavallı annem de, can sıkıntısı ve üzüntü içinde geçen pek çok geceden sonra belki ilk kez ev hanımlığında yine hiçbir kısıtlama söz konusu olmaksızın kendi evinde güzel bir uyku çekmişti.

Ertesi sabah kahvaltıda aynı minik oyun yine kondu sahneye. Akşam sesini çıkarmayarak ve merakla bizi dinleyen annem de bu kez oyuna zevkle katıldı; öylesine gönül okşayıcı ve nazik sözlerle üzerine yürüdük ki, Bayan Schniebel iyice köşeye sıkıştı, mahzunlaştı hatta, çünkü çok iyi seziyordu ki, annem o tatlı sözleri yürekten söylemiyordu. Nasıl telaşlanıp küçülmeye çalıştığını, her şeye âlâ deyip yerinde bulan bir tavır sergilediğini görünce, bu geçkin bakireye neredeyse acır gibi oldum; ne var ki, kapı dışarı edilen hizmetçi kız, durumdan memnun olmayan, ama annemin hatırı için evde kalan aşçı kadın aklıma gelince, bir kılıfın içine tıkılmış piyanoyu, sonra eskiden şenlikli olan baba evinde şimdi esen o iç karartıcı, o kılı kırk yaran havayı düşününce yumuşamadım.

Kahvaltıdan sonra annemden biraz gidip uzanmasını rica ettim, ben de kuzenle yalnız kaldım.

"Yemekten kalkınca siz de dinlenir miydiniz genellikle?" diye sordum nazikçe. "Böyle bir şey varsa, sizi rahatsız etmek istemem. Sizinle bir şey konuşacaktım, ama acelesi de yok."

"Hayır, buyrun; gündüzleri hiç uyumam. Tanrıya şükürler olsun, o kadar yaşlanmadım henüz. Buyrun, sizi dinliyorum."

"Çok teşekkür ederim Bayan Schniebel. Şimdiye kadar anneme karşı gösterdiğiniz tatlı dil ve güler yüz için size şükran duygularımı iletmek isterim. Siz olmasanız annem bomboş evde kendini iyice yalnız hissederdi kuşkusuz. Ama artık durum biraz değişti."

"Nasıl yani?" diye sesini yükseltti Bayan Schniebel; fırlayıp ayağa kalkmıştı. "Değişen neymiş?"

"Haberiniz yok mu? Annem en sonunda karar verdi, eski isteğime uyup benim yanımda kalacak. Bu durumda da evi boş bırakamayız tabii. Dolayısıyla, çok geçmeden satışa çıkarılması gerekiyor."

Bayan Schniebel gözlerini dikip şaşkın şaşkın bana baktı.

"Evet, ben de üzülmüyor değilim duruma," diye sürdürdüm konuşmamı. "Diyeceğim, annemle birlikte geçirdiğiniz bu dönem ne de olsa yorucuydu sizin için. Bütün eve öylesine içtenlik ve titizlikle sahip çıktınız ki, size ne kadar teşekkür etsem azdır."

"İyi ama ben, ben ne... ben nereye..."

"Bir yolu bulunur elbet. Kendinize yeni bir ev ararsınız, tabii o kadar acele etmenize gerek yok. Eskisi gibi gürültü patırtıdan uzak yaşamak sizi de memnun edecektir sanırım."

Bayan Schniebel ayağa kalkmıştı, ses tonu nazikti, ama tekin sayılmayacak bir burukluğu da içeriyordu.

"Ne diyeceğimi bilemiyorum," diye sesini yükseltti Bayan Schniebel, gözünü öfke bürümüş. "Anneniz, beyefendi, bana söz verdi, burada kalabileceğimi söyledi. Kesinlikle anlaşmıştık kendisiyle; oysa şimdi, eve bu kadar sahip çıktıktan, annenize her bakımdan yardımcı olduktan sonra, şimdi sokağa atılmak isteniyorum!"

Derken hıçkıra hıçkıra ağlamaya başladı Bayan Schniebel; salondan çıkıp gitmek üzereydi ki, sıska elinden tutup çekerek yeniden sandalyesine oturttum.

"O kadar da kötü bir durum yok ortada," dedim gülümseyerek. "Annemin buradan ayrılmak istemesi, koşulları biraz değiştiriyor sadece. Hem evin satılmasına annem değil, ben ka-

rar verdim, evin sahibi benim çünkü. Annemin bir şartı var, kendinize yeni bir ev ararken maddi bakımdan herhangi bir kısıntıya gitmeyeceksiniz, işin bu tarafını ona bırakacaksınız. Bu durumda şimdikinden daha rahat yaşayacağınıza hiç kuşku yok, bir bakımdan da yine annemin konuğu sayılacaksınız."

Derken beklenen itirazlar, gururlanmalar, ağlamalar, nöbetleşe birbirinin yerini alan yalvarıp yakarmalar ve büyüklenmeler sökün etmekte gecikmedi. Ama sonunda surat asıp duran Bayan Schniebel, yapacağı en akıllıca şeyin boyun eğmek olduğunu anladı. Ne var ki, bu konuşmadan sonra odasına kapandı, kahve içmeye de gelmedi. Annem, kahveyi en iyisi odasına yollayalım, dediyse de, ben bütün o nazik davranışımın acısını çıkarmak isteyerek buna yanaşmadım, Bayan Schniebel'i akşama kadar inadıyla baş başa bıraktım, akşamleyin sessiz sedasız, somurtarak, ama tam vaktinde yemeğe çıkıp geldi.

Sofrada, "Ne yazık ki yarın sabah yine R.'ye gitmek zorundayım," dedim anneme. "Ama bana ne zaman ihtiyacın olursa, hemen çıkıp gelebileceğimi bilmiş ol."

Bunları söylerken anneme değil, kuzenine baktım, kuzeni de sözlerimin ne amaçla söylendiğini anlamıştı. Onunla vedalaşmam kısa ve bana göre neredeyse candan olmuştu.

"Kocaoğlan," dedi annem sonradan, "bu işin içinden iyi çıktın, sana teşekkür etmek boynumun borcu. Bana operandan bir şey çal desem çalar mısın?"

Annemin bu isteğini yerine getirememiştim ama, aramızdaki bir duvar yıkılmış, yaşlı kadınla aramızdaki buzlar çözülmeye başlamıştı. Bu da işin en olumlu yanıydı. Artık bana güven duyuyordu annem, ben de çok geçmeden küçük bir ev açıp kendisiyle bir arada yaşayacağımı ve uzun sürmüş bir yersiz yurtsuzluktan yakamı kurtaracağımı düşünerek seviniyordum. Bir memnunluk duygusuyla evden ayrıldım, yaşlı kuzene güzel güzel selamlar bıraktım, R.'ye döndükten sonra küçük ve sevimli kiralık evlerin bulunduğu semtlerde dolaşmaya koyuldum. Teiser de yardımını esirgemedi benden, çokluk kız kardeşi de bizimle geldi, her ikisi de benim sevincimi paylaştı, iki küçük ailenin güzel güzel birlikte yaşayacağını umuyorlardı.

Bu arada operam Münih'e yollanmıştı. Aradan iki ay geçti, annemin gelmesinden kısa süre önce Muoth'tan bir mektup aldım, operamın kabul edildiğini, ne var ki bu sezon provalarının tamamlanamayacağını yazıyordu. Ama önümüzdeki kış başında operam sahneye konacaktı. Böylece anneme sevineceği bir haber verebilecektim. Teiser'e gelince, durumu öğrenir öğrenmez sevincinden bayram etti, haberi kutlamak için bir gece düzenledi.

Annem bahçe içindeki şirin evimizden içeri girer girmez gözyaşlarını tutamadı. İnsanın yaşlı günlerinde evinden barkından ayrılıp yabancı bir yere kök salmasının iyi bir şey sayılmayacağını söyledi. Ama ben çok olumlu bir şey gözüyle bakıyordum buna, Teiser de öyle; Brigitte'ye gelince, annemin yardımına koştuğunu görmek bir zevkti. Kızın kentte tanıyıp ettiği fazla kimse yoktu, kardeşi tiyatroda çalışırken kendisi şimdiye kadar çokluk evde tek başına oturup durmuştu, ama halinden fark edilecek gibi değildi bu. Şimdiyse sık sık bize geliyor, eşyaların yerleştirilmesinde ve evdeki yeni yaşam koşullarına alışmasında anneme yardım etmekle kalmıyor, güler yüzle ve sessizce bir arada yaşamanın çetin yolunu yürüyebilmemizde de her ikimizden yardımını esirgemiyordu. Başımı dinlemek isteyip yalnız kalmam gerektiğinde bunu yaşlı kadıncağıza nasıl açıklayacağını biliyor, hemen seğirtip imdadıma koşuyordu. Öte yandan, annemin, benim asla sezinleyemeyeceğim ve kendisinin de bana asla söylemeyeceği kimi gereksinim ve isteklerini üstü kapalı bildiriyordu bana. Böylece göz açıp kapamadan küçük bir yuvaya ve bu yuvada dirlik düzenliğe kavuşmuştuk; hayalimde yaşattığımdan değişik bir yuvaydı, daha bir mütevazı, ama yine de benim gibi hayatta pek başarılı olamamış biri için yeterince iyi ve güzeldi.

Artık annem benim müziğimle de tanışmıştı. Bütün bestelerimi iyi bulmuyor, büyük çoğunluğunu suskunlukla karşılıyorsa da, şunu görüyor ve şuna inanıyordu ki, yaptığım şey bir kendini oyalama, bir oyun değil, ciddi bir işti; büyük ölçüde bir cambazlık olarak kafasında tasarladığı müzisyen yaşamının, örneğin cennetmekân babamın sürdüğü yaşamdan hiç de daha az çabayı içermediği sonucuna varmıştı. Bundan böyle babam-

dan da daha olumlu bir edayla söz açabiliyorduk. Babamla anneme, dedelerimle ninelerime ve kendi çocukluk çağıma ilişkin annemin ağzından dinlediğim öykülerin sayısı binleri bulmuştu. Geçmişe ve aile denen şeye ısınmış ve ilginç gözüyle bakmaya başlamıştım; artık kendimi çevremden soyutlanmış hissetmiyordum. Öte yandan annem de, çalıştığım zamanlar odama kapansam ya da hemen parlayıp kızacak olsam beni kendi halime bırakmayı, bana güven beslemeyi öğrenmişti. Babam bir dediğini iki etmemişti annemin, bu yüzden Bayan Schniebel'le bir arada yaşarken verdiği sınav, olduğundan daha zor gelmişti kendisine. Şimdiyse yeniden güven bulmuş, yaşlandığından ve yalnızlığından giderek söz açmamaya başlamıştı.

Böyle bir rahatlık ve mütevazı bir mutluluk ortamında acılarım ve uzun süredir içimde yaşayan yetersizlik duygusu dibe çökmüştü. Ne var ki, bir dipsizlikten içeri gömülüp gitmemiş, ruhumun derinliklerinde kaybolmadan kalmıştı. Kimi geceler soran bakışlarla bana bakıyor ve sesini duyuruyordu. Geçmiş ne kadar gerilere kayar görünürse, sevgim ve acılarım aşağılardan o kadar belirgin çıkıp geliyor, yanımdan ayrılmıyor, bana sessiz sedasız uyarılar yöneltiyorlardı.

Bazı zamanlar olmuş, sevginin içyüzünü bildiğimi sanmıştım. Daha ilkgençlik çağımda, o tatlı ve hoppa Liddy için yanıp tutuştuğum günlerde, sevgiyi bildiğimi düşünmüştüm. Gertrud'u ilk kez görüp içimdeki sorulara bir yanıt, ruhumdaki karanlık, belirsiz istekler için bir avuntu oluşturacağını duyumsadığımda da yine düşünmüştüm aynı şeyi. Sonradan içim yanıp arkadaşlıklar ve aydınlıklar tutkulara ve karanlıklara dönüştüğünde de yine aynı kuruntuya kapılmıştım. Son olarak da Gertrud'u kaybettiğimde yine aynı kuruntu içimde uyanmıştı. Gertrud'u kaybetmiştim, ama sevgisi bende kalmıştı ve her zaman benimle beraberdi; biliyordum ki, Gertrud gönlümde taht kurduğundan bu yana asla bir kadının peşinden arzuyla koşmayacak, hiçbir kadının dudaklarına bir öpücük kondurmak içimden gelmeyecekti.

Gertrud'un arada bir gidip gördüğüm babası Bay Imthor, kızıyla aramdaki ilişkiyi öğrenmişti. Gertrud'un nikâh töreni için bestelediğim prelüdü istedi benden, bana içten içe yakınlık gösteriyordu. Gertrud hakkında bir şey işiteyim diye nasıl can

attığımı, ama bu konuda bir soru sormaktan ne kadar hoşlanmadığımı hissetmiş olmalıydı ki, kızı tarafından kendisine yazılmış mektuplarda geçen pek çok şeyi bana aktarıyordu. Mektuplarda benden, özellikle benim operadan da hayli söz edilmekteydi. Babasına yazdığına göre, operadaki soprano rolü için iyi bir şarkıcı bulunmuştu ve önceden pek aşinası olduğu eseri sonunda tümüyle sahnede izleyebileceği için sevincinden uçuyordu. Annemin yanımda oluşundan da memnunluk duyuyordu ayrıca. Muoth hakkında babasına neler yazıyordu acaba, bilmiyorum.

Huzur içinde geçip gidiyordu günler, ruhumun derinliklerinde akan ırmaklar bundan böyle yukarılara çıkıp geleceğim diye diretmiyordu. Bir beste üzerinde çalışıyor, ayrıca bir oratoryo bestelemeyi tasarlıyordum, ama elimde henüz bir metin yoktu. Ne zaman operayı düşünmem gerekse, sanki kendimi yabancı bir dünya karşısında buluyordum. Müziğim yeni yollar izlemeye başlamıştı, daha bir yalın ve serinkanlı nitelik kazanmış, heyecanlandırıp coşturmak değil, teselli edip yatıştırmak amacına yönelmişti.

Bu dönemde Teiser kardeşlerin hayli desteğini gördüm. Hemen her gün bir araya geliyor, okuyor, müzik yapıyor, yürüyüşlere çıkıyor, şenliklere katılıyor, gezilere çıkıyorduk. Sadece yaz mevsiminde birkaç hafta birbirimizden ayrıldık; yürüyüş meraklısı bu dinç ve zinde kişilere yük olmak istemedim. Teiserler yine Tirol'de ve Vorarlberg'de sağı solu gezip dolaştılar, bana kutular içinde çiçekler, aslanpençeleri yolladılar; ben de annemi Kuzey Almanya'daki akrabalarının yanına götürüp bırakmıştım, yıllar var ki onu davet edip duruyorlardı. Kendim için de Kuzey Denizi sahilinde bir yer bulmuştum. Gece gündüz denizin eski şarkısını dinliyor, buruk ve temiz deniz havasını soluyup kafamdaki düşüncelerin ve ezgilerin peşine düşüyordum. İlk kez gözümü karartıp, bulunduğum yerden Münih'teki Gertrud'a bir mektup yazdım, Muoth'un karısı Gertrud'a değil, benim dostum Gertrud'a. Kendisine müziğimden ve düşlerimden söz açtım, belki onu böylelikle sevindiririm diye geçirdim içimden; belki, dedim, moralini güçlendirecek birkaç tatlı söze ve bir dost selamına gereksinimi vardır,

çünkü kalbim öyle hissetmese de dostum Muoth'a güvensizlik duymaktaydım, içten içte Gertrud'u merak etmekten kendimi alamıyordum bir türlü. Muoth'u, bu maymun iştahlı melankolik insanı fazlasıyla iyi tanıyordum, kaprisleri nasıl istiyorsa öyle davranıyordu; hiçbir zaman bir özveriye yanaşmıyor, kendisini ruhundaki karanlık dürtülerin eline bırakmış, peşlerinden sürüklenip gidiyor, düşüncelere daldığı saatlerde yaşamına bir trajedi gözüyle bakıyordu. O iyi yürekli Lohe'nin bana açıkladığı gibi, yalnızlık ve anlaşılmazlık gerçekten bir hastalıksa, Muoth bu hastalığa herkesten çok yakalanmış durumdaydı.

Ne var ki, kendisinden hiç haber alamıyordum, bana mektup yazmıyordu. Gertrud da mektubumu kısa bir teşekkürle yanıtladı, sonbaharda geç kalmaksızın Münih'e kalkıp gelmemi istiyordu, yeni sezonla birlikte operanın provalarına başlanacaktı.

Hepimiz yine kente dönüp alışılmış yaşam içindeki yerimizi aldığımız eylül ayının başında bir akşam benim evde toplandık; yazın yaptığım çalışmaları gözden geçirecektik. Özellikle iki keman ve piyano için bestelenmiş küçük çapta lirik bir parça söz konusuydu. Çaldık parçayı; Brigitte piyanonun başında oturuyordu, önümdeki notalardan başımı kaldırdım mı, belik belik sarı saçlarının ağır bir çelenk gibi sarıp sarmaladığı başını görebiliyordum, kenarları mum ışığında altın gibi parıldıyordu. Kardeşi yanı başında dikiliyor, birinci kemanı çalıyordu. Şarkı formunda sade bir parçaydı, usulcacık yakınan ve yaz akşamları gibi yavaş yavaş sönüp giderek işitilmez olan, ne şen, ne hüzünlü, günbatımının yangına verdiği bir bulut gibi akşamların yitik havasında süzülüp duran bir parça. Teiserlerin, özellikle Brigitte'nin hoşuna gitmişti. Brigitte Teiser ağzını seyrek açıp bestelerimle ilgili bir şey söyler, genç kızlara özgü bir huşu duygusuyla sesini çıkarmaz, beni hayran hayran süzmekle yetinirdi, çünkü bana büyük bir üstat gözüyle bakıyordu. Oysa bugün parçayı pek beğendiğini açığa vurmayı göze almıştı. Işıl ışıl parıldayan açık mavi gözlerini içtenlikle bana çevirip başını salladı, sarı saç örgülerindeki parıltı oynadı sağa sola. Şirin mi şirindi Brigitte, adeta bir içim suydu.

Kendisine bir hoşluk yapmak için piyano partisyonunu aldım, kurşunkalemle notaların üzerine bir ithaf çiziktirdim, "Dostum Brigitte Teiser için" yazıp notaları yine kendisine uzattım.

Nazik bir edayla, "Bu ithaf artık hep bu küçük şarkının üzerinde kalacak," diyerek bir komplimanda bulundum. Brigitte yazıyı okudu, yüzü kızardı yavaş yavaş, bana küçük ve güçlü elini uzattı, birden gözleri dolu dolu olmuştu.

Usulcacık, "Ciddi misiniz?" diye sordu.

"Elbette," diyerek güldüm. "Bana göre bu parça tam size göre Bayan Brigitte."

Hâlâ yaşlarla dolu olan bakışı şaşırttı beni, işte öylesine vakur ve kadınsıydı. Ama ben bu konu üzerinde daha çok durmadım. Teiser kemanını elinden bıraktı, onun bu davranışıyla ne istediğini artık öğrenen annem kadehlere şarap doldurdu. Sohbet koyulaştı derken, birkaç hafta önce sergilenen bir operet üzerine tartışmaya başlamıştık. Brigitte'yle aramızda geçen küçük olay, ancak akşamın geç vaktinde kendini yeniden anımsattı bana; iki kardeş veda edip giderlerken Brigitte tuhaf bir tedirginlikle gözlerimin içine bakmıştı.

Bu arada Münih'te operamın provaları başlamıştı. Muoth üstlenecek olduğuna göre, başrollerden biri en ehil ellerde demekti; öte yandan Gertrud da kadın başrol oyuncusundan övgüyle söz açmıştı; bu durumda çözümlenecek asıl sorun olarak geriye orkestrayla koro kalmıştı. Annemi dostlarıma emanet ederek Münih'in yolunu tuttum.

Münih'e vardığım günün sabahı arabaya atlayıp güzel ve geniş caddelerden geçerek, Muoth'un oturduğu, sessiz konumdaki eve yollandım. Operayı tümüyle unutmuştum, yalnızca Muoth ile Gertrud vardı kafamda, Gertrud'u ne halde bulacağımı düşünüp duruyordum. Araba neredeyse taşramsı bir yan sokakta, küçük bir evin önünde durmuştu, ev sonbahar giysisine bürünmüş ağaçlar ortasındaydı, akçaağaçların sarı yaprakları süpürülüp yığın yapılmış, yolun sağında solunda duruyordu. Adeta nefes alamaz durumda içeri girdim, ev rahat ve zengin bir izlenim bıraktı üzerimde, bir uşak paltomu aldı.

Uşak önüme düşüp geniş bir salona götürdü beni. Salonda Bay Imthor'un evindeki kocaman eski tablolardan ikisi gözüme ilişti, eski yerlerinden alınıp buraya getirilmişlerdi. Bir başka duvarda ise Muoth'un Münih'te yapılmış yeni bir resmi asılıydı. Ben resme bakıyordum ki Gertrud girdi salona.

Hayli uzun bir zaman sonra gözlerinin içine bakınca kalbim çarpmaya başladı. Değişmiş, daha sert ve daha olgun bir ifadeye bürünmüş kadın yüzüyle, ama yine o eski dostlukla gülümsedi Gertrud, bana canı yürekten elini uzattı.

"Nasılsınız?" dedi tatlı dille. "Yaşlanmışsınız, ama iyi görünüyorsunuz. Bizi çok beklettiniz."

Bütün dostları sordu bir bir, babasını sordu, annemi sordu, biraz ısınıp da üzerinden ilk çekingenliğini sıyırıp atınca, hiç değişmemiş buldum kendisini. Bir anda sıkılganlığım üzerimden gitti, seçkin bir dost gibi kendisiyle sohbet etmeye koyuldum, deniz kenarında geçirdiğim yazdan söz ettim, çalışmalarımdan, Teiserlerden söz açtım, hatta sonunda zavallı Bayan Schniebel'den bile bahsetmeyi unutmadım.

"Eh," diye sesini yükseltti Gertrud, "operanız da sergileniyor artık! Sevinmemeniz için neden yok."

"Evet," diye yanıtladım. "Ama beni en çok sevindirecek şey, sizin bir kez daha şarkı söylediğinizi işitmek olacak."

Evet der gibi başını salladı Gertrud. "Bu beni de sevindiriyor. Çok şarkı söylüyorum, ama neredeyse yalnızca kendim için. Ama sizin bütün şarkılarınızı söyleyeceğim, hepsi de sürekli elimin altında duruyor, tozlanmalarına izin vermiyorum. Yemeğe kalın, kocam çok geçmeden gelir, öğleden sonra birlikte orkestra şefine gidersiniz."

Bunun üzerine müzik salonuna geçtik, ben piyanonun başına oturdum, Gertrud bir zaman bestelediğim şarkıları söyledi, bir durgunluk çöktü üzerime, neşemi güçlükle korumaya çalıştım. Gertrud'un sesi daha bir olgunlaşıp oturmuştu; ama eskisi gibi hafifçecik, kendini zorlamadan boşlukta süzülüyor, yaşamımın en güzel günlerinin anılarıyla yüreğimi dağlıyordu; adeta büyülenmiş gibi tuşların önünde oturmuş, eski notaları çalıyor, kimi anlarda gözlerimi kapayıp, söylediği şarkılara kulak kabartıyor, bugün ile dünü birbirinden ayıramaz oluyordum. Gertrud benim değil mi, benim yaşamımdan bir parça değil miydi? İki kardeş, aralarından su sızmaz iki dost gibi yakın değil miydik birbirimize? Kuşkusuz, Muoth'la bir başka türlü okurdu bu şarkıları!

Bir süre daha sohbet ederek oturduk, içimiz şen, birbirimize söyleyecek fazla bir şeyimiz yoktu, çünkü aramızda bir tar-

tışmanın gereksizliğini seziyorduk. Ne haldedir, kocasıyla arası nasıldır, bu konuda artık kafa yormuyordum, ileride kendi gözlerimle görebilecektim nasıl olsa. Kesin olan bir şey varsa, izlediği yoldan sapmamış, doğasına sadakatten ayrılmamıştı. Durumu iyi değildi de acı çekiyorduysa, soylu bir tutumla, surat asmadan yapıyordu bunu.

Bir saat sonra Muoth geldi, benim burada olduğumu haber almıştı. Hemen operadan söz etmeye başladı, herkes operaya benden daha çok değer verir gibiydi. Halini hatırını sordum Muoth'un, Münih'i sevip sevmediğini anlamak istedim.

"Münih de başka yerlerden faklı değil," dedi Muoth ciddi bir tavırla. "Seyirciler benden hoşlanmıyor, benim de kendilerini önemsemediğimi seziyorlar çünkü. Sahneye çıkar çıkmaz bana dostlukla kucak açtıkları seyrek oluyor, her seferinde kendilerini yakalayıp peşimden sürüklemem gerekiyor ilkin. Beni sevmiyor, ama başarılı olmaktan da beni alıkoyamıyorlar. Ne saklayayım, bazen söylediğim aryaları yüzüme gözüme bulaştırıyorum. Evet, senin operada başarı kesin, hem senin, hem benim için, güvenebilirsin buna. Bugün seninle orkestra şefine gideceğiz. Yarın da sopranoyu ve daha başka kimi istersen buraya davet ederiz. Yarın sabah bir orkestra provası da var. Memnun kalacağına inanıyorum."

Sofrada gözlediğim kadarıyla, Gertrud'a karşı alabildiğine nazik davranıyordu Muoth, bunu doğrusu hiç beğenmemiştim. Ve söz konusu nazik davranışı Münih'te kaldığım bütün zaman hiç elden bırakmadı. Her gün onlarla görüşüyordum. Güzel iki insan harikulade bir çift oluşturuyor, her gittikleri yerde sükse yapıyorlardı. Gelgelelim bir soğukluk vardı aralarında ve sanırım Muoth'un bu soğukluğu nezakete dönüştürüp vakur bir şekle sokmasını sağlayan, Gertrud'un gücü ve ruhsal üstünlüğüydü. Öyle görünüyordu ki, Gertrud yakışıklı bir adam olan Muoth'a karşı beslediği tutkudan henüz hiç de ayılıp kendine gelememişti, yitirilmiş içtenliğine yeniden kavuşmayı ummaktan henüz uzaktı. En azından Muoth'u da görgü kurallarına uymaya zorlayan, Gertrud'un kendisiydi. Her ne kadar benden saklayıp gizleyemiyorsa da, düş kırıklığına uğradığını eşi dostu karşısında belli etmeyecek, içten içe çektiği acıları başkalarına

sezdirmeyecek kadar soylu ve seçkin biriydi. Ortadaki durumu benden gizleyememekle birlikte, kendisini anladığımı ya da kendisine acıdığımı gösterecek bir bakışımı ve tavrımı hoş karşılamayacağı da kuşkusuzdu. İkimiz de sanki evlilik yaşamları üzerine hiç gölge düşmemiş gibi konuşup davranmaya kesinlikle özen gösteriyorduk.

Muoth'la aralarındaki durumun daha ne kadar böyle sürdürülebileceği kuşkusuz belli değildi ve tümüyle Muoth'a bağlı bir şeydi bu. Bir günü bir gününe uymayan Muoth'un kapris-lerinin ilk kez bir kadın tarafından denetim altına alındığına tanık olmuştum. İkisinin hali de içimi sızlatıyordu, ama böyle bir durumla karşılaşmak beni pek şaşırtmamıştı. İkisinin de yüreğinde bir sevda ateşi yanmış, bu ateşin doyasıya zevkini çıkarmışlardı; şimdi ise ya yoksunluk içinde yaşamayı öğrenip birlikte geçirdikleri güzel zamanları hüzün dolu bir anı kimliğiyle içlerinde taşıyacak, ya da yeni bir mutluluğun ve yeni bir sevginin yolunu arayıp bulmaya çalışacaklardı. Belki bir çocukları olacak, çocuk onları yine bir araya getirecek, aşk ateşinin terk edilmiş cennet bahçesine değilse de, bir arada yaşamın, birbirlerine uyum göstermenin yeni ve olumlu istencine kavuşturacaktı. Bunun üstesinden gelecek güç vardı Gertrud'da, o gönül şenliği vardı, biliyordum. Muoth'un da söz konusu gücü kendinde ele geçirip geçiremeyeceğini düşünmek istemiyordum hiç. O ilk sevgi ateşinin ve birbirlerinden aldıkları hazzın büyük ve güzelim fırtınasının gerilerde kalmış olmasına üzüldüğüm kadar, seçkin bir tutum sergileyip yalnız başkalarının değil, birbirlerinin karşısında da güzellik ve vakarlarını korumayı başarmalarına seviniyordum.

Ne var ki, beni evlerinde kalmaya davet eden Muoth'un bu davetini kabullenmek istemedim, Muoth da ısrar etmedi. Her gün onlara gidiyordum. Evlerine gelmemden Gertrud'un hoşlandığını görmek şenlendiriyordu içimi. Gertrud benimle sohbet edip müzik yapmaktan zevk duyuyor, bu da beni yalnızca alan, ama kendisi bir şey vermeyen bir kişi konumundan kurtarıyordu.

Operanın aralık ayında seyirci karşısına çıkarılacağı kesinleşmişti. İki hafta gibi bir süre kentte kaldım, orkestra provalarının tümüne katıldım, operanın müziğinde kimi yerleri çıkarıp

kimi yerlerde düzeltmelere başvurdum, gördüğüm kadarıyla eserim güvenilir ellerdeydi. Kadın ve erkek operacıların, kemancıların, flütçülerin, orkestra şefinin ve koronun, bana bundan böyle yabancılaşmış olup artık benim sayılmayacak bir yaşamı soluyan opera üzerinde çalıştıklarını görmek doğrusu tuhafıma gidiyordu.

Zaman zaman, "Dur hele," diyordu Muoth, "pek yakında kamuoyunun o lanet olası havasını solumaya başlarsın. Operanın fiyaskoyla sonuçlanmasını dileyesim geliyor bazen. Öyle ya, başarılı olursa, peşini bırakmazlar artık, çok geçmeden saç bukleleri ve imzalar dağıtmaya başlarsın, insan sürüsünün sana tapmasındaki ince zevki ve sevimliliği görürsün. Topal bacağın şimdiden herkesin ağzında. Böyle bir şey insanı popüler yapıp çıkar!"

Gerekli prova ve denemelerden sonra ayrıldım kentten, ancak operanın sergileneceği tarihten birkaç gün önce dönüp gelecektim. Teiser operanın sahneye konuluşuyla ilgili olarak soru üstüne soru sordu bana; orkestradaki, benim pek dikkat etmediğim yüzlerce ayrıntı üzerinde düşündü, kafa yordu, benimkinden daha büyük bir heyecan, telaş ve tedirginlikle baktı olaya. Kendisini kız kardeşiyle operanın galasında bulunmaya davet etmem üzerine sevincinden bayram etti. Ama annem kış yolculuğuna çıkmaya yanaşmadı, yolculuğun telaş ve heyecanını bizimle paylaşmak istemedi; buna da doğrusu sevinmemiş değildim. Yavaş yavaş bende bir heyecan başlamıştı, akşamları bir kadeh kırmızı şarap içmeden uyuyamaz olmuştum.

Erken çıkıp gelmişti kış; evceğizimiz bahçe ortasında karlara gömülmüş dururken, bir sabah Teiser kardeşler arabayla gelip beni aldılar. Annem pencereden el salladı, araba yola koyuldu. Boynuna kalın bir atkı dolamış Teiser bir şarkı söylemeye başladı. Uzun süren tren yolculuğu boyunca, Noel tatilini geçirmek için evine giden bir çocuktan kalır yeri yoktu; o sevimli Brigitte de daha bir suskun sevinçlerin ateşiyle yanıp coşarak kardeşine katılıyordu. Onların yanımda bulunmasına seviniyordum, çünkü bir huzursuzluk vardı içimde, önümüzdeki günlerde beni bekleyen olayların karşısına bir mahkûm gibi çıkmaya hazırlanıyordum.

İstasyonda bizi bekleyen Muoth da bendeki bu durumu fark etmekte gecikmemişti. "Oyuncuların sahneye çıkmadan önceki sinirliliği var üzerinde kocaoğlan," diyerek gülüp eğlendi benimle. "Ama Tanrıya şükretmelisin bunun için! Çünkü bir müzisyen olduğunu gösteriyor, bir filozof değil."

Bu sözlerinde de haklı gibiydi Muoth, çünkü heyecanım operanın başlamasına kadar sürdü, daha önceki geceler gözüme hiç uyku girmemişti. İçimizde serinkanlı davranan bir tek Muoth vardı. Telaş ve tedirginlikten yerinde duramayan Teiser, hiçbir provayı kaçırmıyor, eleştirilerinin arkası kesilmiyordu. Provalarda, sinmiş ve pusuda, yanı başımda oturuyor, müziğin can alıcı yerlerinde yumruğuyla tempo tutuyor, aferin diyor ya da onaylamaz bir tavırla başını sallıyordu.

Daha ilk provada, "Ama burada bir flüt olacaktı!" diyerek bir bağırmıştı ki, şef kaşlarını çatarak bize bakmıştı.

"Flütü çıkarmamız gerekiyordu," diye yanıtladım ben gülümseyerek.

"Flütü mü? Çıkardınız demek. Peki ama niçin? Aptallık bu! Aç gözünü, bunlar senin bütün uvertürünün canına okurlar yoksa!"

Gülmeden duramadım, zorla susturdum Teiser'i, işte öylesine pervasız çıkışlar yapıyordu. Ama uvertürdeki en sevdiği yer gelip viyola ve çellolar sesini duyurmaya başlayınca, gözlerini kapayıp arkasına yaslandı, sımsıkı tutup bırakmadı elimi, sonra da mahcup bir tavırla, "Eh," dedi, "gözlerim yaşardı doğrusu. Bir ayin inceliği var bu yerde."

Sopranonun şarkılarını henüz dinlememiştim. Bunları ilk kez yabancı bir sesten işitmek bir tuhaf geldi bana, hüzün verdi. Soprano işini biliyordu, hemen kendisine teşekkürlerimi ilettim, ama içten içe güftedeki sözcükleri Gertrud'un şarkılara döktüğü ikindiler geldi aklıma, sanki sahip olduğum sevilen bir nesneyi elimden çıkarmışım da bu nesneyi ilk kez yabancı ellerde görmüşüm gibi tatsız bir duygu uyandı gönlümde, üzerime belli belirsiz bir mahzunluk çöktü.

Bugünlerde Gertrud'u pek sık göremedim, telaş ve heyecanımı gülümseyerek izliyor, beni rahatsız etmek istemiyordu. Bir ara Teiserlerle onu ziyarete gittik; Gertrud, kendisi gibi gü-

zel ve soylu bir kadından hayranlıkla gözlerini ayıramayan Brigitte'ye şuh bir sevecenlikle kucak açtı. O günden sonra Brigitte güzel Gertrud'u dilinden düşürmedi, övüp durdu aralıksız, kardeşi de bu övgülere katıldı.

Galadan önceki iki gün ayrıntılı olarak belleğimde kalmadı pek, içimde her şey işte öylesine karman çormandı. Telaşlandırıcı daha başka olaylar da buna gelip katılmıştı üstelik. Operacılardan birinin sesi kısılmış, bir başkası ise kendisine daha büyük bir rol verilmediği için gücenip alınarak son provalarda aryaları berbat şekilde okumuştu. Şefe gelince: Ben, burası şöyle olacak, burası böyle olacak, dedikçe, daha resmî ve daha soğuk bir tavır takınmıştı. Muoth zaman zaman yardımıma koşuyor, ortadaki curcuna karşısında hiç istifini bozmadan gülümsüyordu; bu haliyle benim için o altın kalpli Teiser'den daha değerliydi, çünkü Teiser ateşten dilini sağa sola uzatıyor, kusur bulmadığı bir şey bırakmıyordu. Brigitte derin bir saygıyla bana bakıyor, ama otelde başımızı dinlediğimiz kimi saatler neşesiz ve pek konuşmaksızın bir arada otururken bakışlarına bazen bir hüznün karıştığı oluyordu.

Derken geçip gitti günler, gala gecesi gelip çattı. Salon seyircilerle dolarken, ben sahnenin arkasında dikiliyordum, ama artık en ufak bir şey yapacak ya da en ufak bir tavsiyede bulunacak durumda değildim. Sonunda kalkıp Muoth'un yanına gittim; kostümünü çoktan sırtına geçirmiş, küçük soyunma odasında gürültü patırtıdan uzak, usul usul önündeki yarım şişe şampanyayı yudumluyordu.

"Bir kadeh ister misin?" diye sordu ilgiyle.

"Hayır," dedim. "Bu seni fazla heyecanlandırmıyor mu peki?"

"Anlamadım? Dışarıdaki curcuna mı? Bu hep böyledir."

"Şampanyayı demek istiyorum."

"Şampanya mı, hayır, beni yatıştırıyor. Sahneye çıkmadan bir iki kadeh içerim hep. Ama git artık, vakit yaklaşıyor."

Personelden biri önüme düşüp beni bir locaya götürdü; Gertrud, Teiser kardeşler, ayrıca opera idaresinden üst düzey bir görevli önceden gelmiş, locada oturuyorlardı; görevli gülümseyerek beni selamladı.

Kısa bir süre sonra ikinci zil sesi duyuldu. Gertrud dost bakışlarla bana baktı, başını eğerek bana selam verdi. Arkamda oturan Teiser, kolumu tutup umutsuzlukla çimdikledi. Salon kararda derken; benim uvertür aşağıdan bir görkemle yükselip geldi bana doğru. Bunun üzerine rahatladım.

Çok iyi bildiğim, ama yine de bana yabancı olan eserim gözlerimin önünde sergilenmeye ve yankılanmaya başladı; artık bana gereksinim duymuyor, kendi hayatını yaşıyordu. Geçmiş günlerin çile ve hazzı, gerilerde kalan bir dönemin umutları, uykusuz geceleri, tutku ve özlemi benden kopmuş, bir başka kılığa bürünmüş, karşımda duruyor, gizli saklı saatlerin heyecanları salonda özgürce sesini duyuruyor, binlerce yabancı gönülle flört ediyordu. Ansızın Muoth göründü sahnede, ihtiyatla işe başladı ilkin, ama sesindeki güç giderek büyüdü, varını yoğunu ortaya koydu, karanlık ve ateşli bir hava içinde söyledi aryaları. Soprano da tiz, boşlukta süzülen, aydınlık tonlarla buna yanıt verdi. Bir yer geldi derken, Gertrud'dan işittiğim şekliyle olduğu gibi hâlâ kulağımdaydı, Gertrud'a yapılmış kurun, ona karşı duyulmuş sevginin sessiz sedasız dışavurumuydu. Başımı çevirip Gertrud'un durgun ve saf gözlerinin içine baktım, gözleri anladı beni, güler yüzlü selamladı. Bir anda gençliğimin tüm anlamı olgun bir meyvenin burcu burcu kokusu gibi bana doğru esip geldi.

İçimi bir huzur kaplamıştı, adeta salondaki seyircilerden biri gibi oyunu izleyip aryaları dinledim. Alkış sesleri yükseldi aşağılardan, erkek ve kadın şarkıcılar perdenin önüne çıkıp seyircilerin karşısında eğildiler. Seyircilerin isteği üzerine sık sık Muoth çıkıp geldi sahneye, aşağıdaki aydınlatılmış salona soğuk gülümsemelerini yolladı. Öte yandan, beni de ısrarla görmek istedi seyirciler, ama ben iyice serseme dönmüştüm, ayrıca o rahat saklılığımdan topallayarak çıkıp seyircilere görünmek istemedim.

Ama Teiser'in yüzü bir anda sabah güneşi gibi gülmeye başlamıştı; sarılıp kucakladı beni, ayrıca tiyatro idaresinden o önemli görevlinin de iki eline sarılıp coşkuyla sıktı.

Şölen sofrası hazırlanmıştı, bir başarısızlık durumunda da değişen bir şey olmayacaktı. Arabalara binip yola çıktık. Gertrud

kocasıyla, ben Teiserlerle. O zamana kadar hiç ağzını açmayan Brigitte, kısa süren yolculuk sırasında ağlamaya başladı, ilkin karşı koydu, kendini tutmaya çalıştı, ama sonradan elleriyle yüzünü kapayıp boşandı ansızın. Ben bir şey diyemedim, Teiser'in de susup kardeşine bir soru yöneltmediğini görerek şaşırdım. Koluyla kardeşini kucaklayan Teiser, sevecen ve avutucu sözler mırıldandı, bir çocuğu yatıştırmak ister gibiydi adeta.

Şölende el sıkmalar, kutlamalar ve kadeh tokuşturmalar sırasında Muoth bir ara alaylı alaylı göz kırparak bana baktı. Bundan sonraki çalışmamın ne olacağının ısrarla sorulması üzerine oratoryo yanıtını verdim, soruyu soran düş kırıklığına uğradı adeta. Derken, bundan sonra besteleyeceğim opera şerefine kadeh kaldırıldı, ne var ki opera bugüne kadar hâlâ yazılmış değil.

Ancak gece geç vakit şölen yerinden ayrılıp yatmaya gittiğimizde, kız kardeşinin durumunu, neden ağladığını sorabildim Teiser'e. O sırada Brigitte'nin kendisi de çoktan gidip yatmıştı. Biraz şaşıran dostum Teiser, süzen bakışlarla bana baktı, başını sallayıp bir ıslık oturttu dudaklarına. Ama ben sorumu yineledim.

Bunun üzerine sitemli bir edayla, "Sen aptalın tekisin!" dedi Teiser. "Gözlerin bir şey görmüyor. Hiçbir şey fark etmedin mi?"

"Hayır," dedim, gerçeği giderek sezmeye başlamıştım.

"Eh, söylememde sakınca yok artık. Kızcağız seni seviyor, hem de çoktandır. Kuşkusuz, sana olduğu gibi bana da şimdiye kadar bir şey söylemedi, ama ben durumun farkına vardım ve ne yalan söyleyeyim, bu iş hayırlı bir sonuca bağlanmış olsaydı sevinirdim doğrusu."

"Aman Tanrım!" dedim ben, gerçekten üzülmüş. "Ya bu akşamki hali?"

"Ağlamasını mı diyorsun? Bir çocuktan kalır yerin yok! Sen sanıyor musun, bizim gözümüz hiçbir şey görmüyor?"

"Neyi örneğin?"

"Hay Allah! Bana bu konuda bir şey söylemen gerekmez elbet, böyle bir şey yapmamakla da iyi ettin; ne var ki, o zaman Bayan Muoth'a da öyle bakmayacaktın. Artık öğrendik işin iç-yüzünü."

Sırrımı saklayıp açığa vurmamasını istemeye kalkmadım Teiser'den, bunu yapmayacağından emindim. Teiser, elini usulcacık omzuma koydu.

"Bu son yıllarda içine attığın, susup bize söylemediğin şeyler konusunda kafamda artık pek çok şey tasarlayabilirim. Bir ara aynı durum benim de başıma gelmişti. Şimdi güzel bir dayanışma içinde seninle müzik yapmaya bakalım. Öte yandan, kızcağızın biraz teselli bulmasına çalışalım. Evet, ver şu elini. Her şey harikuladeydi! Görüşmek üzere. Brigitte'yle yarın sabah yola çıkıyoruz."

Böylece ayrıldık birbirimizden, ama Teiser çok geçmeden bir kez daha koşarak dönüp geldi. "Bak," dedi ısrarla, "operanın bundan sonraki ilk oynanışında flüt yine alacak yerini, tamam mı?"

Sevinçli gün böylece sona ermişti; içimizden hiçbirinin uzun zaman uyku girmedi gözüne, telaş ve düşünceler hiçbirimizi uyutmadı. Aklım Brigitte'deydi; bütün zaman hep yanı başımda bulunmuş, oysa ben iyi bir arkadaşlık dışında kendisiyle bir başka ilişki kurmamış, kurmak istememiştim, tıpkı Gertrud'un bana davrandığı gibi davranmıştım ona. Benim Gertrud'a duyduğum sevgiyi keşfeden Brigitte de, Muoth'un evinde Gertrud'un mektubuyla karşılaşıp tabancamı doldurduğum zaman benim yaşadığım duyguları yaşamıştı. Duruma üzülmeme karşın gülümsemeden duramadım.

Münih'te kaldığım bundan sonraki günleri en çok Muothlarla geçirdim. Bu birlikteliklerimizin, üçümüz bir arada çalıp söylediğimiz geçmişteki o ikindilere benzer yanı yoktu artık; ama yine de operanın sergilenişindeki başarının sonraki günlerde sürüp giden görkemi hepimize sessiz sedasız o günleri düşündürdü, Muoth ile Gertrud arasındaki ilişkide de zaman zaman bir ışıltı açığa vurdu kendini. Muothlara veda edip ayrıldıktan sonra, dışarıda bir süre daha dikilip, kış giysilerine bürünmüş ağaçlar ortasındaki sessiz eve baktım, ileride de bazen bu eve konuk olacağım umudu uyandı içimde; evdeki iki insanı yeniden ve sürekli olarak birbirine yaklaştırmaya yardım edeceğini bilsem, yüreğimdeki biraz memnunluk ve mutluluğu seve seve feda ederdim.

Sekizinci Bölüm

Eve döndükten sonra, Muoth'un önceden söylediği gibi, pek çoğu tatsız ve bir bölümü gülünç sonuçlarıyla başarının çağrısı kucak açtı bana. Operayla ilgili işleri bir menajere bıraktıktan sonra, diğer işlerin çözümlenmesi bana fazla güçlük çıkarmıyordu. Ama işlerin dışında ziyaretçiler, gazeteciler, yayıncılar benimle görüşmeye geliyordu, ayrıca sağdan soldan aptalca mektuplar alıyordum, dolayısıyla göz açıp kapamadan dillerde dolaşmaya başlamış bir ismin sahibi olmanın beraberinde getirdiği küçük çaptaki külfetlere alışıncaya ve ilk andaki düş kırıklığından kendimi sıyırıp alıncaya kadar bir süre geçti. İnsanlar ün yapmış bir isim üzerinde hak sahibi olduklarını tuhaf bir şekilde açığa vuruyorlar, harika çocukmuş, kompozitörmüş, yazarmış ya da haydutmuş, bir ayrım yapılmıyor arada. Kimileri sizden bir resim istiyor, kimileri bir imza; kimileri de bir para yardımında bulunmanız için avuç açıyor. Genç meslektaşlar size çalışmalarını yolluyor, olanca güçleriyle size dalkavukluk edip çalışmalarına ilişkin bir şey söylemenizi bekliyorlar. Kendilerine yanıt vermediniz mi ya da ne düşündüğünüzü açıkça belirtmeye kalktınız mı birden kızıp içerliyor, kabalaşıyor, size kin ve nefret besliyorlar. Dergiler resminizi basmak istiyor, gazeteler yaşamınıza, soyunuza sopunuza, dış görünüşünüze ilişkin yazılar yayımlıyor, okul arkadaşlarınız size kendilerini anımsatıyor, uzak hısım akrabalar yeğenlerinin ileride ünlü bir kişi olacağını daha yıllar öncesinden dile getirdiklerini ileri sürüyorlar.

Beni şaşkınlığa sürükleyen, sıkıntıya sokan bu tür mektuplar arasında Bayan Schniebel'den gelmiş bir mektup da vardı, bizi epey eğlendirmişti; bir başka mektup da hanidir hiç aklımdan geçirmediğim biri, sevimli Liddy tarafından yollanmıştı. Ama mektup bizim kızak yolculuğundan söz etmiyor, kısaca eski ve vefakâr bir dostun kaleminden çıkmış gibi bir hava taşıyordu. Liddy memleketinde bir müzik öğretmeniyle evlenmişti; bana adresini bildiriyor, bütün bestelerimi güzel bir ithaf yazısıyla donatıp bir an önce kendisine yollamamı istiyordu. Mektubun içine bir de resmini koymuştu; resim, o çok iyi bildiğim yüz hatlarını, yaşlanıp zarafetlerini yitirmiş olarak gösteriyordu; elden geldiğince nazik bir mektupla kendisine yanıt verdim.

Ne var ki, bu küçük şeyler, geride hiç iz bırakmadan ruhumun derinliklerine gömülmüş içerikler arasında bulunuyor. Ayrıca, başarımın o seçkin ve tadına doyulmayacak meyveleri, müziği yalnızca ağızlarına almayıp yüreklerinde hisseden soylu ve kibar kişilerle tanışıklıklarım da benim asıl yaşamım içinde yer almıyor, eskisi gibi şimdi de sessizlik içinde sürüp gidiyor bu yaşam, o günden beri de fazlaca değiştiği yok. Bu durumda bana anlatacak tek şey kalıyor; en yakın dostlarımı yazgılarının nereye sürükleyip götürmüş olduğu.

Bay Imthor'un evine girip çıkanlar, kızı Gertrud'un henüz evde olduğu zamanlardaki kadar fazla değildi artık. Ama her üç haftada bir, evinin duvarlarını süsleyen o pek çok resim arasında, seçkin oda müziğine ayrılmış bir gece düzenleniyor, ben de bu geceleri hiç kaçırmıyordum. Kimi vakit Teiser'i de alıp götürüyordum yanımda. Ne var ki Bay Imthor, benden, başka zamanlarda da gelip kendisini ziyaret etmemi bekliyordu. Ben de bazen akşamın erken saatinde kalkıp ona gitmek üzere yola koyuluyordum. Bay Imthor'un en sevdiği saatti bu; birlikte Gertrud'un bir resminin duvarda asılı olduğu çalışma odasına geçiyorduk. Yaşlı Bay Imthor'la aramda giderek, dıştan bakınca soğuk, ama temelde sağlam bir anlayış havası oluşmuştu, ikimiz de bir araya gelip konuşmadan duramıyorduk; yaptığımız söyleşiler seyrek olmayarak ikimizi de içten içe en çok meşgul eden bir konuya gelip dayanıyordu. Ben sabredemeyip Mü-

nih'ten söz ediyor, Gertrud ile kocası arasındaki ilişkinin üzerimde bıraktığı izlenime de değinmeden geçmiyordum. Bay Imthor da beni onaylar gibi başını sallıyordu.

"Bakarsınız her şey düzelir," diyordu göğüs geçirerek. "Ne yapalım, elimizden bir şey gelmez. Yazı düşünerek seviniyorum, Gertrud yazın gelip iki ay benim yanımda kalacak. Kendisini görmek için Münih'e seyrek ve gönülsüz gidiyorum. Ayrıca Gertrud öyle yılmadan duruma katlanıyor ki, onu rahatsız etmek, direncini kırmak istemiyorum pek."

Gertrud'un mektupları yeni bir şey içermiyordu. Ne var ki paskalyada babasını görmeye geldi, bu arada bizim küçük eve de uğradı; zayıflamış bulduk kendisini, gergin bir hali vardı, karşımızda ne kadar güler yüzlü davranmaya, kendini bizden saklamaya çalışsa da, ciddi bir ifadenin yuvalandığı gözlerinde sık sık alışılmamış bir umutsuzluğun kendini açığa vurduğu dikkatimizden kaçmadı. Benden yeni bestelerimi çalmamı istedi; ama ben kendisinden bize bir şeyler söylemesini rica edince, başını sallayıp olmaz der gibi yüzüme baktı.

"Bir başka sefer," dedi kararsızlıkla.

Rahatının yerinde olmadığını hepimiz anlamıştık; babası, sonradan bana söylediğine göre, sürekli yanında kalmasını önermiş, ama Gertrud buna yanaşmamıştı.

"Muoth'u seviyor," dedim.

Bay Imthor, omuzlarını silkip endişeli gözlerle bana baktı. "Ah, bilmem ki. Kim bu berbat durumda bir yargıya varabilir?! Ama kendi söylediğine bakılırsa, Muoth içinmiş yanında kalışı; Muoth öylesine yıkılmış, öylesine mutsuzluğa düşmüş ki, kendisine sandığından da çok gereksinimi varmış. Gertrud'a belli etmiyormuş ama, yüzünden açıkça okunuyormuş her şey."

Ardından sesini alçalttı Bay Imthor, usulcacık ve mahcup, "Gertrud'un açıkladığına göre, içiyormuş hep," dedi.

Kendisini teselliye çalışarak, "Zaten Muoth öteden beri içerdi biraz," dedim. "Ama sarhoş olduğunu da hiç görmedim. Kendisine dikkat ediyor. Kendini kontrol altında tutamayan asabi mizaçlı biri, aslında başkalarından daha çok kendi kendisine yapıyor."

Bu iki güzel ve harikulade insanın sessiz sedasız ne korkunç acılar çektiğinden hiçbirimizin haberi yoktu. Birbirlerine karşı duydukları sevginin zamanla kaybolduğunu hiç sanmıyorum. Ne var ki, mizaç bakımından birbirine uygun bir çift değillerdi, yalnızca coşkulu ve yüce saatlerin parlak aydınlığında birbirlerini bulmuşlardı. Muoth yaşama, gönlü şen ve vakur, kucak açmak, kendi doğasının aydınlığında sakin sakin nefes alıp vermek diye bir şeyi tanımamıştı asla. Onun coşkularını ve ruh çöküntülerini, onun düşüp düşüp yeniden kalkıp ayağa dikilmelerini, onun kendini unutmalara ve esrikliklere karşı bitip tükenmeyen susuzluğunu sineye çekmekten ve üzüntüyle karşılamaktan başka yapabileceği bir şey yoktu Gertrud'un; Muoth'u değiştirmek, onun yaşamını paylaşmak elinde değildi. Birbirlerini sevmiş, ama asla bir araya gelememişlerdi; Muoth, Gertrud sayesinde huzur ve doyuma kavuşmaya yönelik içten içe beslediği umudun suya düştüğünü anlamış, Gertrud da kendi istem ve özverisinin boşa harcandığını, Muoth'u avutup kendi kendisinden kurtaramadığını görüp acı çekmişti. Dolayısıyla, her ikisinin de gizli saklı düşleri ve kavuşmak için can attıkları arzuları yıkılıp gitmişti; artık onları bir arada tutan şey, özveriler ve birbirlerini kollayıp gözetmeler olmuştu ve bunu yapabilmeleri de doğrusu bir yüreklilikti.

Muoth'u bir dahaki görüşüm yazın oldu, Gertrud'u alıp babasına getirmişti. Kendisinde o zamana kadar rastlamadığım bir incelik ve dikkatle davranmıştı Gertrud'a ve bana. Gertrud'u kaybetmekten ne denli korktuğu gözümden kaçmamıştı, ayrıca böyle bir kayba dayanamayacağını sezmiştim. Gertrud'un ise bir yorgunluk vardı üzerinde, tek istediği şey huzurdu, gürültü patırtıdan uzak günlerdi, babasının yanında yeniden toparlanıp serinkanlılığına kavuşabilmeyi umuyordu. Bizim evin bahçesinde hep beraber ılık bir akşam geçirdik. Gertrud annemle Brigitte'nin arasında oturuyor, Brigitte'nin elini tutuyordu. Muoth ise güller arasında usulcacık geziniyor, ben de Teiser'le terasta bir keman sonatı çalıyordum. Gertrud'un sessiz sedasız oturmuş dinlenişi ve o akşam saatindeki huzuru soluyuşu, Brigitte'nin acı çeken güzel kadına derin bir saygıyla sokuluşu, Muoth'un,

biraz beli bükük, ağır adımlarla bahçede dolaşıp keman sonatına kulak kabartışı, bütün bunlar bir daha silinmeyecek gibi belleğime kazındı. Bir ara Muoth, biraz şakayla karışık, ama gözlerinde bir hüzün ifadesiyle bana şöyle dedi: "Üç kadın nasıl da yan yana oturuyor! Her üçü içinde de tek mutlu görüneni senin annen. Biz de onun gibi yaşlanmanın yoluna bakmalıyız."

Daha sonra ayrıldık birbirimizden, Muoth tek başına Beyrut'a, Gertrud babasıyla dağlara, Teiserler ise Steiermark'a gitti, ben de annemle yine Kuzey Denizi'nin yolunu tuttum. Sık sık sahile inip denizin sesini dinledim, yıllar önce ilkgençlik dönemimdeki gibi yaşamın o hazin-budalaca karmaşasını düşündüm; sevginin bir yarar sağlamayabileceğini, birbirlerine karşı içlerinde iyi niyetler besleyen insanların yine de birbirlerinden habersiz kendi yazgılarını, her biri kendi akıl ermez yazgısını yaşadığını, karşısındakine ne kadar yardım elini uzatmak, ne kadar yakın olmak istese de insanın bunu bir türlü başaramayabileceğini, sanki anlamsız ve bulanık kâbuslar içinde hayret ve dehşetle düşünüp durdum. Muoth'un gençlik ve yaşlılığa ilişkin sözleri yeniden aklıma geldi, acaba bir gün kendi yaşamım da bir yalnızlığa ve duruluğa kavuşacak mı? diye geçirdim içimden. Söyleşi sırasında bu konuya değinmem üzerine annem gülümsedi, halinden gerçekten memnun görünüyordu. Dostum Teiser'i anımsatarak utandırdı beni; dostumun henüz yaşlı sayılmayacağını, ama yaşlı bir insan gibi çok şey görüp yaşadığını, dudaklarında Mozart'tan bir melodi, çocuk gibi gününü gün ettiğini söyledi. İş yaşlanmada değildi, bunu anlıyordum kuşkusuz, belki de bizim çektiğimiz acı ve bilmelerden uzak yaşamımız bir zaman Bay Lohe'nin bana sözünü ettiği hastalıktı sadece. Yoksa bu bilge kişi de mi Teiser gibi bir çocuktu?

Ne var ki, öyle ya da böyle düşünüp kafa yormalarım hiçbir şeyi değiştirmiyordu. Ama müzik ruhumu duygulandırdığında sözlere gerek kalmaksızın her şeyi kavrıyor, tüm yaşamın derinliklerinde el değmemiş uyumların varlığını algılıyor, olup biten her şeyde bir anlamın ve kusursuz bir yasanın saklı yattığını sezer gibi oluyordum. Bir aldanış da olsa, bu aldanışın içinde yaşıyor, kendimi mutlu hissediyordum.

Gertrud, yazı kocasından ayrı geçirmese belki daha iyiydi. Gerçi dağlarda dinlenip toparlanmaya başlamıştı, güzün geziden döndüklerinde kendisiyle tekrar karşılaştığım zaman daha sağlıklı ve dirençli görünüyordu. Ne var ki, bu toparlanmaya bağladığımız umutların hepsi sonradan boşa çıktı.

Gertrud bir iki ay babasının yanında rahat edip biraz dinlenebilmiş, kendini günlük kavga ve patırtıların yer almadığı bir sessizliğin kollarına bırakmıştı, yorgun birinin bir yere uzanır uzanmaz hemen soluğu uykuda alışı gibi tıpkı. Ama sonunda anlaşılmıştı ki, gerek bizim, gerek kendisinin sandığından daha da bitkin durumdaydı. Çünkü Muoth'un onu gelip alacağı zamanın yaklaşması üzerine morali bozulup bir korku düştü yüreğine, uyuyamaz oldu, bir süre daha yanında kalabilmek için babasına yalvarıp yakarmaya başladı.

Kuşkusuz onun bu durumu biraz korkutmuştu Bay Imthor'u, çünkü Gertrud'un yeni bir güç ve yeni bir şevkle kocasına döneceği için sevindiğine inanmıştı; ama hayır demedi kızının isteğine, hatta ileride kesin bir boşanmaya hazırlık olarak uzun süre kocasından ayrı yaşama düşüncesini, temkini elden bırakmayarak kızının kafasına sokmaya çalıştı. Ne var ki, Gertrud iyice sinirlendi, bu düşünceye karşı koydu.

"Onu seviyorum ben!" diye sesini yükseltti hırsla. "Ona asla ihanet edemem. Onunla yaşamak zor, hepsi bu kadar! Biraz daha dinlenmek istiyorum sadece, birkaç ay belki, yeniden moralim düzelene kadar."

Bay Imthor kızını yatıştırmaya çalıştı, zaten Gertrud'u bir süre daha yanında alıkoymak kendi istediği şeydi. Muoth'a bir mektup yazıp eşinin henüz kendini toparlayamadığını, dolayısıyla bir süre daha yanında kalmak istediğini bildirdi. Ne yazık ki bu haber Muoth'u pek üzdü, Gertrud'dan ayrı yaşadığı aylarda yüreğinde ona karşı aşırı bir özlem birikmişti; ona yakında kavuşacağını düşünerek sevinmiş, kafasının içi iyi niyetlerle dolup taşmaya başlamıştı: Karısının kalbini yine tümüyle kazanacak, ona yine sahip çıkacaktı.

Böyle bir durumda Bay Imthor'un mektubu Muoth için ağır bir düş kırıklığı oluşturmuştu. Hemen oturup ateşli bir mektupla yanıt verdi, kayınpederine karşı kuşkuyla dolu bir

mektuptu bu. Kayınpederinin, Gertrud'un kendisinden boşanmasını istediği, dolayısıyla aleyhinde çalıştığı kanısındaydı. Mektupta, Gertrud'la hemen bir araya gelme arzusunu açığa vuruyordu. Bay Imthor mektupla kalkıp bana geldi; baş başa verip, ne yapılması gerektiğini uzun uzun düşündük. Şu sıra karı kocanın buluşmalarını önlemeyi ikimiz de uygun gördük, çünkü Gertrud'un kavga gürültüye henüz katlanacak durumu yoktu. Bay Imthor hayli endişeliydi, Münih'e gidip, kızının bir süre daha dinlenmesine izin vermesi için Muoth'u ikna etmemi rica etti. Şimdi biliyorum ki, ricasını yerine getirmeliydim aslında. Ne var ki, o zamanlar böyle bir şeyi sakıncalı bulmuştum; kayınpederinin dert ortağı olduğumu, yaşamının bizzat bana açmadığı sorunlarına aşina bulunduğumu dostumun bilmesine sakıncalı gözüyle bakmıştım. Dolayısıyla, Bay Imthor'un isteğini yerine getirmeye yanaşmadım; bunun üzerine Bay Imthor bir mektup yolladı sadece, mektup da durumda hiçbir düzelme sağlamadı kuşkusuz.

Muoth'un kendisi çıkıp geldi ansızın, sevgi ve kuşkusunun pek dizginlenmemiş heyecan ve coşkusuyla hepimizin içine korku saldı. Aradaki kısa süreli mektuplaşma konusunda bir şey bilmeyen Gertrud'u, henüz beklemediği kocasının ziyareti ve onun neredeyse sinirli ve telaşlı hali şaşırtmış, serseme çevirmişti. Tatsız bir sahne geçmişti aralarında, bu sahneye ilişkin fazla bir şey öğrenememiştim. Bildiğim kadarıyla, Muoth kendisiyle Münih'e dönmesini ısrarla istemişti Gertrud'dan. Gertrud da, Muoth ille istiyorsa dönmeye hazır olduğunu açıklamış, ama bir süre daha babasının yanında kalmasına izin vermesini rica etmişti; yorgunluğunu henüz atamamıştı üzerinden, biraz daha dinlenmesi gerekiyordu. Bunun üzerine Muoth kendisinden uzaklaşmak istemekle suçlamıştı Gertrud'u, babasının onu aleyhinde kışkırttığını ileri sürmüştü. Gertrud'un yumuşak açıklamaları karşısında kuşkusu daha da büyümüş, bir öfke ve kin nöbetine kapılarak Gertrud'a hemen kendisine dönmesini emretmek gibi bir budalalığa kalkışmıştı. Gertrud da bunu onuruna yedirememiş, serinkanlılığını kaybetmemişse de kocasını daha fazla dinlemeye yanaşmayarak kesinlikle babasının evinden ayrılmayacağını açıklamıştı. Bu sahneyi ertesi sabah bir çeşit uzlaşma izlemiş, Muoth yaptığından utanıp piş-

manlık duyarak Gertrud'un bütün isteklerine peki demişti. Sonra da bana uğramadan yine Münih'in yolunu tutmuştu.

Bütün bunları öğrenince dehşete kapıldım, baştan beri korkup durduğum felaketin yaklaştığını sezdim ansızın. O çirkin ve aptalca sahneden sonra, diye geçirdim içimden, artık Gertrud Münih'e dönmek için gereken neşe ve cesareti kolayca bulamayacaktır. Bu arada da morali bozulacak olan Muoth, içindeki tüm özleme karşın Gertrud'a daha da yabancılaşmak gibi sakıncalı bir durumla yüz yüze gelecekti. Bir süre mutlu yaşadığı evde bundan böyle tek başına oturmaya katlanamayacak, umutsuzluğa kapılıp kendini içkiye verecek, belki de başka kadınlarla düşüp kalkmaya başlayacaktı, zaten peşinden koşan kadınlar eksik değildi.

Bir süre sütlimandı ortalık; Muoth mektup yazıp Gertrud'dan bir kez daha af diledi, Gertrud da mektupla karşılık verip bir acıma duygusuyla ve tatlılıkla sabırlı olmasını istedi Muoth'tan. Bu dönemde pek sık görmedim Gertrud'u. Zaman zaman ona şarkı söyletmeye çalışıyordum, ama her seferinde olmaz diyerek başını sallıyordu. Ne var ki, pek çok kez piyanonun başında otururken rastlıyordum kendisine.

Her zaman güçlü, neşeli ve gönlü rahat gördüğüm bu güzel ve mağrur kadını, şimdi böyle ürkek ve duygu dünyasında böylesine sarsılmış bulmak bana tuhaf ve ürkütücü gelmekteydi. Gertrud bazen annemi ziyaret edip halimizi hatırımızı soruyor, yaşlı kadının yanı başında gri divanın üzerinde kısa bir süre oturup oradan buradan konuşmaya çalışıyordu. İçim sızlayarak konuşmalarına kulak veriyor, bir gülümsemeyi dudaklarına oturtabilmek için ne kadar zahmet çektiğini görüyordum. Sanki ne ben, ne bir başkası çektiği acılar konusunda bir şey biliyormuşuz, durumu yalnızca bir sinirlilik ve bedensel bir güçsüzlük olarak değerlendiriyormuşuz gibi bir hava yaratmaya çalışıyorduk. Dolayısıyla, gözlerinin içine pek bakamıyordum, saklayıp açığa vurmadığı, benim bilmemi istemediği yürekler acısı çaresizlik, gözlerinde açık seçik okunuyordu çünkü. Adeta her şey eskisi gibiymişçesine birbirimizle buluşup görüşüyorduk; ama yine de birbirimizden utanıyor, yüz yüze gelmemeye bakıyorduk. Ve bu hazin duygu karmaşası ortasında zaman za-

man içime ansızın bir ateş düşüyor, Gertrud'un kalbinin artık kocasına ait sayılmayacağı, tekrar özgürlüğünü ele geçirdiği, onu yeniden kaybetmeyerek gönlünü kazanmanın, kendisini kalbime bastırıp acı ve ıstıraplarından kurtarmanın bana düştüğünü kafamdan geçiriyordum. Böyle zamanlarda odama kapanıyor, operamın o yanıp tutuşan istek dolu müziğini çalıp duruyordum; yeniden sevmeye başlamıştım bu müziği, yeniden anlamaya başlamıştım. Ateşler içinde, özlem ve susuzlukla kavrularak geceler geçiriyor, gençliğin ve gerçekleşmeden kalmış arzuların gülümsemelerle alt edilmiş tüm acılarını yeniden yaşıyordum. Gertrud için yanıp tutuştuğum ve dudaklarına o biricik öpücüğü kondurduğum zamankinden daha az şiddetle duyumsuyor değildim bu acıları. Söz konusu öpücük dudaklarımda yine alev alev tutuşmaya başlamış, yılların huzur ve yoksunluğunu birkaç saatte yakıp küle çevirmişti.

Yalnızca Gertrud'un yanında içimdeki yangın sönüp gidiyordu. Gönlümdeki özlemin peşinden gidecek, dostum olan kocasını hiç umursamaksızın Gertrud'un kalbini kazanmaya çalışacak kadar aptal ve soysuz biri olsam da, acı çeken, narin, ıstırabına inatla kendini terk etmiş bu kadının bakışları karşısında ona, acıma ve koruyup gözetme dışında bir başka duyguyla yaklaşmaktan utanç duyuyordum. Öte yandan, acı çektiği ve belki de umudunu yitirdiği ölçüde, Gertrud daha mağrur ve yanına yaklaşılmaz bir kişi kimliğine bürünüyordu. Uzun boylu bedenini, narin ve kumral başını her zamankinden daha dik ve soylu taşıyıp duruyor, içimizden hiçbirinin birazcık olsun yanına sokulmasına ve bu taşıma işinde kendisine yardım etmesine izin vermiyordu.

Bu uzun ve suskun haftalar, belki de hayatımda yaşadığım en zor haftalar oldu. Bir yanda Gertrud vardı, bana yakın, ama yine de erişilmez, yalnız kalmak isteyen, beni kendisine ulaştıracak bir yolun bulunmadığı Gertrud; öbür yanda beni sevdiğini bildiğim, uzunca zaman kendisiyle yüz yüze gelmemeye çalıştıktan sonra yavaş yavaş yine aramızda oldukça iyi bir diyaloğun kurulduğu Brigitte; üçümüzün arasında da benim yaşlı annem. Annem hepimizin acı çektiğini görüyor, her şeyi seziyor, öyleyken ağzını açıp bir şey söylemeyi göze alamıyordu;

çünkü ben de inatla susuyordum, kendi durumumdan tek kelimeyle söz açmak elimden gelmiyordu. Ama işin en berbat yanı, en yakın dostlarımın kendilerini mahvedişlerine içimde ölümcül bir duyguyla seyirci kalışım, kendilerini mahvettiklerinden hiç kuşku duymayışıma karşın onlara el uzatamayışım, kendilerini mahvettiklerini bildiğimi bile onlara sezdiremeyişimdi.

Öyle görülüyor ki, içimizde en çok acı çeken Gertrud'un babasıydı. Kendisini yıllar önce akıllı, çakı gibi, sessiz-şen bir yaşlı bey olarak tanıdığımdan bu yana kocamış, değişmişti; eskisi gibi gür çıkmıyordu sesi, konuşmasında bir tedirginlik vardı, eskisi gibi şaka yapmıyordu artık, endişeli ve acınacak haldeydi. Kasım ayıydı, bir gün kalkıp onu görmeye gittim; amacım, arkadaşlık edip kendisine moral vermekten çok, yeni haberler işitmek ve kendim de biraz umuda kapılmaktı.

Bay Imthor beni çalışma odasında kabul etti, en değerli purolarından birini ikram etti bana, kaygı ve tasadan uzak, nazik bir hava içinde sohbete başladı, ama kendisine hayli zahmet veren bu konuşma üslubunu bıraktı çok geçmeden. Hüzün dolu bir gülümsemeyle bana bakarak şöyle dedi: "Durumun nasıl olduğunu sormak istiyorsunuz sanırım. Kötü, sevgili dostum, kötü. Anlaşılan kızcağız bizim bildiğimizden de çok acı çekti, yoksa kendini toparlaması bu kadar uzun sürmezdi. Ben kesinlikle boşanmalarından yanayım, ama o böyle bir şey duymak istemiyor. Seviyor kocasını, en azından kendisi böyle söylüyor, ama öte yandan korkuyor ondan! Bu da hoş bir şey değil. Hasta yavrucak, gözlerini kapayıp hiçbir şey görmek istemiyor artık; yeter ki bekleyin, beni rahat bırakın, zamanla yine her şey düzelecek, diyor. Sinirsel bir durum, doğru, ama yine de hastalığı bana daha ciddi gibi görünüyor. Düşünebiliyor musunuz, kocasına tekrar dönerse onun kendisine kötülük edeceğinden korkuyor bazen! Öte yandan da onu sevdiğini söylüyor."

Görüldüğü kadarıyla Bay Imthor kızını anlamıyor, olup bitenleri çaresizlikle izliyordu. Gertrud'un ıstırabını ben anlamıyor değildim kuşkusuz, sevgi ve gurur arasında bir savaştı bu. Kocasının kendisini döveceğinden korkmuyordu; korktuğu şey, böyle bir durumda kocasına saygısını yitirecek olmasıydı; tedirginlik içinde bekleyerek yeniden güç kazanmayı umuyor-

du. Kocasını kontrol altında tutmuş, onu büyülemişti adeta, ama bu arada öylesine bitkin düşmüştü ki, aynı şeyi bu kez başaracağına güvenemiyordu, işte buydu Gertrud'un hastalığı. Zamanla kocasını yeniden özlemeye başlamıştı, ama bir arada yaşamaya yönelik yeni bir girişimin sonuçsuz kalması durumunda onu büsbütün kaybedeceğinden de korkmaktaydı. Küstah aşk hayallerimin ne kadar işe yaramaz ve körlük ürünü şeyler olduğunu bundan böyle açık seçik görüyordum; Gertrud kocasını seviyordu, asla bir başkasına gönül verecek gibi değildi.

Bay Imthor, dostum olduğunu bildiği için Muoth hakkında konuşmaktan kaçınıyordu. Ama ondan nefret ediyor, nasıl Gertrud'un aklını başından alabildiğini bir türlü anlayamıyordu, masum insanları yakalayıp bir daha koyvermeyen azılı bir büyücü gibi tasarlıyordu Muoth'u. Eh, tutku her zaman bir bilmecedir, çözülmesi olanaksızdır; ne yazık ki kesin olan bir şey varsa, o da yaşamın, en güzel evlatlarını kollayıp gözetmediği, çokluk en seçkin insanların, başkaları dururken, kendilerini mahvedecek kişiyi sevmeden duramadıklarıdır.

Bu sıkıntılı durumda, Muoth'tan aldığım kısa bir mektup Hızır gibi imdadıma yetişmişti. Şöyle yazıyordu mektupta: "Sevgili Kuhn! Operan artık her yerde sahneye konuyor, bizim buradakinden daha iyi sergileniyor belki de. Ama sen yine de bir ara çıkıp gelsen buraya, güzel bir şey olurdu, örneğin benim için belirlediğin partisyonu iki kez söyleyeceğim önümüzdeki hafta. Biliyorsun karım rahatsız, evde yalnızım. Diyeceğim, hiç çekinmeden bende kalabilirsin. Ama yanında başka kimseyi getirme lütfen! Yürekten selamlar, dostun Muoth."

Muoth alabildiğine seyrek mektup yazan biriydi, hele gereksiz mektuplar yazdığı hiç görülmezdi; dolayısıyla, hemen yola çıkmaya karar verdim. Bana ihtiyacı olmalıydı. Bir an aklımdan geçti, Gertrud'a haber vereyim dedim. Aradaki buzları eritmek için belki de tam fırsattı bu, bakarsın kocasına ulaştırılmak üzere elime bir mektup tutuşturabilir ya da bir çift tatlı sözün iletilmesini benden isteyebilirdi; belki kocasını çağırabilir, belki de kendisi kalkıp benimle Münih'e gelebilirdi. Sadece bir an kafamdan geçmişti bu düşünce, ama gereğini yapmadım, öylece kaldı. Yola koyulmadan babasını gidip gördüm, o kadar.

Güz sonunda berbat, yağmurlu ve fırtınalı bir gündü; Münih'ten bakınca, yeni yağmış karlarla örtülü yakın dağlar bazen ancak bir saatlik bir süre görülebiliyordu, kentte kapalı ve yağmurluydu hava. Hiç vakit geçirmeden arabaya atlayıp Muoth'un evine gittim. Her şey bir yıl önceki gibiydi, aynı uşak, aynı odalar, aynı yerlerde duran mobilyalar; ne var ki her şey bir boşluğu sergiliyor, evde oturulmadığını ele veriyordu. Gertrud'un sürekli ilgilendiği çiçekler de yoktu ayrıca. Muoth evde değildi; uşak beni kalacağım odaya götürdü, bavullarımı açıp eşyalarımı yerleştirmeme yardım etti. Üstümü değiştirip, evin beyi henüz ortada görünmediğinden müzik salonuna indim, çift pencerelerin ardından ağaçların uğultusunu dinledim. Boş zamandan yararlanıp geçmişi düşündüm. Oturup resimlere baktıkça ve kitapları karıştırdıkça hüznüm arttı; bu ev için artık bir şey yapılamazmış gibi bir duyguya kapıldım. Kızgınlıkla piyanonun başına geçip yararsız düşünceleri kafamdan kovmak istedim, sanki gerilerde kalmış güzelliklere yeniden kavuşmamı sağlayabilirmiş gibi benim düğün prelüdünü çalmaya koyuldum.

Sonunda bitişik odadan hızlı ve ağır ayak sesleri işittim. Derken Muoth girdi içeri. Elini uzatıp yorgun bir ifadeyle yüzüme baktı.

"Özür dilerim," dedi. "Operada biraz işim vardı; biliyorsun, bu akşam sahneye çıkacağım. Şimdi seninle yemek yiyelim, tamam mı?"

Önden yürüdü kendisi, Muoth'u değişmiş buldum, dalgın ve ilgisiz bir hali vardı; yalnızca operadan konuşuyor, başka bir konudan söz açılmasını istemez görünüyordu. Yemekten sonra sessiz sedasız, adeta ne yapacağımızı bilemeyerek hasır koltuklara karşılıklı kurulmuştuk ki, birden konuşmaya başladı: "Gelmekle ne iyi ettin. Ben de karşılığında aryaları bu akşam bir kat daha güzel söylemeye çalışacağım."

"Teşekkür ederim," diye yanıtladım. "İyi görünmüyorsun."

"Öyle mi dersin? Eh, neşelenmeye bakalım şimdi. Nasıl olsa karısı geziye çıkmış bir bekârım, biliyorsun."

"Evet." Gözlerini yana çevirdi.

"Gertrud'la ilgili yeni bir haber var mı?"

"Önemli bir haber yok. Sinirleri hâlâ yatışmış değil, geceleri iyi uyuyamıyor."

"Pekâlâ, kapatalım bu konuyu. Nasıl olsa sizin yanınızda emin ellerdedir."

Ayağa kalktı ardından, odanın içinde gezinmeye koyuldu. Bir şey daha söylemek ister gibiydi; süzerek, adeta güvensiz bakışlarla bana baktı.

Güldü sonra, söylemek istediği şeyi söylemeden bıraktı.

"Lotte yeniden çıktı ortaya," diye başladı tekrar konuşmaya.

"Lotte mi?"

"Evet, bir zaman sana gelip beni şikâyet etmişti hani. Kendisi burada şimdi, evlenmiş. Anlaşılan yine ilgileniyor benimle. Eve geldi, gerçek anlamda bir ziyarette bulundu."

Kurnaz bir bakışla yeniden bana baktı, benim irkildiğimi görünce güldü.

"Kabul ettin mi?" diye sordum duraksayarak.

"Ah, senin benden bekleyeceğin şey bu! Hayır azizim, geldiği gibi yolladım gitti. Ama özür dilerim, saçma sapan şeyler konuşuyorum. Yorgunluktan öleceğim neredeyse, akşamleyin de operada sahneye çıkacağım. İzin verirsen, bitişik odada bir saat uzanıp dinlenmek istiyorum."

"İyi, Heinrich, dinlen, ben de biraz kente inerim. Bir araba çağırtır mısın benim için?"

Yeniden dilimi yutmuş gibi evde oturmak ve ağaçlarda gezinen rüzgârın sesini dinlemek istemedim. Kente indim, belli bir amacım yoktu, eski resim müzesine düştü yolum. Yarım saat kadar bulanık ve gri ışıkta eski resimlere baktım, derken müzenin kapanma vakti geldi, ben de bir kahveye girip otururak gazeteleri gözden geçirdim, yüksek pencerelerin geniş camlarından yağmur sularıyla ıslanmış sokağı seyrettim. Kafama koymuştum, ne pahasına olursa olsun aradaki bu soğukluk duvarını yıkarak Muoth'la açık açık konuşacaktım.

Ne var ki eve döndüğümde gülümsüyordu Muoth, neşesi yerindeydi.

"Uykusuzluktandı hepsi, o kadar," dedi zinde bir sesle. "Şimdi kendimi yine dipdiri hissediyorum. Bana bir şey çala-

caksın, tamam mı? Dostuna bir iyilik yapmak istiyorsan şu prelüdünü çal, dinleyelim örneğin."

Onu bir anda böyle değişmiş gördüğüme hem sevinmiş, hem şaşırmıştım; isteğini yerine getirdim. Daha sonra Muoth eskisi gibi benimle çene çalmaya başladı; alaylı ve biraz kuşkulu, renkli kaprislerini sergiledi karşımda, yeniden gönlümü kazandı tümüyle. Dostluğumuzun ilk zamanları geldi aklıma, akşam sokağa çıkarken elimde olmaksızın başımı çevirip eve baktım ve sordum: "Köpeğin yok mu artık?"

"Hayır. Gertrud köpek istemedi."

Bir arabaya atlayıp konuşmadan operaya gittik. Orkestra şefini selamlayıp gösterilen yere oturdum, iyi bildiğim müziği bir kez daha dinledim, son defakinden değişikti her şey. Bu kez locada tek başımaydım, Gertrud yoktu, sahnedeki oyuncu da Muoth'tan bir başkasıydı adeta. Büyük bir coşku ve güçle aryaları söylüyordu; anlaşıldığına göre izleyiciler onu bu rolde seviyor, başından başlayarak ona yoğun bir ilgi gösteriyorlardı. Gelgelelim, ben Muoth'un okuyuşundaki coşkuyu abartılı, sesini fazla gürültülü, neredeyse kaba buldum. İlk antraktta aşağı inip gördüm kendisini. Yine soyunma odasında oturmuş, şampanya içiyordu, birkaç kelime konuştuk, bakışları biraz çakırkeyif birinin bakışları gibi sağda solda gezinip duruyordu. Daha sonra Muoth üstünü değiştirirken, ben orkestra şefini arayıp buldum.

"Söyler misiniz, Muoth hasta mı acaba?" diye sordum. "Bana öyle geliyor ki, içtiği şampanyayla ayakta durmaya çalışıyor. Biliyorsunuz, benim dostum kendisi."

Şef, kuşkuyla bana baktı.

"Hasta olup olmadığını bilmiyorum. Ama kendisini mahvettiği kuşkusuz. Bazen neredeyse sarhoş halde sahneye çıktı; zaten içmedi mi berbat oynuyor, söylediği aryalar bir şeye benzemiyor. Öteden beri hep bir kadeh şampanya içerek çıkmıştı seyirci karşısına, ama şimdi koca bir şişeyi boşaltmadan sahneye ayak attığı yok. Kendisiyle bir konuşsanız. Ama fazla bir şey yapabileceğinizi sanmıyorum. Muoth bile bile mahvediyor kendini."

Muoth gelip aldı beni, hemen yakındaki bir restoranda akşam yemeği yedik. Öğleyin olduğu gibi yine bitkin ve yanına

yaklaşılmaz bir durumdaydı, koyu kırmızı şaraptan ölçü falan tanımayarak içip durdu, yoksa uyuyamayacağını ileri sürdü; dünyada yorgunluğundan ve uyku gereksiniminden başka şeylerin de bulunduğunu ne pahasına olursa olsun unutmak ister gibiydi.

Yolda, arabanın içinde bir an kendine gelir gibi oldu, bana bakıp güldü ve şöyle dedi: "Eh, kocaoğlan, bu dünyadan çekip gittim mi senin operanın turşusunu kurarsın artık, çünkü benden başka kimse oynadığım rolün üstesinden gelemez."

Ertesi sabah yataktan geç kalktı, bir yorgunluk ve miskinlik vardı üzerinde, gözlerinde bir güvensizlik ve yüzünde solukluk. Kahvaltıdan sonra karşıma alıp tavsiye yollu konuştum kendisiyle.

"Kendini mahvediyorsun," dedim üzgün ve içerlemiş. "Şampanya içerek kendini zinde tutmaya çalışıyorsun, ama bunun acısını ileride çekeceğine kuşku yok. Neden böyle davrandığını anlayabiliyorum ve bir karın olmasaydı bir şey demezdim. Ama gerek ruhsal, gerek bedensel bakımdan kendini sağlıklı durumda tutman ve toparlaman gerekiyor, karına borçlusun çünkü bunu."

"Öyle mi?" diyerek hafifçe gülümsedi Muoth, benim ateşli ateşli konuşmam kendisini eğlendirmişe benziyordu. "Peki, onun kendisi ne borçlu bana? O kendini toparlamaya çalışıyor mu? Babasının dizi dibinde oturuyor, beni tek başıma bırakıyor burada. O toparlanmazken, ben ne diye bunu yapacakmışım? Aramızda artık bir şey kalmadığını herkes çoktan öğrendi, sen de biliyorsun bunu. Üstelik operada şarkı söylemem, seyircileri eğlendirmem isteniyor. İçimdeki boşluk duygusu ve tiksintiyle nasıl yaparım bunu; her şeyden tiksiniyorum, en fazla da sanattan."

"Yine de davranışını değiştirmen gerekiyor Muoth. Şimdiki halde kendini mutlu hissedebilsen neyse! Gelgelelim, durumun yürekler acısı. Şarkı söylemek çok geliyorsa, izin al, hemen izin koparabilirsin istersen; şarkı söyleyip karşılığında aldığın ücrete hiç de gereksinimin yok. Dağlara çık, dolaş biraz, ya da deniz kenarına git, olmazsa bir başka yere, yeniden sağlığına kavuş. Şu aptalca içmeyi de bırak artık! Yalnız aptalca değil, korkakça aynı zamanda, bunu kendin de biliyorsun kuşkusuz."

Muoth sadece gülümsedi, "Güzel," dedi soğuk bir edayla. "Öyleyse sen de bir ara git bir vals yap! İyi gelecektir sana, inan! Hep o aptal bacağını düşünmemeye çalış, çünkü seninkisi bir kuruntu yalnızca!"

İçerlemiş, "Bırak bu sözleri," diye yükselttim sesimi. "Sen de çok iyi biliyorsun ki, farklı bir durum söz konusu. Yapabilsem güle oynaya dans ederdim, ama yapamam. Oysa sen kendini toparlayabilir, daha aklı başında davranabilirsin. İçmeyi mutlaka bırakacaksın!"

"Mutlaka! Azizim Kuhn, güleceğim geliyor. Sen nasıl dans edemezsen, ben de değiştiremem kendimi, içmeyi de bırakamam. Beni zar zor hayatta tutan, bana neşe veren bir şeyi elden çıkaramam, anlatabildim mi? Ayyaşları içkiden vazgeçirebilirsin, Selamet Ordusu'nda ya da bir başka yerde kendilerine daha iyi ve daha sürekli doyum sağla yeter ki. Benim için de böyle bir şey söz konusuydu, bu da kadınlardı. Benim kadınım benim olduktan ve beni terk ettikten sonra başka kadınlarla asla düşüp kalkamam artık; bu yüzden de..."

"Seni terk etmedi o! Yine sana dönüp gelecek. Şu sıra hasta sadece."

"Sen böyle düşünüyorsun, onun kendisi de böyle düşünüyor, biliyorum. Ama bana döneceği yok. Batacak bir gemiyi ilkin fareler terk eder. Belki de geminin denizin dibini boyladığını bilmiyorsunuz. Yalnızca tatsız bir sağanağa yakalanmış hissediyorsunuz kendinizi ve kaçıyorsunuz, çok yakında dönüp gelmek gibi bir iyi niyetle kuşkusuz."

"Tanrım, konuşma böyle! Şimdiye kadar umutsuzluğa düştüğün çok oldu, ama sonradan yine düzeldi her şey."

"Doğru. Düzeldi, çünkü kendimi teselli edecek ya da uyuşturacak bir şey bulmuştum; bir defasında bir kadındı bu, bir defasında sevdiğim bir dost –evet, bana böyle bir hizmette de bulundun bir zaman!–, bir başka sefer müzik ya da operada seyircilerin alkışı. Şimdiyse özellikle böylesi şeyler beni sevindirmiyor asla; içmemin nedeni de bu. Birkaç kadeh yuvarlamadan şarkı söyleyecek durumda hissetmiyorum kendimi. Birkaç kadeh yuvarlamadan düşünemiyor, konuşamıyor, yaşayamıyorum, kendime katlanamıyorum da. Ve şimdi sözün kısası – sa-

na ne kadar yakışıyorsa da bırak vaaz vermeyi. Daha önce de bir defa yaşadım bunu, yaklaşık on iki yıl önce. O zaman da biri bana vaaz verdi, bir türlü de bıkmadı vaaz vermekten, bir kız yüzünden; tesadüf bu ya, aleyhinde konuşup durduğu kişi de benim en iyi dostum olan biriydi."

"Peki sonra?"

"Sonra onu kapı dışarı etmeye zorladı beni, sonra da uzun süre bir dosttan uzak yaşadım, derken sen çıkıp geldin."

"Anlıyorum."

"Öyle mi?" dedi Muoth yumuşak bir sesle. "Şimdi seçme sırası sende. Ama şunu söyleyeyim ki, sen de şimdi beni bırakıp gidersen, güzel bir şey olmaz bu. Senden hoşlanıyorum, anladın mı? Ayrıca, senin hoşlanacağın bir şey düşündüm."

"Ya! Neymiş o?"

"Bak, benim karımı seviyorsun nasıl olsa – ya da en azından sevdin. Ben de seviyorum onu, hem de çok. Bu akşam bir şölen düzenleyelim, senden ve benden başka kimsenin katılmayacağı bir şölen, Gertrud'un şerefine, çünkü bunun için bir neden var ortada. Gertrud'un portresini yaptırdım, ilkbaharda portresini yapan ressama sürekli gidip geldi Gertrud. Sık sık ben de yanında bulundum. Ama derken karım çekip gitti, neredeyse bitmek üzereydi resim. Ressam onun bir kez daha poz vermesini istiyordu, ama Gertrud'un dönüp gelmesini beklemekten bıktım artık, resmi olduğu şekliyle ressamdan istettim. Bir hafta önceydi. Bu arada resim çerçevelendi, dün de eve getirilip bırakıldı. Sana hemen göstermek isterdim ama, bu bir tören havası içinde gerçekleşirse daha iyi olur diye düşündüm. Öyle ya, birkaç kadeh şampanya içmeden güzel kaçmaz bunu yapmak. Neşemi nasıl bulurum yoksa! Ne diyorsun şimdi?"

Onun şakayla karışık bu sözlerinin gerisinde bir duygulanmışlığın, hatta gözyaşlarının saklı yattığını seziyordum, içimden öyle gelmese de keyifli keyifli kabullendim öneriyi. Kendisi için tümüyle yitirilmiş görünen, benim içinse gerçekten elden çıkıp gitmiş olan Gertrud'un şerefine geceyi hazırlamaya koyulduk.

"Gertrud'un çiçeklerini anımsıyor musun hâlâ?" diye sordu Muoth. "Ben çiçeklerden hiç anlamam, isimlerini de pek bil-

mem. Gertrud'un beyaz ve sarı çiçekleri vardı hep, kırmızı çiçekleri de. Unuttun mu hepsini?"

"Hayır, birkaçı aklımda henüz. Neden sordun?"

"Gidip bu çiçeklerden almalısın. Bir araba çağırt, ben de zaten kente ineceğim. Gertrud da aramızdaymış gibi düzenleyelim her şeyi."

Bu arada aklına başka bazı şeyler de geldi Muoth'un; anladım ki, şimdiye kadar derin derin ve sürekli Gertrud'u düşünüp durmuştu. Bunu fark etmek hem rahatlattı içimi, hem sızlattı. Gertrud'un hatırı için köpek beslemez olmuştu Muoth ve yalnız yaşıyordu, oysa eskiden hiç uzun süre kadınsız yapamamıştı. Resmini getirtmişti Gertrud'un, bana onun sevdiği çiçekleri almamı söylemişti! Sanki yüzündeki bir maskeyi çekip almış, katı ve bencil yüz hatlarının arkasında saklı çocuksu bir sima açığa çıkmıştı.

"Ama," diye itirazda bulundum, "resmi en iyisi şimdi görelim ya da ikindi üzeri. Biliyorsun, resimlere gündüz ışığında bakılır."

"Olsun, nihayet yarın da yeterince uzun süre görebilirsin. Umarım bir şeye benzemiştir, ama aslında pek önemli değil, çünkü bizim görmek istediğimiz sadece Gertrud'dur."

Yemekten sonra kente inip alışveriş yaptık, çiçekleri aldık her şeyden önce: Büyük bir buket krizantem, bir sepet gül ve birkaç demet beyaz leylak. Bu arada Muoth'un aklına gelip bir büyük buket çiçek de R.'ye, Gertrud'a gönderdi.

"Gerçekten çiçeklerde bir güzellik var," dedi Muoth düşünceli düşünceli. "Gertrud'un neden onları sevdiğini anlıyorum. Ben de hoşlanıyorum çiçeklerden, ne var ki onlara gereken özeni göstermek elimde değil. Bir kadın ilgilenmedi mi, benim kaldığım yerde ne düzen vardır, ne de rahat edilecek bir ortam."

Akşamleyin müzik salonunda Gertrud'un yeni resmiyle karşılaştım, üstü ipek bir bezle örtülmüştü. Daha önce güzel bir ziyafet çekmiştik kendimize, Muoth ilkin benim düğün prelüdünü dinlemek istedi. Ben prelüdü çaldıktan sonra, örtüyü çekip aldı resmin üzerinden; bir süre hiçbir şey konuşmadan resmin önünde dikildik. Açık renk yazlık bir giysi vardı Gertrud'un

üzerinde; boylu boyunca resme geçirilmiş, o aşina bakışlarıyla aydınlık gözleri bize çevrilmişti. Bir süre geçti aradan, derken Muoth'la bakışıp birbirimize elimizi uzattık. Muoth iki kadehe Ren şarabı doldurdu, resme başını eğerek bir selam yolladı, sonra ikimizin de o an kendisinden başka şey düşünmediği Gertrud'un şerefine kadeh kaldırdık. Ardından Muoth, resmi özenle kucaklayıp salondan çıkardı.

Bir şarkı söylemesini rica ettimse de, yanaşmadı.

"Anımsıyor musun," dedi gülümseyerek, "nasıl nikâhımdan önceki akşam seninle bir arada oturmuştuk? İşte yine bekârım şimdi, bir kez daha kadehleri çınlatıp neşelenmeye bakalım. Senin şu Teiser de yanımızda olacaktı ki! Neşe, sevinç nedir, benden ve senden daha iyi bilen biri o. Döndüğünde kendisine güzel güzel selamlarımı söylersin. Benden pek hoşlanmaz ya, olsun."

Keyifli saatlerinin tadını çıkarırken hep yaptığı gibi, kontrol altında tutulan temkinli bir neşeyle gevezeliğe başladı; geçmişteki olayları anımsattı bana; önemsizleri, rastgele nitelik taşıyanları da içinde olmak üzere, çoktan unuttuğunu sandığım her şeyin hiç kaybolmadan belleğinde yaşamasına doğrusu şaşmıştım. Marion'la birlikte yaşadığı evinde Kranzl ve ötekilerle geçirdiğimiz ilk gece ve o zamanki kavgamız da aklından çıkmamıştı. Yalnızca Gertrud'un lafını hiç ağzına almadı, Gertrud'un aramıza gelip katıldığı zamana hiç değinmedi, bundan da memnunluk duydum.

Birlikte geçirmekte olduğumuz beklenmedik güzellikteki saatler sevindirmişti beni, nefis şaraba fazla yüklenmesini hoş karşılayıp, bir uyarıda bulunmak istemedim. Bu gibi saatleri onun ne kadar seyrek yaşadığını, böyle saatler çıkıp gelmeyegörsün, onlara nasıl kol kanat gerdiğini, öte yandan söz konusu saatlerin de asla şarapsız ortada görünmediğini biliyordum çünkü. Ve yine biliyordum ki, onda bu ruh durumu uzun sürmeyecek, yarın yine surat asacak, yanına yaklaşılmaz birine dönüşecekti. Öyleyken Muoth'un çelişkili de olsa zekice ve düşünceli sözlerini dinlerken benim de içimi sıcacık duygular kapladı, neredeyse bir neşe havası sardı ruhumu. Zaman zaman Muoth, yalnızca bu gibi saatlere özgü olup, düş görürken

uyanmış birinin bakışları gibi görünen o güzelim bakışlarından biriyle bana bakıyordu.

Bir ara susup düşüncelere daldığını görünce, teosof Bay Lohe'nin yalnız yaşayan insanın hastalığı konusunda bana söylediklerini kendisine aktarmaya başladım.

"Demek öyle," dedi Muoth babacan bir tavırla. "Sen de tabii inandın söylenenlere. Teolog olmalıymışsın aslında."

"Neden? Bay Lohe'nin söylediklerinde gerçeklik payı olabilir."

"Elbette. Bu akıllı beyler her şeyin bir kuruntu olduğunu kanıtlamaya çalışırlar zaman zaman. Diyeceğim, ben de eskiden sık sık böyle kitaplar okurdum ve sana şunu söyleyebilirim ki, gerçekle hiç ilgisi yok bunların, kesinlikle yok. Bu filozofların çiziktirdikleri şeyler bir oyundur sadece, belki de bununla kendi kendilerini avuturlar, o kadar. Biri çıkar, bireyselliği icat eder, nedeni de çağdaşlarından hoşlanmamasıdır; bir diğeri de sosyalizmi uydurur kafasından, nedeni de yalnızlığa katlanamayışıdır. Olabilir hani, bizim yalnızlık duygumuz belki bir hastalıktır. Ne var ki, söz konusu çarelerle iyileştirilemeyecek bir hastalık. Uyurgezerlik de bir hastalıktır, böyle bir uyurgezerin gerçekten çatıdaki olukta dikildiği görülür bazen, kendisine seslenmeyegörün, düşüp öbür dünyayı boylar."

"Bu farklı bir şey."

"Öyle olsun, ille de haklı çıkmak gibi bir niyetim yok. Bütün söylemek istediğim, bilgelikle bir yere varılamayacağı. Topu topu iki bilgelik vardır, onun dışındakiler boşboğazlıktan başka şey değil."

"Nasıl yani?"

"Diyeceğim, dünya Budistlerin ve Hıristiyanların söylediği gibi kötü ve rezil bir şeydir belki; o zaman insana çilecilerin yolunu izleyip her şeyden el etek çekmek düşer; sanırım pek memnun bir yaşam sürülebilir bu durumda, çilecilerin yaşamı hiç de sanıldığı gibi zor değildir. Ya da dünya ve yaşam iyi ve güzeldir belki, o zaman da insana düşen tek şey vardır, oyunbozanlık etmemek, işi bitince de gönül rahatlığıyla ölmek..."

"Peki, sen hangisine inanıyorsun bunların?"

"Böyle bir sorunun kimseye yöneltilmemesi gerekir. İnsanların büyük çoğunluğu her ikisine de inanır; havaya, sağlık durumlarına, cüzdanlarının dolu olup olmamasına göre inançları birinden ötekisine kayar. Gerçekten inananlara gelince, inançlarına uygun olarak yaşamazlar. Bende de aynı durum söz konusudur. Anlayacağın, ben de Buda gibi yaşamın bir değer taşımadığına inanıyorum, öyleyken duyularımın hoşlanacağı şekilde, sanki duyularım her şeyin başında geliyormuş gibi sürdürüyorum yaşamımı. Keşke bu yaşam biraz daha eğlenceli olabilse!"

Söyleşimiz sona erdiğinde henüz geç değildi. Yalnızca bir tek elektrik lambasının aydınlattığı bitişik odadan geçerken, Muoth beni kolumdan tutup geriye çekti; ne kadar lamba varsa hepsini yakıp Gertrud'un oracıkta duran resminin üzerindeki örtüyü çıkardı. Bir kez daha o sevimli ve ışıl ışıl yüze baktık, ardından Muoth yine örtüyü resmin üzerine geçirip ışıkları söndürdü. Odama kadar bana eşlik etti, belki okurum diyerek masanın üzerine birkaç da dergi bıraktı. Sonra elimi sıkıp usulcacık, "İyi geceler dostum!" dedi.

Hemen yatağa girdim, yarım saat kadar uyanık yattım, Muoth'u düşündüm. Dostluğumuzun bütün küçük yaşantılarını nasıl bir sadakatle anımsadığını görmek beni duygulandırıp utandırmıştı. Başkalarına dostluk göstermekte güçlük çeken Muoth, sevdiği kimselere benim sandığımdan daha büyük bir içtenlikle bağlı kalmıştı.

Daha sonra uyudum; Muoth'la, operamla ve Bay Lohe'yle ilgili karmakarışık düşler gördüm. Uyandığımda geceydi henüz. Gördüğüm düşlerle ilgisiz bir şey beni korkutmuş, uyandırmıştı. Pencerenin soluk dikdörtgeninin mat gri aydınlandığını algıladım yavaş yavaş, azap verici bir sıkıntı hissedip yatakta doğruldum, iyice uyanıp kendime gelmeye çalıştım.

Derken hızlı hızlı, sert sert kapıma vurulduğunu işitip fırladım ayağa, gidip kapıyı açtım, hava soğuktu, ışığı da yakmamıştım. Kapının önünde uşak dikiliyordu, şöylece giyinmişti aceleden; dehşet bürümüş gözlerini dikmiş, aptal aptal ve korkuyla bana bakıyordu.

Sesli sesli soluyarak, "Geliniz!" dedi fısıltıyla. "Geliniz! Bir kaza oldu."

Sırtıma hemen oracıkta asılı duran ropdöşambrımı geçirdim sadece, genç adamın peşine düşüp merdivenlerden indim. Uşak bir kapıyı açıp kendisi geriye çekildi, beni içeri saldı. Küçük bir hasır masanın üzerinde bir kandil ilişti gözüme, içinde üç tane kalın mum yanıyordu. Masanın yanı başında darmadağın bir yatak duruyor, içinde dostum Muoth yüzüstü yatıyordu.

"Gel, tersine çevirelim onu," dedim usulcacık.

Uşak, yaklaşmaya pek cesaret edemedi.

"Doktor neredeyse gelir," dedi kekeleyerek.

Ama ben zorlayınca o da gelip el attı, Muoth'u arka üstü döndürdük. Dostumun yüzüne baktım, beyazdı yüzü ve buruşmuştu, gömleği kan revan içindeydi. Onu yatırıp tekrar üzerini örterken, ağzı hafifçecik titredi. Gözlerinin feri sönmüştü.

Derken uşak harıl harıl anlatmaya koyuldu, ama ben hiçbir şey bilmek istemedim. Doktor geldiğinde Muoth ölmüştü. Sabahleyin telgrafla Bay Imthor'a bildirdim durumu, sonra dönüp sessiz eve geldim, ölü dostumun yatağının başucunda oturdum, dışarıdaki ağaçlarda gezinen rüzgârın sesini dinledim ve bu zavallı insanı ne çok sevmiş olduğumun ancak o an ayrımına vardım. Ölümüne üzülmek elimden gelmedi, ölmesi yaşamasından daha kolay olmuştu.

Akşamleyin istasyona gidip bekledim, Bay Imthor'un trenden indiğini gördüm derken, siyahlar giyinmiş uzun boylu bir kadın izledi onu, her ikisini alıp ölünün yanına götürdüm. Ölü dostum giydirilmiş, tabutun içinde yatıyordu, dün aldığımız çiçekler arasındaydı. Gertrud eğilip solgun ağzına bir öpücük kondurdu.

Mezarının başında dikilirken, boylu boslu, sevimli bir kadın ilişti gözüme, yüzünü gözyaşları kaplamıştı, ellerinde güller vardı ve tek başına oracıkta dikiliyordu. Dikkatle baktım, Lotte'ydi. Başıyla selam verdi, ben de gülümsedim. Ama Gertrud ağlamamıştı, soluk ve ince yüzündeki aşırı uyanık gözlerini rüzgârda sağa sola savrulan hafif yağmura dikmiş, sert bir ifadeyle önü sıra bakıp duruyordu. Genç bir fidan gibi kendini dimdik ayakta tutmaktaydı, sanki yerinden oynatılamaz kökler üzerinde dikiliyordu. Ne var ki, kendini tutup koyvermemeye çalışıyordu yalnızca. Muoth'un iki gün sonra eve gelen çiçeklerini ambalajlarından çıkarırken yığılıp kaldı ve daha sonra uzun bir zaman kendisini göremedik.

Dokuzuncu Bölüm

Benim içimde de dostumun ölümünden duyduğum üzüntü ancak çok sonra duyurdu sesini. Her zaman olan şey yinelendi, ölmüş dostuma haksızlık ettiğim sayısız durum geldi aklıma. Ne var ki, en büyük haksızlığı dostum kendi kendine yapmıştı, sadece ölümüyle de değil. Bu konu üzerine hayli kafa yordum, vardığım sonuç şu oldu: Kapalı ve akıl ermez bir taraf yoktu dostumun yazgısında, ama yine de ondaki her şey bir acımasızlık, bir alay içeriyordu. Benim kendi yaşamımda başka türlü değildi durum, Gertrud'un yaşamında da, başka pek çok kimsenin yaşamında da. Yazgı için iyi denemezdi, yaşam kaprislerle dolu ve zalimdi, doğada sevecenlik ve mantık yoktu. Ama bizim içimizde var bu sevecenlik, bu mantık, tesadüflerin elinde oyuncak olan biz insanların içinde var. Ve bizler doğadan da, yazgıdan da daha güçlü olabilir, sadece birkaç saat için de olsa bu güce kavuşabiliriz. Başımız dara düştüğünde birbirimize daha yakın olabilir, birbirimizin anlayış dolu gözlerinin içine bakabilir, birbirimizi sevebilir ve yaşayarak birbirimizin moralini güçlendirebiliriz.

Hatta bazen, koyu karanlıklar susar gibi oldu mu, daha da fazlasını gerçekleştirebiliriz. Kimi anlar tanrılaşabilir, ellerimizi uzatıp emirler vererek daha önce var olmayan ve, bir kez yaratılmayagörsünler, bizsiz de yaşamlarını sürdürebilecek nesneleri var edebiliriz. Seslerden, sözcüklerden ve diğer kırık dökük değersiz nesnelerden oyuncaklar kurup çatabilir, hepsi de anlam, teselli ve sevecenlik dolu ezgiler, şarkılar kotarabiliriz; rastlantıların ve yazgının o çok parlak oyunlarından daha gü-

zel, daha kalıcıdır bunlar. Tanrıyı yüreklerimizde taşıyabiliriz, içimiz onunla dolup taşmayagörsün, zaman zaman Tanrı gözlerimizden ve sözlerimizden dışarıya bakar, kendisini tanımayan ya da tanımak istemeyenlerle konuşur ayrıca. Yüreklerimizi yaşamdan koparıp alamayız, ama onları öyle şekillendirebilir, öyle bir bilgelikle donatabiliriz ki, rastlantıya yenik düşmez, öte yandan acı veren şeylerden de korkuya kapılıp gözlerini kaçırmazlar.

Toprağa verilmesinden bu yana belki bin kez Heinrich Muoth'u canlandırdım hayalimde, kendisiyle sağlığında asla yapamadığım kadar aklı başında ve sevecen konuştum. Ve vadesi geldi, yaşlı annemin yatağında yatıp öldüğünü gördüm. Güzel ve şuh Brigitte Teiser'in de gözlerini bu dünyaya kapadığına tanık oldum ayrıca; yıllarca bekledikten ve içindeki yara iyileştikten sonra bir müzisyenle evlenmiş ve ilk loğusalıktan sağ çıkamamıştı.

Gertrud çiçeklerimizi, bir ölünün selamı ve komplimanını ona taşıyıp getiren çiçeklerimizi aldığında üzerine çullanan acıyı yenmişti. Kendisiyle her gün karşılaşıyorsam da, bu konuya değinmekten kaçıyorum. Ama inanıyorum ki, yaşadığı bahara, kaybolmuş cennet bahçesi değil de, gezip dolaştığı eski günlerde gördüğü, şimdi uzaklarda kalmış bir ova gibi bakıyor. Eski gücünü ve neşesini buldu yeniden, şarkı da söylüyor yine. Ama ölmüş kocasının dudaklarına kondurduğu o soğuk öpücükten sonra bir başka erkeği öpmüş değil. Eski sağlığına kavuştuğu ve buruk buruk çiçekler açıp burcu burcu kokmaya başladığı yıllarda, bir iki kez düşüncelerimle o eski yasak yolu izleyip kendisine yaklaşmaya çalıştım ve şöyle geçirdim kafamdan: Neden olmasın? Ama içten içe biliyordum yanıtını, ayrıca gerek benim yaşamım, gerek onun yaşamında bundan böyle hiçbir şeyin değiştirilip düzeltilemeyeceğinin farkındaydım. Gertrud dostum benim; yalnızlık içinde geçen tedirgin günlerin ardından sessizliği bir kenara itip bir şarkı ya da sonatla ortaya çıktığımda, ilkin onu ikimizden başkası bilmiyor. Muoth'un hakkı varmış, gençliğiyle kıyaslanırsa, insan yaşlandı mı halinden daha memnun birine dönüşüyor. Ama gençlik çağının önemini de küçültmek istemem, çünkü bütün düşlerde eşsiz güzellikte bir şarkı gibi onun yankılandığını işitiyorum, gerçekte yaşandığı zamana göre bugün daha saf ve daha gür çıkıyor sesi.

"Dünyada müzik denen şeyin varlığı, zaman zaman melodilerin insanın ruhuna işleyip tüm benliğinin armonilerin seline kapılması, benim için hep derin bir avuntu kaynağı, yaşamamı bağışlatan bir neden oluşturdu. Müzik gibisi var mıdır! Durup dururken bir melodi gelir aklına, söylemeye başlarsın, sessiz, içinden yalnızca, varlığını melodiyle içirip doyurursun, melodi tüm güçlerine ve devinimlerine el koyar – ve sende yaşadığı süre içindeki tesadüfi, kötü, kaba, kasvetli ne varsa silip atar, dünyayı da alır kapsamına, zoru kolaylaştırır, donup kalmış nesneleri kanatlandırır."

Hermann Hesse'nin usta kaleminden bir müzisyenin portresinin çizildiği, Goethe'nin *Genç Werther'in Acıları*'ndan yansımalar taşıyan, *Doktor Faustus*'u yazarken Thomas Mann'a esin kaynağı olan bu kitapta, insana ve yaşama ilişkin pek çok unsurun içinde müzik başköşede. Okurken satırlardan tınılar yükseliyor, sayfalarda notalar uçuşuyor. Hesse bir roman yazmamış, bir ezgi bestelemiş adeta. Kulakların pasını silen eşsiz bir ezgi *Gertrud*.

ISBN 978-975-08-0589-5
12 TL
9 789750 805899